

UCHWAŁA NR 505/2021
ZARZĄDU POWIATU DZIAŁDOWSKIEGO

z dnia 12 listopada 2021 r.

w sprawie podania do publicznej wiadomości informacji o przystąpieniu do opracowania projektu „Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030/ OF Południowe Mazury 2030” wraz z projektem „Prognozy oddziaływania na środowisko dla Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030”

Na podstawie art. 3d ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 920 z późn. zm.), art. 39 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 247 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. 1. Podać do publicznej wiadomości informację o przystąpieniu do opracowania projektu „Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030/ OF Południowe Mazury 2030” wraz z projektem „Prognozy oddziaływania na środowisko dla Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030”.

2. Celem przekazania do publicznej wiadomości jest umożliwienie mieszkańcom, instytucjom społecznym oraz podmiotom gospodarczym złożenia uwag i wniosków dotyczących projektów Strategii oraz Prognozy oddziaływania na środowisko.

3. Wnioski i uwagi będą mogły być składane w okresie od 23 listopada 2021 roku do 15 grudnia 2021 roku w formie: • elektronicznej na adres: fundusze@e-starostwo.pl bez konieczności użycia bezpiecznego podpisu elektronicznego; • papierowej na adres: Starostwo Powiatowe w Działdowie, ul. Kościuszki 3, 13-200 Działdowo; • ustnie do protokołu w Wydziale Spraw Gospodarczych, Inwestycji i Promocji w siedzibie Starostwa Powiatowego w Działdowie, ul. Kościuszki 3, 13-200 Działdowo, pokój 10B i 13B.

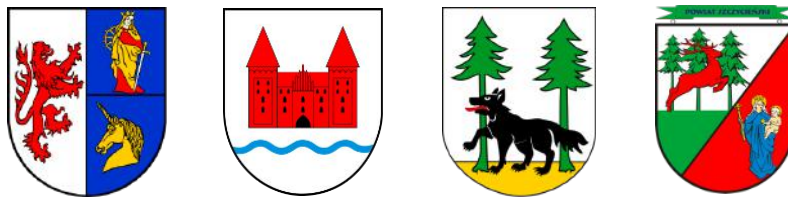
§ 2. Projekty stanowią załączniki do niniejszej uchwały.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Przewodniczącemu Zarządu Powiatu Działdowskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Zarządu
Powiatu Działdowskiego

Paweł Cieśliński

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

dla
**Strategia Rozwoju
Obszaru Funkcjonalnego
Południowe Mazury 2030**

Olsztyn, wrzesień 2021 r.

PRACOWNIA PROJEKTOWA
TURFALKO

**Pracownia Projektowa
TURFALKO Mariusz Rychcik**

ul. Sosnowa 23
11-010 Wójtowo

SPIS TREŚCI

1. Streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym	5
2. Wprowadzenie.....	6
3. Opis analizowanego dokumentu.....	7
3.1 Cele analizowanego dokumentu.....	7
3.2 Powiązania z innymi dokumentami.....	10
3.3 Sposób wdrażania zapisów dokumentu	11
4. Zakres prognozy	12
4.1 Użyte metody przy sporządzaniu prognozy	12
4.2 Obszar oddziaływania objęty dokumentem	15
4.3 Horyzont czasowy oceny	16
4.4 Źródła danych	17
4.5 Rozpatrywane warianty	18
5. Cele wynikające ze zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.....	19
5.1 Przyjęte cele ustanowione na szczeblu międzynarodowym, Wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu.....	19
5.1.1 Woda.....	19
5.1.2 Powierzchnia ziemi / odpady	20
5.1.3 Powietrze i klimat	20
5.1.4 Fauna, flora i bioróżnorodność	23
5.1.5 Krajobraz i dziedzictwo kulturowe.....	24
5.1.6 Ludność i zdrowie ludzkie	25
5.2 Standardy jakości stanu środowiska.....	25
5.2.1 Normy jakości powietrza i ochrony klimatu	25
5.2.2 Wartości dopuszczalne poziomu dźwięku	26
5.2.3 Normy jakości wód i gruntów	27
6. Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.....	28
6.1 Ocena stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem	28
6.1.1 Geomorfologia i budowa geologiczna.....	28
6.1.2 Warunki klimatyczne i powietrze atmosferyczne	28
6.1.3 Hałas. Określenie terenów o podwyższonym hałasie.....	29
6.1.4 Zasoby wód powierzchniowych	30
6.1.5 Zasoby wód podziemnych	31
6.1.6 Gospodarka wodna i ściekowa	32
6.1.7 Gospodarka odpadami.....	32
6.1.8 Lasy i ochrona przyrody.....	33
6.1.9 Formy ochrony przyrody	33
6.1.10 Źródła promieniowania elektromagnetycznego	35
6.2 Prawdopodobne zmiany w środowisku w przyjętym horyzoncie czasowym	36

6.3	Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie	36
6.4	Ocena środowiska z użyciem przyjętych celów	37
7.	Skutki oddziaływania planowanych przedsięwzięć w ramach analizowanego dokumentu	38
7.1	Opis przedsięwzięć z ich wzajemnymi powiązaniem	38
7.2	Uzasadnienie realizacji przedsięwzięć z punktu widzenia społeczno-gospodarczego	38
7.3	Opis rozwiązań alternatywnych	39
7.4	Przyjęte środki w celu uniknięcia, zmniejszenia lub zrównoważenia szkodliwego oddziaływania	39
7.5	Przewidywane oddziaływania na środowisko	40
7.5.1	Oddziaływanie transgraniczne	41
7.6	Ocena przedsięwzięć i ich alternatyw z użyciem przyjętych celów	41
8.	Rekomendacje do zastosowania w procesie przyjmowania dokumentu.....	43
8.1	Wymagania prawne i zobowiązania dobrowolne	43
8.2	Potencjalne konflikty między aspektami środowiskowymi a innymi.....	43
8.3	Zalecenia w procesie przyjmowania dokumentu	43
8.3.1	Propozycje rozwiązań służących zapobieganiu, ograniczaniu lub kompensacji negatywnych oddziaływań na środowisko.....	44
8.4	Zalecenia dla innych dokumentów.....	46
9.	Monitoring	47
9.1	Ocena i weryfikacja wskaźników	47
10.	Braki i trudności	50
11.	Spis tabel.....	51
12.	Spis rysunków	51
13.	Załączniki.....	52
13.1	Oświadczenie o spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 74a ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko...	52
13.2	Matryca oceny oddziaływania	54
13.3	Załącznik graficzny – mapy	55

1. Streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym

Wymagania prawne sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030¹ (tzw. oceny strategicznej oddziaływania na środowisko), zawarte są zarówno w dyrektywie europejskiej, jak i w polskich przepisach dotyczących ochrony środowiska.

Przedmiotem oceny był projekt Strategii z września 2021 r.

Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 to dokument, który na poziomie samorządu lokalnego ma pomóc w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. To również narzędzie realizacji polityki ochrony środowiska państwa.

Przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko projektu Strategii odnosiła się do oceny wpływu przyjętych zadań na środowisko i jego zasoby.

Przy określaniu potencjalnych niekorzystnych oddziaływań na środowisko brano pod uwagę:

- oddziaływanie na poszczególne elementy środowiska i potencjalne ich skutki,
- zasoby dziedzictwa kulturowego,
- ochronę i użytkowanie zasobów naturalnych (w tym jakość i ilość wody, jakość powietrza, hałas, odpady stałe),
- zagospodarowanie przestrzenne.

Celem Prognozy jest również identyfikacja i ocena stopnia oraz sposobu uwzględnienia aspektów środowiskowych w analizowanym dokumencie.

W Prognozie odniesiono się także do niezbędnych modyfikacji Strategii tak, by w jak największym stopniu był on spójny i komplementarny z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz innymi dokumentami programowymi. Analizowano również możliwości eliminacji lub ograniczenia niepożądanych i nieakceptowanych zadań i działań zapisanych w Strategii.

Przeprowadzona analiza wykazała, że wdrożenie Strategii będzie miało pozytywny wpływ na środowisko i jego zasoby, a przyjęte założenia oraz planowane działania mogą spowodować poprawę istniejącego stanu środowiska i warunków życia mieszkańców Regionu.

Jednak w niektórych przypadkach, realizacja zapisów Strategii może powodować ujemny wpływ na określone elementy środowiska i mieszkańców Regionu. W większości przypadków, wpływ ten będzie chwilowy i/lub krótkotrwały i głównie związany z procesem budowlanym, który ma charakter lokalny. Te ewentualnie negatywne efekty, które wiążą się najczęściej z działaniami inwestycyjnymi i które nie są całkowicie do uniknięcia, powinny w każdym przypadku być analizowane i minimalizowane.

Analizowany projekt Strategii w większości swoich zapisów obejmuje odwołania i cele związane z zapewnieniem zrównoważonego rozwoju Regionu. Po rozszerzeniu ich o niezbędne korekty / rekomendacje wynikające z niniejszej analizy, będzie można wskazywać ją jako dokument, zgodny z pozostałymi ważnymi i strategicznymi dokumentami wewnętrznymi samorządów.

¹ dalej Strategii

2. Wprowadzenie

Podstawą prawną wykonania niniejszej prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 są zapisy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko², która wprowadza do polskiego prawodawstwa zapisy Dyrektywy Parlamentu i Rady Europy Nr 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny skutków niektórych planów i programów na środowisko (tzw. Dyrektywa SEA³). Przepisy ustawy odnoszą się również do zapisów Dyrektywy 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska oraz Dyrektywy 2003/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. przewidującej udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE.

Prognozę wykonano w oparciu o projekt Strategii z września 2021 r.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie, organ opracowujący projekt Strategii, wystąpił do właściwych organów w celu określenia zakresu wymaganego dla niniejszej prognozy:

- pismo z 16.07.2021r. do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie
- pismo z 16.07.2021r. do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Olsztynie

Powyższe organy ustaliły zakres informacji, zgodny z art. 51 ust.2 UOOS:

- pismo RDOŚ znak WOOS.411.101.2021.AD z 02.08.2021r.
- opinia sanitarna ZNS.9022.3.44.2021.AZ z 18.08.2021r.

Przygotowana prognoza powinna być poddana konsultacjom społecznym wraz z opracowanym projektem Strategii.

Organ opracowujący projekt dokumentu jest zobowiązany wziąć pod uwagę ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, opinie ww. organów oraz rozpatrzyć uwagi i wnioski zgłoszone w wyniku udziału społeczeństwa w procesie konsultacji społecznych.

Następnie, po zatwierdzeniu projektu dokumentu, powinien on być udostępniony społeczeństwu wraz z informacją, w jaki sposób ocena środowiskowa została uwzględniona.

² zwanej dalej UOOS

³ zwanej dalej DSEA

3. Opis analizowanego dokumentu

3.1 Cele analizowanego dokumentu

Strategia ukierunkowana jest na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru Południowych Mazur, przy czym duży nacisk położony został na zagadnienia związane z budowaniem oferty turystycznej. Strategia prowadzić ma do planowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć samorządów na rzecz rozwoju przedmiotowego obszaru. Strategia formułuje zadania, które przyczynią się do rozwoju całego obszaru Południowych Mazur. Dokument uwzględnia działania realizowane przez poszczególne powiaty i gminy, ale przede wszystkim skupia się na inicjatywach wynikających z zawiązanych sieci partnerstw, podkreślając jednocześnie wartość tej współpracy.

Kompleksowe ujęcie problematyki środowiska w Strategii umożliwi jej wykorzystanie do następujących celów:

- rozwiązywania ważnych problemów i eliminowania zagrożeń środowiska na obszarze funkcjonalnym Południowych Mazur poprzez podejmowanie wspólnych działań;
- podejmowania decyzji w zakresie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska i finansowania inwestycji ekologicznych;
- kreowania regionalnej polityki ochrony i racjonalnego wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych;
- koordynowania i intensyfikowania działań na rzecz ochrony środowiska, realizowanych przez jednostki samorządu, administrację publiczną, jak również jednostki gospodarcze, instytucje oraz organizacje społeczne.

W Strategii zdefiniowano misję i cele strategiczne, dla których przyporządkowano cele operacyjne oraz kierunki działań.

Misja:

- ✓ *wykorzystanie unikatowych zasobów przestrzennych, przyrodniczych i kulturowych Subregionu na rzecz dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego*
- ✓ *wzmacnianie kapitału społecznego jako kluczowego potencjału Subregionu, którego wartość będzie decydowała o jego przyszłym sukcesie konkurencyjnym*
- ✓ *harmonijny rozwój sieci powiązań funkcjonalnych w oparciu o kluczowe ośrodki miejskie Subregionu oraz zasoby obszarów wiejskich w ramach tworzenia spójnego systemu wysokiej jakości usług publicznych*

Cele strategiczne

Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych

Cel operacyjny 1.1. Budowa zintegrowanego systemu transportowego

Kierunki działań w ramach celu 1.1.:

- realizacja wyodrębnionych i spójnych terytorialnie inwestycji drogowych, w tym korytarza transportowego Via Masuria
- rozbudowa i modernizacja sieci dróg powiatowych
- budowa ścieżek rowerowych

Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego

Cel operacyjny 2.1. Czyste powietrze i efektywna gospodarka energetyczna

Kierunki działań w ramach celu 2.1.:

- inwestycje związane z ograniczaniem niskiej emisji
- wymiana źródeł ciepła i energii elektrycznej na niskoemisyjne, w tym OZE
- poprawa efektywności energetycznej budynków i instalacji

Cel operacyjny 2.2. Ochrona ziemi, wód podziemnych i powierzchniowych

Kierunki działań w ramach celu 2.2.:

- działania dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym, koncentrujące się na zapobieganiu powstawaniu odpadów i gospodarowaniu nimi
- rozwój sieci wodociągowo-kanalizacyjnej
- budowa stacji uzdatniania wody
- budowa kanalizacji deszczowej i systemów retencjonowania wód
- działania na rzecz zachowania dobrej jakości wód i bioróżnorodności jezior

Cel operacyjny 2.3. Działania edukacyjne promujące ochronę środowiska naturalnego

Kierunki działań w ramach celu 2.3.:

- działania z zakresu edukacji ekologicznej i informacyjnej

Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury

Cel operacyjny 3.1. Produkty turystyczne

Kierunki działań w ramach celu 3.1.:

- budowa sieci ścieżek rowerowych
- oznakowanie i integracja systemów tras rowerowych
- zagospodarowanie obiektów pokolejowych na cele turystyczne
- rozwój turystyki medycznej i sanatoryjnej
- rozwój turystyki rodzinnej i senioralnej

Cel operacyjny 3.2. Wspieranie rozwoju gospodarczego i wzmacnianie rynku pracy

Kierunki działań w ramach celu 3.2.:

- tworzenie miejsc i warunków umożliwiających rozwój przedsiębiorczości
- tworzenie lokalnej infrastruktury oraz miejscowych planów zagospodarowania

Cel operacyjny 3.3. Promocja gospodarcza OF

Kierunki działań w ramach celu 3.3.:

- działania związane z promocją gospodarczą
- kreowanie marki przestrzeni przyjaznej dla biznesu oraz zapewniającej efektywne warunki współpracy administracji, biznesu i sektora nauki

Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, edukacji, opieki senioralnej, ochrony zdrowia

Cel operacyjny 4.1. Rozwój subregionalnego systemu opieki zdrowotnej

Kierunki działań w ramach celu 4.1.:

- odnowa placówek medycznych i lepsze wyposażenie ich w aparaturę i urządzenia diagnostyczne oraz służące terapii, ochronie życia i zdrowia pacjentów
- zakup dodatkowego wyposażenia oraz prace inwestycyjne (budowlane) podnoszące funkcjonalność szpitali powiatowych

Cel operacyjny 4.2. Profesjonalne usługi edukacyjne

Kierunki działań w ramach celu 4.2.:

- budowa i rozbudowa przyszkolonej infrastruktury sportowej
- wyposażenie szkolnych pracowni tematycznych
- wzmocnienie powiatowych ośrodków kształcenia
- działania na rzecz dostosowania edukacji wszystkich szczebli do potrzeb gospodarki i rynku pracy
- działania mające na celu podniesienie efektywności systemu doradztwa zawodowego

Cel operacyjny 4.3. Profesjonalne usługi społeczne - opieka nad osobami starszymi

Kierunki działań w ramach celu 4.3.:

- tworzenie mieszkań chronionych
- budowa domów spokojnej starości
- dzienne domy opieki dla osób starszych
- przygotowanie subregionalnego planu/programu wsparcia seniorów

Cel operacyjny 4.4. Aktywny senior

Kierunki działań w ramach celu 4.4.:

- wszechstronna aktywizacja osób starszych – w dziedzinie edukacyjnej, społecznej i kulturalnej
- działania na rzecz profilaktyki zdrowia oraz profilaktyki społecznej

Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny

Cel operacyjny 5.1. Subregionalny system wspierania organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej

Kierunki działań w ramach celu 5.1.:

- rozwój centrów wsparcia ekonomii społecznej i rozwoju przedsiębiorstw społecznych (głównie spółdzielni socjalnych)

Cel operacyjny 5.2. Kultura - wyrównywanie szans w dostępie do oferty kulturalnej

Kierunki działań w ramach celu 5.2.:

- wyposażenie świetlic wiejskich
- doposażenie placówek kultury w nowoczesny sprzęt
- zagospodarowanie terenów przy zabytkowych obiektach
- doposażenie placówek oświaty szkół i przedszkoli

3.2 Powiązania z innymi dokumentami

Prace nad Strategią były determinowane poprzez inne dokumenty planistyczno-strategiczne. Zadania oraz działania określone w Strategii musiały być w dużej mierze komplementarne i spójne z tymi dokumentami lub też wprost z nich wynikać.

Założone zadania w Strategii są zgodne z założeniami i celami m.in. następujących dokumentów strategicznych:

- **Europejski Zielony Ład**

Cel I Zapewnienie zrównoważonego transportu dla wszystkich

Cel II Przewodzenie trzeciej rewolucji przemysłowej

Cel III Ekologizacja naszego systemu energetycznego

Cel IV Renowacja budynków z myślą o bardziej ekologicznym stylu życia

Cel V Działanie w zgodzie z przyrodą w celu ochrony naszej planety i zdrowia

Cel VI Pobudzanie globalnych działań w dziedzinie klimatu

- **Strategia Europa 2020**

Cel II wzrost zrównoważony: wspieranie efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej gospodarki

Cel II rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

- **Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030**

Działanie I Utworzenie w całej UE większej sieci obszarów chronionych na lądzie i na morzu

Działanie II Rozpoczęcie planu odbudowy zasobów przyrodniczych

Działanie III Wprowadzenie środków umożliwiających niezbędną zmianę transformacyjną

Działanie IV Wprowadzenie środków mających na celu sprostanie globalnemu wyzwaniu, jakim jest zachowanie bioróżnorodności

- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**

Cel I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

Cel II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Cel III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

- **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030**

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk kierunkowanych terytorialnie

- **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności**

Obszar nr 1 Obszar konkurencyjności i Innowacyjności gospodarki (modernizacji)

Obszar 2 Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji)

Obszar 3 Obszar efektywności i sprawności państwa (efektywności)

- **Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego**

Cel strategiczny I Kompetencje przyszłości

Cel strategiczny II Cel strategiczny: Inteligentna produktywność

Cel strategiczny III Cel strategiczny: Kreatywna aktywność

Cel strategiczny IV Cel strategiczny: Mocne fundamenty

Zadania w Strategii korespondują z ww. celami m.in. poprzez zagadnienia wpisujące się zarówno w płaszczyznę wyrównywania ich dostępności, poprawę działań instytucji odpowiedzialnych za ich dostarczanie, działania służące rozwojowi gospodarki innowacyjnej i ekologicznej, w tym opartej na turystyce, ochronę środowiska, wyrównywanie dostępności różnego rodzaju infrastruktury, czy działania ukierunkowane na współpracę i poprawę funkcjonowania instytucji, a także powiązane z rozwojem kapitału ludzkiego.

Strategia dąży do zrównoważonego rozwoju całego regionu Południowych Mazur. Ma zapewnić to m.in. mieszkańcom tego regionu współczesne standardy, doprowadzając do zmniejszenia różnic społecznych i gospodarczych z zachowaniem zasobów naturalnych.

3.3 Sposób wdrażania zapisów dokumentu

Zgodnie z zapisami Strategii, zarządzanie strategiczne będzie należało do zgromadzenia władz samorządowych poszczególnych jednostek – sygnatariuszy Porozumienia Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury.

Od strony wykonawczej – w wymiarze operacyjnym – za realizację Strategii będzie odpowiadał Pełnomocnik ds. Obszaru Funkcjonalnego, który działa w strukturach samorządu Powiatu Szczycieńskiego oraz Zespół ds. Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury, skupiający koordynatorów wyznaczonych z ramienia poszczególnych samorządów.

System wdrażania celów i działań Strategii ściśle zależy od pozyskania środków finansowych z funduszy zewnętrznych, krajowych i zagranicznych. Ma na niego również wpływ aktywność oraz skuteczność działań partnerów społecznych i gospodarczych, organizacji pozarządowych oraz samych mieszkańców obszaru funkcjonalnego. Wszystkie te podmioty mogą same wspierać zaplanowane działania i właśnie dlatego właściwe wdrażanie Strategii wymaga skumulowania działań wszystkich jednostek zaangażowanych w jego wdrożenie i realizację.

4. Zakres prognozy

4.1 Użyte metody przy sporządzaniu prognozy

Przeprowadzenie prognozy oddziaływania na środowisko w ramach postępowania strategicznej oceny oddziaływania dla planów i programów polega m.in. na identyfikacji możliwych do ustalenia skutków środowiskowych oraz zapewnieniu uwzględnienia uwarunkowań ekologicznych, ekonomicznych i społecznych we wczesnej fazie procesu podejmowania decyzji. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko umożliwia również analizę rozwiązań alternatywnych oraz wskazanie i włączenie wskaźników monitorowania skutków środowiskowych.

Celem Prognozy jest identyfikacja i ocena stopnia oraz sposobu uwzględnienia aspektów środowiskowych w Strategii.

W Prognozie odniesiono się także do niezbędnych modyfikacji analizowanego dokumentu tak, by w jak największym stopniu był on spójny i komplementarny z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz innymi dokumentami programowymi. Analizowano również możliwości eliminacji lub ograniczenia niepożądanych i nieakceptowanych celów i działań zapisanych w Strategii. Choć konieczne jest wyraźne podkreślenie, że rolą Prognozy nie jest zasadnicza zmiana Strategii.

Jako punkt wyjścia przyjęto, że prace nad Prognozą powinny zapewnić/umożliwić:

- identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych realizacji Strategii;
- identyfikację potencjalnych pól konfliktów przyrodniczo-przestrzennych;
- identyfikację sprzeczności z ustaleniami innych dokumentów programowych lub z wymogami prawa;
- wskazanie znaczących aspektów środowiskowych w poszczególnych obszarach Strategii;
- identyfikację i eliminację tych celów, priorytetów i kierunków rozwoju, których negatywne skutki środowiskowe pozostają w sprzeczności z wymogami prawa;
- wskazanie metod ograniczania negatywnych (ale akceptowalnych) oraz wzmacniania pozytywnych (preferowanych) skutków środowiskowych realizacji Strategii;
- wskazanie rozwiązań alternatywnych, mogących zmniejszyć obciążenia środowiska;
- określenie listy wymogów koniecznych do spełnienia podczas realizacji przedsięwzięć przewidzianych w ramach Strategii;
- określenie listy wskaźników pozwalających monitorować i oceniać realizację Strategii;
- określenie obszarów niepewności i ryzyka opracowywanej Strategii.

Uwzględniając istniejące ograniczenia, związane m.in. z poziomem uogólnienia danych i informacji wyjściowych, należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- dokument, jakim jest Strategia, bezpośrednio nie powoduje skutków środowiskowych;
- źródłem potencjalnych skutków środowiskowych będzie realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych;
- różne oddziaływania środowiskowe uwidaczniać się będą co najmniej w dwóch wymiarach:
 - przestrzennym – poprzez zmiany stanu środowiska,
 - systemowym – poprzez wpływ na możliwość realizacji wymogów zrównoważonego rozwoju,
- zmiany w środowisku są spowodowane wieloma czynnikami, przez co różne przedsięwzięcia mogą mieć zróżnicowany wpływ na środowisko;

- Prognoza nie może precyzyjnie określić skutków środowiskowych planowanych przedsięwzięć, tym samym odnosi się do rodzajów potencjalnych zdarzeń i dokonuje przede wszystkim oceny jakościowej skutków.

Niniejszą Prognozę opracowano wykorzystując metodykę opartą o analizę powiązań sieciowych, analizę zarządzania ryzykiem, ocenę ekspercką oraz w oparciu o najlepszą wiedzę i doświadczenie autorów. W pracy wykorzystano również wytyczne Komisji Europejskiej:

- Wytyczne Komisji dotyczące wdrażania dyrektywy 2001/42/WE,
- Wytyczne nt. integracji zagadnień zmian klimatu i różnorodności biologicznej w ocenach strategicznych.

Przy określaniu potencjalnych niekorzystnych oddziaływań na środowisko brano pod uwagę:

- oddziaływanie na poszczególne elementy środowiska i potencjalne ich skutki,
- zasoby dziedzictwa kulturowego,
- ochronę i użytkowanie zasobów naturalnych (w tym jakość i ilość wody, jakość powietrza, hałas, odpady stałe),
- zagospodarowanie przestrzenne.

W ramach analizy zakresu oddziaływania Strategii, oceniono w jaki sposób planowane działania:

- 1) woda
 - a) będą miały wpływ na jakość wód powierzchniowych i/lub podziemnych wg przyjętych standardów
 - b) będą miały wpływ na system hydrogeologiczny
 - c) będą miały wpływ na zużycie zasobów wód
- 2) powierzchnia ziemi
 - a) pomogą chronić właściwości powierzchni ziemi
 - b) będą miały wpływ na tereny zanieczyszczone
 - c) będą promowały gospodarkę o obiegu zamkniętym
- 3) powietrze, przeciwdziałanie zmianom klimatu
 - a) będą prowadziły do redukcji zanieczyszczeń powietrza
 - b) będą prowadziły do redukcji emisji gazów cieplarnianych
 - c) będą miały wpływ na poprawę efektywności energetycznej
 - d) będą miały wpływ na korzystanie ze źródeł odnawialnych
 - e) będą prowadziły do redukcji zanieczyszczeń transportowych
- 4) fauna, flora, bioróżnorodność, obszary chronione (w tym obszary Natura 2000)
 - a) będą wspierały przyjęte cele w zakresie zwiększenia bioróżnorodności
 - b) będą poprawiały jakość i/lub ilość obszarów chronionych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów w sieci Natura 2000

- 5) krajobraz, dziedzictwo kulturowe (w tym zabytki, dobra materialne)
 - a) będą miały wpływ na ochronę krajobrazu przed rozwojem terenów zurbanizowanych
 - b) będą wspierały ochronę bądź odtworzenie cennego krajobrazu kulturowego
 - c) będą ułatwiały ochronę dziedzictwa kulturowego
 - d) będą wspierały rozwój przestrzenny, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
 - e) będą podnosiły poziom ochrony przeciw naturalnym zagrożeniom
- 6) ludność, ochrona zdrowia
 - a) będą umożliwiały zmniejszenie ekspozycji ludności na hałas
 - b) będą próbowały ograniczyć powiązane ze środowiskiem ryzyka dla zdrowia i życia

Analiza oddziaływania została przeprowadzona na najniższym, dostępnym szczeblu określonych w projekcie Strategii działań. Przy identyfikacji elementów składowych planowanych działań i potencjalnego wpływu na środowisko, grupy społeczne i dobra materialne, zastosowano metodę matrycową, dostosowaną do rodzaju i skali przedsięwzięć.

Zestaw przeanalizowanych kryteriów bazowych, objął kilkadziesiąt najważniejszych z punktu oddziaływania inwestycji na środowisko oraz wymogów ochrony środowiska. Opracowana matryca objęła 1365 pól. Do opracowania matrycy przyjęto 7-stopniową skalę oceny oddziaływania planowanych działań w ramach Strategii, które następująco zdefiniowano jako:

- *Wzmacniające (W)* – służące bezpośrednio ochronie środowiska;
- *Korzystne (K)* – istotnie zwiększające szansę lub tempo minimalizacji oddziaływania na środowisko;
- *Potencjalnie Korzystne (PK)* – korzyści środowiskowe przeważają w sposób jednoznaczny nad ewentualnymi skutkami negatywnymi, jednak ich osiągnięcie nie jest zagwarantowane i wymaga spełnienia dodatkowych warunków;
- *Neutralne (N)* – nie można zidentyfikować istotnych (znaczących) pól wzajemnych oddziaływań (ani pozytywnych, ani negatywnych) poszczególnych działań z priorytetami ochrony środowiska;
- *Potencjalnie Negatywne (PN)* – koszty/negatywne skutki środowiskowe równoważą lub przewyższają możliwe pozytywy, związane z realizacją przedsięwzięć, jednak ujemny bilans w tym zakresie jest uzależniony od sposobu, lokalizacji lub innych czynników związanych z realizacją danego działania (innymi słowy możliwe jest, przynajmniej częściowe wyeliminowanie negatywnych skutków, pod warunkiem odpowiedniej realizacji działania);
- *Niekorzystne/Hamujące (H)* – realizacja określonego działania, niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia koszty środowiskowe, przeważające ewentualne (o ile występują) pozytywy w tym zakresie;
- *Konflikt (F)* – realizacja danego działania niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia konflikty z innymi celami lub wymogami ochrony środowiska, praktycznie wykluczając możliwość ich osiągnięcia.

Analiza objęła również w odniesieniu do poszczególnych planowanych działań, ich skutków oraz relacji:

- czas oddziaływania:
 - *Chwilowe (CH)* – oddziaływanie mające wpływ na środowisko w momencie podjęcia inwestycji;
 - *Krótkoterminowe (KR)* – oddziaływanie w czasie trwania inwestycji;

- Średnioterminowe (SR) – oddziaływanie kilkuletnie;
- Długoterminowe (DR) – oddziaływanie kilkunastoletnie;
- Stałe (ST) – oddziaływanie ciągłe, dłuższe niż długotrwałe;
- rodzaj oddziaływania:
 - Bezpośrednie (BP) – oddziaływanie bez jakiegokolwiek pośrednictwa;
 - Pośrednie (PS) – oddziaływanie przez czynnik pośredni;
 - Wtórne (WT) – oddziaływanie powstałe w wyniku zmian, przekształcenia czegoś lub jako następstwo czegoś;
 - Skumulowane (SK) – oddziaływanie wywołane wpływem danego rodzaju działalności w połączeniu z innymi obecnymi lub realnymi przyszłymi działaniami.

Opracowana matryca, stanowi załącznik do niniejszego Raportu. Przyjęta metoda analizy pól konfliktów, pozwala identyfikować potencjalne kolizje, a nie oceniać je w kategoriach rachunku kosztów-korzyści. Należy zatem zwrócić uwagę, że porównywanie ilości oraz próby zrównoważenia wskazań pozytywnych i negatywnych w celu ustalenia czy określone działanie bądź inwestycja jest mniej lub bardziej „przyjazna dla środowiska” jest nieuzasadnione. Mimo najlepszej wiedzy autorów Prognozy, możliwe jest wystąpienie potencjalnych konfliktów w przypadku realizacji niektórych działań w zakresie, dla których analiza celów nie wykazywała oddziaływać potencjalnie negatywnych.

Opis stanu środowiska, z uwzględnieniem planowanego przedsięwzięcia, przygotowany został w oparciu o dostępne wyniki monitoringu środowiska, prowadzone przez odpowiednie służby na terenie OF Południowe Mazury.

Prognoza wielkości oddziaływania na środowisko sporządzona została w oparciu o wiedzę i doświadczenie autorów raportu, przy wykorzystaniu istniejących materiałów w zakresie skutków dla środowiska podobnych dokumentów oraz przedsięwzięć.

4.2 Obszar oddziaływania objęty dokumentem

Obszar OF Południowe Mazury obejmuje powierzchnię 5.623 km² (23,3% powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego). Teren OF Południowe Mazury położony jest w południowej i południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, obejmując swym obszarem cztery powiaty województwa warmińsko-mazurskiego, tj.: działdowski, nidzicki, szczycieński i piski. Na obszarze tym można wyróżnić 10 jednostek fizycznogeograficznych: Równina Urszulewska, Wzniesienia Mławskie, Garb Lubawski, Równina Olsztynka, Pojezierze Olsztyńskie, Równina Mazurska, Równina Kurpiowska, Pojezierze Mrągowskie, Pojezierze Ełckie, Kraina Wielkich Jezior Mazurskich.

Południowa granica OF Południowe Mazury w całości stanowi południową granicę województwa warmińsko-mazurskiego. W skład OF Południowe Mazury wchodzi jednostki samorządu terytorialnego z powiatu działdowskiego, nidzickiego, szczycieńskiego oraz piskiego. Administracyjnie tworzą go cztery powiaty ziemskie, w obrębie których leżą 22 gminy, w tym: 12 wiejskich, 8 miejsko-wiejskich i dwa miasta.

Region OF Południowe Mazury zamieszkuje 222 328⁴ mieszkańców w 752 miejscowościach, w tym w 10 miastach.

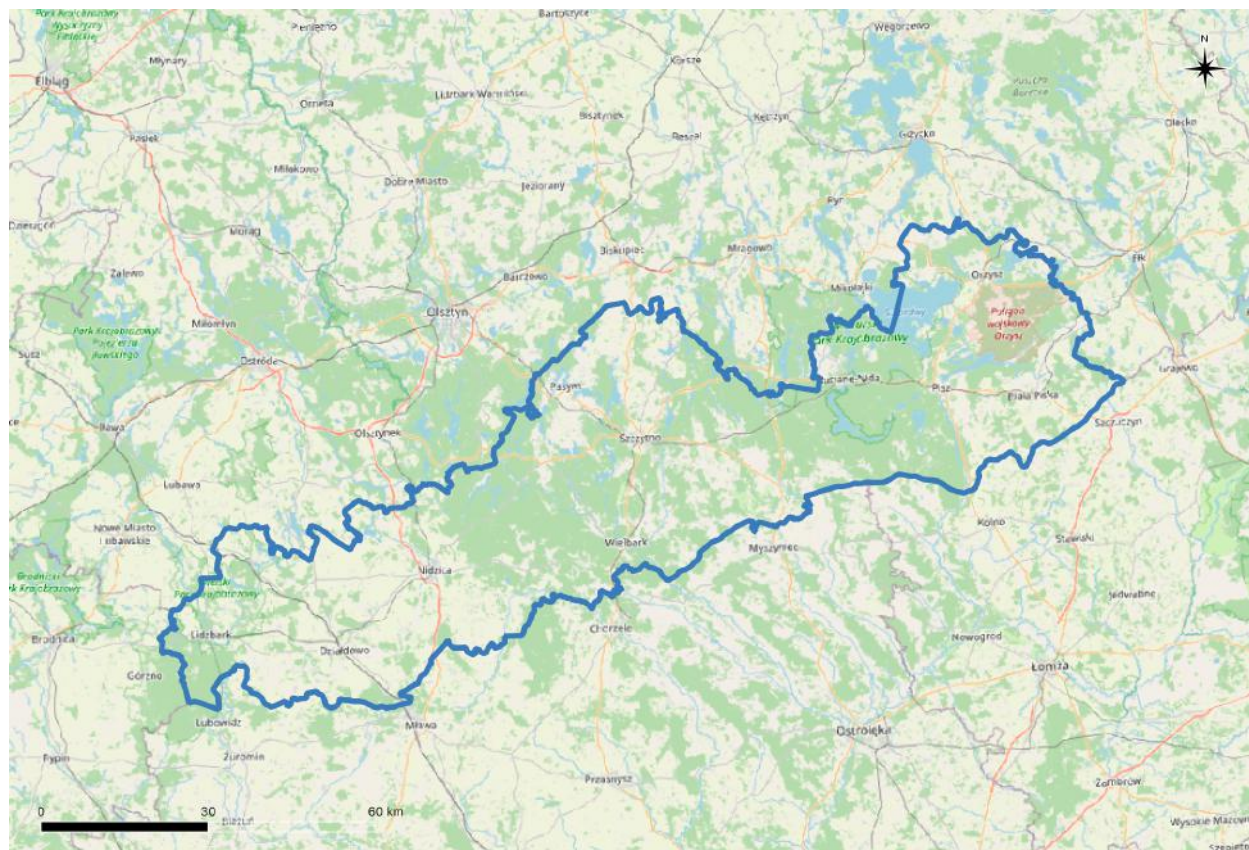
Wiodącą funkcją gospodarki na większości obszaru OF Południowe Mazury jest rolnictwo rozwijające się przede wszystkim na bazie gospodarstw indywidualnych.

Cały OF Południowe Mazury posiada dobrze zachowane warunki przyrodnicze. Na jej terenie stwierdzono obecność wielu stanowisk unikalnych gatunków chronionych zwierząt oraz roślin. Nieznacznie zanieczyszczone środowisko oraz jego zasoby, stanowią o dużym potencjale ekologicznym, który powinien stanowić atut w zrównoważonym rozwoju tego regionu.

Na terenie OF Południowe Mazury znajduje się też wiele ciekawych zabytków, które to obiekty i zespoły architektoniczne zostały wpisane do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Strategia obejmuje swoim zasięgiem cały obszar OF Południowe Mazury.

Rysunek 1 Obszar oddziaływania Strategii – Obszar Funkcjonalny Południowe Mazury

Źródło: opracowanie własne

4.3 Horyzont czasowy oceny

W analizowanym dokumencie przyjęto okres programowania do 2030 roku.

W związku z powyższym, okres potencjalnych oddziaływań odniesiono do powyższego okresu.

⁴ wg danych BDL GUS na 31.12.2020r. – w przypadku braku danych dla wskazanego punktu odniesienia, przyjęto ostatnie aktualne dane

Rokiem bazowym do oceny aktualnej sytuacji przyjęto stan na dzień 31.12.2020r⁵.

4.4 Źródła danych

W ramach analizy SEA wykorzystano aktualne przepisy prawa polskiego oraz wspólnotowego, raporty i sprawozdania o stanie środowiska, dane Głównego Urzędu Statystycznego, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Wojewódzkiego, starostw, urzędów gmin, służb ochrony zabytków, literaturę fachową oraz m.in. następujące źródła danych:

- 1) Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- 2) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony
- 3) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
- 4) Polityka ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej,
- 5) Strategia zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 roku
- 6) Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030
- 7) Krajowy plan gospodarki odpadami
- 8) Krajowy program zapobiegania odpadów
- 9) Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009-2032
- 10) Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
- 11) Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej
- 12) Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020
- 13) Krajowy Program Zwiększania Lesistości
- 14) Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030
- 15) Krajowy program ochrony powietrza do roku 2020 z perspektywą do roku 2030
- 16) Polityka energetyczna Polski do 2040 roku
- 17) Strategia rozwoju energetyki odnawialnej
- 18) Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030
- 19) Krajowa strategia ograniczenia emisji metali ciężkich i trwałych zanieczyszczeń organicznych
- 20) Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025r.
- 21) Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2030r.
- 22) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego
- 23) Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego
- 24) Plan Gospodarki Odpadami Województwa Warmińsko-Mazurskiego
- 25) Strategia rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego
- 26) Strategie rozwoju powiatów działdowskiego, nidzickiego, piskiego i szczycieńskiego
- 27) Wielkie Jeziora Mazurskie 2020 – Strategia
- 28) Raporty o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego WIOŚ Olsztyn
- 29) A Handbook on Environmental Assessment of Regional Development Plans and EU Structural Funds Programmes
- 30) SEA and Integration of the Environment into Strategic Decision-Making
- 31) Zarządzanie obszarami Natura 2000
- 32) Zarządzanie obszarami Natura 2000 postanowienia artykułu 6 dyrektywy „siedliskowej” 92/43/EWG

⁵ W przypadku braku danych dla wskazanego punktu odniesienia, przyjęto ostatnie aktualne dane.

4.5 Rozpatrywane warianty

Uwzględniając przyjętą metodykę, przeanalizowano planowane do realizacji w ramach Strategii działania. Podczas oceny odniesiono się do panujących trendów oraz ewentualnego zaniechania planowanych działań (wariant „0”). Rozpatrywano również wariant zaproponowany w Strategii oraz wariant najbardziej korzystny dla środowiska, tj. uwzględniający cele ochrony środowiska w poszczególnych dziedzinach oraz proponowane rekomendacje.

Warto zaznaczyć, że w przypadku wariantu „0” nastąpi rozproszenie działań, co może skutkować potencjalnymi konfliktami. Brak Strategii dodatkowo utrudni koordynację działań oraz ograniczy możliwość współpracy administracji samorządowej z jego mieszkańcami, innymi instytucjami oraz podmiotami gospodarczymi, a tym samym hamować będzie rozwój OF Południowe Mazury, również w zakresie środowiskowym.

5. Cele wynikające ze zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska

5.1 Przyjęte cele ustanowione na szczeblu międzynarodowym, Wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu

Tłem do oceny projektu Strategii są przyjęte cele ochrony środowiska na poziomie międzynarodowym, Wspólnotowym i krajowym. Dla potrzeb tego opracowania przyjęto priorytety wynikające z przepisów i umów międzynarodowych oraz krajowego prawa ochrony środowiska. Wśród tych najważniejszych wyzwań i zagrożeń⁶ można wymienić:

Zagrożenie	priorytety
systematyczne ubożenie zasobów przyrodniczych i naruszenie zdolności ekosystemów do odbudowy i świadczenia określonych usług	zachowanie różnorodności biologicznej i ochrona ekosystemów
utrzymujący się wzrost temperatury	ograniczenie emisji gazów cieplarnianych adaptacja do zamian klimatu
wzrost konsumpcji	gospodarka o zamkniętym obiegu poprawa procesów produkcyjnych zmiana wzorców społecznych zmniejszenie presji na środowisko
niekoordynowane planowanie przestrzenne i rozwój gospodarki	koordynacja i spójność polityk, strategii i działań

Oceniając po kolei stopień uwzględnienia wymogów czy priorytetów ochrony środowiska określonych w dokumentach takich jak Strategia Lizbońska i Strategia Goeteborska, Programy Działań w Zakresie Środowiska UE czy Europejski Zielony Ład, można stwierdzić, że w odniesieniu do dziedzin, które stanowią pole działań w ramach Strategii, nie występują zasadnicze rozbieżności.

Patrząc na ww. wyzwania i zagrożenia dla środowiska i gospodarki, przedstawione w Strategii działania – co do zasady – obejmują je i wskazują rozwiązania, które mają ograniczyć oddziaływanie na środowisko.

5.1.1 Woda

Na poziomie międzynarodowym zagadnienia związane z ochroną wód oraz gospodarką wodną reguluje kilka konwencji:

- *Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego z 1974 r.*, która reguluje zagadnienia związane z kompleksową ochroną środowiska morskiego Morza Bałtyckiego.
- *Konwencja Helsińska o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego z 1992r.* (II Konwencja Helsińska). Nowa Konwencja Helsińska wzmacnia zobowiązania stron w porównaniu do Konwencji z 1974 roku. Zgodnie z Art. 7 Konwencji Helsińskiej, każde przedsięwzięcie, które może mieć negatywny wpływ na środowisko Morza Bałtyckiego wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko oraz powiadomienia Komisji Helsińskiej i państw stron, które mogą być narażone na transgraniczne oddziaływanie planowanej działalności.

⁶ na podstawie Środowisko Europy 2020, Stan i prognozy, EEA 2019

- *Konwencja o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych z 1992 r.*, która określa zasady umów o współpracy na wodach granicznych w zakresie ochrony środowiska, zapobiegania i przeciwdziałania zanieczyszczeniu środowiska oraz zapewnienia racjonalnego wykorzystania wód przez państwa będące członkami Europejskiej Komisji Gospodarczej Narodów Zjednoczonych.

Wspólnota Europejska dużą rolę przywiązuje także do ochrony wód. Kierunkową rolę w tym zakresie odgrywają *Ramowa Dyrektywa Wodna* wraz z wieloma dyrektywami córkami. Dyrektywa Wodna ustala wymagania jakościowe w stosunku do zrównoważonej gospodarki wodnej. Szczególnie istotne są zapisy *Dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych* – ma ona na celu zredukować zanieczyszczenie wody wskutek niewystarczającego oczyszczania ścieków oraz *Dyrektywy wody pitnej*, która określa wartości graniczne dla zanieczyszczeń wody przeznaczonej do spożycia.

W obszarze ochrony wód morskich Parlament Europejski przyjął *Europejską Strategię Morską* oraz *Strategię Tematyczną na rzecz ochrony i zachowania środowiska morskiego*.

5.1.2 Powierzchnia ziemi / odpady

Z ochroną powierzchni ziemi związanych jest wiele aspektów. Jednym z nich jest oszczędne gospodarowanie gruntem i powierzchnią ziemi, tak by minimalizować ilość dodatkowo zajmowanych powierzchni gruntów. Powyższe podejście jest także ważne z punktu korzystania z zasobów naturalnych, do czego odnosi się *Strategia tematyczna w sprawie zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych*, przyjęta przez Parlament Europejski w 2007 r.

Istotnym elementem ochrony powierzchni ziemi jest również zapobieganie jej erozji. W tym zakresie ważną rolę odgrywa *Protokół w sprawie stosowania konwencji alpejskiej z 1991 roku w zakresie ochrony gleby*.

Bardzo ważne jest również unikanie wytwarzania odpadów i recyklingu odpadów. Podstawowym celem Wspólnoty Europejskiej jest unikanie wytwarzania odpadów, wspieranie ponownego ich wykorzystywania, recyklingu i utylizacji w celu zmniejszenia oddziaływania na środowisko. Długoterminowym celem jest wdrożenie gospodarowania w ramach obiegu zamkniętego, o którym mowa jest w Komunikacie Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Ku gospodarce o obiegu zamkniętym: program „zero odpadów” dla Europy”. Zgodnie z celem osiągnięcia neutralności klimatycznej UE do 2050 r. zawartym w Zielonym Ładzie, Komisja Europejska zaproponowała w marcu 2020 r. nowy plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym, koncentrujący się na zapobieganiu powstawaniu odpadów i gospodarowaniu nimi oraz mający na celu pobudzenie wzrostu, konkurencyjności i globalnego przywództwa UE w tym zakresie.

W Polsce cele w zakresie gospodarki odpadami określa obecnie *Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022*.

5.1.3 Powietrze i klimat

Działalność człowieka powoduje szereg zmian w środowisku, w tym zmiany klimatu. Systematycznie rośnie średnia temperatura na naszym globie, która w latach 1850-2019 wzrosła o 1,28°C. Ostatnie 30 lat należy do najcieplejszych na przestrzeni ostatniego 1400-letniego okresu. Te zmiany powodują daleko idące następstwa w środowisku, m.in. podnoszenie poziomu morza, zwiększanie stref bez wody, większe parowanie, co z kolei zwiększa efekt cieplarniany oraz nasila występowanie gwałtownych zjawisk atmosferycznych (burz, huraganów, trąb powietrznych, ulewnych deszczy, gradobić). Zmienia się również rozkład i struktura opadów w ciągu roku. Coraz

częściej występują susze oraz okresy gwałtownych opadów powodujących powodzie. Wszystkie te zjawiska, zmiany temperatur, rozkładu opadów, podnoszenie poziomu morza, intensyfikacja osuwisk i erozji brzegów morskich, wzrost częstotliwości występowania powodzi i podtopień, zagraża środowisku i życiu ludzkiemu.

Warto zaznaczyć, że ww. zmiany zachodzą również w województwie warmińsko-mazurskim. Region leży również w obszarze o podwyższonym ryzyku silnych, huraganowych wiatrów, tzw. „polskiej alei tornad”, która ciągnie się przez obszary równin środkowej i północnej Polski, przez wschodnią Wielkopolskę, centralną część Mazowsza po Mazury i Suwalszczyznę.

Zwiększający się poziom zanieczyszczeń powietrza oraz stopniowych zmian klimatu, spowodował przyjęcie w 1992 r. w Rio de Janeiro *Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych* w sprawie zmian klimatu, mającej na celu redukcję gazów cieplarnianych. Konsekwencją Konwencji było stopniowe podpisanie przez większość państw w 1997 r. *Protokołu z Kyoto*, zakładającego redukcję emisji sześciu gazów cieplarnianych (CO₂, CH₄, N₂O, SF₆, HFCs, PFCs) w okresie 2008-2012 łącznie o 5% poniżej poziomu z 1990 r. Unia Europejska początkowo zobowiązała się do redukcji gazów o 8%, by w późniejszym okresie (2007 r.) zwiększyć swoje zobowiązania do co najmniej 20% w porównaniu z rokiem 1990 do roku 2020. A wraz z przyjęciem nowych ram polityki klimatyczno-energetycznej UE (tematyka zmian klimatycznych jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu) określono cele redukcyjne dla Polski na 2030 r. dla emisji gazów cieplarnianych na poziomie 40% w porównaniu do 1990 r. A warto podkreślić, że 14 lipca 2021 r. Komisja Europejska przyjęła szereg wniosków legislacyjnych określających, w jaki sposób zamierza osiągnąć neutralność klimatyczną w UE do 2050 r., w tym pośredni cel co najmniej 55% redukcji netto emisji gazów cieplarnianych do 2030 r.

Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 zakłada współdziałanie Polski w dążeniach wspólnoty międzynarodowej do ochrony klimatu. Szczególnie w sektorach energetycznym, przemyśle, transporcie i gospodarce leśnej należy zredukować emisję gazów cieplarnianych. Działania w sektorze gospodarki leśnej powinny ponadto prowadzić do zwiększenia zdolności związania dwutlenku węgla. Cele ten ma być osiągnięty poprzez szereg działań w różnej perspektywie czasowej i na różnych poziomach władzy.

Biorąc pod uwagę konieczność przystosowania krajów członkowskich do zagrożenia związanych ze zmianami klimatu, opracowano „*Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030*” (SPA 2020). Plan ten przedstawia przewidywany scenariusz zmian klimatu na terenie Polski i na jego podstawie określa obszary wrażliwe na zmiany klimatu, a także wskazuje kierunki adaptacji tych obszarów. Głównym celem Planu jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Osiągnięciu celu głównego będą służyć cele szczegółowe, m.in.: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska.

Warto też odnieść się do innych celów w tej dziedzinie, przyjętych na poziomie międzynarodowym. Takim dokumentem z pewnością jest *Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości*, sporządzona w Genewie dnia 13 listopada 1979 r. Przedmiotem Konwencji jest ochrona człowieka i jego środowiska przed zanieczyszczeniem powietrza poprzez podejmowanie działań polegających na zapobieganiu powstawaniu, dążenie do ograniczenia zanieczyszczeń oraz jego zmniejszaniu, włączając w to transgraniczne zanieczyszczenie powietrza na dalekie odległości. Do Konwencji Genewskiej zostało sporządzonych 8 protokołów z czego Polska podpisała i ratyfikowała tylko jeden.

Inną ważną kwestię związaną z ochroną atmosfery, reguluje *Konwencja w sprawie ochrony warstwy ozonowej* (Konwencja Wiedeńska z 22 marca 1985 roku). Celem Konwencji jest regularne prowadzenie pomiarów zawartości ozonu w atmosferze, pomiarów promieniowania ultrafioletowego słońca – zakresu UV-B oraz badania skutków osłabienia warstwy ozonowej w środowisku.

Z realizacją ww. Konwencji związany jest bezpośrednio *Protokół Montrealski w sprawie substancji zubażających warstwę ozonową* z 16 września 1987 roku. Celem Protokołu jest redukcja zużycia i produkcji substancji niszczących warstwę ozonową. Protokół zobowiązuje do redukcji zużycia i produkcji substancji zubażających warstwę ozonową zgodnie z przyjętym harmonogramem.

Na poziomie Wspólnotowym warto odnieść się do:

- *Strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza*, która wytycza cele i działania w ramach polityki europejskiej na rzecz jakości powietrza do 2020 r.
- *Dyrektywy w sprawie krajowych pułapów emisji*, która wyznacza na poziomie państw członkowskich pułapy (limity) emisji czterech najważniejszych czynników zanieczyszczających powietrze (tlenki azotu, dwutlenek siarki, niemetanowe lotne związki organiczne i amoniak), szkodliwych dla zdrowia ludzi i środowiska.
- *Dyrektywy w sprawie jakości powietrza otaczającego i czystego powietrza dla Europy*, która jest jednym z głównych narzędzi w ramach strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza. Jest to zarazem pierwsza dyrektywa UE określająca limity stężeń PM 2.5 (drobnych cząstek stałych).

W zakresie poprawy jakości powietrza na terenie całej Polski, a w szczególności obszarów o najwyższych stężeniach zanieczyszczeń powietrza, cele wyznacza *Krajowa Strategia Niskoemisyjna*, która stanowi krajową strategię długoterminową do roku 2050 i określa cele oraz podstawowe założenia transformacji polskiej gospodarki do gospodarki niskoemisyjnej do 2050 roku. Transformacja do gospodarki neutralnej dla klimatu wymagać będzie wspólnych działań w obszarze siedmiu strategicznych elementów podstawowych:

- maksymalizacja korzyści płynących z efektywności energetycznej, w tym budynków bezemisyjnych;
- maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii i energii elektrycznej w celu całkowitej dekarbonizacji dostaw energii w Europie;
- przyjęcie czystej, bezpiecznej i opartej na sieci mobilności;
- konkurencyjny przemysł unijny i gospodarka o obiegu zamkniętym jako kluczowy czynnik umożliwiający ograniczenie emisji gazów cieplarnianych;
- rozwój odpowiedniej infrastruktury sieciowej i wzajemnych połączeń;
- czerpanie pełnych korzyści z biogospodarki i tworzenie niezbędnych pochłaniaczy dwutlenku węgla;
- wyeliminowanie pozostałych emisji CO₂ dzięki wychwytywaniu i składowaniu dwutlenku węgla.

Nie mniej istotne dla osiągnięcia zakładanych celów są również przepisy regulujące ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu (m.in. *Biała Księga 2011 Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu*), zwiększenie efektywności energetycznej czy wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. Na terenie całej Unii Europejskiej udział energii odnawialnej w stosunku do zużycia energetycznego ma wynieść do roku 2020 20%.

W Polsce przyjęto za cel wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii brutto w latach 2021-2030 z poziomu 2,6% (2005) na 16,4% w roku 2022, 18,4% w roku 2025, 20,2% w 2027 r. i 23% w 2030r.

5.1.4 Fauna, flora i bioróżnorodność

Bardzo dużą rolę w naszym życiu odgrywa przyroda i jej ogromna bioróżnorodność. Ochrona świata zwierząt i roślin jest treścią wielu umów międzynarodowych, m.in.:

- *Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe*, zwłaszcza jako środowisko bytowania ptactwa wodnego (tzw. *Konwencja Ramsarska*) z 2 lutego 1971 r.). Celem Konwencji jest ochrona i utrzymanie obszarów wodno-błotnych (według konwencji, obszarami wodno-błotnymi są tereny bagien, błot i torfowisk lub zbiorniki wodne naturalne, sztuczne stałe i okresowe, o wodach stojących lub płynących) wraz z populacją ptactwa wodnego zamieszkującego te tereny lub choćby czasowo na nich przebywającymi.
- *Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem* (tzw. *Konwencja Waszyngtońska*) z 3 marca 1973 r. Celem Konwencji jest ochrona poprzez reglamentację i kontrolę międzynarodowego handlu dzikimi gatunkami roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem, a także ich częściami i produktami z nich pochodzącymi.
- *Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych* (tzw. *Konwencja Berneńska*) z 19 września 1979 r.). Celem Konwencji jest ochrona gatunków zagrożonych i ginących roślin i zwierząt oraz ich naturalnych siedlisk, których ochrona wymaga współdziałania kilku państw.
- *Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt* (tzw. *Konwencja Bońska*) z 23 czerwca 1979 r. Celem Konwencji jest ochrona zagrożonych wyginięciem wędrownych gatunków dzikich ssaków, ptaków, gadów i ryb wymienionych w załącznikach I i II do Konwencji. Polskie prawo ochrony przyrody uwzględnia ochronę zwierząt gatunków wędrownych, a dla najbardziej zagrożonych gatunków wdrażane są krajowe programy ochrony, np. *Program ochrony nietoperzy* czy *Krajowy program ochrony ryb wędrownych*.
- *Konwencja o różnorodności biologicznej* sporządzona w Rio de Janeiro 5 czerwca 1992 r. Celem Konwencji jest zachowanie i ochrona pełnej różnorodności form życia w biosferze poprzez ich ochronę i rozsądne, oszczędne użytkowanie. Ochrona różnorodności biologicznej jako elementu ochrony środowiska jest zagwarantowana w Polsce przez Konstytucję i liczne akty prawne.

Na poziomie Wspólnoty bardzo dużą rolę odgrywają:

- Dyrektywa w sprawie ochrony dzikiego ptactwa z 2009r. (Dyrektywa 2009/147/EC),
- Dyrektywa w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory z 1992r. (Dyrektywa 92/43/EEC),

które stanowią realizację powyższych zobowiązań międzynarodowych.

Dyrektywa Siedliskowa ma na celu ogólnoeuropejską ochronę dzikich gatunków, a także ma zapewnić powiązanie i ochronę tych siedlisk. Połączenie w sieciach ma służyć (od-)tworzeniu i rozwojowi współzależności ekologicznej a także wsparciu procesów rozprzestrzeniania się i ponownego osiedlania zwierząt. Dyrektywa ta tworzy sieć obszarów chronionych zwanych obszarami Natura 2000. Ten system chronionych obszarów uzupełniają tereny chronione dyrektywą ptasią. Przy tworzeniu tych obszarów wykorzystano założenia i wyniki projektu CORINE, zwłaszcza CORINE Biotopes, wskazującego najcenniejsze ostoje przyrody o znaczeniu europejskim.

Istotnym dla ochrony bioróżnorodności jest rozwój i ochrona lasów. W tym zakresie Komisja Europejska przyjęła w roku 1998 *Strategię leśną*, poprzez którą Komisja zamierza wspierać zrównoważony rozwój lasów.

W Polsce najważniejsze cele dla ochrony flory i fauny oraz bioróżnorodności wyznaczają:

- Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań,
- Strategia Ochrony Obszarów Wodno-Błotnych w Polsce wraz z Planem Działań,
- Polityka Leśna Państwa.

5.1.5 Krajobraz i dziedzictwo kulturowe

Różne aspekty związane z ochroną krajobrazu reguluje na poziomie międzynarodowym *Europejska konwencja Krajobrazowa* z 2000 r. W Konwencji tej Wspólnota Europejska uznała, że krajobraz stanowi ważny składnik jakości życia ludzi we wszystkich miejscach: w obszarach miejskich, na wsi, w obszarach o wysokim stopniu degradacji, a także w obszarach o wysokiej jakości, w obszarach uznawanych za niezwykle piękne i obszarach codziennych. Celem Konwencji jest promowanie ochrony, zarządzania i planowania krajobrazem, a także organizacja współpracy europejskiej w zakresie kwestii krajobrazowych.

W szczególności istotne zapisy dotyczące środowiska miejskiego znalazły się w Strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego przyjętej w 2006 r. przez Komisję Europejską.

Biorąc pod uwagę że dziedzictwo kulturowe i dziedzictwo naturalne są coraz bardziej zagrożone zagładą, także wobec zjawiska zmian i zniszczeń, jakie niesie ewolucja społeczna i gospodarcza, zważywszy, że zniszczenie lub uszkodzenie dobra należącego do dziedzictwa kulturalnego lub naturalnego stanowi groźne zubożenie dziedzictwa wszystkich narodów świata Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO) w 1972 r. przyjęła *Konwencja w sprawie Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego*.

W ramach Konwencji za „dziedzictwo kulturowe” uznaje się:

- zabytki: dzieła architektury, rzeźby i malarstwa monumentalnego, elementy i formacje o charakterze archeologicznym, napisy groty i zgrupowania tych elementów, przedstawiające wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które z racji ich architektury, ich jednorodności lub ich integracji w krajobrazie przedstawiają wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki, miejsca zabytkowe (sites): dzieła człowieka lub dzieła łączne człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, przedstawiające wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

zaś „dziedzictwo naturalne”:

- pomniki przyrody składające się z formacji fizycznych lub biologicznych, albo zgrupowania takich formacji przedstawiające wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia estetycznego lub naukowego,
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy ściśle rozgraniczone, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt lub roślin, przedstawiające wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia nauki, albo konserwacji,
- miejsca krajobrazowe (sites naturels) oraz strefy naturalne ściśle rozgraniczone, przedstawiające wyjątkową wartość dla całej ludzkości z punktu widzenia nauk, konserwacji lub wrodzonego piękna.

Aspekty ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury regulują również *Konwencja dotycząca ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i narodowego* (Paryż 1972 r.), *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy* (Granada 1985 r.) czy *Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego* (La Valetta 1992 r.).

W Polsce najważniejsze cele dla ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego wyznaczają:

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, w której wśród celów odniesiono się do kształtowania struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- przepisy tzw. „ustawy krajobrazowej”, która implementuje zapisy Konwencji Krajobrazowej do polskiego ustawodawstwa oraz daje podstawę do wyznaczania krajobrazów priorytetowych, jako tych szczególnie cennych dla społeczeństwa, ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne czy estetyczno-widokowe i jako takich, wymagających zachowania lub określenia zasad i warunków ich kształtowania,
- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która m.in. reguluje zasady ochrony i dziedzictwa narodowego, a także uwzględniania zadań ochronnych w procesie planowania, zagospodarowania przestrzennego oraz kształtowania środowiska,
- ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, która odnosi się do przygotowania, koordynowania i tworzenia warunków do prowadzenia i oceny rewitalizacji, rozumianej jako przedsięwzięcie całościowe, integrujące działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany.

5.1.6 Ludność i zdrowie ludzkie

Ochrona zdrowia jest ściśle związana z ochroną środowiska, stanowiąc składnik różnych dziedzin ochrony środowiska. W praktyce wszystkie cele ochrony w poszczególnych dziedzinach (m.in. klimat/powietrze, woda, ziemia, gospodarka odpadami, ochrona wód), odnoszą się w sposób bezpośredni bądź pośredni do celu ochrony ludzkiego zdrowia.

Również od samego początku powstania, polityka Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska uwzględniała aspekty zdrowotne. W celu rozwiązania tego złożonego zagadnienia, Komisja Europejska w 2003 r. ogłosiła „Europejską Strategię Środowiska i Zdrowia”, która opiera się na zintegrowanym podejściu do problemów zdrowia środowiskowego. Działania podejmowane w ramach wdrażania tej strategii stanowią uzupełnienie prac toczących się w dziedzinie ochrony środowiska.

Istotną kwestią, związaną z ochroną zdrowia i środowiska jest ograniczanie oddziaływania hałasu. Kwestie związane z hałasem reguluje dyrektywa 2002/49/WE odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku.

5.2 Standardy jakości stanu środowiska

5.2.1 Normy jakości powietrza i ochrony klimatu

Na właściwy stan jakości powietrza składa się wiele czynników. Dopuszczalne poziomy niektórych substancji w powietrzu oraz dopuszczalne ich odchylenia są normowane przez stosowne regulacje prawne. Wśród nich można wymienić m.in.:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2021r. poz. 845),
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. z 2020r., poz. 2279),
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 r. Nr 16, poz. 87),
- rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 24 września 2020 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów (Dz.U. z 2020r., poz. 1860)

Warto zaznaczyć, że na podstawie wprowadzonych zmian w ustawie Prawo ochrony środowiska (poprzez tzw. „ustawę antysmogową”), lokalne samorządy mogą kształtować zasady stosowania określonych rodzajów paliw, a także minimalne standardy emisji kotłów.

5.2.2 Wartości dopuszczalne poziomu dźwięku

Wartości dopuszczalne poziomu dźwięku określają szczegółowo:

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. z 2014 r., poz.112).

Oceniając klimat akustyczny należy brać pod uwagę również higieniczny aspekt wpływu hałasu na człowieka, kiedy przekroczenie poziomów progowych, powodować może ryzyko utraty zdrowia.

Państwowy Zakład Higieny opracował na podstawie badań ankietowych, skalę subiektywnej uciążliwości hałasu komunikacyjnego, przyjmując wartości:

- mała uciążliwość LAeq < 52 dB
- średnia uciążliwość 52 < LAeq < 62 dB
- duża uciążliwość 63 < LAeq < 70 dB
- bardzo duża uciążliwość LAeq > 70 dB

W analizie klimatu akustycznego w zakresie hałasu komunikacyjnego, można stosować dodatkowo skalę pomocniczą.

Tabela 1 Skala pomocnicza uciążliwości hałasu

Opis warunków	LAeq [dB]	
	Dzień	Noc
Pełny komfort akustyczny	<50	<40
Przeciętne warunki akustyczne	50-60	40-50
Przeciętne zagrożenie akustyczne	60-70	50-60
Wysokie zagrożenie	>70	>60

Źródło: na podstawie Raportów o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego, WIOŚ Olsztyn

5.2.3 Normy jakości wód i gruntów

Normy w zakresie jakości wód określają m.in.:

- ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2021r., poz. 624) oraz przepisy szczegółowe do niej.

Normy zaś w zakresie jakości gleby i jakości ziemi określają m.in. następujące przepisy:

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi (Dz.U. z 2016 r., poz. 1395).

6. Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

6.1 Ocena stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem

6.1.1 Geomorfologia i budowa geologiczna

Obszar OF Południowe Mazury leży w zasięgu prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej. Na jego terenie występują utwory czwartorzędowe, które pokrywają ciągłą warstwą podłoża starsze. Na powierzchni występują utwory polodowcowe, eoliczne i rzeczne, głównie piaski i gliny. Na terenie OF Południowe Mazury dominuje krajobraz młodoglacjalny, powstały podczas ostatniego zlodowacenia – „vistulianu”. Wyróżnić tu można krajobraz pojezierny, pagórkowate wysoczyzny morenowe z równinami sandrowymi, rozcięte przez rynny polodowcowe z jeziorami oraz doliny rzeczne z systemem teras, z madami i glebami bagiennymi. W krajobrazie miejscowo wyróżniają się równiny akumulacji biogenicznej, na których występują obszary podmokłe i bagienne.

Na terenie OF Południowe Mazury występuje duże zróżnicowanie gleb. Przeważają gleby brunatne i bielcowe oraz pseudobielcowe. Duża część obszaru OF należy do gleb lekkich, słabo zbielicowanych, wytworzonych na glinach i piaskach. W obniżeniach i dolinach rzecznych występują gleby torfowe, murszowe, mady, czarne ziemie, i gleby glejowe. Większość gleb OF to gleby klasy IV, V i VI. Na obszarze powiatów szczycieńskiego i piskiego, gdzie przeważają duże kompleksy leśne ze słabymi glebami, są najmniej korzystne gleby w woj. warmińsko-mazurskim.

Kopaliny występujące na terenie OF zalegają w przypowierzchniowej warstwie osadów czwartorzędowych. Są to kruszywa naturalne oraz surowce ilaste ceramiki budowlanej i do produkcji kruszywa lekkiego. Występują również złoża kredy jeziornej i torfu.

Oprócz form naturalnych na terenie OF Południowe Mazury występują także formy powstałe w wyniku działalności człowieka. Są to nasypy budowlane, drogowe i kolejowe oraz wyrobiska poeksploatacyjne, a także wysypiska gruzu.

6.1.2 Warunki klimatyczne i powietrze atmosferyczne

Pod względem klimatycznym OF Południowe Mazury leży w części południowej mazurskiego regionu klimatycznego, charakteryzującego się dużą zmiennością częstości występowania poszczególnych typów pogody. Obszar ten nie jest jednolity pod względem warunków klimatycznych. Zasadnicze różnice w klimacie lokalnym zaznaczają się między pow. działdowskim i piskim.

Obszar całych Mazur to strefa stałego ścierania się mas powietrza atlantyckiego i kontynentalnego. W ostatnich latach obserwowany jest także wzrost ilości dni (zwłaszcza wiosną i wczesnym latem) z napływem powietrza zwrotnikowego. Stąd też, w zależności od dominacji jednej z nich, pojawiają się tu bądź mroźne i słoneczne, bądź ciepłe i deszczowe zimy lub gorące i suche lata, na przemian z chłodnymi i wilgotnymi.

Wyniesienie nad poziom morza, duże nagromadzenie otwartych zbiorników wodnych, a także terenów podmokłych powoduje, że poszczególne pory roku wkraczą tu w innych terminach, niż w pozostałych regionach kraju. Wpływ wód powierzchniowych zaznacza się także w wilgotności powietrza. Najniższe wartości wilgotności względnej występują w maju i czerwcu (73%, 74%), a najwyższe w listopadzie i grudniu (89%, 90%). Średnie roczne sumy opadów wynoszą 450-700 mm. Średnia roczna wynosi ok. 7°C. Najwyższe średnie maksima występują zwykle w lipcu, którego średnia miesięczna temperatura wynosi ok. 17°C. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń ze średnią temperaturą ok. - 4°C. Długość okresu wegetacyjnego to około 190-200 dni.

Głównymi źródłami zorganizowanej emisji są procesy energetycznego spalania paliw z systematycznie rosnącym udziałem paliw ze źródeł odnawialnych oraz – w mniejszym stopniu – z emisją z procesów technologicznych. Na terenie powiatów OF Południowe Mazury występuje wiele punktowych źródeł zanieczyszczenia powietrza. Duży udział w emisji ogólnej na tym terenie posiada niska emisja ze źródeł rozproszonych (paleniska domowe, lokalne kotłownie węglowe). Tylko część OF jest zgazyfikowana, co ma wpływ na rodzaje stosowanych źródeł energii.

Na terenie OF Południowe Mazury występują lokalne odnawialne źródła energii (OZE), wykorzystujące energię wiatru, słońca, wody i biomasy.

Na zanieczyszczenie powietrza duży wpływ ma również emisja komunikacyjna, głównie związana z lokalizacją głównych szlaków komunikacyjnych na obszarze OF Południowe Mazury. Emisja komunikacyjna oddziałuje szczególnie w sąsiedztwie dróg krajowych nr S7, 16, 53, 57, 58, 59, 63 oraz dróg wojewódzkich i jest zwiększona przede wszystkim w miesiącach letnich.

Przez teren OF przebiega kilka linii kolejowych: nr 9 (Warszawa Wschodnia – Gdańsk Główny, dwutorowa, zelektryfikowana, przebiegająca m.in. Działdowo,) nr 216 (Olsztyn Główny – Działdowo, jednotorowa, zelektryfikowana, przebiegająca m.in. Olsztynek, Nidzicę), nr 219 (Olsztyn Główny – Elk, jednotorowa, tylko częściowo zelektryfikowana, przebiegająca m.in. Pasym, Szczytno, Ruciane Nida, Pisz, Biała Piska), nr 225 (Nidzica – Wielbark, jednotorowa, niezelektryfikowana linia kolejowa), nr 35 (Szczytno-Ostrołęka, niezelektryfikowana, jednotorowa – odcinek tej linii jest wykorzystywany do obsługi połączeń pasażerskich między Olsztynem Głównym a portem lotniczym Olsztyn-Mazury w Szymanach).

Warto zaznaczyć, że na terenie OF Południowe Mazury znajduje się jedyne w województwie warmińsko-mazurskim międzynarodowe lotnisko Olsztyn-Mazury. Położone jest ono ok. 10 km od Szczytna w m. Szymany.

Obszar OF Południowe Mazury jest objęty programem ochrony powietrza, o którym mowa w art. 91 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Uchwałą Nr XVI/280/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z 26 maja 2020r. został przyjęty Program ochrony powietrza dla strefy warmińsko-mazurskiej ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe PM10. Strefa warmińsko-mazurska obejmuje wszystkie gminy województwa poza Olsztynem i Elblągiem, dla których zostały wyznaczone odrębne strefy. Program został opracowywany w związku z przekroczeniem poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 o okresie uśredniania 24h oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu o okresie uśredniania rok w powietrzu w 2017 i 2018. Poza obszarami zabudowanymi w strefie warmińsko-mazurskiej przeważającym źródłem zanieczyszczeń pyłem zawieszonym PM10 i B(a)P jest napływ. Emisja komunikacyjna nie jest istotnym źródłem pyłów w strefie warmińsko-mazurskiej, jednak ze względu na stale rosnące natężenie ruchu jest to ten rodzaj emisji, którego znaczenie będzie się zwiększało. W 2018 r. emisja pyłu zawieszzonego PM10 z transportu drogowego w strefie warmińsko-mazurskiej wyniosła 530,2 Mg, co stanowi 3,3% emisji łącznej.

Na podstawie danych pochodzących z badań WIOŚ można wnioskować, że stan powietrza na terenie OF Południowe Mazury jest dobry.

6.1.3 Hałas. Określenie terenów o podwyższonym hałasie

Jednym z najistotniejszych obecnie czynników determinujących jakość środowiska stanowi hałas. Hałas pochodzenia antropogenicznego, występujący w środowisku, można podzielić na dwie podstawowe kategorie: hałas komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy) i hałas przemysłowy.

Na terenie OF Południowe Mazury komunikacja, a zwłaszcza komunikacja drogowa, stanowi podstawowe źródło hałasu. Jedną z głównych przyczyn zwiększającego się w ostatnich latach zagrożenia hałasem jest intensyfikacja ruchu drogowego. Uciążliwość tras komunikacyjnych zależy głównie od natężenia ruchu, struktury strumienia pojazdów, prędkości pojazdów, rodzaju i stanu technicznego nawierzchni, stanu technicznego pojazdów oraz odległości zabudowy od drogi.

Wśród najważniejszych ciągów komunikacyjnych, które przebiegają przez OF, należy wskazać drogi krajowe nr S7, 16, 53, 57, 58, 59, 63 oraz drogi wojewódzkie.

Na uciążliwość hałasu w ciągach drogowych wpływa głównie nieodpowiedni stan nawierzchni dróg, wzrastający udział samochodów ciężarowych w ruchu, niezadowolający stan techniczny pojazdów, brak ekranów dźwiękochłonnych izolujących otoczenie dróg tranzytowych, przekraczanie dopuszczalnej ładowności.

Trasy kolejowe, to kolejne źródło hałasu komunikacyjnego, które ze względu na położenie na obrzeżach terenów zamieszkałych, nie są poważnym źródłem hałasu.

Innym, punktowym źródłem hałasu komunikacyjnego jest międzynarodowe lotnisko w Szymanach.

Zagrożenie hałasem przemysłowym związane jest przede wszystkim z niewłaściwą lokalizacją zabudowy mieszkaniowej względem zakładów przemysłowych i usługowych (lub z niewłaściwą lokalizacją zakładów przemysłowych i usługowych względem zabudowy mieszkaniowej).

Uchwałami poszczególnych Rad Powiatów na terenie OF Południowe Mazury wprowadzono zakaz używania jednostek pływających z silnikami spalinowymi na jeziorach:

- powiat działdowski – jez. Hartowiec (Hartowieckie)
- powiat nidzicki – jez. Kownatki, jez. Kąty, jez. Szkotowo, jez. Czarne, jez. Kiernoz Mały, jez. Omulew, jez. Trzciniowe
- powiat piski – jez. Buwełno, jez. Ublik Mały, jez. Śniardwy (zat.Kaczerajno), jez. Bełdany (zat.Iznocka i północna część zatoki Wygryńskiej), jez. Przylasek, jez. Wejsunek
- powiat szczycieński – jez. Babięta Wielkie, jez. Łęsk, jez. Rańskie, jez. Sasek Wielki, jez. Brajnickie, jez. Dłużek, jez. Małszewo, jez. Świętajno/Narty, jez. Dłużek, jez. Grom, jez. Kalwa, jez. Leleskie, jez. Marksewo, jez. Wałpusz, jez. Kierwik, jez. Nożyce, jez. Piasutno, jez. Spychowskie, jez. Świętajno, jez. Zyzdrój Mały, jez. Spychowska Struga

6.1.4 Zasoby wód powierzchniowych

Udział wód powierzchniowych w całym obszarze OF Południowe Mazury jest zbliżony do średniej w województwie i sięga 5,84%, przy czym jest bardzo duże zróżnicowanie między poszczególnymi powiatami – min. 1,57% powiat działdowski, maks. 10,44% – powiat piski. Obszar OF obfituje również w tereny podmokłe jak bagna, mokradła, torfowiska. Ponadto na OF występuje kilkanaście rzek, z których największe to Wel, Wkra, Łyna, Omulew, Orzyc, Krutynia, Pisa.

Na obszarze OF Południowe Mazury znajduje się:

- 77 jednolitych części wód rzecznych
- 78 jednolitych części wód jeziornych

Głównymi ciekami płynącymi przez teren OF są rzeki:

- Wel – lewy dopływ Drwęcy o długości ok. 108 km, jedna z głównych rzek powiatu działdowskiego.
- Wkra – prawy dopływ Narwi o długości ok. 249 km, jedna z głównych rzek powiatu nidzickiego (tu rzeka bierze swój początek) i działdowskiego, bieg rzeki Wkry podzielony jest na 3 odcinki o różnych nazwach:

- górny bieg – Nida, od źródeł do ujścia Szkotówki,
 - środkowy bieg – Działdówka, od ujścia Szkotówki do ujścia Swojęcianki – strugi wpływającej w miejscowości Biezuń,
 - dolny bieg – Wkra, od ujścia Swojęcianki do ujścia do Narwi.
- Łyna – lewy dopływ Pregoty o długości ok. 264 km, na OF – w okolicy wsi Łyna, powiat nidzicki – znajdują się źródła tej rzeki.
 - Omulew – prawy dopływ Narwi o długości ok. 127 km – kolejna rzeka mająca źródła na OF w powiecie nidzickim w Lasach Napiwodzkich, jedna z głównych rzek powiatu szczycieńskiego.
 - Orzyc - prawy dopływ Narwi o długości ok. 143 km.
 - Krutynia – znana ze szlaku kajakowego, rzeka Krutynia przepływa również przez OF Południowe Mazury na terenie powiatu szczycieńskiego i piskiego, Krutynia przyjmuje różne nazwy: Sobiepanka, Grabówka, Dąbrówka, Babięcka Struga, Struga Spychowska, aż w końcu Krutynia.
 - Pisa – prawy dopływ Narwi o długości ok. 80 km, jedna z głównych rzek powiatu piskiego.

Istotnym elementem kształtującym krajobraz OF Południowe Mazury są jeziora. Największym jeziorem tego Regionu i największym w Polsce jest jez. Śniardwy (pow. piski i mrągowski). Jest to jezioro polodowcowe, wytopiskowe, z ośmioma wyspami. Jezioro to wraz z innymi, połączone systemem kanałów mazurskich, tworzy Wielkie Jeziora Mazurskie i szlak żeglugowy. Inne duże i ciekawe zbiorniki to: Roś, Orzysz, Nidzkie, Beldany, Sasek Wielki, Omulew. Wiele małych jezior przechodzi proces eutrofizacji, który prowadzi do przekształcenia tych zbiorników w płytkie stawy, zamieniające się kolejno w torfowiska wysokie.

Z siecią wodną powiązany jest jeden z najważniejszych szlaków żeglownych w Polsce – Szlak Wielkich Jezior Mazurskich o długości ok. 120 km. To jedna z głównych atrakcji turystycznych województwa warmińsko-mazurskiego, powiązana z wieloma zabytkami i licznymi atrakcjami na Mazurach.

6.1.5 Zasoby wód podziemnych

Pobierana woda podziemna jest zużywana na potrzeby gospodarki komunalnej, rolnictwa, leśnictwa oraz przez przemysł na cele produkcyjne. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę na obszarze OF Południowe Mazury jest czwartorzędowe piętro wodonośne. Lokalnie jest wykorzystywane piętro trzeciorzędowe i kredowe.

Wydajności ujęć są bardzo zróżnicowane. W części OF występują utwory nieprzepuszczalne. Na przeważającej części powiatu szczycieńskiego stwierdzono duże obszary pozbawiane izolacji od powierzchni terenu.

Teren OF Południowe Mazury leży w strefie 4 głównych zbiorników wód podziemnych:

- 214 Zbiornik Działdowo
- nr 213 Olsztyn
- 216 Sandr Kurpie
- 206 Wielkie Jeziora Mazurskie

Wody podziemne na terenie OF są podzielone na 6 Jednolitych Części Wód Podziemnych oznaczonych numerami: Nr 39 (PLGW200039), Nr 49 (PLGW200049), Nr 20 (PLGW700020), Nr 50 (PLGW200050), Nr 31 (PLGW200031) i Nr 32 (PLGW200032).

Na terenie OF nie występują problemy eksploatacyjne związane z poborem i uzdatnianiem wody.

6.1.6 Gospodarka wodna i ściekowa

Na obszarze OF łączna długość sieci wodociągowej wynosi 2 700 km. Wszystkie ujęcia wody posiadają wyznaczone strefy określające teren ochrony bezpośredniej. Wydajność istniejących ujęć wody jest wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb istniejących i perspektywicznych. Na terenie OF wg stanu na 31.12.2020r. zużyto 7 163,1 tys. m³ wody na cele gospodarstw domowych.

Obszar OF jest obsługiwany przez 35 komunalnych oczyszczalni ścieków, mogących oczyszczać do 259 364,00 RLM. Łączna długość kanalizacji sanitarnej na terenie OF wynosi 1 492,5 km.

Na terenie OF Południowe Mazury łącznie jest 222 328 mieszkańców (15,7% populacji województwa), z których 203 923 posiada dostęp do wodociągu (91,72%), a 146 220 – do kanalizacji sanitarnej (65,77%).

Ponadto, na terenie OF funkcjonują przydomowe oczyszczalnie ścieków, oczyszczające ścieki głównie z budownictwa jednorodzinnego. Należy wskazać, że liczba oczyszczalni przydomowych systematycznie z roku na rok wzrasta. Nadal, zwłaszcza w zabudowie indywidualnej, systemem gromadzenia ścieków są zbiorniki bezodpływowe, które są najczęściej w bardzo złym stanie technicznym.

6.1.7 Gospodarka odpadami

Na terenie OF Południowe Mazury mieszkańcy korzystają z instalacji komunalnych, które zgodnie z obowiązującymi przepisami, mogą przetwarzać odpady komunalne. Są to:

- Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenia z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku w Działdowie/Zakrzewie – zarządzający Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna” w Działdowie (obsługująca gminy z powiatu działdowskiego i nidzickiego);
- Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenia z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku w Olsztynie – zarządzający Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Olsztynie (obsługująca gminy z powiatu szczycieńskiego oraz piskiego);
- Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenia z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku w Spytkowie – zarządzający Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Spytkowo Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Spytkowie (obsługująca gminę Orzysz, pow. piski);
- Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenia z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku w Siedliskach – zarządzający Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami „Eko-Mazury” Spółka z ograniczoną

Na terenie OF Południowe Mazury w 2020 r. zostało zebranych 63 237,50 ton zmieszanych odpadów komunalnych, w tym 51 681,34 ton z gospodarstw domowych, co stanowiło 81,73% zebranych odpadów. Systematycznie rośnie też ilość odpadów selektywnie zbieranych, które stanowiły 39,05% zebranych odpadów.

6.1.8 Lasy i ochrona przyrody

OF Południowe Mazury charakteryzuje się dużym potencjałem cennych obszarów przyrodniczych. Powierzchnia gruntów leśnych wynosiła na 31.12.2020 r. – 251 811,09 ha, co stanowi ponad 44,7% powierzchni OF. Rozmieszczenie lasów na terenie OF jest nierównomierne – najmniejszy udział ma powiat działdowski (29,46%), a największe powiat szczycieński (50,37%). W granicach OF blisko 94% powierzchni ogólnej gruntów leśnych jest własnością Skarbu Państwa. W większości, nadzór nad lasami, sprawują jednostki Lasów Państwowych: Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Olsztynie (Nadleśnictwo Lidzbark, Dwukoły, Nidzica, Jedwabno, Wielbark, Szczytno, Olsztyn, Korpele, Spychowo, Strzałowo) i Białymstoku (Nadleśnictwo Maskulińskie, Pisz, Giżycko, Drygały). W strukturach Lasów Państwowych na terenie OF wydzielono również 2 leśne kompleksy promocyjne: LKP Lasy Olsztyńskie oraz LKP Lasy Mazurskie.

Na obszarze OF występują siedliska lasowe z przewagą typu boru mieszanego świeżego i lasu mieszanego świeżego. Główne gatunki tworzące drzewostan to między innymi: sosna, świerk, buk, brzoza, olsza, dąb, lipa.

Teren OF porastają 3 duże kompleksy leśne: Lasy Górznieńsko-Lidzbarskie, Puszcza Napiwodzko-Ramucka oraz Puszcza Piska.

Lasy i liczne jeziora stanowią siedliska dla wielu cennych gatunków roślin i zwierząt, w tym zagrożonych w skali Polski i Europy.

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej EKONET – POLSKA, przez obszar OF Południowe Mazury przebiegają ważne korytarze ekologiczne: Dolina Drwęcy-Dolina Dolnej Wisły Wschodni, Bagienna Dolina Drwęcy, Puszcza Biała-Dolina Drwęcy, Puszcza Napiwodzko-Ramucka -Dolina Drwęcy, Puszcza Napiwodzko-Ramucka, Dolina Pasłęki -Puszcza Piska, Dolina Omulwi Południowo-Zachodni, Dolina Omulwi Północno-Wschodni, Puszcza Piska-Puszcza Napiwodzko-Ramucka, Puszcza Piska, Bagna Nietlickie, Warmia-Dolina Pasłęki Wschodni, Puszcza Piska-Dolina Biebrzy Północny, Puszcza Piska-Dolina Biebrzy Środkowy.

6.1.9 Formy ochrony przyrody

Na terenie OF Południowe Mazury znajduje się 278 951,30 ha cennych obszarów przyrodniczych objętych różnymi formami ochrony. Stanowi to 49,61% powierzchni OF (odpowiednio w woj. warmińsko-mazurskim – 46,7%).

Na formy prawnej ochrony przyrody, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody składają się:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie OF występują następujące formy ochrony przyrody:

- ✓ rezerваты przyrody
 - 1) Jar Brynicy
 - 2) Klonowo
 - 3) Bagno Koziana

- 4) Ostrów Tarczyński
 - 5) Jezioro Neliwa
 - 6) Góra Dębowa
 - 7) Świńskie Bagno
 - 8) Źródła Rzeki Łyny im. prof. Romana Kobendzy
 - 9) Jezioro Orłowo Małe
 - 10) Koniuszanka I
 - 11) Koniuszanka II
 - 12) Dęby Napiwodzkie
 - 13) Małga
 - 14) Galwica
 - 15) Jezioro Košno
 - 16) Sołtysek
 - 17) Kulka
 - 18) Pupy
 - 19) Ławny Lasek
 - 20) Jezioro Nidzkie
 - 21) Krutynia
 - 22) Jezioro Warnoły
 - 23) Jezioro Pogubie Wielkie
 - 24) Nietlickie Bagno
 - 25) Jeziorko koło Drozdowa
 - 26) Jezioro Zdedy
- ✓ parki krajobrazowe
- 1) Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy
 - 2) Welski Park Krajobrazowy
 - 3) Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich
 - 4) Mazurski Park Krajobrazowy
- ✓ obszar chronionego krajobrazu
- 1) Zieluńsko-Rzęgnowski
 - 2) Okolice Rybna i Lidzarka
 - 3) Doliny Górnej Wkry
 - 4) Otuliny Welskiego Parku Krajobrazowego – Słup
 - 5) Buchnowski
 - 6) Hartowiecki
 - 7) Otuliny Welskiego Parku Krajobrazowego – Dębień
 - 8) Naguszewski
 - 9) Grzybiny
 - 10) Dąbrówieński
 - 11) Doliny Rzeki Nidy i Szkotówki
 - 12) Jeziora Mielno
 - 13) Doliny Rzeki Orzyc
 - 14) Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej
 - 15) Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Olsztyńskiego
 - 16) Spychowski
 - 17) Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego – Kierwik
 - 18) Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego - Ruciane-Nida
 - 19) Puszczy i Jezior Piskich
 - 20) Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego - Szeroki Bór
 - 21) Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego – Wschód
 - 22) Krainy Wielkich Jezior Mazurskich
 - 23) Jezior Orzyskich
 - 24) Wzgórz Dybowskich

- ✓ pomniki przyrody – 390 obiektów
- ✓ użytki ekologiczne
 - 1) Bagno Straszewy - użytek 432
 - 2) Studnia Nietoperzowa Zalesie
 - 3) Kurojady
 - 4) Chelsty
 - 5) Torfowisko Wąpierskie
 - 6) Koszelewki
 - 7) Bładowo
 - 8) Ptasie Bagno
 - 9) Torfianki Działdowskie
 - 10) Zamulewo
 - 11) Żabieniec
 - 12) Grzybiczne
 - 13) Okonek
 - 14) Złotko
 - 15) Obiekt Stawowy Tylkowo
 - 16) Kosaciec
 - 17) Biele
 - 18) Zatoka Wygryńska
 - 19) Grąd Wygryny
 - 20) Łąka Krutynia
 - 21) Wyspy na jeziorach województwa warmińsko-mazurskiego
 - 22) Bagno Nietlice
 - 23) Ostoje Ptasie nad Jeziorem Zdedy
- ✓ sieć obszarów NATURA 2000
 - 1) Doliny Wkry i Mławki (PLB140008)
 - 2) Puszcza Napiwodzko-Ramucka (PLB280007)
 - 3) Puszcza Piska (PLB280008)
 - 4) Bagna Nietlickie (PLB280001)
 - 5) Ostoja Poligon Orzysz (PLB280014)
 - 6) Ostoja Lidzbarska (PLH280012)
 - 7) Przełomowa Dolina Rzeki Wel (PLH280015)
 - 8) Ostoja Welska (PLH280014)
 - 9) Góra Dębowa koło Mławy (PLH280057)
 - 10) Ostoja Napiwodzko-Ramucka (PLH280052)
 - 11) Ostoja Piska (PLH280048)
 - 12) Mazurskie Bagna (PLH280054)
 - 13) Murawy na Poligonie Orzysz (PLH280056)

6.1.10 Źródła promieniowania elektromagnetycznego

Promieniowanie niejonizujące związane jest z występowaniem pól elektromagnetycznych. Do głównych źródeł powstawania pól elektromagnetycznych należą:

- linie elektroenergetyczne i stacje transformatorowe,
- obiekty radiokomunikacyjne w tym: stacje nadawcze radiowe i telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowej,
- stacje radiolokacyjne.

Istotny wpływ na środowisko mają linie i stacje elektroenergetyczne o napięciach znamionowych równych co najmniej 110 kV i wyższych. Na terenie OF Południowe Mazury położone są GPZ (11) oraz linie elektromagnetyczne: najwyższych napięć 400 kV, 220 kV oraz wysokiego napięcia 110 kV.

Na OF obiektami radiokomunikacyjnymi, które mogą mieć również wpływ na środowisko, są stacje bazowe telefonii komórkowej. Pole elektromagnetyczne występujące przy antenach telefonii komórkowej występuje na przestrzeni kilkunastu metrów na poziomie zawieszenia anteny. Normy techniczne i przepisy aktualnie stosowane w Polsce, dotyczące umieszczania anten stacji, zabezpieczają wymagane odległości od miejsc przebywania ludzi.

Stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej na terenie OF znajdują się w ciągu głównych szlaków komunikacyjnych oraz w głównych miejscowościach.

Jednym ze źródeł promieniowania niejonizującego są stacje nadawcze radiowe i telewizyjne. Na terenie OF nie działają tego typu nadajniki.

6.2 Prawdopodobne zmiany w środowisku w przyjętym horyzoncie czasowym

Analizowany projekt Strategii obowiązuje w długim okresie czasu – odnosi się do 2030 roku.

W poniższej Prognozie uwzględniono zatem ten horyzont czasu i odniesiono się do prawdopodobnych zmian w środowisku.

W Polsce od wielu lat systematycznie czyni się zróżnicowane działania na rzecz poprawy jakości środowiska i jego ochrony. Mimo wielu trudności związanych z aspektami prawnymi czy posiadanymi środkami finansowymi, zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i przedsiębiorcy, zobowiązani są do wprowadzania rozwiązań proekologicznych i wyższych standardów środowiskowych.

Odnosząc się do celów dokumentów strategicznych, o których mowa jest w rozdz. 4.1, wśród tych najważniejszych należy wymienić:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju,
- przystosowanie do zmian klimatu,
- ochrona różnorodności biologicznej.

Z tego też powodu planowane kierunki działań w najbliższych latach, uwzględniając przyjęte założenia Polityki ekologicznej państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodne, to:

- poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska,
- łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych,
- rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa,
- poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

6.3 Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie

Istniejące problemy ochrony środowiska były również elementem uwzględnionym podczas analizy stanu OF Południowe Mazury.

W ramach przeprowadzonej analizy SWOT stwierdzono m.in.:

Mocne strony:

- wysoki udział w powierzchni obszarów cennych przyrodniczo;
- wysoki potencjał OF dla rozwoju gospodarki opartej o turystykę;
- występowanie licznych obiektów dziedzictwa materialnego oraz atrakcji przyrodniczych;
- wysoki potencjał turystyczny gmin Obszaru Funkcjonalnego;
- wzrost długości ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na OF
- sprzyjające warunki naturalne umożliwiające rozwój turystyki rowerowej oraz wodnej
- wysokie walory środowiskowe umożliwiające efektywne wdrażanie rozwiązań wpływających na wzrost wykorzystania OZE na terenie OF, w tym dobre warunki solarne.

Szanse:

- rozwój usług turystycznych bazujący na poprawie, jakości infrastruktury drogowej, rowerowej, komunikacyjnej;
- budowanie wizerunku OF w oparciu o walory środowiskowe i lokalizację;

Słabe strony:

- słabo rozwinięta sieć ścieżek rowerowych;
- nierównomierny dostęp do infrastruktury technicznej na terenie OF (deficyt dostrzegalny zwłaszcza w gminach wiejskich);
- niezadawalające działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza;
- niedostateczna liczba stref wypoczynku i rekreacji na terenie OF;
- brak liniowych produktów turystycznych w kompleksowy sposób łączących atrakcje turystyczne i walory przyrodnicze OF;
- zbyt niski stopień integracji przestrzennej i gospodarczej OF;
- niezadawalający stan techniczny zabytków na terenie OF grożący pozbawieniem możliwości korzystania przez przyszłe pokolenia;
- brak dokumentów planistycznych umożliwiających prowadzenie skoordynowanych polityk warunkujących efektywne wykorzystanie potencjałów i powiązań funkcjonalnych;

Zagrożenia:

- istnienie konieczności ochrony bogatej bioróżnorodności fauny i flory na terenie OF;
- wzrost występowania miejscowych zagrożeń, w większości związane ze zniszczeniami wynikającymi z ekstremalnych zjawisk pogodowych.

6.4 Ocena środowiska z użyciem przyjętych celów

Uwzględniając przyjęte cele oraz przeprowadzoną analizę w Strategii, środowisko OF Południowe Mazury jest oceniane jako cenne i czyste. Stanowi ono o dużej atrakcyjności zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Samorząd lokalny dostrzega konieczność uporządkowania gospodarki przestrzennej i potrzeby inwestycyjne. Wskazane jest jednak, by działania związane z poprawą lub zachowaniem istniejącego stanu środowiska stanowiły integralny element wszystkich działań. Jest to jeden z istotnych warunków dalszego rozwoju całego Regionu, zwłaszcza w kontekście planowanych usług związanych z wykorzystaniem zasobów naturalnych, np. do rozwoju turystyki.

7. Skutki oddziaływania planowanych przedsięwzięć w ramach analizowanego dokumentu

7.1 Opis przedsięwzięć z ich wzajemnymi powiązaniem

Zdefiniowanemu celowi głównemu w Strategii, zostały przyporządkowane cele strategiczne i kierunki działań.

Kierunki te wyznaczają pola dla dalszego rozwoju i przedsięwzięć, które będą realizowane przez poszczególne samorządy, jak i na terenie OF Południowe Mazury.

Budowa infrastruktury technicznej i uzbrojenie terenów umożliwi poprawę stanu środowiska. Przyczyni się tym samym do przywrócenia walorów naturalnych OF, co zwiększy ofertę dla turystów i poprawi warunki życia mieszkańców. Jednocześnie, obserwowana większa antropopresja, będzie mogła być lepiej kontrolowana – zarówno od strony administracyjnej (poprzez lepsze planowanie i zagospodarowanie terenu), jak również od strony środowiskowej (poprzez zmniejszenie negatywnego oddziaływania).

7.2 Uzasadnienie realizacji przedsięwzięć z punktu widzenia społeczno-gospodarczego

W wyniku realizacji Strategii oczekuje się, że w długofalowym okresie nastąpi ożywienie gospodarcze i społeczne na terenie OF Południowe Mazury. Jej obszar cechuje się nawarstwieniem zjawisk i procesów niekorzystnych społecznie i gospodarczo, których powstrzymanie jest możliwe tylko poprzez skoordynowane działania podejmowane na poziomie ponadlokalnym.

Zakładane cele Strategii to m.in.:

- Obszar interwencji strategicznej **Infrastruktura publiczna i środowisko**
 - **Cel strategiczny 1.** Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych
 - **Cel strategiczny 2.** Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
- Obszar interwencji strategicznej **Gospodarka**
 - **Cel strategiczny 3.** Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
- Obszar interwencji strategicznej **Usługi publiczne**
 - **Cel strategiczny 4.** Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia
- Obszar interwencji strategicznej **Aktywna wspólnota**
 - **Cel strategiczny 5.** Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny

7.3 Opis rozwiązań alternatywnych

W ramach Strategii przeprowadzono szczegółową diagnozę i ocenę stanu istniejącego (wariant „0”), uwzględniając:

- demografię, w tym m.in.:
 - procesy demograficzne
 - strukturę demograficzną
- kapitał ludzki i społeczny, w tym m.in.:
 - poziom zasobów ludzkich
 - organizacje pozarządowe
 - czynniki determinujące
- stan i ochrona środowiska, w tym m.in.:
 - uwarunkowania przyrodnicze i ochrony środowiska
 - infrastrukturę techniczną
- dostępność komunikacyjną, w tym m.in.:
 - infrastrukturę techniczną
 - dostępność komunikacyjną
- gospodarkę, w tym m.in.:
 - strukturę podstawowych branż gospodarki
 - potencjał turystyczny
- finanse samorządów lokalnych, w tym m.in.:
 - poziom dochodów własnych samorządów
 - poziom absorpcji środków unijnych

Zaproponowano również szereg działań i przedsięwzięć, które mają pomóc osiągnąć założone cele. Jednak w zaproponowanych przedsięwzięciach nie wskazano rozwiązań alternatywnych lub odniesień do czasu, w którym będą analizowane warianty inwestycyjne, w tych przypadkach, w których nie można na tym etapie przeanalizować.

W niniejszej Prognozie odniesiono się do analizy wariantów, a następnie przeprowadzono ocenę wariantu najbardziej korzystnego dla środowiska.

7.4 Przyjęte środki w celu uniknięcia, zmniejszenia lub zrównoważenia szkodliwego oddziaływania

Co do zasady, autorzy Strategii uznali, że jej cele i kierunki działań są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i przyczynią się do poprawy stanu środowiska naturalnego i nie wskazali dodatkowych środków w celu uniknięcia, zmniejszenia lub zrównoważenia potencjalnie szkodliwego oddziaływania na środowisko.

Wskazane zostały ogólne zasady związane z zakazem realizowania przedsięwzięć negatywnie oddziaływujących na środowisko oraz uzgadniania poszczególnych przedsięwzięć z właściwymi organami w zakresie ochrony środowiska, zdrowia i zabytków.

7.5 Przewidywane oddziaływania na środowisko

Precyzyjne określenie, analiza i skwantyfikowana ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko oraz zabytki, w tym oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, stałych i chwilowych, skumulowanych i wtórnych, krótko-, średnio- i długoterminowych, przy założonym stopniu ogólności zamierzeń w Strategii nie jest możliwe. Przeprowadzona analiza objęła w odniesieniu do poszczególnych planowanych działań, ich skutków oraz relacji czas oddziaływania, rodzaj oddziaływania oraz ocenę potencjalnego wpływu na środowisko, grupy społeczne i dobra materialne. Można zakładać, że w przypadku większości inwestycji, wpływ na środowisko, zabytki, dobra kultury i inne dobra materialne będzie analizowany w trybie uzgadniania inwestycji. W przypadku inwestycji liniowych, w szczególności dróg, należy zwrócić szczególną uwagę na ewentualne oddziaływanie na nieznane wcześniej stanowiska archeologiczne, które wymagają oceny i badania jeszcze przed rozpoczęciem inwestycji. Również z tego typu inwestycjami związana jest niejednoznaczna ocena ryzyka zdrowotnego, gdzie oprócz bezpośrednich skutków wypadków drogowych, należy również uwzględnić długotrwałe emisje związków organicznych, w tym wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, pyłu (a także sadzy) ze śladami metali ciężkich oraz najgroźniejszych w tej grupie prekursorów ozonu oraz podwyższony poziom hałasu.

W związku z powyższym, w ramach przeprowadzonej analizy, dokonano oceny działań zapisanych w Strategii w odniesieniu do istotnych elementów środowiska i jego ochrony.

Zgodnie z załączoną matrycą, obejmującą 1365 pól i prezentującą wyniki analizy, można wskazać m.in.:

- efekty pozytywne (826 pól), w tym:
 1. budowa infrastruktury ochrony środowiska
 2. wykorzystanie OZE
 3. poprawa efektywności energetycznej
 4. inwestycje w transport niskoemisyjny
- efekty negatywne (205 pól), w tym:
 1. planowane budowy, modernizacje i działania infrastrukturalne mogą w różnej skali spowodować negatywne oddziaływanie na środowisko
 2. zakładana intensyfikacja działalności gospodarczej może spowodować niekontrolowany wpływ na środowisko
 3. wzrost wykorzystania zasobów naturalnych
- efekty neutralne (334 pól):
 1. wiele zakładanych działań na terenie OF Południowe Mazury, dotyczących istniejących obiektów bądź działań nieinwestycyjnych, nie spowoduje ani poprawy, ani pogorszenia stanu środowiska, bądź zmiany te będą się uzupełniały bądź niwelowały.

Dla większości przedsięwzięć przewidywanych do realizacji w Strategii bezpośrednio oddziaływanie na środowisko będzie ograniczone do najbliższego sąsiedztwa. Można zatem wskazać istotne zagrożenia dla środowiska:

- praktycznie nieodwracalne przekształcenia terenów w przypadku realizacji nowych inwestycji mieszkaniowych, infrastrukturalnych czy komunikacyjnych;
- pogorszenie wskaźników zanieczyszczenia powietrza – w przypadku nowych źródeł emisji zanieczyszczeń – źródła punktowe, liniowe czy zanieczyszczenia komunikacyjne;
- zagrożenia stanu wód powierzchniowych i podziemnych - w przypadku rozbudowy infrastruktury portowej, eksploracji zasobów naturalnych, np. torfów;
- podwyższenie poziomu hałasu;
- wzrost ilości odpadów (zwiększenie ilości turystów, nowe obiekty i przedsięwzięcia);
- wzrost ilości ścieków nieoczyszczonych (drogi, nowe tereny zurbanizowane).

Oddziaływania pośrednie to przede wszystkim:

- wzrost intensywności gospodarowania i zmiany zagospodarowania terenu w rejonie nowych inwestycji;
- wzrost intensywności ruchu i związanych z tym emisji zanieczyszczeń.

Reasumując, przyjęte założenia w Strategii oraz planowane działania mogą spowodować poprawę istniejącego stanu środowiska i warunków życia mieszkańców OF Południowe Mazury. Negatywne efekty, które wiążą się najczęściej z działaniami inwestycyjnymi i które nie są całkowicie do uniknięcia, powinny w każdym przypadku być analizowane i minimalizowane.

7.5.1 Oddziaływanie transgraniczne

Ze względu na lokalizację działań na terenie OF Południowe Mazury, realizacja celów i działań Strategii będzie miała tylko lokalny wpływ i nie będzie miała oddziaływania transgranicznego.

7.6 Ocena przedsięwzięć i ich alternatyw z użyciem przyjętych celów

W ramach Strategii przewidywane cele i działania powiązane są ze sobą i mogące mieć potencjalne oddziaływanie na obszary oceniane, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym Dyrektywą w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko.

Strategia zakłada osiągnięcie określonych celów w wyniku podjęcia skutecznych działań. Wszystkie one będą miały pośredni i bezpośredni wpływ na życie mieszkańców oraz stan środowiska. Część z nich jest niezbędna do zapewnienia zrównoważonego rozwoju OF Południowe Mazury i jej mieszkańców. Niektóre, mogą mieć negatywny wpływ na środowisko i należy rozważyć ich alternatywy. Należy jednak zaznaczyć, że pozostawienie wariantu „0”, czyli stanu obecnego, nie zawsze jest najbardziej korzystne dla ochrony środowiska.

Część przedsięwzięć, które realizowane będą w ramach Strategii, to projekty dotyczące określonych lokalizacji, ale spora ich część nie odnosi się do konkretnej lokalizacji, stosowanej technologii czy sposobu zarządzania procesem inwestycyjnym. W związku z powyższym, na obecnym etapie analizy można przyjąć pewne założenia odnośnie charakteru planowanych działań, bez wskazywania konkretnych rozwiązań dla działań, które mogą przynieść negatywne oddziaływania. Należy założyć, że te działania, będą mogły być realizowane pod warunkiem zastosowania odpowiednich działań minimalizujących.

W przypadku poszukiwania alternatyw, warto uwzględnić faktyczne uwarunkowania lokalizacji niektórych inwestycji w silnie przekształconym środowisku. Wiąże się z tym często dość ograniczona swoboda w przestrzennym kształtowaniu infrastruktury.

W ramach dokonanej oceny, wykonano analizę wariantów, a następnie przeprowadzono ocenę wariantu najbardziej korzystnego dla środowiska w odniesieniu do:

- oddziaływania na środowisko
- wpływu na standardy jakościowe
- ochronę zasobów

Tabela 2 Synteza wariantowej oceny oddziaływania na środowisko

WARIANTOWA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO		Wariant „0” (status quo)	Wariant I (zaproponowany w Strategii)	Wariant II (korzystny dla środowiska)
prognozowany wpływ na komponenty i cechy środowiska przyrodniczego	świat zwierząt	-	-/+	+
	świat roślin	-	-/+	+
	powierzchnię ziemi, z uwzględnieniem ruchów masowych ziemi	-	-/+	+
	wody powierzchniowe i podziemne	-	+	+
	powietrze i klimat	-	-/+	+
	walory krajobrazowe	-	+	+
wpływ na zdrowie i życie ludzi		-	+	+
wpływ na dobra materialne		-	+	+
wpływ na zabytki i krajobraz kulturowy, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków		-	+	+
WZAJEMNE ODDZIAŁYWANIE POMIĘDZY WYBRANYMI ELEMENTAMI		-	-/+	+

Źródło: opracowanie własne

gdzie:

Wariant „0” – wariant zakładający pozostawienie obecnego stanu i zaniechanie realizacji celów i działań opisanych w Strategii

Wariant I – wariant odnosi się do zaproponowanych celów i działań opisanych w Strategii

Wariant II – wariant korzystny dla środowiska, obejmujący wprowadzenie niezbędnych korekt do zaproponowanych w Strategii celów i działań

o – potencjalne efekty obojętne

-- potencjalne efekty negatywne

+ – potencjalne efekty pozytywne

-/+ – potencjalne efekty negatywne / pozytywne – zmiana w stosunku do wariantu „0”

8. Rekomendacje do zastosowania w procesie przyjmowania dokumentu

8.1 Wymagania prawne i zobowiązania dobrowolne

Organ opracowujący Strategię jest zobowiązany przepisami prawa do stosowania zapisów zapewniających zachowanie zrównoważonego rozwoju. Wymogi takie między innymi wynikają z Konstytucji RP, Polityki Ekologicznej Państwa, wielu aktów prawnych i dokumentów strategicznych, ustalających cele i zasady ochrony środowiska. Zobowiązania te wynikają również z podpisanych konwencji i traktatów międzynarodowych, w tym z Traktatu Akcesyjnego z Unią Europejską.

Organ może również przyjąć zobowiązania dobrowolne, w których może zwiększyć swoje obowiązki, skrócić czas wdrażania określonych standardów bądź wprowadzić nowe, dodatkowe wymogi, związane z ochroną środowiska.

W analizowanym dokumencie, wyznaczone cele i działania, co do zasady zgodne są z wymaganiami prawa. Strategia zakłada zapewnienie pełnej zgodności z celami opracowywanych strategii i programów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Organ opracowujący projekt odnosi się do przestrzegania zasady zrównoważonego rozwoju czy unikania antropopresji i wszelkich zagrożeń dla środowiska naturalnego.

Organ nie odnosi się i nie przyjmuje dodatkowych zobowiązań w zakresie zidentyfikowanych celów i potrzeb środowiskowych.

8.2 Potencjalne konflikty między aspektami środowiskowymi a innymi

W kontekście przeprowadzonej analizy, największe potencjalne konflikty stwierdzono w zakresie budowy i zagospodarowania terenu.

Oddziaływań potencjalnie negatywnie oddziałujących na środowisko i jego zasoby stwierdzono 205, co stanowi 15% wszystkich pól oddziaływań. Dotyczą one m.in.:

- zagospodarowania terenów pod inwestycje,
- wspieranie inicjatyw mających na celu rozwój aktywności gospodarczej,
- budowy i przebudowy infrastruktury komunikacyjnej.

8.3 Zalecenia w procesie przyjmowania dokumentu

W ramach przeprowadzonej analizy zaproponowano podjęcie niezbędnych korekt zaproponowanych celów i działań w celu osiągnięcia wariantu najbardziej korzystnego dla środowiska. Zostały one ujęte w poniższej tabeli.

Tabela 3 Zestawienie celów/potrzeb ochrony środowiska w procesie przyjmowania Strategii

Zasoby środowiskowe	Cele/potrzeby ochrony środowiska
woda	zapewnienie dobrego stanu wód powierzchniowych, gruntowych i podziemnych
	ograniczenie ilości substancji wprowadzanych do wód
	ograniczenie zużycia wód
powierzchnia ziemi	racjonalne wykorzystanie obecnych zasobów na cele mieszkalne i komunikacyjne
	ograniczenie przekształceń terenów zajętych na cele inwestycyjne, mieszkaniowe i komunikacyjne
	zmniejszenie produkcji odpadów
	ograniczenie odpadów kierowanych na składowiska
powietrze / klimat	ograniczenie ilości zanieczyszczeń gazowych i pyłów wprowadzonych do atmosfery
	redukcja gazów cieplarnianych
	wzrost udziału energii odnawialnej w wykorzystaniu energii
	promocja alternatywnych środków transportu, w tym budowa niezbędnej infrastruktury dla ruchu rowerowego
fauna, flora, różnorodność biologiczna	zapewnienie różnorodności gatunków poprzez zachowanie naturalnych przestrzeni życiowych
	ochrona dziko żyjących zwierząt i roślin
	zachowanie lub odtworzenie wystarczającej różnorodności i wystarczającej powierzchni przestrzeni życiowej wszystkich dziko żyjących gatunków
krajobraz / dziedzictwo kulturowe	zachowanie niepodzielonych niezurbanizowanych obszarów
	zachowanie i tworzenie nowych korytarzy ekologicznych łączących różne środowiska
	ochrona istniejących zabytków oraz obiektów dziedzictwa kulturowego
ludność, ochrona zdrowia	redukcja emisji pyłu zawieszanego
	wprowadzenie stref ograniczonego ruchu w wyznaczonych miejscach
	rozwój potencjałów dla turystyki zdrowotnej
	promocja zdrowego stylu życia i działania z zakresu edukacji ekologicznej

Źródło: opracowanie własne

Warto zaznaczyć, by w pracach nad wdrażaniem założonych w Strategii działań, zwrócić szczególną uwagę na konieczność analizy zachodzących zmian klimatu i wdrażania tych działań w sposób umożliwiający adaptację planowanego rozwoju całego obszaru OF Południowe Mazury do tych zmian.

8.3.1 Propozycje rozwiązań służących zapobieganiu, ograniczaniu lub kompensacji negatywnych oddziaływań na środowisko

Kierunkiem docelowym Strategii powinno być dążenie do zrównoważonego i spójnego rozwoju OF Południowe Mazury, ukierunkowanego na ochronę unikalnych wartości przyrodniczych i kulturowych, które stanowią o jego potencjale rozwojowym. Dotyczy to m.in.:

1. gospodarki przestrzennej,
2. rozwoju turystyki,
3. modernizacji infrastruktury komunikacyjnej,
4. rozwoju świadomości i wiedzy ekologicznej wśród mieszkańców.

Jednym z głównych celów oceny oddziaływania na środowisko planów/programów jest wskazanie możliwości zapobiegania, rekompensowania lub minimalizacji niekorzystnych skutków środowiskowych realizacji zapisów tych dokumentów. W przypadku prognozy dla dokumentu o charakterze strategicznym, ważne jest wskazanie pewnych zasad postępowania w odniesieniu do realizacji poszczególnych celów. Również ocena wykonana na tym etapie, kiedy powstaje Strategia, umożliwi wskazanie skutków, które bezwzględnie należy wyeliminować lub też takich, na które można zareagować właśnie na tak wczesnym etapie, zanim nastąpi decyzja wskazująca konkretne umiejscowienie danego przedsięwzięcia, lub konkretne rozwiązanie technologiczne.

Na poziomie Strategii można wskazać następujące opcje działania w celu unikania, zmniejszania i kompensacji znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko:

1. rezygnacja z zaplanowanych obszarów przedsięwzięć,
2. wprowadzenie dodatkowych obszarów przedsięwzięć,
3. zmiana priorytetów poszczególnych celów i działań.

W ramach ograniczania negatywnych oddziaływań planowanych działań, powinny być stosowane określone zasady zarówno na etapie budowy, jak i eksploatacji poszczególnych inwestycji. Ze względu na skalę możliwych do zaistnienia konfliktów społecznych, istotną uwagę należy poświęcić kwestiom ochrony środowiska przyrodniczego i warunków życia ludzi.

Do tego typu działań ograniczających należą:

- ograniczenie zajęcia terenu,
- prawidłowe zabezpieczenie techniczne sprzętu i placu budowy;
- stosowania odpowiednich technologii, materiałów i rozwiązań konstrukcyjnych;
- dostosowanie terminów prac do okresu wegetacji i rozrodu poszczególnych gatunków;
- maskowanie elementów dysharmonijnych dla krajobrazu.

W przypadku niebezpieczeństwa zniszczenia szczególnie cennych elementów przyrody, konieczne jest podjęcie działań kompensacyjnych. Do najczęściej stosowanych rozwiązań należeć będą:

- odtwarzanie zniszczonych siedlisk w innych miejscach;
- wzmacnianie populacji;
- tworzenie alternatywnych korytarzy i połączeń ekologicznych.

W ramach oceny na poziomie poszczególnych celów i działań, zidentyfikowano przede wszystkim stworzenie możliwości rozwoju inwestycji oraz działania związane z budową i rozwojem infrastruktury technicznej, w tym drogowej, jako obszary, które mogą powodować możliwe potencjalnie znaczące oddziaływania obciążające środowisko.

Wyraźnie zatem widać, że istotną rolę w realizacji Strategii będzie miało wzmocnienie roli planowania przestrzennego / projektowania oraz ich integracja z ochroną środowiska.

Uwzględniając jednak społeczno-gospodarcze cele rozwoju OF Południowe Mazury, nie zaleca się rezygnacji z tego rodzaju działań inwestycyjnych, a wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz minimalizowania ich oddziaływań podczas późniejszych etapów, związanych z realizacją i wdrażaniem konkretnych przedsięwzięć, zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie.

Istotne jest również zatem, by prowadzić szeroko zaplanowane działania, związane ze wsparciem przedsięwzięć infrastrukturalnych, m.in. stworzenie i wspieranie zdrowego stylu życia czy prowadzenie edukacji ekologicznej na różnych poziomach. Dzięki temu, będzie można stworzyć szansę, by z odpowiednim wyprzedzeniem potraktować zagadnienia przyjaznego dla środowiska rozwoju OF Południowe Mazury i jego funkcji. Tego typu działania są również bardzo istotne i zalecane na poziomie planowania przestrzennego oraz wyboru sposobów i technologii realizacji poszczególnych przedsięwzięć inwestycyjnych.

8.4 Zalecenia dla innych dokumentów

Strategia to opracowany, przyjęty i koordynowany przez Zgromadzenie władz samorządowych poszczególnych powiatów dokument, zawierający wieloletni zapis działań w sferze przestrzeni, infrastruktury, społeczeństwa i gospodarki, zmierzający do stworzenia warunków do dalszego zrównoważonego rozwoju OF Południowe Mazury.

Celem głównym Strategii jest wzrost znaczenia obszaru współpracy OF Południowe Mazury na mapie społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w skali Polski oraz Europy. Cel ten będzie realizowany poprzez różne działania, które umożliwiają długofalowy, zrównoważony rozwój OF.

W kontekście powiązań z innymi dokumentami, należy podzielić je na zewnętrzne i wewnętrzne.

1. Dokumenty zewnętrzne

1. przyjmowane są przez inne organy i instytucje
2. OF Południowe Mazury i jego społeczność mogą mieć udział w ich tworzeniu, wypowiadać się na ich temat
3. po ich zatwierdzeniu, dokumenty wewnętrzne powinny być spójne z nimi i realizować przyjęte i określone cele i działania na poziomie lokalnym

2. Dokumenty wewnętrzne

1. przyjmowane są przez właściwe organy działające na OF
2. mieszkańcy OF Południowe Mazury, zainteresowana społeczność oraz inne organy biorą udział w ich tworzeniu, opiniują i konsultują proponowane zapisy
3. po ich zatwierdzeniu, mają charakter kierunkowy, czasami legislacyjny i powinny być ze sobą spójne w realizacji określonej wizji rozwoju danej jednostki

Oceniana Strategia należy do istotnych dokumentów wewnętrznych regionu OF Południowe Mazury. To ona wskazuje sposoby i możliwości realizacji celów przyjętych w obszarze środowisko i zrównoważony rozwój w różnych dokumentach strategicznych. Tym samym, powinna uwzględniać obowiązujące przepisy i wytyczne w odniesieniu do poszczególnych celów i działań.

Analizowana Strategia w większości swoich zapisów obejmuje odwołania i cele związane z zapewnieniem zrównoważonego rozwoju OF. Wydaje się jednak zasadne, by rozszerzyć go o niezbędne korekty / rekomendacje wynikające z niniejszej analizy.

9. Monitoring

9.1 Ocena i weryfikacja wskaźników

Strategia będzie poddawana systematycznej, okresowej analizie i ocenie oraz w razie potrzeby aktualizowana w zakresie dostosowania go do zmieniających się uwarunkowań.

Monitorowanie jest procesem systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych. Dostarcza informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania poszczególnych projektów oraz programów, jak i sposobie oraz prawidłowości wykorzystania udzielonej pomocy finansowej.

Monitorowanie dotyczyć będzie przede wszystkim kontroli realizacji poszczególnych projektów oraz osiągania planowanych wskaźników produktów i rezultatów.

Monitoring prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym. Ten pierwszy będzie obejmował dane obrazujące postęp we wdrażaniu dokumentu oraz umożliwienie oceny jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów i będzie prowadzony w dwóch kategoriach:

- wskaźniki produktu,
- wskaźniki rezultatu.

Monitoring finansowy będzie obejmował natomiast dane realizacji projektów, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na nie środków finansowych.

Do monitorowania oceny realizacji Strategii i jego aktualizacji, służyć będzie system współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w realizację Strategii. Na ten system składają się:

- zespół osób zarządzających Strategią;
- Partnerzy, w tym:
 - samorządy,
 - mieszkańcy OF Południowe Mazury,
 - przedsiębiorcy,
 - organizacje pozarządowe,
 - partnerzy instytucjonalni.

Projekt Strategii odnosi się do różnych wskaźników obrazujących poszczególne obszary działań (tzw. wskaźniki kontekstowe), ale nie wskazuje konkretnego zbioru wskaźników monitorujących postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań zawartych w Strategii, które mają odpowiedzieć na pytanie o trafność zaplanowanych, wykonanych i zakończonych projektów w odniesieniu do potrzeb, ocenić efekty i korzyści z ich wdrożenia, a także ich wpływ na kwestie horyzontalne.

Wskazane w Strategii wskaźniki kontekstowe odnoszą się również do postawionych celów środowiskowych. Nie zdefiniowano jednak wskaźników, które mogą stanowić źródło monitorowania i oceny osiągnięcia poszczególnych działań. Powinny one być komplementarne w odniesieniu do zdefiniowanych w Strategii działań.

Tabela 4 Zestawienie proponowanych wskaźników monitoringu realizacji Strategii

Zasoby środowiskowe	Cele/potrzeby ochrony środowiska	Wskaźniki
woda	ograniczenie ilości substancji wprowadzanych do wód	ładunek zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu
	ograniczenie zużycia wód	zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności
powierzchnia ziemi	racjonalne wykorzystanie obecnych zasobów w granicach OF Południowe Mazury na cele mieszkalne i komunikacyjne	udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, w tym: • tereny mieszk. • tereny przemysł. • inne tereny zabudow. • zurb. tereny niezabud. • tereny rek r. wypoczynk. • tereny komunikacyjne (drogi, tereny kolejowe, inne) • użytki kopalne
	ograniczenie przekształceń terenów zajętych na cele inwestycyjne, mieszkaniowe i komunikacyjne	udział gruntów rolnych i leśnych wyłączonych z produkcji rolniczej i leśnej
	zmniejszenie produkcji odpadów	ilość odpadów wytworzonych w ciągu roku
	ograniczenie odpadów kierowanych na składowiska	• udział odpadów składowanych do wytworzonych • ilość odpadów selektywnie zebranych i przekazanych do recyklingu
powietrze / klimat	ograniczenie ilości zanieczyszczeń gazowych i pyłów wprowadzonych do atmosfery	emisja NO _x , SO ₂ i pyłów PM10
	redukcja gazów cieplarnianych	emisja CO ₂ , O ₃ ,
	wzrost udziału energii odnawialnej w wykorzystaniu energii	• udział energii odnawialnej w produkcji energii cieplnej • moc instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii
	promocja alternatywnych środków transportu, w tym budowa niezbędnej infrastruktury dla ruchu rowerowego	długość ścieżek rowerowych
fauna, flora, różnorodność biologiczna	zapewnienie różnorodności gatunków poprzez zachowanie naturalnych przestrzeni życiowych	udział w powierzchni całkowitej OF: • użytków rolnych, • gruntów leśnych oraz zadrz. i zakrz. • gruntów pod wodami • użytków ekologicznych • nieużytków
	ochrona dziko żyjących zwierząt i roślin	udział obszarów chronionych w powierzchni całkowitej

	zachowanie lub odtworzenie wystarczającej różnorodności i wystarczającej powierzchni przestrzeni życiowej wszystkich dziko żyjących gatunków	udział nakładów finansowych na utrzymanie terenów zielonych, lasów i obszarów chronionych
krajobraz / dziedzictwo kulturowe	zachowanie niepodzielonych nieurbanizowanych obszarów	udział niepodzielnych nieurbanizowanych obszarów w powierzchni całkowitej OF
	zachowanie i tworzenie nowych korytarzy ekologicznych łączących różne środowiska	udział korytarzy ekologicznych w powierzchni całkowitej OF
	ochrona istniejących zabytków oraz obiektów dziedzictwa kulturowego	liczba obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej
ludność, ochrona zdrowia	redukcja emisji pyłu zawieszonego	emisja PM10, PM 2,5
	wprowadzenie stref ograniczonego ruchu w wyznaczonych miejscach	• liczba wprowadzonych stref • zmniejszenie stref o przekroczonym poziomie hałasu
	rozwój potencjałów dla turystyki zdrowotnej	liczba turystów i stopień wykorzystania miejsc noclegowych
	promocja zdrowego stylu życia i działania z zakresu edukacji ekologicznej	liczba działań z zakresu promowania zdrowego stylu życia i edukacji ekologicznej

Źródło: opracowanie własne

Proponowany zakres monitoringu dotyczący wymogów środowiskowych, jest związany bezpośrednio z celami / potrzebami ochrony środowiska wyszczególnionymi w tabeli. W szczególności, monitoring będzie musiał odpowiedzieć, czy zostały zastosowane środki zalecane w ramach wykonanej oceny w przypadku działań, które mogą powodować negatywne skutki środowiskowe.

W kontekście monitoringu skutków środowiskowych Strategii, konieczna jest również weryfikacja i kontrola raportów o oddziaływaniu planowanych projektów na środowisko, jeśli takowe będą wymagane dla poszczególnych przedsięwzięć na etapie ich przygotowania i realizacji.

10. Braki i trudności

W trakcie opracowywania niniejszej Prognozy oparto się na przyjętych przez organ dokumentach, przyjętych założeniach oraz przekazanych i pozyskanych informacjach.

W ramach analizy zwrócono uwagę na występujące braki i trudności:

1. niedostępność danych na odpowiednim poziomie dokładności regionalnej lub też ich nieosiągalność przy rozsądnym (efektywnym) nakładzie pracy;
2. brak szeregu danych w pełnym zakresie i dla wszystkich okresów i poziomów szczegółowości.

Można jednak stwierdzić, że podczas prac nad Prognozą dysponowano niezbędnymi danymi w celu przeprowadzenia szczegółowej oceny oddziaływania, zaś zebrane i otrzymane od organu dane wyjściowe były pełne i w sposób jednoznaczny umożliwiały ocenę wpływu na otaczające środowisko.

11. Spis tabel

Tabela 1	Skala pomocnicza uciążliwości hałasu	26
Tabela 2	Synteza wariantowej oceny oddziaływania na środowisko.....	42
Tabela 3	Zestawienie celów/potrzeb ochrony środowiska w procesie przyjmowania Strategii.....	44
Tabela 4	Zestawienie proponowanych wskaźników monitoringu realizacji Strategii	48

12. Spis rysunków

Rysunek 1	Obszar oddziaływania Strategii – Obszar Funkcjonalny Południowe Mazury	16

13. Załączniki

13.1 Oświadczenie o spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 74a ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

OŚWIADCZENIE KIEROWNIKA ZESPOŁU

Oświadczam, że kierując zespołem autorów Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030, spełniam wymagania, o których mowa w art. 74a ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

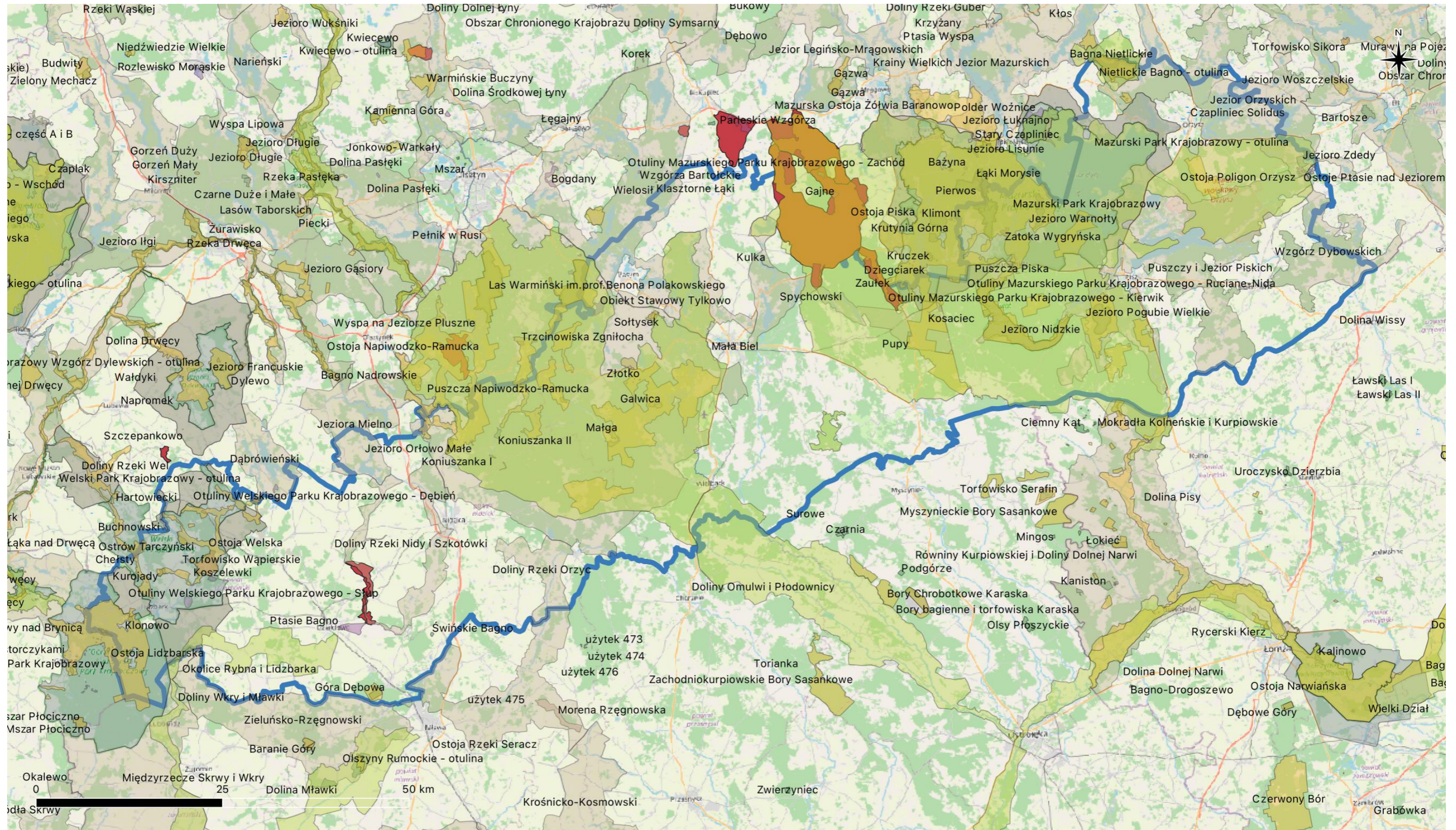
13.2 Matryca oceny oddziaływania

LEGENDA

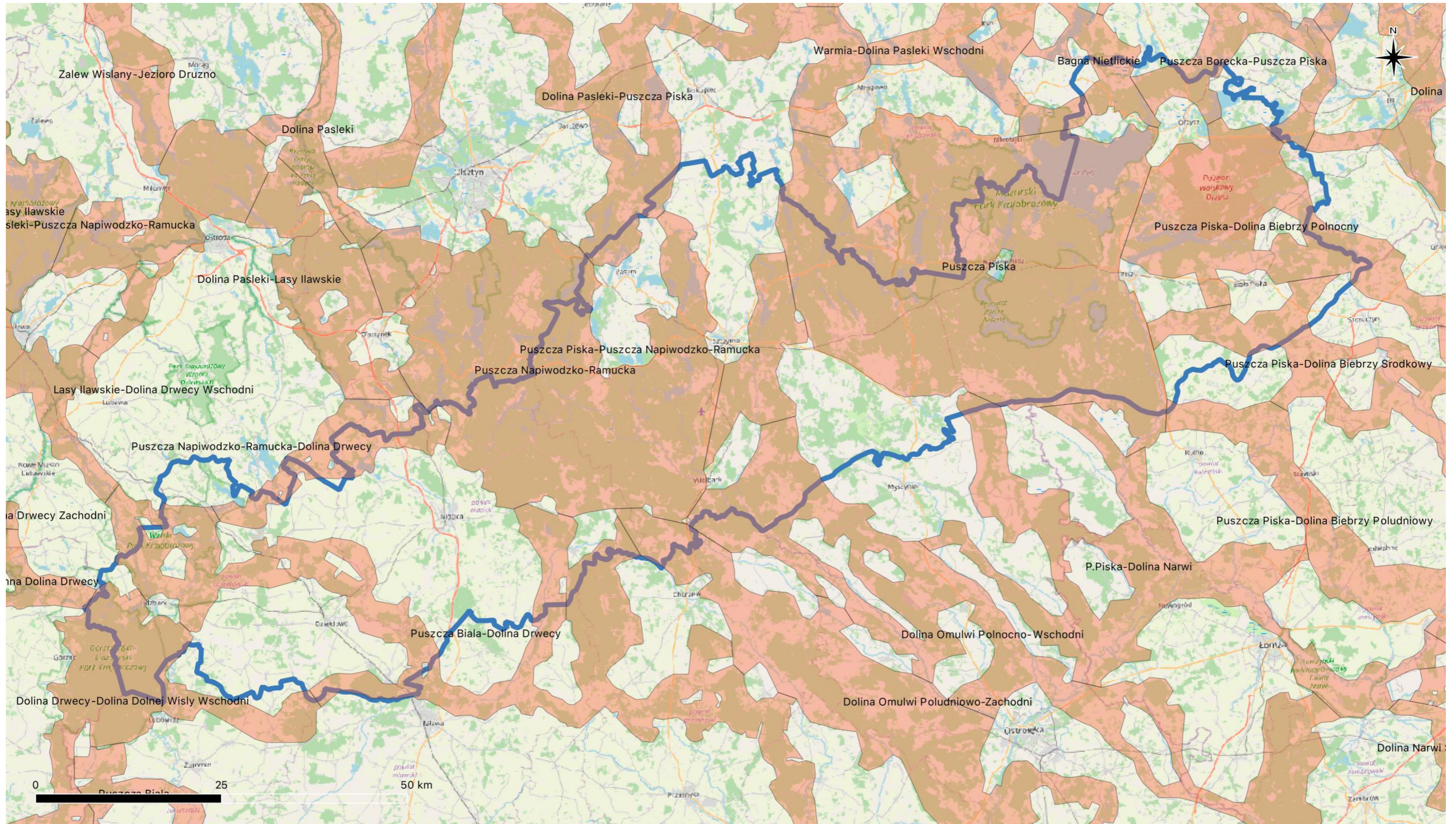
Pozytywne	Wzmacniające (W)	– służące bezpośrednio ochronie środowiska
	Korzystne (K)	– istotnie zwiększające szansę lub tempo minimalizacji oddziaływania na środowisko
	Potencjalnie Korzystne (PK)	– korzyści środowiskowe przeważają w sposób jednoznaczny nad ewentualnymi skutkami negatywnymi, jednak ich osiągnięcie nie jest zagwarantowane i wymaga spełnienia dodatkowych warunków;
Neutralne (N)		– nie można zidentyfikować istotnych (znaczących) pól wzajemnych oddziaływań (ani pozytywnych, ani negatywnych) poszczególnych działań z priorytetami ochrony środowiska;
Negatywne	Potencjalnie Negatywne (PN)	– koszty/negatywne skutki środowiskowe równoważą lub przewyższają możliwe pozytywy, związane z realizacją inwestycji, jednak ujemny bilans w tym zakresie jest uzależniony od sposobu, lokalizacji lub innych czynników związanych z realizacją danego działania (innymi słowy możliwe jest, przynajmniej częściowe wyeliminowanie negatywnych skutków, pod warunkiem odpowiedniej realizacji działania);
	Niekorzystne/hamujące (H)	– realizacja określonego działania, niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia koszty środowiskowe, przeważające ewentualne (o ile występują) pozytywy w tym zakresie
	Konflikt (F)	– realizacja danego działania niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia konflikty z innymi celami lub wymogami ochrony środowiska, praktycznie wykluczając możliwość ich osiągnięcia
Czas oddziaływania	Chwilowe (CH)	– oddziaływanie mające wpływ na środowisko w momencie podjęcia inwestycji
	Krótkoterminowe (KR)	– oddziaływanie w czasie trwania inwestycji
	Średnioterminowe (SR)	– oddziaływanie kilkuletnie
	Długoterminowe (DR)	– oddziaływanie kilkunastoletnie
	Stale (ST)	– oddziaływanie ciągle, dłuższe niż długotrwałe
Rodzaj oddziaływania	Bezpośrednie (BP)	– oddziaływanie bez jakiegokolwiek pośrednictwa
	Pośrednie (PS)	– oddziaływanie przez czynnik pośredni
	Wtórne (WT)	– oddziaływanie powstałe w wyniku zmian, przekształcenia czegoś lub jako następstwo czegoś
	Skumulowane (SK)	– oddziaływanie wywołane wpływem danego rodzaju działalności w połączeniu z innymi obecnymi lub realnymi przyszłymi działaniami

13.3 Załącznik graficzny – mapy

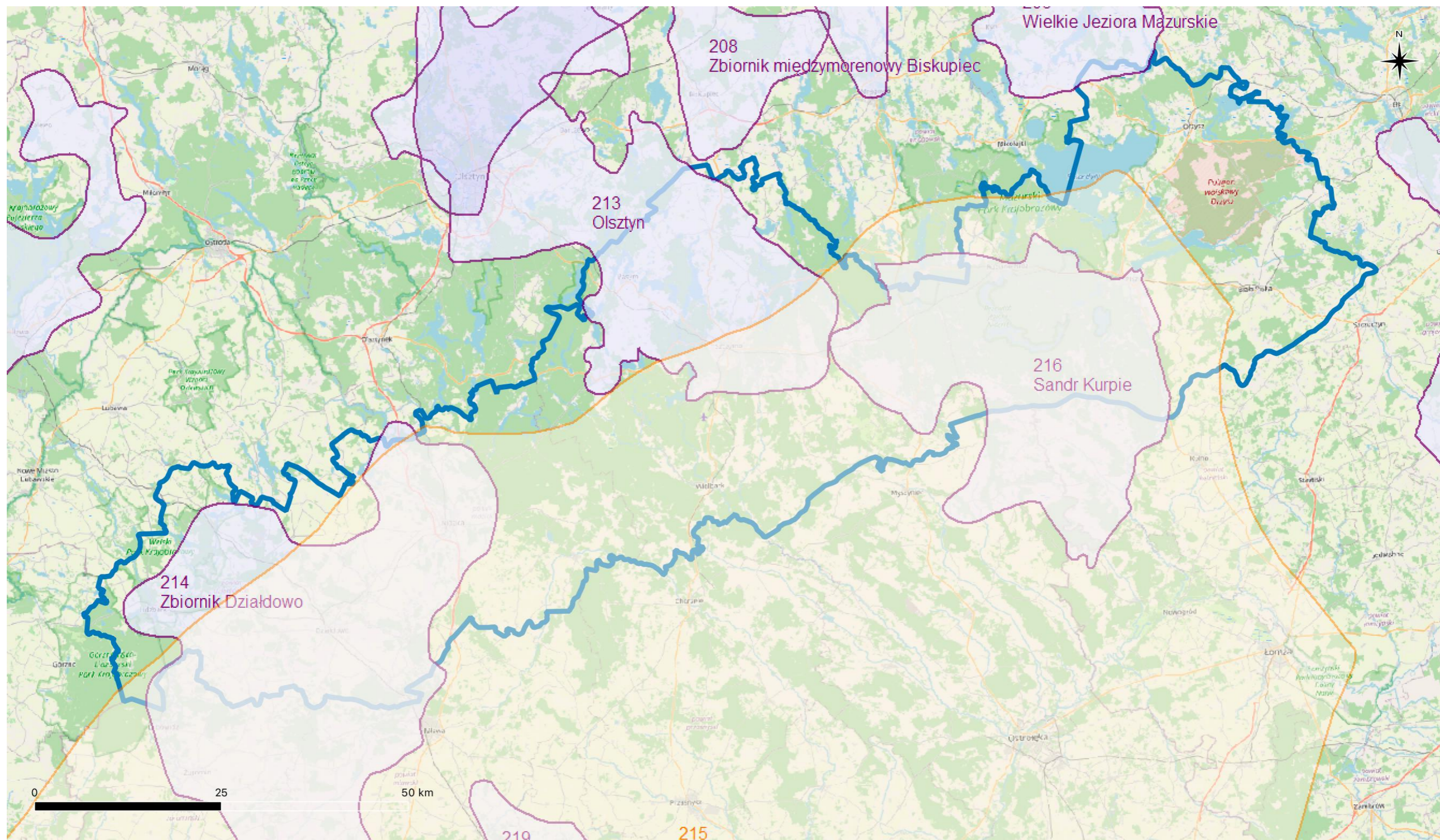
Mapa 1 System obszarów cennych przyrodniczych w granicach OF Południowe Mazury

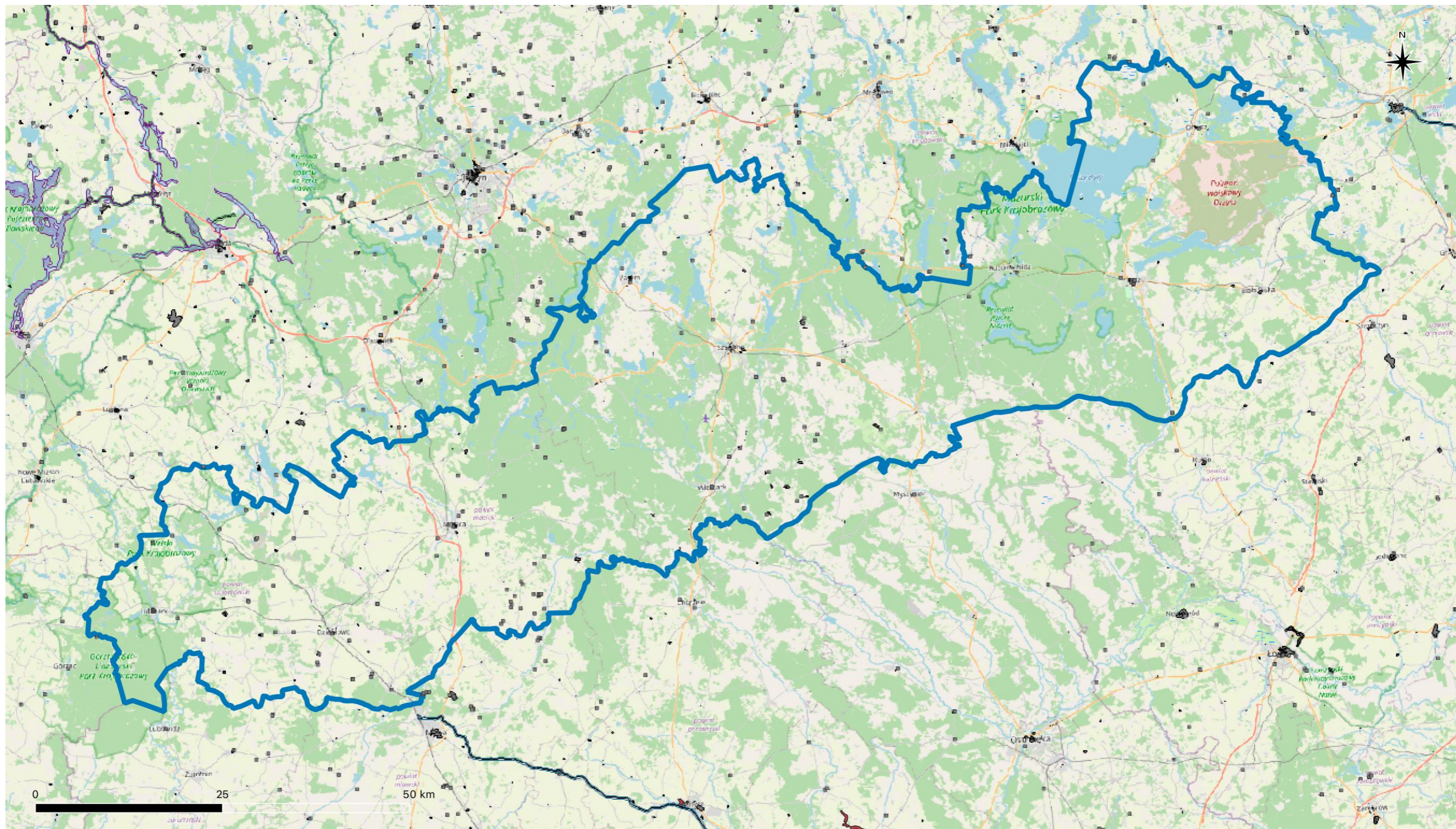

Mapa 2 System korytarzy ekologicznych w granicach OF Południowe Mazury

Mapa 5 Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w granicach OF Południowe Mazury

Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego

Południowe Mazury 2030 OF Południowe Mazury 2030

Opracowanie:

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER

www.deltapartner.org.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
1.1 Metodyka opracowania i proces uspołecznienia	6
1.2 Spójność planistyczna dokumentu	6
2. Przestrzeń i środowisko	13
2.1 Uwarunkowania geograficzno-historyczne	13
2.2 Układ przestrzenno-administracyjny.....	15
2.3 Stan zagospodarowania i zasoby naturalne	16
2.4 Stan środowiska naturalnego	18
3. Sfera społeczna.....	23
3.1 Demografia	23
3.2 Działalność organizacji pozarządowych	28
4. Sfera gospodarcza.....	30
4.1 Podmioty gospodarcze	30
4.2 Rynek pracy	32
4.3 Dochody ludności	36
5. Infrastruktura techniczna	37
5.1 Komunikacyjna	37
5.2 Infrastruktura sieciowa.....	43
5.3 Mieszkalnictwo	48
6. Infrastruktura społeczna	50
6.1 Edukacja	50
6.2 Sport	54
6.3 Kultura	55
6.4 Ochrona zdrowia	56
6.5 Opieka i pomoc społeczna.....	61
7. Zarządzanie	64
7.1 Analiza dochodów i wydatków budżetów powiatów.....	64
7.2 Opracowane programy średniookresowe.....	68
7.3 Promocja powiatów	69
7.4 Współpraca powiatów OF	72
8. Benchmarking	75
8.1 Demografia	76
8.2 Zdrowie.....	77
8.3 Edukacja	78
8.4 Rynek pracy i gospodarka.....	79

8.5 Turystyka	80
8.6 Infrastruktura	81
8.7 Podsumowanie	83
9. Analiza SWOT	85
10. Wizja i misja Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury	88
11. Założenia rozwojowe	90
11.1 Cele strategiczne	92
11.2 Cele operacyjne i działania	93
12. System wdrażania	101
12.1 Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie	101
12.2 System monitoringu i ewaluacji, wskaźniki realizacji	101
Załącznik - Raport z badania mieszkańców	107
Spis tabel, wykresów i rysunków	124

1. Wprowadzenie

Podstawą prawną powstania Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/ dla obszarów Powiatu Szczycieńskiego, Działdowskiego, Nidzickiego i Piskiego (zwanej dalej Strategią) jest Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2020r. poz. 920).

Powiaty: Szczycieński, Działdowski, Nidzicki i Piski od lat konsekwentnie realizują politykę rozwoju w oparciu o dokumenty programowe, ze strategią rozwoju na czele. Strategia jest najważniejszym dokumentem programowym Powiatów. Zawiera zbiór celów i planów działania Samorządu Powiatowego, które w perspektywie długookresowej - do roku 2030, powinny skutecznie oddziaływać na poprawę warunków życia i rozwój Powiatów. Wizja rozwoju zawarta w koncepcji strategicznej niniejszego opracowania jest efektem połączenia prac warsztatowych, eksperckich oraz wyników uzyskanych w ramach badań społecznych.

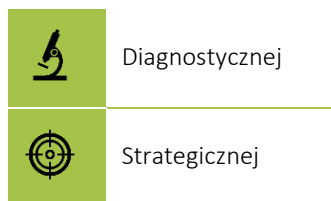
Niniejszy dokument jest nakierowany na perspektywę 2021-2030. Potrzeba stworzenia nowego dokumentu wynika ze zmieniających się warunków zewnętrznych, takich jak zmiany w prawie i finansach publicznych oraz wewnętrznych, związanych ze zmieniającą się sytuacją środowiskową, demograficzno-społeczną i gospodarczą na terenie powiatów objętych opracowaniem.

Prezentowana Strategia określa cele, jakie stawiają sobie Samorzady Powiatowe w tej perspektywie czasu oraz katalog działań, za pomocą których poszczególne cele będą realizowane. Strategia opiera się na wynikach diagnozy kluczowych dla funkcjonowania Powiatów dziedzin oraz na wynikach badań ankietowych mieszkańców powiatów. Dzięki nim pozyskano informacje na temat warunków życia, zadowolenia z usług świadczonych przez jednostki organizacyjne Powiatów, a także priorytetów i postulatów, co do rozwoju Powiatów w przyszłości.

Poprzez niniejszy dokument władze samorządowe informują mieszkańców o stanie i kierunkach rozwoju Powiatu Szczycieńskiego, Działdowskiego, Nidzickiego i Piskiego oraz o sposobie, w jaki będą realizować swoje zadania w najbliższych latach.

1.1 Metodyka opracowania i proces uspołecznienia

Dokument złożony jest zasadniczo z dwóch części:

Diagnoza społeczno-gospodarcza Powiatów przedstawiona jest w układzie dynamicznym (kilkuletnim) i porównawczym (benchmarkingowym), gdzie benchmarkami są powiat nidzicki, piski, szczycieński, działdowski oraz dane dla Polski i Południowych Mazur. Ponadto w procesie tworzenia części diagnostycznej wykorzystano opinie mieszkańców na temat jakości życia, kluczowych problemów i potrzeb rozwojowych powiatów tworzących OF Mazury Południowe (powiat szczycieński, nidzicki, piski, działdowski). Część diagnostyczna zakończona jest podsumowaniem strategicznym w formie analizy SWOT.

Głównym elementem przygotowań części planistycznej strategii były spotkania warsztatowe, w których udział wzięli przedstawiciele Powiatów i Gmin wchodzących w obszar Mazur Południowych. Zawarte w niniejszym opracowaniu zapisy wynikają z postulatów i ocen sformułowanych przez liderów społeczności lokalnej, a także stanowią wyraz aspiracji i dążeń samorządu jako wspólnoty mieszkańców. Finalnym elementem części planistycznej jest opracowany system monitorowania i ewaluacji Strategii z określeniem listy wskaźników oraz metodologią określania ich wartości bazowych i docelowych.

1.2 Spójność planistyczna dokumentu

Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/ została poddana analizie oraz kompleksowej weryfikacji w zestawieniu z kluczowymi dokumentami strategicznymi i operacyjnymi o wymiarze ogólnoeuropejskim, krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Przedmiotowe opracowanie jest w pełni zgodne z założeniami, priorytetami oraz celami artykułowanymi w dokumentach przedstawionych w dalszej części niniejszego rozdziału wraz z powiązaniem celów rozwojowych Strategii z konkretnymi zapisami widniejącymi w analizowanych dokumentach.

Europejski Zielony Ład

Kluczowe założenia zawarte w Strategii są zgodne z celami Europejskiego Zielonego Ładu. Celem głównym jest osiągnięcie przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. Pierwszym ważnym krokiem na drodze do osiągnięcia tego ambitnego celu będzie zmniejszenie emisji o 55 proc. do 2030 r. W dokumencie zdefiniowane następujące działania:

1. Zapewnienie zrównoważonego transportu dla wszystkich
2. Przewodzenie trzeciej rewolucji przemysłowej
3. Ekologizacja naszego systemu energetycznego
4. Renowacja budynków z myślą o bardziej ekologicznym stylu życia
5. Działanie w zgodzie z przyrodą w celu ochrony naszej planety i zdrowia
6. Pobudzanie globalnych działań w dziedzinie klimatu

Europejski Zielony Ład		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Cel I	Zapewnienie zrównoważonego transportu dla wszystkich	Cel 1	Cel strategiczny 1 Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych
Cel II	Przewodzenie trzeciej rewolucji przemysłowej	Cel 2, 3	Cel strategiczny 2 Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 3 Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
Cel III	Ekologizacja naszego systemu energetycznego	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Cel IV	Renowacja budynków z myślą o bardziej ekologicznym stylu życia	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Cel V	Działanie w zgodzie z przyrodą w celu ochrony naszej planety i zdrowia	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Cel VI	Pobudzenie globalnych działań w dziedzinie klimatu	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego

Strategia Europa 2020

Kluczowe założenia zawarte w Strategii są zgodne z zapisami *Strategii Europa 2020*. Cele strategiczne 1, 2 i 3 są zgodne z priorytetem *Strategii Europa 2020* jakim jest wzrost zrównoważony: wspieranie efektywnej, korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej gospodarki. Cel rozwojowy 5 Strategii wpisuje się w priorytet: rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Strategia Europa 2020		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Cel II	wzrost zrównoważony: wspieranie efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej gospodarki	Cel 1 Cel 2 Cel 3	Cel strategiczny 1 Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych Cel strategiczny 2 Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 3 Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
Cel II	rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.	Cel 5	Cel strategiczny 5 Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny

Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030

Kluczowe założenia zawarte w Strategii są zgodne z zapisami *Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030*. Celem strategii jest odbudowa bioróżnorodności w Europie do 2030 r. poprzez zastosowanie konkretnych działań i wypełnienie zobowiązań.

Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Działanie I	Utworzenie w całej UE większej sieci obszarów chronionych na lądzie i na morzu	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Działanie II	Rozpoczęcie planu odbudowy zasobów przyrodniczych	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Działanie III	Wprowadzenie środków umożliwiających niezbędną zmianę transformacyjną	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego
Działanie IV	Wprowadzenie środków mających na celu sprostanie globalnemu wyzwaniu, jakim jest zachowanie bioróżnorodności	Cel 2	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Kluczowe założenia zawarte w Strategii są zgodne z założeniami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*. Rolą KSRR jest powiązanie i koordynacja działań realizujących cele o charakterze horyzontalnym, jakimi jest wzmacnianie konkurencyjności wszystkich regionów, miast i obszarów wiejskich (cele 2 i 3) z celem 1 zapewniającym większą spójność rozwoju kraju, poprzez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Cel I	Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	Cel strategiczny 1 Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych Cel strategiczny 2. Cel 1 Cel 2 Cel 4 Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia	
Cel II	Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury Cel 3 Cel 5 Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny	
Cel III	Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia Cel 4	

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.)

Cele rozwojowe wskazane w Strategii w pełni korespondują z obszarami strategicznymi oraz celami zawartymi w *SOR*. W szczególności Cel nr 1 i 3 koresponduje z Celem szczegółowym nr I.: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną, Cel 2 i 5 z Celem nr II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, natomiast Cel strategiczny 4. z Celem nr III: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.)		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Cel nr I	Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną Obszar: Reindustrializacja Obszar: Rozwój innowacyjnych firm Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa Obszar: Kapitał dla rozwoju Obszar: Ekspansja zagraniczna	Cel 1 Cel 3	Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
Cel nr II	Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszar: Spójność społeczna Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel 2 Cel 5	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi , powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny
Cel nr III	Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu Obszar: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce Obszar: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem Obszar: E-państwo Obszar: Finanse publiczne Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE	Cel 4	Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

DSRK jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Celem głównym *DSRK* jest poprawa jakości życia Polaków dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju. Osiągnięcie tego celu będzie efektem działań podejmowanych w obszarach strategicznych, które są spójne z Celami Strategicznymi Strategia Południowych Mazur. Obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych dla Polski opartych o wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego i strukturalnego oraz wykorzystanie impetu cyfrowego) pokrywa się z Celem nr 1 i nr 3. Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów (rozbudzenie potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów poprzez wykorzystanie mechanizmów dyfuzji i absorpcji oraz polityki spójności społecznej) zajął się z Celem nr 2 i 5. Obszar efektywności i sprawności państwa (działania usprawniające funkcje przyjaznego i pomocnego państwa działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji) pokrywa się z Celem nr 4.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Obszar nr 1	Obszar konkurencyjności i Innowacyjności gospodarki (modernizacji) Nastawiony na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność	Cel 1 Cel 3	Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
Obszar nr 2	Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji) Zgodnie z zasadami rozbudzenia potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polski	Cel 2 Cel 5	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi, powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny
Obszar nr 3	Obszar efektywności i sprawności państwa (efektywności) Usprawniający funkcje przyjaznego i pomocnego państwa (nie nadodpowiedzialnego) działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji	Cel 4	Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia

Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Celem głównym Strategii województwa jest: **spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy**

przy czym:

- spójność ekonomiczna oznacza wzrost gospodarczy umożliwiający osiągnięcie i utrzymanie przez województwo udziału własnego w produkcie krajowym brutto na poziomie co najmniej 3%;
- spójność przestrzenna to włączenie się województwa (formalne i jakościowe) do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych;
- spójność społeczna rozumiana jest jako tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości i wzrost przedsiębiorczości (oferta nowych miejsc pracy skierowana zostanie przede wszystkim do ludzi młodych z uwagi na ich naturalną aktywność, mobilność, otwartość na zdobywanie nowych kwalifikacji), a także poprawę warunków życia ludności (w szczególności dostępu do usług publicznych oraz rewitalizację obszarów zdegradowanych) zbliżającą do standardów życia występujących w Unii Europejskiej.

Wszystkie cele Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/ wpisują się w cele *Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*:

Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego		Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury 2030 /OF Południowe Mazury 2030/	
Cel strategiczny I	Kompetencje przyszłości Cele operacyjne: Użyteczne kwalifikacje i kompetencje Nowoczesne usługi Profesjonalne organizacje	Cel 5 Cel 4	Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny Cel strategiczny 4. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia
Cel strategiczny II	Cel strategiczny: Inteligentna produktywność Cele operacyjne: Satysfakcjonująca praca Inteligentna specjalizacja Wysoka konkurencyjność	Cel 3	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury
Cel strategiczny III	Cel strategiczny: Kreatywna aktywność Cele operacyjne: Inspirująca twórczość Efektywna współpraca Ukształtowana tożsamość	Cel 5	Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny
Cel strategiczny IV	Cel strategiczny: Mocne fundamenty Cele operacyjne: Silny kapitał społeczny Optymalna infrastruktura rozwoju Wyjątkowe środowisko przyrodnicze	Cel 1 Cel 2 Cel 5	Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę ziemi , powietrza i środowiska naturalnego Cel strategiczny 5. Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny

2. Przestrzeń i środowisko

2.1 Uwarunkowania geograficzno-historyczne

Południowe Mazury (PM) są umownie wyodrębnionym obszarem obejmującym cztery powiaty województwa warmińsko-mazurskiego, tj.: działdowski, nidzicki, szczycieński i piski. Geograficznie zlokalizowane są przede wszystkim na terenach Równiny Mazurskiej oraz częściach Równiny Urszulewskiej, Garbu Lubawskiego i Pojezierza Etckiego (rys.). Jest to obszar charakteryzujący się różnorodnością form morfologicznych, w tym wzniesień, rzek i jezior. Pod względem klimatycznym jest to miejsce wpływów klimatu morskiego i kontynentalnego z przewagą tego drugiego. Średnioroczna temperatura powietrza wynosi tu poniżej 7°C, przeważają wiatry z kierunków zachodnich (przy czym często występują także wiatry z południowego wschodu), a wielkość opadów jest większa niż w środkowej części kraju i waha się od 480 mm do 700 mm. Maksymalne nasłonecznienie przypada na czerwiec i lipiec, najwięcej dni gorących ma lipiec i sierpień, a dni pogodnych ma maj i wrzesień. Liczba dni pochmurnych dochodzi do 157 w ciągu roku (przy średniej dla Polski wynoszącej 137 dni); dni gorące zanikają już we wrześniu, rozpoczynając jesień¹.

Historycznie, tereny Mazur należały do Prus i ze względu na położenie oraz historię przez wiele lat stanowiły pogranicze różnych kultur. Kraina ta graniczyła z terytoriami zamieszkanymi przez Litwinów, Warmiaków, Polaków, Niemców i Rosjan. Jak podają źródła, na przełomie XIX i XX w. Mazury zamieszkiwało 500 tys. mieszkańców, w tym ludność polska stanowiła ok. 75%. Tak znaczny jej odsetek był efektem zasiedlania tych ziem przez osadników polskich (głównie chłopów i drobną szlachtę Mazowsza), którzy przybywali na te tereny w celach zarobkowych, szukając lepszych warunków życia.

Sekularyzacja państwa krzyżackiego przez Albrechta Hohenzollerna uczyniła z Prus Książęcych miejsce migracji ludności protestanckiej, także z rejonów polskich². Pomimo, że Prusy Książęce pod panowaniem Hohenzollernów bardzo szybko podjęły starania o uniezależnienie się od Polski, utrzymywano prawa językowe osadników polskich, zapewniając im opiekę religijną czy szkolnictwo.

W XVII wieku udziałem mieszkańców Mazur stały się ciężkie wydarzenia wojenne, szczególnie najazdy tatarskie w epoce potopu szwedzkiego. Wydarzenia tamtego okresu przesądziły o uwolnieniu się państwa pruskiego od brzemienia lennego i koronacji króla Prus w 1701r. Rosnące znaczenie nowej monarchii (wspólnej z Brandenburgią) i jej udział w rozbiórce Polski w 1772r. sprawiły, że za Fryderyka II doszło do połączenia w jednych granicach dawnych ziem pruskich, Mazur i Warmii, jako prowincji Prusy Wschodnie.

Realizowana przez Prusy polityka unifikacyjna zakładała większą jednolitość państwa, co oznaczało stopniowe usuwanie języka polskiego z życia publicznego Mazur, w tym szkół i kościołów. Działalność germanizacyjna, połączona z podporządkowaniem się większości Mazurów administracji państwowej, przyniosła efekt w okresie plebiscytu 1920r., kiedy to na Mazurach liczba głosów za Niemcami (Prusami Wschodnimi), niezależnie od bieżących działań represyjnych, wyniosła blisko 97%³. Z terenu Południowych Mazur tylko Działdowo z najbliższą okolicą dostało się pod władzę w Warszawie⁴.

¹ <https://www.mazury.com.pl/warunkiklimatyczne/index.htm>

² http://o-historii.pl/skad_ci_mazurzy/

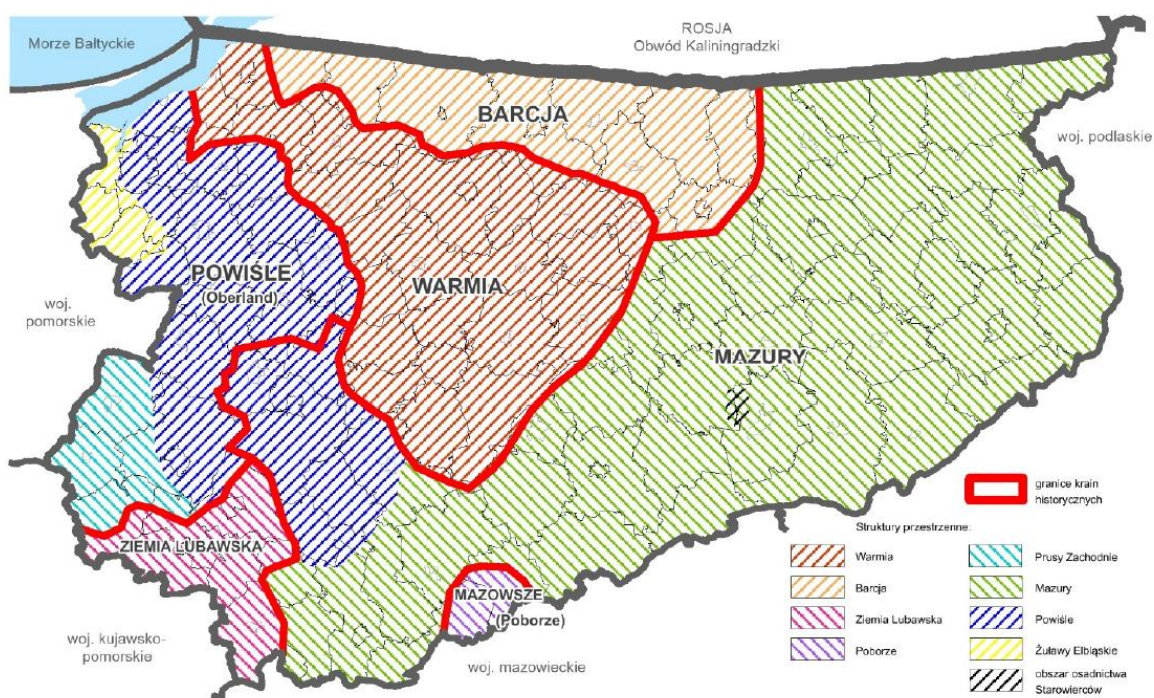
³ <http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Mazury>

⁴ <http://www.warmińsko-mazurskie.iap.pl/?id=31192&location=f&msg=1>

Prześladowania działaczy na rzecz polskości Mazur wzmożyły się w okresie międzywojennym, a zwłaszcza hitlerowskim. W odróżnieniu od Warmii, gdzie powstało w latach 30. XX w. kilkanaście szkół polskich, na Mazurach zdołano utworzyć tylko jedną, we wsi Piasutno (gm. Świętajno, pow. szczycieński) ⁵.

Po wojnie na Mazury zaczęli napływać nowi osadnicy. Do końca 1945r. osiedliło się tu 336 tys. ludzi z terenów zabużańskich i z Polski centralnej, a w 1947r. przymusowo przesiedlono Ukraińców wywożonych z Podkarpacia w ramach akcji Wisła. W tym okresie ludność autochtońska uznawana była za Niemców, do czego przyczyniała się ewangelicka wiara, odróżniająca ich nie tylko od sąsiadów z Warmii, ale i dużej liczby ludności napływowej z Kresów. W rezultacie ok. 400 tys. Mazurów opuściło ziemię rodzinną i wyjechało do RFN ⁶.

Rysunek 1. Południowe Mazury na tle kulturowych struktur przestrzennych województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Przez bardzo długi czas Mazurzy byli patriotami regionalnymi, nie czuli się ani Polakami, ani Niemcami czy Prusakami. Tworzyli społeczeństwo apolityczne, stanowiące mieszkankę kultury polskiej i niemieckiej. W 1844r. polski podróżnik August Grabowski scharakteryzował ich jako ludzi *pobożnych, pracowitych, zdolnych (bo porządných), poważnych (bo myślących), mało rozumiejących o sobie (bo ludzie czynu), zamożnych, przez to bezpiecznych*. Uznał też, że *nie ma w nich chytryści podlaskiej, niedbalstwa mazowieckiego, lekkomyślności chrobackiej, ospalstwa śląskiego i wielkopolskiego, wad odznaczających nasze plemiona* ⁷.

⁵ <http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Mazury>

⁶ <http://www.warmińsko-mazurskie.iap.pl/?id=31192&location=f&msg=1>; ibidem

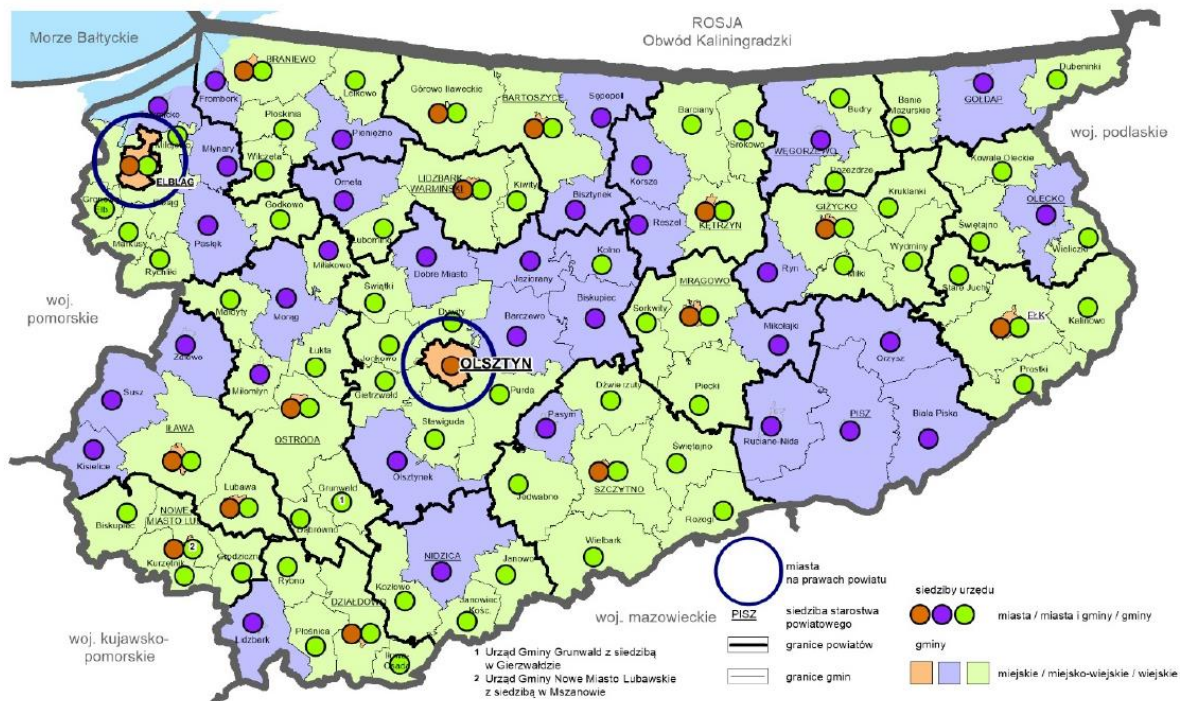
⁷ <https://www.newsweek.pl/polska/historia-mazurow-na-ziemiach-polskich-polscy-prusacy/kc7147c>

Ku orientacji niemieckiej skierowały Mazurów wydarzenia I wojny światowej, a te związane z kolejnymi działaniami zbrojnymi w połączeniu z powojenną polityką władz polskich przyczyniły się do zanikania tej kultury. Podczas ostatniej edycji Narodowego Spisu Powszechnego w 2011r. mazurską identyfikację narodowościowo-etniczną wskazało jedynie 1.376 osób, z czego ponad ¾ stanowiły osoby w wieku produkcyjnym⁸.

2.2 Układ przestrzenno-administracyjny

Administracyjnie, obszar funkcjonalny pn. Południowe Mazury tworzą cztery powiaty ziemskie w obrębie których leżą 22 gminy, w tym: 12 wiejskich, 8 miejsko-wiejskich i dwa miasta. Z łączną powierzchnią wynoszącą 5.623 km² tworzy on wycinek stanowiący 23,3% powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego.

Rysunek 2. Struktura administracyjna Południowych Mazur na tle województwa warmińsko-mazurskiego

* Gmina Wielbark, z dniem 01.01.2019r., zmieniła status z gminy wiejskiej na miejsko-wiejską

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Największą jednostką terytorialną Południowych Mazur jest powiat szczytnieński (1.933 km²), drugi pod względem powierzchni powiat województwa, natomiast najmniejszą - powiat działdowski (954 km²; 14. miejsce w regionie). W skład analizowanego obszaru wchodzi też największa obszarowo gmina w Polsce, tj. Pisz (634 km²)⁹ (tab.).

⁸ <https://stat.gov.pl/spisy-powszechno/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/wybrane-tablice-dotyczące-przynależności-narodowościowej-języka-i-wyznania-nsp-2011,8,1.html>

⁹ Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2019 r. 2019. GUS, Warszawa, s. 19.

Tabela 1. Powierzchnia jednostek administracyjnych obszaru funkcjonalnego Południowe Mazury w 2019r.

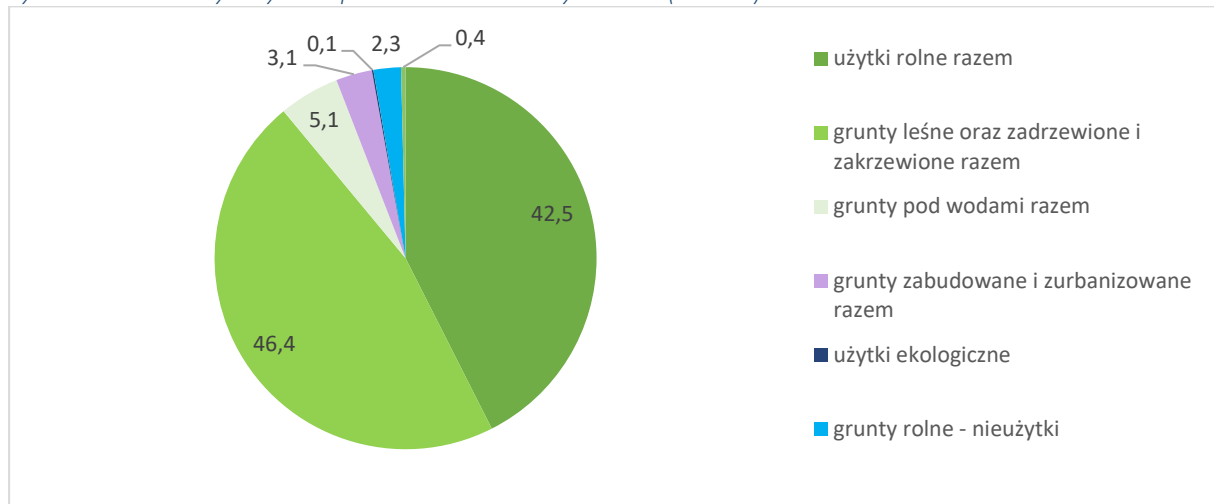
Nazwa	Typ gminy	Powierzchnia w km ²
Powiat działdowski		954
Działdowo	miejska	11
Działdowo	wiejska	273
Łłowo-Osada	wiejska	104
Lidzbark	miejsko-wiejska	255
Płońska	wiejska	163
Rybno	wiejska	148
Powiat nidzicki		961
Janowiec Kościelny	wiejska	136
Janowo	wiejska	192
Kozłowo	wiejska	254
Nidzica	miejsko-wiejska	379
Powiat piski		1 775
Biała Piska	miejsko-wiejska	420
Orzysz	miejsko-wiejska	363
Pisz	miejsko-wiejska	634
Ruciane-Nida	miejsko-wiejska	358
Powiat szczycieński		1 933
Szczytno	miejska	11
Dźwierzuty	wiejska	263
Jedwabno	wiejska	312
Pasym	miejsko-wiejska	149
Rozogi	wiejska	224
Szczytno	wiejska	346
Świątajno	wiejska	280
Wielbark	miejsko-wiejska	348

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

W sieci osadniczej Południowych Mazur występują 483 sołectwa (w tym: 135 w powiecie szczycieńskim, 133 w piskim, 110 w nidzickim, 105 w działdowskim) oraz 752 miejscowości (w tym: 228 w powiecie szczycieńskim, 213 w piskim, 172 w nidzickim, 139 w działdowskim).

2.3 Stan zagospodarowania i zasoby naturalne

Południowe Mazury pod względem użytkowania terenu są obszarem **leśno-rolnym**. W strukturze wykorzystania powierzchni ogółem zdecydowany prym wiodą tu dwa rodzaje zagospodarowania, tj. użytki rolne (42,5%, przy średniej wojewódzkiej = 54,2%) oraz grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione (46,4%, przy średniej wojewódzkiej = 32,8%) (rys).

Rysunek 3. Kierunki wykorzystania powierzchni Południowych Mazur (2014r.¹⁰)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Najwyższe nasycenie gruntami ornymi widoczne jest w zachodniej części PM i dotyczy szczególnie czterech sąsiadujących ze sobą gmin wiejskich, tj. Płońnicy, Działdowa, Kozłowa i Janowca Kościelnego, w których ponad ¾ terenu przeznaczona jest na cele rolnicze. Koncentracja lasów, zadrzewień i zakrzewień występuje w środkowej części analizowanego obszaru, tj. w gminach: Ruciane-Nida (74,9%), Jedwabno (68,3%), Świętajno (66,4%), Janowo (64,5%) i Wielbark (60,8%). Największy odsetek gruntów znajdujących się pod wodami występuje w gminie Pisz (19,4%), natomiast gruntów zabudowanych i zurbanizowanych - w obu gminach miejskich regionu, tj. Szczytnie (60,1%) i Działdowie (41,0%).

Na terenie Południowych Mazur występują udokumentowane złoża kredy, piasków i żwirów oraz piasków kwarcowych. Największa liczba złóż eksploatowanych (20) dotyczy piasków i żwirów i zlokalizowana jest na terenie powiatu szczycieńskiego (tab.).

Tabela 2. Zasoby surowców naturalnych występujących na terenie Południowych Mazur (wg stanu na 31.12.2019r.)

Kopalina	Stan zagospodarowania złoża	Powiat			
		D	N	P	S
Kreda	Złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie			1	
	Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	1	1		2
	Złoże, z którego wydobycie zostało zaniechane	2	1	1	
Piaski i żwiry	Złoże eksploatowane	13	9	5	20
	Złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie	1	5	4	3
	Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	10	22	16	11
	Złoże, z którego wydobycie zostało zaniechane	32	11	18	13
Piaski kwarcowe	Złoże zagospodarowane, eksploatowane okresowo	8	15	5	8
	Złoże eksploatowane	1			
	Złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie		1		
	Złoże, z którego wydobycie zostało zaniechane	1	1		1
Razem		69	66	50	58

D - powiat działdowski, N - powiat nidzicki, P - powiat piski, S - powiat szczycieński

¹⁰ Dane o kierunkach zagospodarowania powierzchni do poziomu gmin i powiatów dostępne są w GUS BDL tylko dla lat 2012-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szulficki M., Malon A., Tymiński M. (red.). 2020. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce (wg stanu na 31.12.2019r.). Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa.

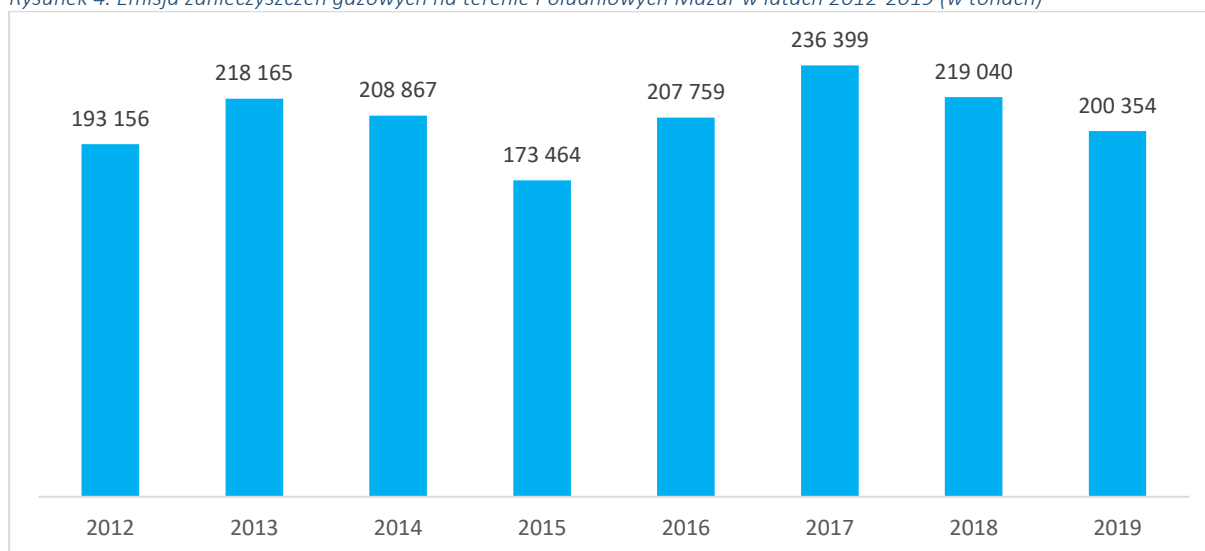
2.4 Stan środowiska naturalnego

Jakość powietrza na terenie Południowych Mazur kształtowana jest przede wszystkim przez rozkład przestrzenny i wielkość emisji zanieczyszczeń ze źródeł stacjonarnych i mobilnych, napływowych (transgranicznych) oraz przemian fizykochemicznych zachodzących w atmosferze¹¹.

Na koniec 2019r. zakłady szczególnie uciążliwe zlokalizowane na charakteryzowanym terenie wyemitowały łącznie 200.354 tony zanieczyszczeń gazowych oraz 103 tony zanieczyszczeń pyłowych, co stanowiło odpowiednio 11,6% i 16,3% emisji w skali województwa.

Niemal całość (99,4%) zanieczyszczeń gazowych przypadła na dwutlenek węgla, z czego niemal połowa (41,3%) wytworzona została na terenie powiatu piskiego. W latach 2012-2019¹² emisja tych zanieczyszczeń podlegała wahaniom, osiągając szczyt w 2017r., co widoczne jest na poniższym rysunku.

Rysunek 4. Emisja zanieczyszczeń gazowych na terenie Południowych Mazur w latach 2012-2019 (w tonach)

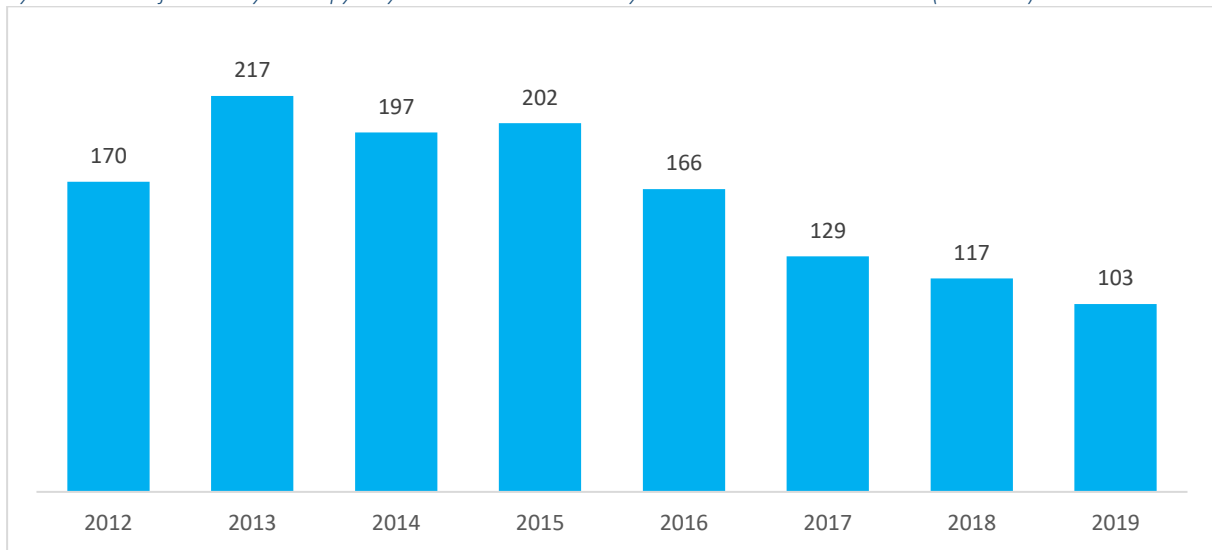
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Znaczna część zanieczyszczeń pyłowych (84,5%) emitowanych na terenie Południowych Mazur w 2019r. powstała w wyniku spalania paliw, przy czym udział poszczególnych powiatów był w tym zakresie nierównomierny. Najwyższy odsetek tego typu zanieczyszczeń wytworzyły jednostki zlokalizowane na terenie powiatu piskiego (39,1%), a następnie działdowskiego (37,9%), szczycieńskiego (18,4%) i na końcu nidzickiego (4,6%). Intensywność emisji tych substancji, podobnie jak to miało miejsce w przypadku zanieczyszczeń gazowych, podlegała w latach 2012-2019 wahaniom. Pozytywnym zjawiskiem jest utrzymujący się od 2016r. trend spadkowy, w efekcie czego poziom zanieczyszczeń pyłowych odnotowany w 2019r. był o 39,4% niższy od ich wielkości z 2012r. (rys.).

¹¹ Kasperowicz A., Waclaw B., Wasilewski T. 2017. Program ochrony środowiska dla powiatu nidzickiego na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025. Instytut Zrównoważonego Rozwoju Sp. z o.o., Białystok, str. 22.

¹² Zakres czasowy analizy zdeterminowany jest dostępnością porównywalnych danych w BDL dla wszystkich powiatów wchodzących w skład Południowych Mazur.

Rysunek 5. Emisja zanieczyszczeń pyłowych na terenie Południowych Mazur w latach 2012-2019 (w tonach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Na potrzeby oceny jakości powietrza województwo warmińsko-mazurskie podzielone jest na trzy strefy. Dwie z nich to miasta powyżej 100 tys. mieszkańców niebędące aglomeracjami czyli Olsztyn i Elbląg, trzecią zaś tworzy reszta powierzchni regionu (w tym Południowe Mazury). Ocena jakości powietrza na obszarach zaliczonych do trzeciej strefy dokonywana jest z uwzględnieniem kryteriów odnoszących się zarówno do zdrowia człowieka, jak i ochrony roślin. W pierwszym przypadku ocenia się poziom natężenia 12 substancji, tj.: dwutlenku siarki (SO_2), dwutlenku azotu (NO_2), tlenku węgla (CO), benzenu (C_6H_6), ozonu (O_3), pyłu PM10, pyłu PM2,5, ołowiu (Pb) w PM10, arsenu (As) w PM10, kadmu (Cd) w PM10, niklu (Ni) w PM10, benzo(a)pirenu (B(a)P) w PM10. Natomiast w drugim brane są pod uwagę trzy substancje, tj. dwutlenek siarki (SO_2), tlenki azotu (NO_x), ozon (O_3). Stężenie każdej z nich może kształtować się:

- poniżej dolnego progu oszacowania (klasa 1),
- pomiędzy górnym i dolnym progiem oszacowania (klasa 2),
- powyżej górnego progu oszacowania, ale poniżej poziomu dopuszczalnego (klasa 3a),
- powyżej górnego progu oszacowania i równocześnie powyżej poziomu dopuszczalnego (klasa 3b).

Oceny dokonywane są w systemie rocznym oraz z uwzględnieniem okresów pięcioletnich. Wyniki ostatniej (z 2019r.) pięcioletniej oceny jakości powietrza Południowych Mazur (na podstawie danych z lat 2014-2018) zestawione są w poniższej tabeli.

Tabela 3. Klasy zanieczyszczeń w strefie warmińsko-mazurskiej uzyskane na podstawie oceny pięcioletniej (2014-2018) z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi i ochrony roślin.

Substancja	Kryterium	
	ochrona zdrowia ludzi	ochrona roślin
SO ₂	klasa 1	klasa 1
NO ₂	klasa 1	nie dotyczy
C ₆ H ₆	klasa 1	nie dotyczy
CO	klasa 1	nie dotyczy
O ₃	klasa 3a	klasa 3a
PM10	klasa 3b	nie dotyczy
Pb(PM10)	klasa 1	nie dotyczy
As(PM10)	klasa 1	nie dotyczy
Cd(PM10)	klasa 1	nie dotyczy
Ni(PM10)	klasa 1	nie dotyczy
BaP(PM10)	klasa 3b	nie dotyczy
PM2,5	klasa 2	nie dotyczy
NO _x	nie dotyczy	klasa 1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Pięcioletnia ocena jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim. Raport wojewódzki za lata 2014-2018. Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Olsztyn 2019.

Z informacji zawartych w *Raporcie o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2017 roku* (str. 92) wynika, że znacznie lepsze warunki zdrowotne pod względem jakości powietrza są na obszarach zaopatrywanych w energię ciepłą z centralnych ciepłowni lub zmodernizowanych kotłowni lokalnych, z dala od tras komunikacyjnych o dużym nasileniu ruchu. Wyniki różnego rodzaju analiz, dane zawarte w bazie emisyjnej oraz wyniki pochodzące ze stacji pomiarowych pokazują, że południowo-zachodnia i zachodnia część województwa są narażone na gorszą jakość powietrza atmosferycznego. Drugim obszarem potencjalnego zagrożenia są średniej wielkości miasta bez wykształconej sieci ciepłowniczej z przewagą zabudowy jednorodzinnej. Dodatkowym źródłem zagrożenia może być rozwój źle zlokalizowanego przemysłu. Niebezpieczeństwo pogorszenia się jakości powietrza dotyczy głównie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10, benzo(a)pirenem i NO₂. Stosunkowo duże stężenia benzo(a)pirenu mogą oznaczać oprócz spalania słabej jakości paliw stałych, wykorzystanie tworzyw sztucznych do ogrzewania gospodarstw domowych.

Równie poważnym, co emisja zanieczyszczeń, zagrożeniem dla środowiska naturalnego są wytworzone przez człowieka odpady i stan gospodarki wodno-ściekowej.

W 2019r. każdy mieszkaniec Południowych Mazur wytworzył średnio 275 kg śmieci, przy czym najwięcej tego typu odpadów pojawiło się na terenie powiatu piskiego (350 kg na osobę), natomiast najmniej szczycieńskiego (234 kg na osobę). Suma odpadów komunalnych zebrana ogółem na terenie PM wyniosła 61.922,41 ton (co stanowiło 14,2% odpadów wygenerowanych w całym województwie). Zdecydowaną większość stanowiły tu odpady wytworzone przez gospodarstwa domowe, których udział w ogólnej masie śmieci zebranych na terenie PM w ciągu ostatnich trzech lat¹³ wyniósł odpowiednio: 81,9% w 2017r., 81,0% w 2018r. i 79,0% w 2019r.

¹³ Zakres czasowy analizy zdeterminowany jest dostępnością danych statystycznych w BDL.

Jedną z form ratowania środowiska naturalnego przed niekontrolowanym zalewem odpadów wytworzonych przez człowieka jest próba ich ponownego przetworzenia, a pierwszym krokiem w tym kierunku – wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów. Na tym polu sytuacja poszczególnych powiatów Południowych Mazur była bardzo zróżnicowana. Najwyższy odsetek odpadów zebranych w ten sposób w relacji do ogółu odpadów odnotowano w 2019r. w powiecie działdowskim (53,9% przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 22,1%), natomiast najniższy w piskim (14,5%). Pomimo występujących różnic, wspólnym mianownikiem analizowanych samorządów był systematyczny wzrost odsetka segregowanych śmieci. Na przestrzeni ostatnich trzech lat zwiększył się on o 8 pkt. proc. w powiecie szczycieńskim, 6,1 pkt. proc. w piskim, 3,5 pkt. proc. w nidzickim i 1,7 pkt. proc. w działdowskim.

W ramach gospodarki wodno-ściekowej rozpatrywana jest m.in. wielkość poboru wody oraz sprawność systemu oczyszczania ścieków.

Zużycie wody na terenie Południowych Mazur podlegało w ciągu ostatnich dziewięciu lat wahaniom, osiągając wartość maksymalną w 2010r. (15.656,4 dam³) i minimalną w 2019r. (12.187,8 dam³). Różnica wynosząca 3.468,6 dam³ to z jednej strony efekt rzeczywistego ograniczenia wykorzystania tego zasobu o czym świadczą indeksy jednopodstawowe¹⁴ zużycia wody 2019/2010 wyznaczone dla poszczególnych powiatów. Pokazują one, m.in. że przemysł zlokalizowany na terenie powiatu nidzickiego zużył w 2019r. o 76,4% wody mniej niż w 2010r., na obszarze powiatu działdowskiego o 52,1%, a redukcja zużycia wody na potrzeby rolnictwa i leśnictwa w powiecie szczycieńskim wyniosła 98,6%. Jednak z drugiej strony należy mieć na uwadze, że wielkość różnicy została zniekształcona niekompletnością danych udostępnianych przez GUS. Szczególnie chodzi tu o wykazany w 2019r. zerowy poziom wykorzystania wody przez rolnictwo i leśnictwo z powiatu nidzickiego, w efekcie czego raportowane przez GUS wykorzystanie wody w przeliczeniu na mieszkańca zmniejszyło się tu w latach 2010-2019 aż o 64,5%, podczas gdy w pozostałych jednostkach zmiany te mieściły się w przedziale +/- 10%.

Gospodarstwa domowe i podmioty gospodarki narodowej wpływają na zasoby wodne nie tylko poprzez użytkowanie wody, ale również emitując ścieki o różnym stopniu oczyszczenia. Z punktu widzenia ochrony przyrody sytuacja Południowych Mazur była bardzo korzystna bowiem w 2019r. 100% wytworzonych tu ścieków podlegało oczyszczaniu (w skali województwa odsetek ten wyniósł 93,6%). Zdecydowaną większość stanowiły ścieki komunalne, których w latach 2010-2019 wytworzono średnio 107,87 dam³/100 km² (w województwie 191,62 dam³/100 km²). W każdym analizowanym roku największa ich ilość występowała w powiecie działdowskim (średnio 185,63 dam³/100 km²), natomiast najmniejsza w nidzickim (średnio 73,61 dam³/100 km²).

Wyrazem troski o środowisko naturalne jest tworzenie i funkcjonowanie różnych form ochrony przyrody, w tym: parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów. Każda z tych form spełnia inną rolę w polskim systemie ochrony przyrody i służy innym celom, dlatego charakteryzuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu.

¹⁴ Indeksy jednopodstawowe (o stałej podstawie) informują o tym jak zmieniła się wartość zjawiska w danym roku względem okresu bazowego, którym w tym przypadku był 2010 r.

Na tle kraju i województwa Południowe Mazury wyróżniają się odsetkiem obszarów prawnie chronionych – w 2019r. ich udział w powierzchni ogółem wyniósł średnio 49,0%, podczas gdy w województwie 46,7%, a w skali kraju 32,3%.

Szczegółowe zestawienie form ochrony przyrody w powiatach Południowych Mazur zestawione jest w poniższej tabeli.

Tabela 4. Formy ochrony przyrody na terenie powiatów Południowych Mazur (2019r.)

Nazwa	Województwo	Powiat działdowski	Powiat nidzicki	Powiat piski	Powiat szczycieński
parki narodowe (w ha)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
rezerваты przyrody (w ha)	33.257,33	419,50	224,95	5.797,94	584,33
parki krajobrazowe (w ha)	144.994,16	25.136,69	0,00	26.361,97	1.358,18
obszary chronionego krajobrazu (w ha)	954.780,36	11.029,87	52.778,76	74.974,86	79.591,29
użytki ekologiczne (w ha)	6.042,23	1.076,34	0,00	600,43	242,47
stanowiska dokumentacyjne (w ha)	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00
zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (w ha)	24.517,31	365,00	620,00	0,00	6.071,43
pomniki przyrody (w szt.)	2.330	101	22	123	116

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

W strukturze form ochrony przyrody występujących na terenie Południowych Mazur zdecydowany prym (76,0%) wiodły obszary chronionego krajobrazu. Z punktu widzenia udziału poszczególnych form ochrony przyrody występujących na tym terenie w ogólnej ich powierzchni w skali województwa można przyjąć, że domeną analizowanej jednostki są parki krajobrazowe i użytki ekologiczne, dla których wskaźniki struktury wyniosły w 2019r. odpowiednio 36,5% oraz 31,8%.

3. Sfera społeczna

3.1 Demografia

Rozwój każdej jednostki terytorialnej bazuje w głównej mierze na zasobach endogenicznych, wśród których kluczowe znaczenie ma kapitał ludzki. Na jakość tego zasobu wpływa szereg czynników, w tym m.in. stan i struktura ludności, zmiany demograficzne, a także procesy migracyjne. Jest to spowodowane tym, że zjawiska takie jak starzenie się społeczeństwa, malejący przyrost naturalny czy depopulacja przekładają się na liczbę osób zdolnych do podjęcia aktywności zawodowej, co z kolei bezpośrednio determinuje jakość życia, zamożność mieszkańców i bogactwo poszczególnych obszarów.

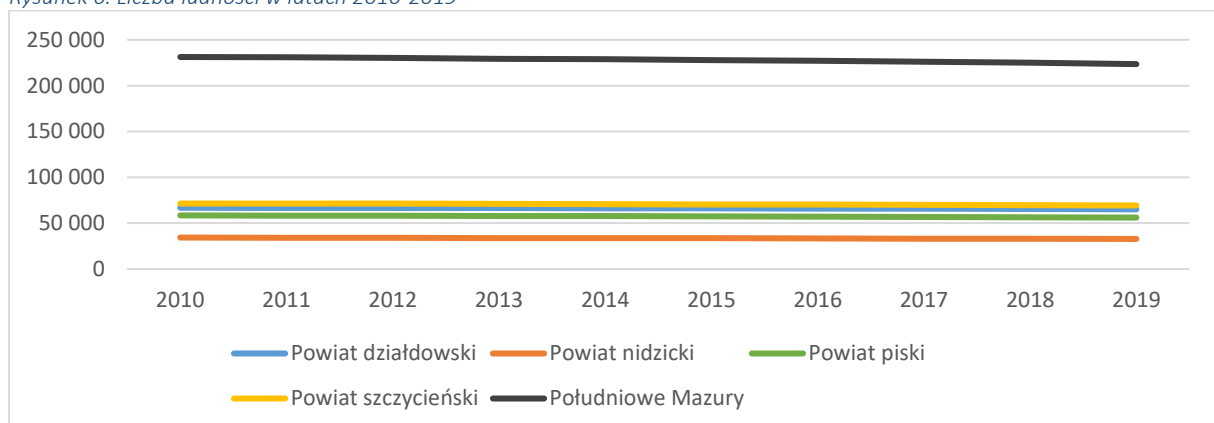
Struktura wiekowa ludności

W 2019r. obszar Południowych Mazur zamieszkiwało łącznie 223.507 osób, tj. 15,7% mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Z tego, 31,0% stanowiła ludność powiatu szczycieńskiego (piątego pod względem liczby mieszkańców powiatu województwa¹⁵), 29,1% - działdowskiego (6. miejsce), 25,1% - piskiego (11. miejsce) i 14,7% - nidzickiego (17. miejsce). W przeciwieństwie do sytuacji panującej w kraju i regionie, gdzie dominowała ludność zamieszkująca miasta (odpowiednio 60,0% oraz 59,0%), Południowe Mazury charakteryzowały się nadwyżką osób zasiedlających tereny wiejskie. Ich odsetek w strukturze mieszkańców wyniósł w 2019r. 53,2%.

Na przestrzeni lat 2010-2019 liczba ludności analizowanego obszaru zmniejszyła się o 3,3% (tj. o 7.725 osób). Najwyższy ubytek dotyczył powiatu nidzickiego (4,5%), a następnie piskiego (4,1%), szczycieńskiego (2,8%) i na końcu działdowskiego (2,6%). Intensywność tych zmian była nieco wyższa niż to miało miejsce na poziomie kraju (tu ubytek ludności wyniósł 0,4%) i w skali regionu (gdzie redukcja wyniosła 2,1%). Główny Urząd Statystyczny prognozuje, że spadkowa tendencja liczby ludności będzie nadal postępowała, w efekcie czego w 2050r. Południowe Mazury zamieszkiwać będzie 184.840 osób, tj. o 17,3% mniej niż w 2019r.

Zmiany liczby ludności w latach 2010-2019 przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 6. Liczba ludności w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

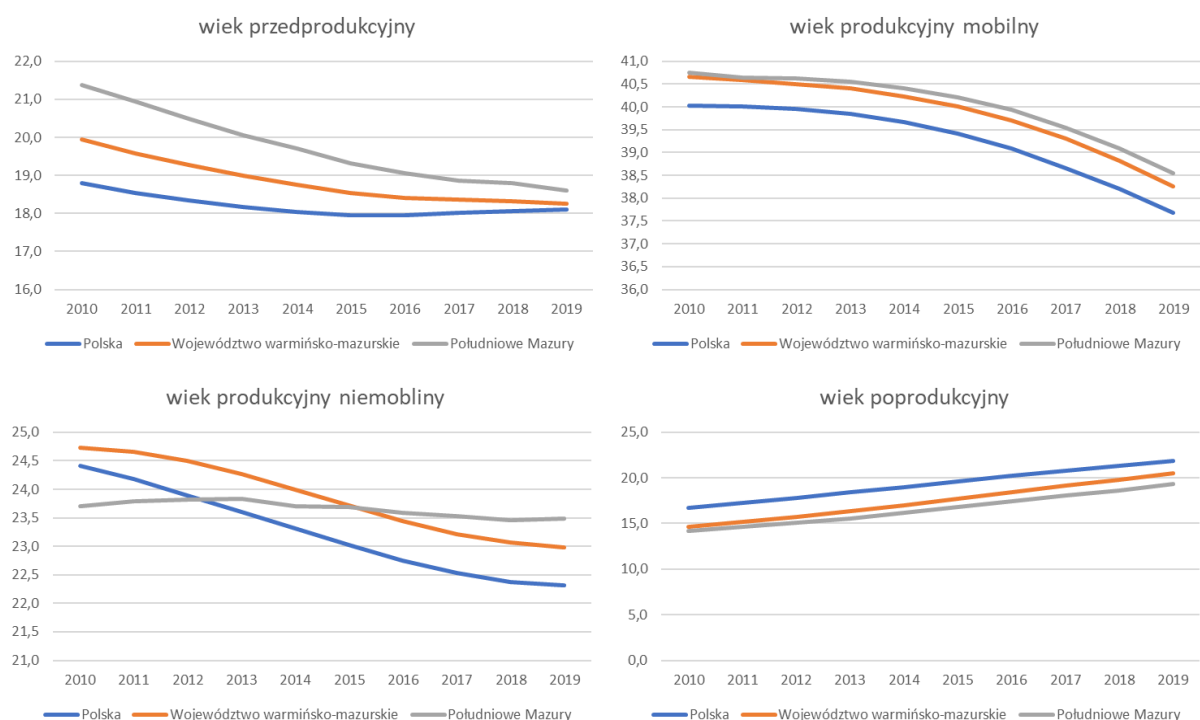
¹⁵ W zestawieniu brane były pod uwagę tylko powiaty ziemskie województwa warmińsko-mazurskiego (19 jednostek).

Z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego istotna jest nie tylko liczba ludności, ale także struktura społeczeństwa ze względu na wiek oraz zachodzące w tym obszarze zmiany. Wynika to z wieloaspektowych konsekwencji tych przeobrażeń rzutujących m.in. na wydolność systemów zabezpieczenia społecznego, równowagę na rynku pracy czy możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb ludności.

W 2019r. w społeczeństwie zamieszkującym Południowe Mazury największy udział miały osoby w wieku¹⁶ produkcyjnym mobilnym (38,6%), a następnie produkcyjnym niemobilnym (23,5%), poprodukcyjnym (19,4%), i przedprodukcyjnym (18,6%). Układ ten był zbliżony do struktury mieszkańców zarówno kraju, jak i województwa warmińsko-mazurskiego, z tą różnicą, że powiaty PM korzystniej wypadały pod względem odsetka osób starszych, tj. powyżej 70 roku życia. Pomimo, że ta grupa wiekowa na przestrzeni analizowanego okresu systematycznie zwiększała swoją liczebność (z 19.498 osób w 2010r. do 22.063 w 2019r.), to ich udział w ogóle mieszkańców (9,9%) był niższy od wskaźnika wyznaczonego dla Polski (11,7%) i województwa (10,3%). W konsekwencji korzystniej kształtowała się również relacja ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2019r. jej średnia wartość dla Południowych Mazur wyniosła 61,25, podczas gdy dla województwa 63,3, a dla Polski 66,7.

Zmiany zachodzące w ostatnim czasie w strukturze demograficznej społeczności zamieszkującej Południowe Mazury, z jednej strony wpisują się w ogólnopolską tendencję starzenia populacji, z drugiej natomiast różniły się nieco dynamiką przeobrażeń, co widoczne jest na poniższym rysunku.

Rysunek 7. Odsetek ludności wg grup wieku w ogóle mieszkańców w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

¹⁶ W tej części analizy posłużono się wykorzystywanym przez Główny Urząd Statystyczny podziałem ludności na cztery grupy wiekowe, tj. wiek przedprodukcyjny (17 lat i mniej), produkcyjny mobilny (18-44 lata), produkcyjny niemobilny (mężczyźni – 45-64 lata, kobiety – 45-59 lat) oraz poprodukcyjny (dla mężczyzn – 65 lat i więcej, dla kobiet – 60 lat i więcej).

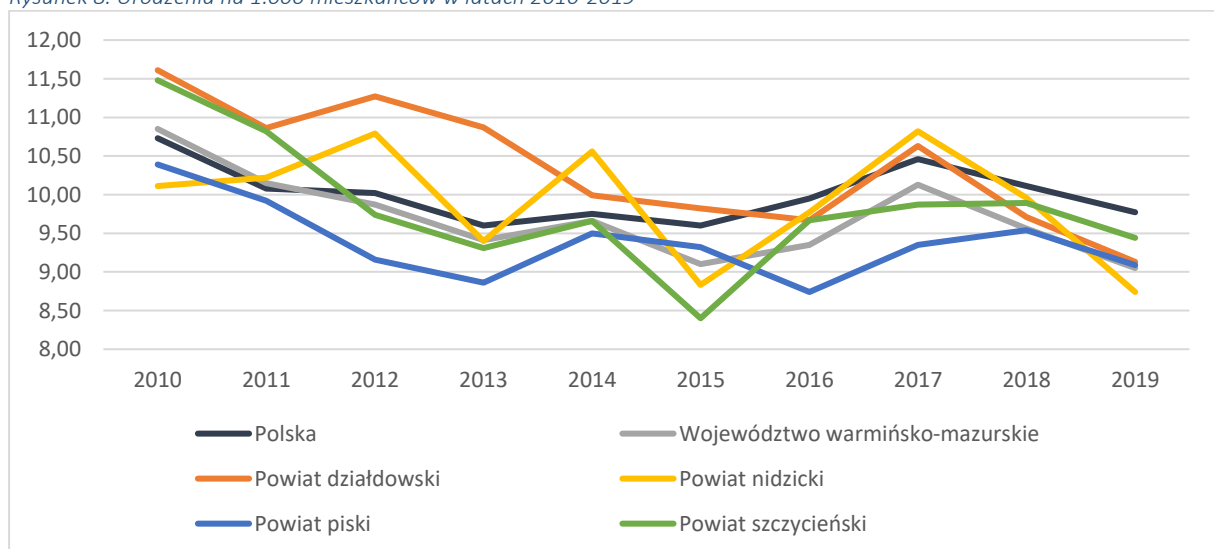
Największe różnice pomiędzy tym, co działo się na terenie Południowych Mazur, a sytuacją panującą w regionie i kraju pojawiły się w dwóch grupach wiekowych, tj. wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym niemobilnym. W pierwszym przypadku powiaty PM charakteryzowała znacznie większa (niż to miało miejsce w regionie i kraju) redukcja wartości wskaźnika. W latach 2010-2019 udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców zmniejszył się tu o 2,8 pkt. proc., podczas gdy w województwie o 1,7 pkt. proc., a w kraju o 0,7 pkt. proc. Z kolei w drugim przypadku nastąpiło odwrócenie proporcji. Tym razem to powiaty PM zanotowały najmniejszą - wynoszącą jedynie 0,2 pkt. proc - redukcję. W tym samym czasie odsetek osób w wieku nieprodukcyjnym w skali kraju zmniejszył się o 2,1 pkt. proc., a w regionie o 1,7 pkt. proc.

Ruch naturalny ludności

Sytuacja ludnościowa danego obszaru to wypadkowa oddziaływania bardzo wielu różnorodnych czynników wśród których jednym z ważniejszych jest ruch naturalny, obejmujący urodzenia, zgony i wzajemną relację tych procesów.

W 2019r. w powiatach PM przyszło na świat 2.054 dzieci, co stanowiło 15,9% ogólnej liczby urodzeń w województwie warmińsko-mazurskim. Pod tym względem sytuacja panująca wewnątrz analizowanej jednostki była dynamiczna lecz porównywalna. W latach 2010-2019 wartości wskaźnika urodzeń w przeliczeniu na tys. mieszkańców mieściły się w przedziale od 8,40 (pow. szczycieński, 2015r.) do 11,61 (pow. działdowski, 2010r.) (rys.). Choć na przestrzeni analizowanych lat wskaźnik ten ulegał licznym wahaniom (zarówno wzrostom, jak i spadkom), to widoczne jest zmniejszenie jego wartości, szczególnie w powiatach: działdowskim (o 2,48) i szczycieńskim (o 2,04). Dla porównania, redukcja liczby urodzeń na tys. mieszkańców Polski wyniosła 0,96, a regionu warmińsko-mazurskiego 1,80.

Rysunek 8. Urodzenia na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019

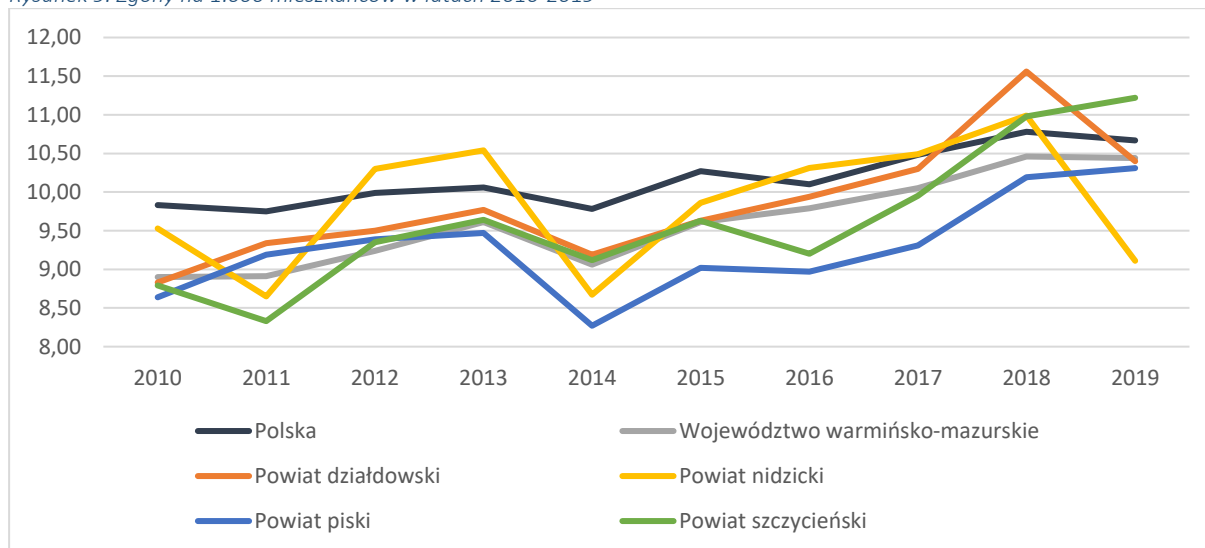
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Drugim zjawiskiem mającym wpływ na liczbę i strukturę ludności są zgony. W 2019r. na terenie Południowych Mazur umarły łącznie 2.342 osoby, co stanowiło 15,7% puli wojewódzkiej. W skali poszczególnych jednostek administracyjnych PM śmiertelność w przeliczeniu na tys. mieszkańców ($W_{zg/1000}$) mieściła się w przedziale od 9,11 w powiecie nidzickim do 11,22 w szczycieńskim, co było porównywalne z sytuacją panującą w kraju ($W_{zg/1000} = 10,67$) i województwie warmińsko-mazurskim

($W_{zg/1000} = 10,44$). Także i tym razem w latach 2010-2019 (podobnie jak to miało miejsce w przypadku urodzeń) widoczne były wahania wartości wskaźnika (rys.). Z wyjątkiem powiatu nidzickiego, w którym w 2019r. umarło 26 osób mniej niż w roku rozpoczynającym analizę, w pozostałych nastąpił wzrost wskaźnika $W_{zg/1000}$. Wyniósł on 2,43 w powiecie szczycieńskim, 1,67 w piskim i 1,57 w działdowskim.

W latach 2010-2018 zgony powodowane były przede wszystkim przez choroby układu krążenia (7.955 przypadków) i nowotwory (5.196). Wyznaczone dla tych przyczyn wskaźniki struktury wyniosły odpowiednio: 40,5% i 26,5%.

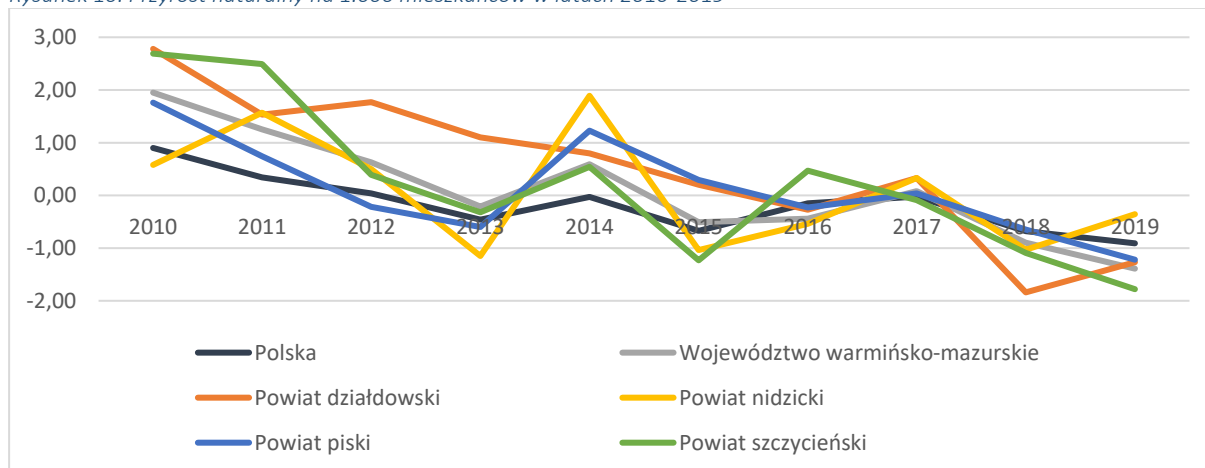
Rysunek 9. Zgony na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Wzajemna relacja urodzeń i zgonów, to obok migracji, kluczowy czynnik determinujący zjawisko depopulacji. W 2019r. przyrost naturalny na terenie Południowych Mazur był ujemny i wyniósł -288 osób, co po przeliczeniu na 1 000 mieszkańców dało wartość -1,29. Przewaga liczby zgonów nad urodzeniami wystąpiła także w 2013r. (-24), 2015r. (-92), 2016r. (-16) i 2018r. (-268). Z wyjątkiem powiatu działdowskiego (w którym dodatni przyrost naturalny wystąpił w siedmiu na dziesięć lat objętych analizą) pozostałe jednostki charakteryzowały się równowagą w zakresie dodatniego i ujemnego bilansu liczby urodzeń i zgonów (rys.).

Rysunek 10. Przyrost naturalny na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Procesy migracyjne

Kolejnym czynnikiem wpływającym na stan i strukturę ludności danej jednostki terytorialnej jest ruch migracyjny obejmujący przyjazdy (zameldowania), wyjazdy (wymeldowania) i wzajemne relacje obu procesów (saldo).

W latach 2010-2019¹⁷ na obszarze Południowych Mazur zameldowane zostały 21.174 osoby, co stanowiło 14,0% ogółu zameldowań w województwie warmińsko-mazurskim. Zdecydowana większość przyjezdnych (97,1%) pojawiła się na analizowanym terenie w ramach tzw. migracji wewnętrznych, rozumianych jako zmiana miejsca zamieszkania (na stałe lub czasowo) w obrębie kraju, polegająca na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy¹⁸. W grupie tej, ponad połowę (67,8%) stanowiły osoby, które przyjechały spoza obszaru Południowych Mazur, z czego większość (63,7%) była dotychczas zameldowana w innym, niż województwo warmińsko-mazurskie, regionie kraju. Lista miejsc¹⁹, z których pochodziły te osoby liczyła łącznie 235 pozycji, a pierwszą dziesiątkę tworzyły: miasto Myszyńiec (273 osoby), miasto Tychy (250), miasto Miński Mazowiecki (201), miasto Mława (187), gmina wiejska Brzozie (183), gmina wiejska Kluczbork-Osada (158), miasto Ostrów Mazowiecka (151), część wiejska gminy Chorzele (127), miasto Gdynia (121), miasto Mysłowice (119). Z kolei ludność napływająca z innych niż Południowe Mazury terenów województwa warmińsko-mazurskiego pochodziła przede wszystkim z: miasta Braniewo (293), części wiejskiej gminy Biskupiec (267), gminy wiejskiej Lubawa (200), miasta Ełk (191), miasta Olsztyn (168), gminy wiejskiej Purda (138), miasta Lubawa (135), miasta Mrągowo (118), miasta Morąg (104).

Z drugiej strony, w latach 2010-2019²⁰ na obszarze Południowych Mazur odnotowano łącznie 29.071 wymeldowań, co stanowiło 16,2% tego typu aktywności w województwie warmińsko-mazurskim. Nieco ponad połowa osób zmieniających miejsce pobytu, na nową lokalizację wybierała miasto (56,4%), rzadziej była to wieś (40,8%), a bardzo niewielki odsetek decydował się na wyjazd za granicę (2,8%). Większa część ruchu migracyjnego (57,1%)²¹ odbywała się w obrębie jednostek administracyjnych Południowych Mazur. W grupie osób opuszczających obszar PM przeważały te, które jako miejsce docelowe wybierały region inny niż województwo warmińsko-mazurskie (52,4%). Najbardziej popularnym kierunkiem migracji były miasta: Gdańsk (896 osób), Mława (408), Gdynia (210), Warszawa (dzielnica Białołęka) (210), Białystok (147). Z kolei osoby pozostające w województwie warmińsko-mazurskim przenosiły się najczęściej do Olsztyna (2.132), miasta Ełk (732), gminy wiejskiej Stawiguda (183) i miasta Giżycko (149).

Ruch ludności w obrębie powiatów Południowych Mazur zestawiony jest w poniższej tabeli.

¹⁷ Z wyłączeniem 2015 r., dla którego Główny Urząd Statystyczny nie publikuje danych.

¹⁸ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html>

¹⁹ Analiza przeprowadzona na bazie danych jednostkowych GUS opisujących migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według gminy poprzedniego i obecnego miejsca zamieszkania ma charakter szacunkowy, nie uwzględniała bowiem informacji niejawnych stanowiących tajemnicę statystyczną.

²⁰ Z wyłączeniem 2015 r., dla którego Główny Urząd Statystyczny nie publikuje danych.

²¹ Analiza przeprowadzona na bazie danych jednostkowych GUS opisujących migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według gminy poprzedniego i obecnego miejsca zamieszkania ma charakter szacunkowy, nie uwzględniała bowiem informacji niejawnych stanowiących tajemnicę statystyczną.

Tabela 5. Ruch ludności w powiatach Południowych Mazur w latach 2010-2019

		Powiat poprzedniego miejsca zamieszkania			
		działdowski	nidzicki	piski	szczycieński
Powiat obecnego miejsca zamieszkania	działdowski	2.978	218	3	14
	nidzicki	105	1.702	0	25
	piski	0	4	3.071	94
	szczycieński	3	48	34	4.105

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Efektom przyjazdów i wyjazdów było saldo migracji, które w latach 2010-2019²² było ujemne i ukształtowało się poziomie -7.897 osób. Jego wartość oznacza, że w analizowanym okresie zdecydowanie więcej osób opuściło Południowe Mazury niż się tu osiedliło. Tendencja ta dotyczyła wszystkich jednostek, jednak najmniej korzystna sytuacja (wyrażona saldem migracji przeliczonym na tys. mieszkańców $W_{sm/1000}$) występowała w powiecie nidzickim, w którym w ośmiu na dziesięć badanych lat $W_{sm/1000}$ przybierał najwyższe wartości. Średnia wartość wskaźnika z lat 2010-2019 wyznaczona dla poszczególnych powiatów wyniosła: -3,1 w powiecie działdowskim, -4,8 w nidzickim, -4,3 w piskim i -2,5 w szczycieńskim i w każdym przypadku kształtowała się poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej -2,0.

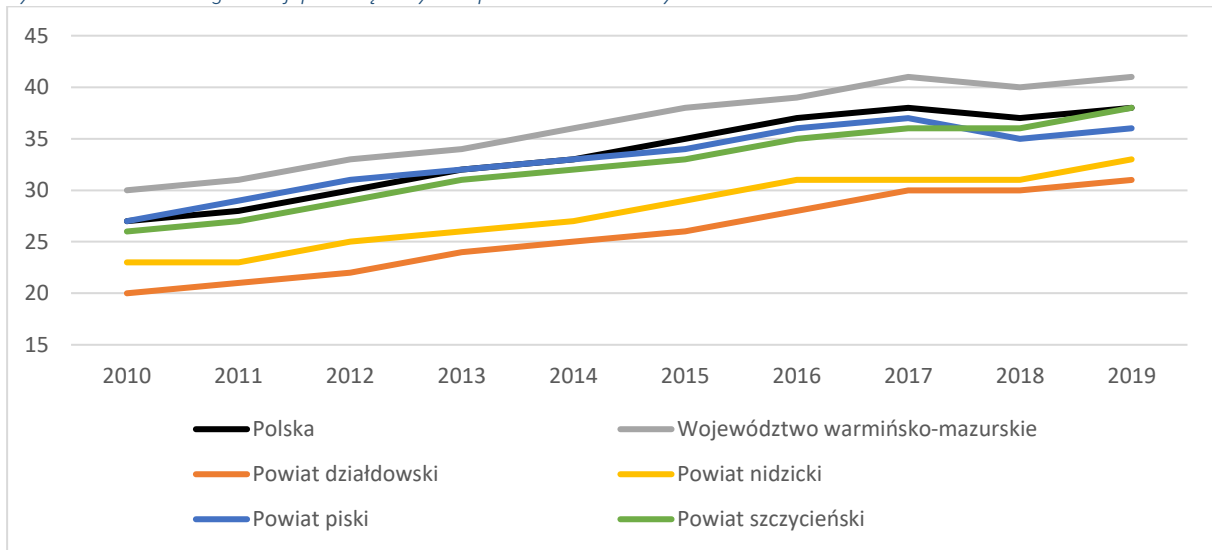
3.2 Działalność organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe wraz z wolnymi i demokratycznymi wyborami oraz samorządnością terytorialną stanowią zasadnicze filary, na których współcześnie opiera się demokratyczne państwo. Na początku transformacji systemowej ich wzrastająca liczba świadczyła o rozwoju gospodarki rynkowej zaś obecnie jest świadectwem społeczeństwa obywatelskiego.

W 2019r. w powiatach Południowych Mazur działalność prowadziły 772 tego typu instytucje, co stanowiło 13,3% organizacji pozarządowych funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim. Pod względem liczebnym zdecydowaną przewagę miały stowarzyszenia i organizacje społeczne, których udział w ogólnej liczbie organizacji pozarządowych wyniósł 92,2%. Nasycenie tymi podmiotami było w miarę równomierne i wahało się od 31 na 10 tys. mieszkańców w powiecie działdowskim do 38 w piskim. Porównywalne było również tempo przyrostu liczby tych organizacji, co przedstawione jest na poniższym rysunku.

²² Z wyłączeniem 2015 r., dla którego Główny Urząd Statystyczny nie publikuje danych.

Rysunek 11. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

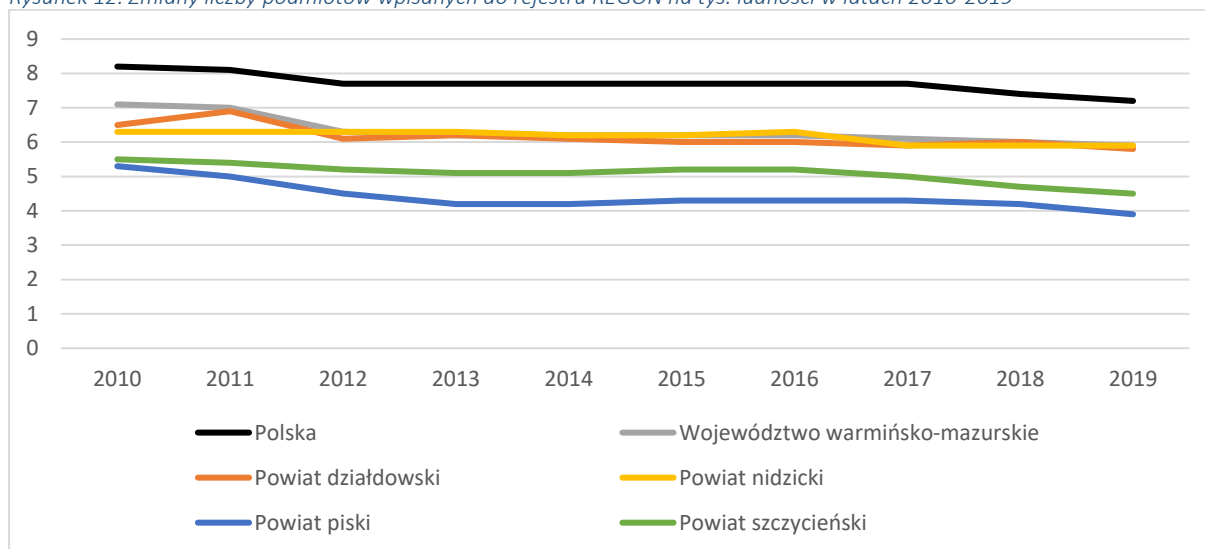
4. Sfera gospodarcza

4.1 Podmioty gospodarcze

Głównym warunkiem rozwoju gospodarczego i kulturowego jednostek przestrzennych jest przedsiębiorczość mieszkańców, która przejawia się m.in. tworzeniem nowych podmiotów gospodarczych i umiejętnością wygrywania konkurencji rynkowej przez już istniejące. Jedną z podstawowych miar przedsiębiorczości jest zatem liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON i jej zmiany w określonym przedziale czasu. W 2019r. na terenie Południowych Mazur działały łącznie 16.784 przedsiębiorstwa, co stanowiło 12,7% jednostek funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim. Podobnie jak to miało miejsce w skali kraju i regionu, zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa, tj. podmioty zatrudniające do 9 osób. Ich udział w gospodarce narodowej wyniósł 96,3%, gospodarce regionalnej - 96,0%, a gospodarce Południowych Mazur - 95,8%.

Poziom przedsiębiorczości w PM określony na podstawie liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na tys. ludności ($W_{REGON/1000}$) ukształtował się w 2019r. na poziomie równym 5,0 i był niższy zarówno od średniej krajowej (7,2), jak i wojewódzkiej (5,9). Najwyższym poziomem nasycenia podmiotami gospodarczymi charakteryzował się powiat nidzicki (5,9), zaraz za nim plasował się powiat działdowski (5,8), następnie szczycieński (4,5) i na końcu piski (3,9). W ciągu ostatnich 10 lat, pomimo niewielkich wahań wartości wskaźnika $W_{REGON/1000}$, widoczna była jego malejąca tendencja. Porównanie danych w roku bazowym (2010) i końcowym (2019) wykazało, że najbardziej stabilna sytuacja w tym zakresie panowała na terenie powiatu nidzickiego (w którym wartość wskaźnika $W_{REGON/1000}$ zmniejszyła się o 0,4), natomiast najmniej w piskim (-1,4). Zmiany liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na tys. ludności w latach 2010-2019 przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 12. Zmiany liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na tys. ludności w latach 2010-2019

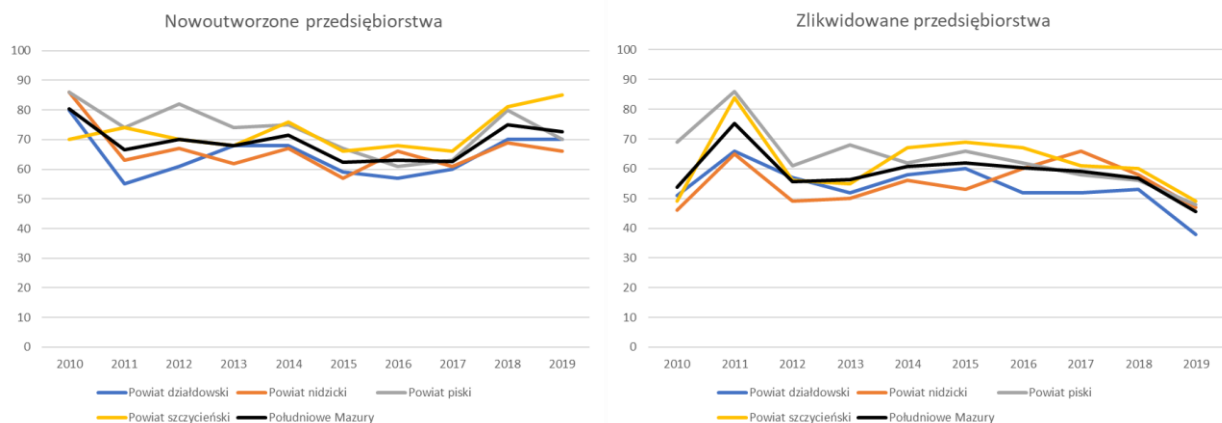

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Do oceny przedsiębiorczości można wykorzystać także tzw. wskaźniki narodzin i umieralności działalności gospodarczych na rynku. Przykładem pierwszego jest liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności, natomiast drugiego liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON

na 10 tys. ludności. W obu przypadkach średnie wartości wskaźników wyznaczone dla Południowych Mazur były niższe niż ich odpowiedniki na poziomie kraju i regionu, a ponadto na przestrzeni analizowanego okresu (pomimo krótkookresowych wzrostów i spadków) miały tendencję malejącą. Zarówno liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności, jak i podmiotów wykreślonych była w 2019r. o 8 niższa niż w 2010r. W skali pojedynczych powiatów PM zmiany te były dużo głębsze i nie tak jednoznaczne. Zmniejszenie liczby nowoutworzonych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców nastąpiło w powiecie nidzickim (-20), piskim (-16) i działdowskim (-20), natomiast wzrost odnotowano w powiecie szczywieńskim (+15). Z kolei jeśli chodzi o likwidację przedsiębiorstw, to spadek widoczny był w powiecie piskim (-21) i działdowskim (-13), a w dwóch pozostałych nie zmieniło się nic (powiat szczywieński) lub prawie nic (powiat nidzicki). Zmiany te zaprezentowane są na poniższym rysunku.

Rysunek 13. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności i liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

W ujęciu zbiorczym, w 2019r. aktywność przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Południowych Mazur koncentrowała się głównie na:

- handlu hurtowym i detalicznym; naprawie pojazdów samochodowych, włączając motocykle (sekcja G PKD - 18,6%) - w sekcji tej ponad połowa podmiotów (65,3%) przypadła na handel detaliczny (z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi);
- budownictwie (sekcja F - 13,7%) - tu z kolei dominowały podmioty zgrupowane w dziale 47 tj. roboty budowlane specjalistyczne (67,6%);
- przetwórstwie przemysłowym (sekcja C - 7,9%) - w przypadku tej sekcji większość podmiotów (51,8%) zgrupowana była w trzech z 24 działów, a w tym:
 - dziale 16 - produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania (21,5% jednostek z sekcji C),
 - dziale 31 - produkcja mebli (16,1% jednostek sekcji C),
 - dziale 25 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (14,3% jednostek sekcji C);
- pozostałej działalności usługowej (połączone sekcje S i T - 7,9%).

łącznie w sekcjach G, F, C oraz S i T PKD działało 52,6% przedsiębiorstw.

Analogiczny układ dominujących branż (ze zbliżonymi wartościami wskaźników udziału) występował w trzech powiatach PM, tj. działdowskim, nidzickim oraz szczycieńskim. Od tego wzorca odbiegała nieco struktura przedsiębiorstw z powiatu piskiego, w którym nad podmiotami z sekcji przetwórstwa przemysłowego (stanowiącymi tu 6,6% ogółu podmiotów) przewagę miały jednostki zajmujące się działalnością związaną z obsługą rynku nieruchomości (sekcja L - 9,5%).

W latach 2010-2019 największy przyrost odnotowała sekcja D - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych. Zjawisko to wystąpiło na wszystkich analizowanych poziomach, tj. zarówno w Południowych Mazurach (gdzie średnia zmiana wyniosła 178,8%), jak i przyjętych punktach odniesienia - w kraju (134,4%) i regionie (115,1%). Nieco mniej spektakularnie wyglądał w tym przypadku przyrost wartości bezwzględnych, który wyniósł: 10 podmiotów w powiecie szczycieńskim, 8 w piskim, 7 w działdowskim oraz 5 w nidzickim. W ujęciu bezwzględnym największy przyrost odnotowała sekcja F (budownictwo), w której liczba przedsiębiorstw zwiększyła się łącznie o 657 jednostek. Z kolei największa redukcja dotknęła sekcję G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle), z której ubyły łącznie 622 podmioty.

4.2 Rynek pracy

Jedną z największych bolączek rynku pracy jest zjawisko bezrobocia polegające na tym, że osoby w wieku produkcyjnym zdolne i gotowe do podjęcia pracy na typowych warunkach występujących w gospodarce nie znajdują zatrudnienia, pomimo podjęcia poszukiwań. Wywołuje ono negatywne skutki społeczne i ekonomiczne, mające znaczenie zarówno dla osób bezrobotnych jak i dla gospodarki jako całości. Oznacza nie tylko pogorszenie poziomu życia tej grupy osób, frustrację, wzrost niezadowolenia i rozwój szeregu niekorzystnych zjawisk społecznych, lecz również - w płaszczyźnie makroekonomicznej - niepełne wykorzystanie zasobów siły roboczej i w związku z tym produkcję faktyczną niższą od potencjalnej²³.

W 2019r. wyznaczony dla Południowych Mazur wskaźnik udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł średnio 5,3%, co było porównywalne z sytuacją panującą w regionie (5,2%), ale gorsze od sytuacji ogólnokrajowej (3,8%). Grupę bezrobotnych tworzyły osoby w różnym wieku, przede wszystkim młode, tj. do 35 roku życia. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 41,3%, z czego ponad połowa (64,7%) mieściła się w przedziale 25-34 lata. Pozytywne jest to, że w ciągu ostatnich 10 lat odsetek osób młodych pozostających bez pracy uległ redukcji, co widoczne było zwłaszcza w grupie poniżej 24 roku życia (w której wskaźnik udziału zmniejszył się o 8,5 pkt. proc.) Z drugiej strony bardzo niepokojący był dosyć gwałtowny (o 10,2 pkt proc.) wzrost odsetka bezrobotnych w dojrzałym wieku, tj. powyżej 55 roku życia. Większość osób (31,7%) pozostawała bez zatrudnienia przez krótki czas (do 3 miesięcy), choć widoczna była też spora grupa długotrwale bezrobotnych, tzn. powyżej 12 miesięcy w ciągu ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych (20,9%). Znaczny odsetek pozostających bez pracy posiadał niewielkie doświadczenie, liczone w miesiącach (1-12) (17,8%) lub latach (1-5) (27,9%).

W początkowym okresie analizy, tj. w latach 2010-2015, najwyższy odsetek osób pozostających bez pracy (w ogóle ludności w wieku produkcyjnym) występował w powiecie piskim. Średnia wyznaczona dla tego obszaru z lat 2010-2015 wyniosła 15,4% i była o 5,6 pkt. proc. wyższa od minimalnej wartości

²³ Milewski R. (red.). 2003. *Podstawy ekonomii*. PWN, Warszawa.

wskaźnika odnotowanej w powiecie nidzickim. W kolejnym okresie, tj. w latach 2016-2019 pierwszeństwo w zakresie udziału bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym przejął powiat działdowski, który ze średnią wynoszącą 9,5% wyprzedził powiat nidzicki o 4,9 pkt. proc. Profile poszczególnych powiatów w 2019r. uwzględniające wybrane cechy bezrobocia (wiek bezrobotnego, czas pozostawiania bez pracy i doświadczenie zawodowe) przedstawione są w poniższej tabeli. W zestawieniu wzięte zostały pod uwagę tylko te warianty każdej cechy, które uzyskały skrajne wartości wskaźników struktury.

Tabela 6. Wybrane cechy bezrobocia na terenie powiatów Południowych Mazur wyłonione na podstawie wskaźników udziału w ogólnej liczbie bezrobotnych na danym obszarze (2019r.)

Jednostka przestrzenna	Wartość	Wiek bezrobotnego		Czas pozostawiania bez pracy		Doświadczenie zawodowe	
		wariant cechy	%	wariant cechy	%	wariant cechy	%
Powiat działdowski	max	25-34 lata	27,4	powyżej 24 m-cy	30,8	1-5 lat	28,2
	min	24 lata i mniej	14,0	3-6 m-cy	14,1	powyżej 30	2,3
Powiat nidzicki	max	25-34 lata	28,1	do 3 m-cy	36,7	1-5 lat	28,1
	min	24 lata i mniej	12,9	6-12 m-cy	13,9	powyżej 30	3,1
Powiat piski	max	25-34 lata	26,2	do 3 m-cy	34,4	1-5 lat	26,4
	min	24 lata i mniej	13,3	powyżej 24 m-cy	14,3	powyżej 30	3,1
Powiat szczycieński	max	25-34 lata	25,5	do 3 m-cy	38,3	1-5 lat	28,8
	min	24 lata i mniej	17,2	powyżej 24 m-cy	12,5	powyżej 30	1,9
Południowe Mazury	max	25-34 lata	26,7	do 3 m-cy	31,7	1-5 lat	27,9
	min	24 lata i mniej	14,6	12-24 m-ce	14,4	powyżej 30	2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Sytuacja panująca na rynku pracy jest wypadkową popytu i podaży siły roboczej. Wśród podstawowych determinant tych sił z jednej strony wskazać można kwalifikacje i wykształcenie pracowników, a z drugiej potrzeby i oczekiwania pracodawców. W tym kontekście zawody wykonywane przez mieszkańców Południowych Mazur można pogrupować w trzy kategorie, tj. zawody deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe²⁴. Lista zawodów, w których w 2020r. najtrudniej było pracodawcom znaleźć odpowiednich kandydatów znajduje się w poniższej tabeli. Dodatkowo, kolorem czerwonym wyróżniono te, na które planowany jest duży lub bardzo duży wzrost zapotrzebowania.

Tabela 7. Lista zawodów deficytowych w powiatach Południowych Mazur (2020r.)

Zawody deficytowe	Powiat			
	D	N	P	SZ
betoniarze i zbrojarze	1	1	1	
blacharze i lakiernicy samochodowi		1	1	
brukarze		1	1	
cieśle i stolarze budowlani	1	1	1	1
cukiernicy			1	
dekarze i blacharze budowlani	1	1	1	1
diagności samochodowi			1	
elektrycy, elektromechanicy i elektrycy	1	1	1	
fizjoterapeuci i masażyści		1	1	
floryści			1	
fryzjerzy	1	1	1	

²⁴ <https://barometrzwodow.pl/strona-glowna/o-badaniu>

Zawody deficytowe	Powiat			
	D	N	P	SZ
geodeci i kartografowie			1	
gospodarze obiektów, portierzy, woźni i dozorczy		1		
inżynierowie budownictwa	1	1	1	
inżynierowie mechanicy		1		
kamieniarze			1	
kelnerzy i barmani			1	
kierowcy autobusów		1	1	1
kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	1	1	1	1
kierownicy budowy	1	1	1	
kosmetyczki			1	
krawcy i pracownicy produkcji odzieży	1	1		
kucharze	1	1	1	1
lekarze		1	1	1
magazynierzy	1	1		1
mechanicy maszyn i urządzeń	1	1	1	1
mechanicy pojazdów samochodowych	1	1	1	
monterzy elektronicy		1		
monterzy instalacji budowlanych	1	1	1	
murarze i tynkarze	1	1	1	1
nauczyciele języków obcych i lektorzy	1	1		
nauczyciele praktycznej nauki zawodu	1	1		
nauczyciele przedmiotów zawodowych	1			
nauczyciele szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych			1	
operatorzy aparatury medycznej		1		
operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	1	1	1	1
operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	1			
operatorzy maszyn rolniczych i ogrodniczych		1		
operatorzy maszyn włókienniczych				1
operatorzy obrabiarek skrawających	1	1		
operatorzy urządzeń dźwigowo-transportowych		1		1
opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	1	1		
piekarze	1	1	1	
pielęgniarki i położne	1	1	1	1
pomoce kuchenne	1			
pracownicy ds. budownictwa drogowego	1			
pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	1	1	1	
pracownicy poligraficzni	1			
pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	1	1	1	
pracownicy socjalni	1			
projektanci i administratorzy baz danych, programiści			1	
projektanci wzornictwa przemysłowego i operatorzy CAD		1		
psycholodzy i psychoterapeuci			1	
ratownicy medyczni		1		
robotnicy budowlani	1	1	1	
robotnicy leśni		1		
robotnicy obróbki drewna i stolarze	1	1	1	

Zawody deficytowe	Powiat			
	D	N	P	SZ
samodzielni księgowi	1	1	1	1
spawacze	1	1	1	1
specjaliści ds. organizacji produkcji		1		
specjaliści elektroniki, automatyki i robotyki		1		
szefowie kuchni		1	1	1
ślusarze	1	1	1	1
tapicerzy	1	1		
technicy budownictwa	1	1		
wychowawcy w placówkach oświatowych i opiekuńczych	1			

D - powiat działdowski, N - powiat nidzicki, P - powiat piski, S - powiat szczycieński

Źródło: opracowanie własne na podstawie: https://barometrzwodow.pl/pl/warminsko-mazurskie/prognozy-w-tabelach/2020/warminsko-mazurskie.19...307-315-320-321...2.5-3-1-4-2.14..0.1.0-1..?province=warminsko-mazurskie&Jobs_page=2&ALL=ALL.

W poniższej tabeli zestawiono zawody nadwyżkowe, tj. takie w których liczba wolnych miejsc jest mniejsza niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców.

Tabela 8. Lista zawodów nadwyżkowych w powiatach Południowych Mazur (2020r.)

Zawody nadwyżkowe	Powiat			
	D	N	P	SZ
ekonomiści	1		1	
kierowcy samochodów osobowych	1	1		
pracownicy administracyjni i biurowi	1		1	
rolnicy i hodowcy			1	
specjaliści administracji publicznej	1		1	

D - powiat działdowski, N - powiat nidzicki, P - powiat piski, S - powiat szczycieński

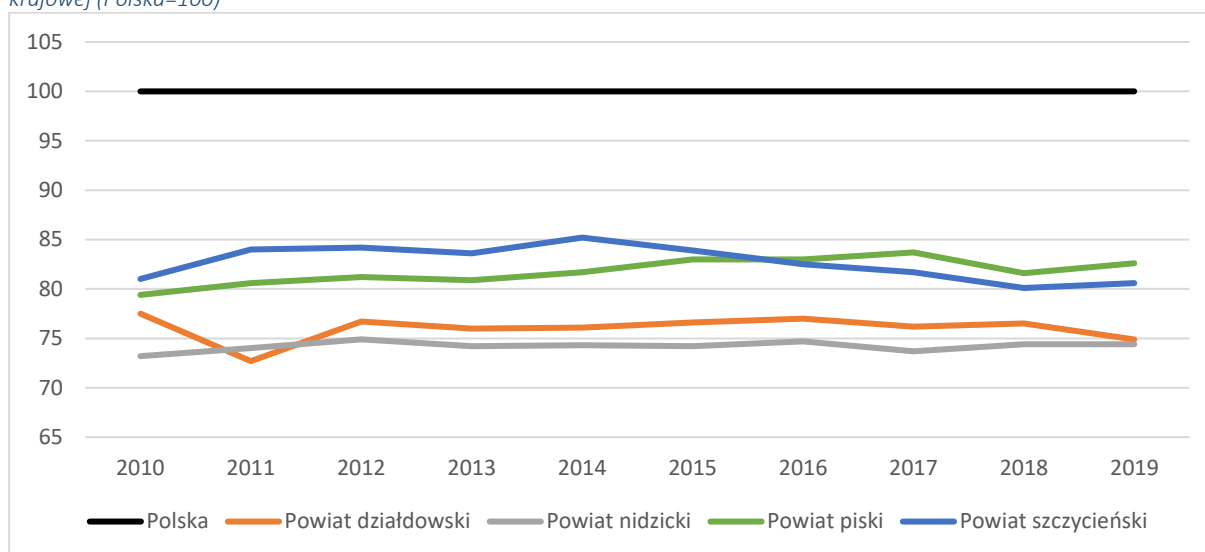
Źródło: opracowanie własne na podstawie: https://barometrzwodow.pl/pl/warminsko-mazurskie/prognozy-w-tabelach/2020/warminsko-mazurskie.19...307-315-320-321...2.5-3-1-4-2.14..0.1.0-1..?province=warminsko-mazurskie&Jobs_page=2&ALL=ALL.

Pozostałe, niewymienione w powyższych tabelach zawody to zawody zrównoważone charakteryzujące się zbliżoną liczbą wolnych miejsc pracy do liczby osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców.

4.3 Dochody ludności

W 2019r. przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto mieszkańców Południowych Mazur wyniosło średnio 4.047,69 zł i było o 1.133,94 zł niższe od średniej krajowej i o 271,82 zł niższe od średniej wojewódzkiej. Najkorzystniejsza sytuacja w tym obszarze panowała w powiecie piskim i szczycieńskim, które z kwotami wynoszącymi odpowiednio 4.280,99 zł i 4.177,74 zł uplasowały się na drugim i trzecim miejscu w grupie powiatów ziemskich województwa warmińsko-mazurskiego. Dwa pozostałe powiaty wypadły w tym rankingu nieco gorzej zajmując 16. pozycję - powiat działdowski (3.878,46 zł) i 17. pozycję - powiat nidzicki (3.853,58 zł). W latach 2010-2019 największy procentowy wzrost wynagrodzeń miał miejsce w powiecie piskim (57,0%), następnie nidzickim (53,3%), szczycieńskim (50,2%) i działdowskim (45,7%). Zamiany wielkości wynagrodzeń w relacji do średniej krajowej przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 14. Zmiana 2010-2019 przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto mieszkańców PM w relacji do średniej krajowej (Polska=100)

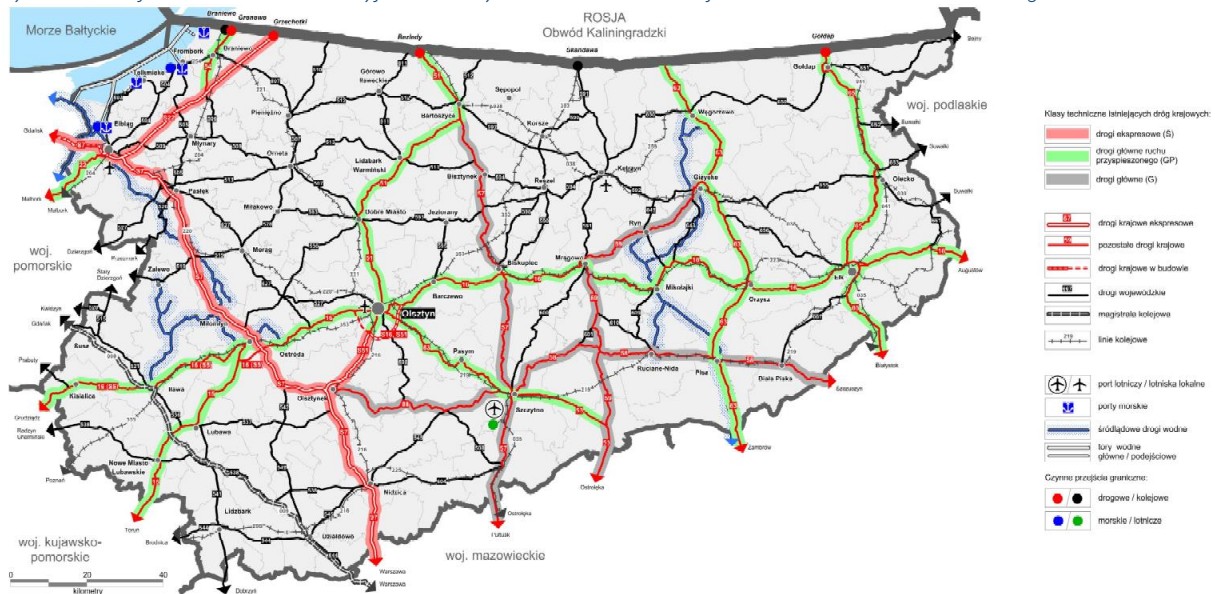
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

5. Infrastruktura techniczna

5.1 Komunikacyjna

Południowe Mazury dysponują różnymi formami infrastruktury komunikacyjnej, na które składają się sieć drogowa, kolejowa, połączenia lotnicze i ścieżki rowerowe. Aktualny układ komunikacyjny tego obszaru na tle całego województwa przedstawiony jest na poniższym rysunku.

Rysunek 15. Infrastruktura komunikacyjna - Mazury Południowe na tle województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Transport drogowy

Nadrzędny układ komunikacyjny tworzą drogi krajowe. Przez teren Południowych Mazur przebiega droga ekspresowa S7 (granica województwa - Elbląg - Olsztyn - granica województwa), a także pięć innych dróg tego typu, tj.:

- nr 53: Olsztyn - Szczytno - Rozogi - Myszyniec - Ostrołęka;
- nr 57: Bartoszyce - Biskupiec - Szczytno - Przasnysz - Pułtusk;
- nr 58: Olsztynek - Zgniłoch - Jedwabno - Szczytno - Babięta - Ruciane-Nida - Pisz - Biała - Piska - Szczuczyn;
- nr 59: Giżycko - Ryn - Mrągowo - Nawiady - Rozogi;
- nr 63: granica państwa - Węgorzewo - Giżycko - Pisz - Kisielnica - Łomża - Zambrów - Ceranów - Sokół Podlaski - Siedlce - Łuków - Radzyń Podlaski - Wisznice - Sławatycze - granica państwa.

Uzupełnienie głównego układu komunikacyjnego Południowych Mazur stanowią drogi wojewódzkie, a w tym:

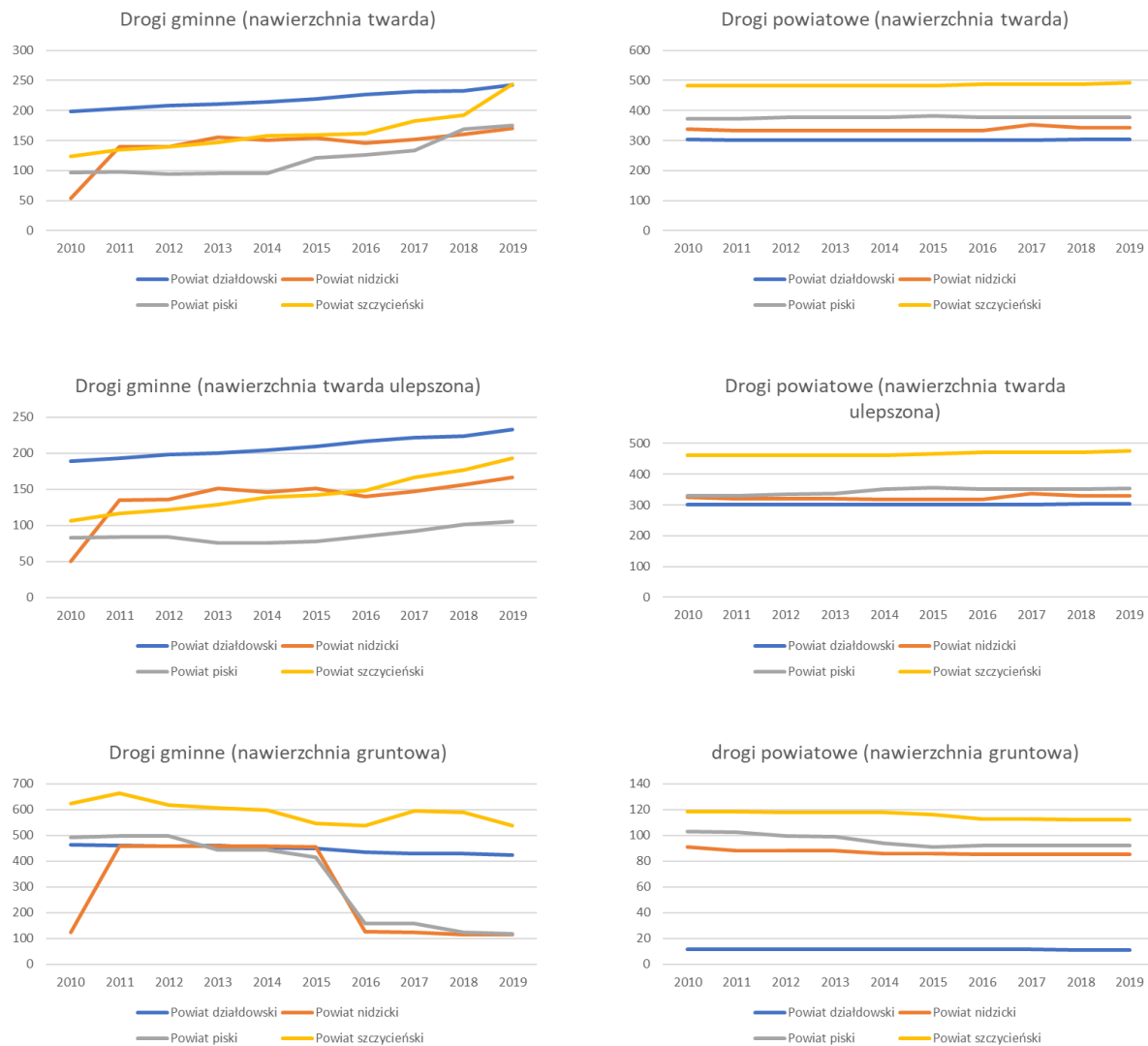
- nr 508: Jedwabno - Wielbark;
- 538: Radzyń Chełmiński - Łasin - Nowe Miasto Lubawskie - Uzdowo - Rozdroże;
- 541: Lubawa - Lidzbark - Żuromin - Biezuń - Sierpc - Tłuchowo - Dobrzyń nad Wisłą;
- 542: Rychnowo - Działdowo;

- 544: Brodnica - Lidzbark - Działdowo - Mława - Przasnysz - Krasnosielc - Ostrołęka;
- 545: Działdowo - Nidzica - Jedwabno;
- 600: Mrągowo - Kałęczyn - Szczytno;
- 604: Nidzica - Wielbark;
- 609: Mikołajki - Ukta;
- 610: Piecki - Ruciane-Nida;
- 667: Nowa Wieś Ełcka - Drygały - Biała Piska.

W systemie komunikacyjnym Południowych Mazur funkcjonuje także sieć dróg gminnych i powiatowych. W 2019r. ich łączna długość wyniosła 6.004,3 km, co stanowiło 21,0% dróg tego typu zlokalizowanych w województwie warmińsko-mazurskim. Nieznaczna większość (54,6%) przypadła na drogi powiatowe, w strukturze których dominowały drogi o nawierzchni twardej (46,2%), następnie w kolejności były drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (44,6%), a tylko niewielki odsetek stanowiły drogi gruntowe (9,2%). Odmiennie, wyglądała struktura dróg gminnych. W tym przypadku przewagę miały drogi o nawierzchni gruntowej (43,8%), następnie o nawierzchni twardej (30,5%), a na końcu uplasowały się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (25,6%).

W latach 2010-2019 długość poszczególnych kategorii dróg ulegała zmianom, co było szczególnie zauważalne w obrębie dróg gminnych. W ujęciu względnym największy przyrost dotyczył dróg o twardej nawierzchni (średnia dla PM = 104,9%), zwłaszcza w powiecie nidzickim (217,7%). Powiat ten był liderem także w zakresie wzrostu długości dróg o powierzchni twardej ulepszonej. W analizowanym okresie wskaźnik ten wyniósł 231,5%, podczas gdy w działdowskim 23,4%, a piskim 27,1%. Zmiany w zakresie długości dróg powiatowych były o wiele skromniejsze. Największa dotyczyła redukcji zasobu dróg gruntowych (średnia dla PM = -6,3%), zwłaszcza w powiecie piskim (-10,5%). Zmiany długości poszczególnych typów i kategorii dróg w latach 2010-2019 w układzie jednostek administracyjnych PM przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 16. Zmiany długości dróg gminnych i powiatowych w latach 2010-2019 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Wskaźnikiem, który lepiej niż ogólna długość drogi oddaje sytuację panującą na danym obszarze jest gęstość dróg, w której punktem odniesienia może być zarówno powierzchnia danego obszaru, jak i liczba zamieszkujących go osób. W 2019r. na 100 km² powierzchni Południowych Mazur przypadało średnio 45 km dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni (w województwie warmińsko-mazurskim 44,5 km) i 28 km dróg o nawierzchni gruntowej (w regionie 33,8 km). Z kolei na 10 tys. ludności przypadało średnio 111,2 km dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni (w województwie warmińsko-mazurskim 75,6 km) i 64,7 km dróg o nawierzchni gruntowej (w regionie 57,4 km). W pierwszym ujęciu największą gęstością dróg utwardzonych charakteryzował się powiat działdowski (57,3 km/100 km²), a najmniej korzystnie wypadł powiat piski (31,1 km/100 km²). Z kolei w drugim, najlepsza sytuacja panowała w powiecie nidzickim (156,5 km/na 10 tys. mieszkańców), a najgorsza w działdowskim (83,9 km/na 10 tys. mieszkańców).

Transport kolejowy

Przez teren Południowych Mazur przebiega kilka linii kolejowych o różnym znaczeniu i kategorii, z których najważniejsza to linia nr 9/E65/ (magistralna) z węzłem kolejowym w Działdowie. Zestawienie pozostałych linii kolejowych zlokalizowanych na terenie Powiatów PM zestawione jest w poniższej tabeli.

Tabela 9. Linie kolejowe na obszarze Południowych Mazur

Nr linii	Nazwa linii	Znaczenie linii	Kategoria linii	Uwagi
35	Ostrołęka - Szczytno	regionalna	pierwszorzędna (gr. woj. - Wielbark); drugorzędna (Wielbark - Szczytno)	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe na odcinku Szymany - Szczytno, przewozy towarowe zawieszane na całej długości, na odcinku gr. woj. - Szymany linia nieeksploatowana.
208	Działdowo - Chojnice	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Linia wyłączona z eksploatacji (tylko komercyjne przewozy towarowe).
216	Działdowo - Olsztyn Główny	państwowa	pierwszorzędna	Zelektryfikowana, 1 tor. Przewozy osobowe i towarowe.
223	Czerwonka - Ełk	państwowa (Orzysz - Ełk); regionalna (Czerwonka - Orzysz)	drugorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Przewozy towarowe na odcinku Orzysz - Ełk, przewozy osobowe zawieszane na całej długości, linia wyłączona z eksploatacji na odcinku Czerwonka - Orzysz (na odcinku Czerwonka - Mrągowo przewozy towarowe komercyjne).
225	Nidzica - Wielbark	regionalna	pierwszorzędna	Niezelektryfikowana, 1 tor. Linia wyłączona z eksploatacji.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Najistotniejszymi stacjami dla obsługi ruchu towarowego są: Lidzbark, Działdowo i Nidzica, a dla obsługi ruchu osobowego: Działdowo, Szczytno i Nidzica.

Do najważniejszych działań inwestycyjnych w zakresie modernizacji linii kolejowej można zaliczyć:

- modernizację magistrali kolejowej nr 9 (E65) i przystosowanie do prędkości 160-200 km/h dla pociągów pasażerskich i 120 km/h dla pociągów towarowych,
- modernizację połączenia kolejowego Olsztyn - Port Lotniczy Olsztyn - Mazury w Szymanach. Inwestycja objęła rewitalizację linii kolejowych nr 219 na odcinku Olsztyn-Szczytno i nr 35 na odcinku Szczytno-Szymany oraz budowę nowej linii odchodzącej od linii nr 35 do terminala Portu Lotniczego Olsztyn - Mazury (ok. 1,6 km).

Zauważalnym trendem jest spadek liczby przewozów towarowych i osobowych na eksploatowanych odcinkach. Ponadto linie kolejowe ulegają zawieszaniu i likwidacji (przykładem takiego działania jest likwidacja linii nr 262 Biskupiec - Szczytno, prace rozbiórkowe zakończono w 2015r.), co przyczyniło się do całkowitego braku powiązań kolejowych w północno-wschodniej części województwa.

Obiekty dworcowe charakteryzują się złym stanem technicznym. Utrzymanie i remonty wymagają dużych nakładów finansowych. Problem stanowią zwłaszcza te obiekty, które uznano za zabytkowe.

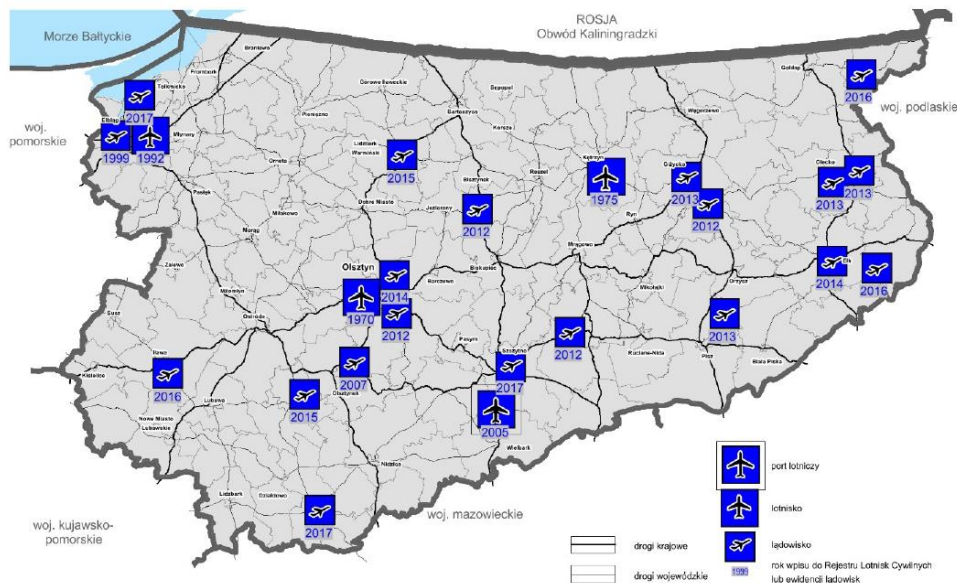
Obiekty zbędne dla kolei (nieczynne lub zlikwidowane linie kolejowe, dworce) stanowią potencjał możliwy do zagospodarowania na inne cele, np. turystyczne²⁵.

Transport lotniczy

Infrastrukturę transportu lotniczego Południowych Mazur tworzą (rys.):

- Regionalny Port Lotniczy Olsztyn - Mazury w Szymanach;
- lądowiska samolotowe i śmigłowcowe zlokalizowane w²⁶:
 - Pisz-Rostki - lotnisko samolotowe wojskowe znajdujące się na terenie czynnego poligonu wojskowego OSP WL Orzysz - teren zamknięty;
 - Babięta - lotnisko samolotowe, którego właścicielem jest Maestro Investments sp. z o.o.;
 - Lidzbark Warmiński-Polmlek - lotnisko śmigłowcowe należące do firmy Polmlek sp. z o.o.;
 - Działdowo-Szpital - lądowisko śmigłowcowe (sanitarne) należące do Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Działdowie;
 - Szczytno-Szpital - lądowisko śmigłowcowe (sanitarne) należące do Zespołu Opieki Zdrowotnej w Szczytnie;
 - Szpital-Pisz - lądowisko śmigłowcowe (przyszpitalne) należące do Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy.

Rysunek 17. Lotniska i lądowiska Południowych Mazur (2017r.)

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Największym i jedynym portem lotniczym w regionie jest Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach, który został oddany do użytku w styczniu 2016r. Zarządcą portu jest powołana przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Spółka „Warmia i Mazury” sp. z o.o. Prace inwestycyjne dotyczyły zarówno budowy obiektów i urządzeń niezbędnych do funkcjonowania portu lotniczego, jak

²⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn

²⁶ http://www.ulc.gov.pl/_download/lotniska/regulacje_europejskie/Wykaz_ladowisk_cyw_27_04_2018.pdf;
<https://lotniska.dlapilota.pl/>

również budowy i modernizacji infrastruktury kolejowej potrzebnych do bezpośredniego skomunikowania Olsztyna z portem lotniczym²⁷.

W 2019r. na lotnisku odprawiono 154.319 pasażerów, co o 10% przekroczyło zakładany plan i o 27% wynik z 2018r.²⁸ Niestety w 2020r. rozwój lotniska bardzo ograniczyła pandemia COVID-19. W lipcu tego roku z jego usług skorzystało jedynie 8.368 osób, tj. o 45,7% pasażerów mniej niż w tym samym okresie rok wcześniej²⁹.

We wrześniu 2020r. Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury obsługiwał połączenia do Dortmundu, Londynu-Luton, Londynu-Stansted i Krakowa.

Ścieżki rowerowe

W 2019r. długość ścieżek rowerowych na obszarze Południowych Mazur wyniosła 96,0 km, z czego niemal połowa (46,3%) znajdowała się pod zarządem powiatu, 30,8% - gminy, a 22,9% - samorządu województwa. Największy odsetek ścieżek gminnych występował w powiecie piskim (41,2%), powiatowych w szczycieńskim (42,6%), zaś wojewódzkich w nidzickim (59,5%).

Nasylenie ścieżkami rowerowymi określić można relatywizując ich długość względem powierzchni lub liczby mieszkańców. W pierwszym przypadku średnia wyznaczona dla Południowych Mazur wyniosła 1,83 km na 100 km², natomiast w drugim 4,66 km na 10 tys. osób. O ile pierwsze kryterium nie różnicowało zbyt mocno powiatów PM (różnica pomiędzy maksymalną i minimalną wartością wskaźnika wyniosła nieco ponad 1 km), o tyle drugie wyłoniło wyraźnego lidera. Okazał się nim powiat nidzicki, który z gęstością ścieżek wynoszącą 7,21 km na 10 tys. mieszkańców o 4,26 km wyprzedził powiat z najniższą wartością wskaźnika, tj. powiat działdowski, w którym na 10 tys. mieszkańców przypadało 2,95 km tras rowerowych.

Trasy rowerowe na terenie Południowych Mazur stanowiły 15,1% ścieżek zlokalizowanych w województwie warmińsko-mazurskim i zgodnie z założeniami mają być włączone w regionalny system tras rowerowych województwa. Realizacja spójnego systemu będzie miała istotny wpływ nie tylko na rozwój turystyki, ale również na aktywizację społeczno-gospodarczą tych obszarów³⁰.

²⁷ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn

²⁸<https://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/7,48726,25593444,lotnisko-w-szymanach-policzylo-pasazerow-za-2020-rok-sukces.html>

²⁹ <https://olsztyn.tvp.pl/49315155/lotnisko-w-szymanach-po-fatalnych-miesiacach-ruch-powoli-wzrasta>

³⁰ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn

Rysunek 18. Planowany regionalny system tras rowerowych

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

5.2 Infrastruktura sieciowa

Gaz

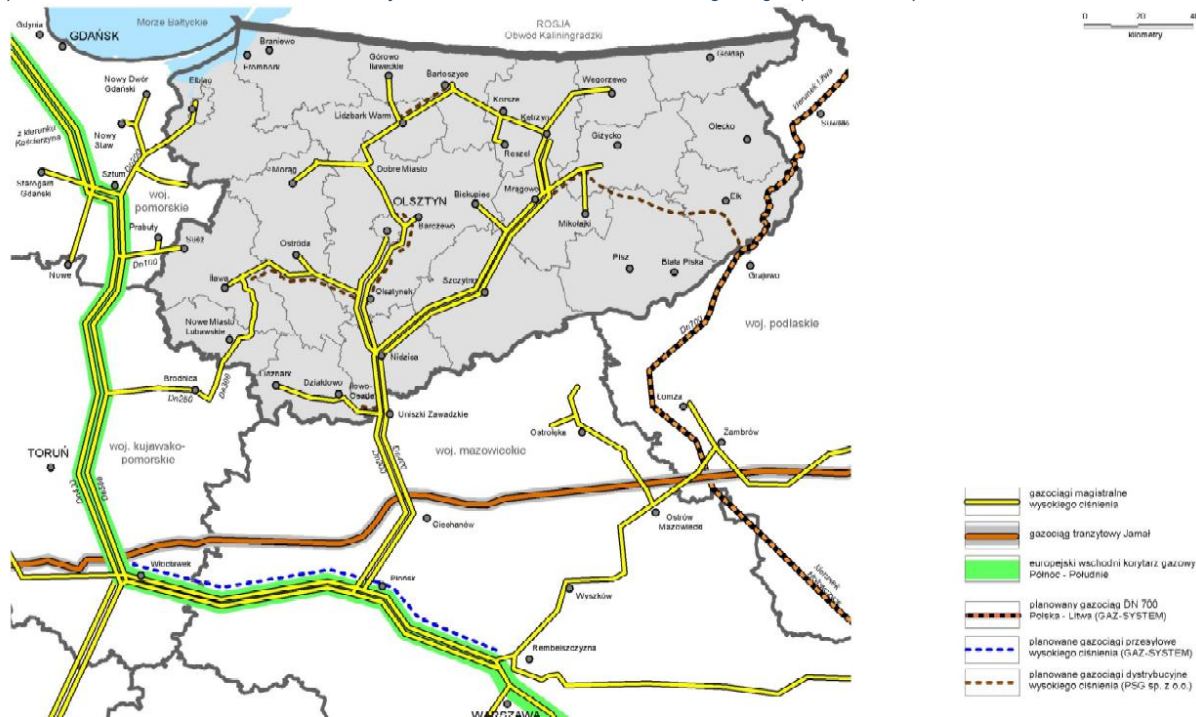
Województwo warmińsko-mazurskie zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu przesyłowego z dwóch kierunków. Główne zasilenie centralnej części województwa w gaz przewodowy realizowane jest przez dwa gazociągi przesyłowe wysokiego ciśnienia relacji Płońsk - Ciechanów - Uniszki Zawadzkie z węzła Rembelszczyzna koło Warszawy. Część zachodnia województwa zasilana jest przez odgańlenia z gazociągów wysokiego ciśnienia:

- relacji Sztumska Wieś - Raczki - zaopatrzenie miasta Ełbląg,
- relacji Kwidzyn - Susz - zaopatrzenie miasta Susz,
- relacji Brodnica - Nowe Miasto Lubawskie - Iława.

Brak jest systemowych połączeń gazociągów wysokiego ciśnienia części zachodniej z centralną. W przypadku poważnej awarii głównego zasilenia centralnej części województwa może nastąpić częściowe odcięcie tego fragmentu województwa od dostaw gazu³¹.

³¹ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn

Rysunek 19. Główne kierunki zasilania województwa warmińsko-mazurskiego w gaz przewodowy

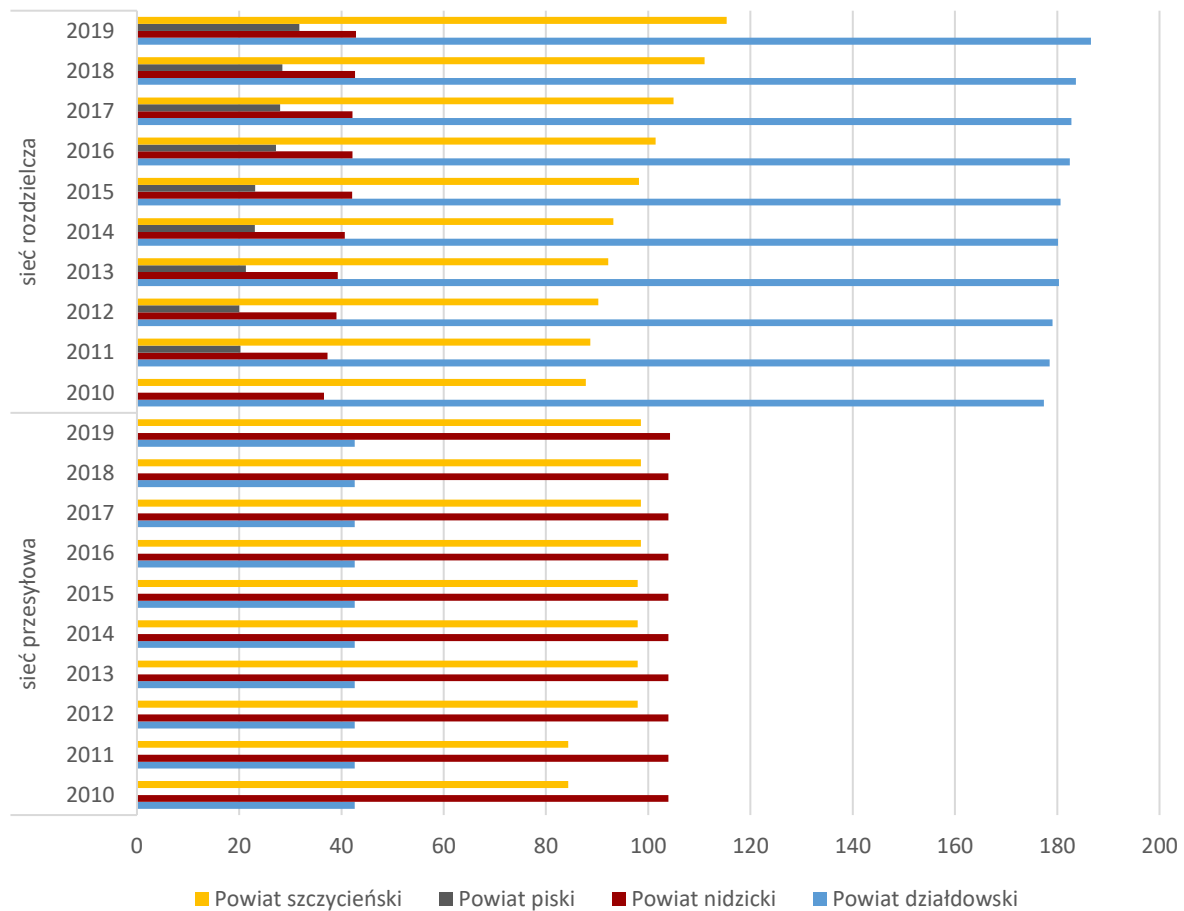
Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

Z gazu przewodowego korzystają przede wszystkim gminy położone bezpośrednio w sąsiedztwie istniejących gazociągów wysokiego ciśnienia. Wschodnia część województwa (w tym powiat piski) nie posiada sieci przesyłowej i dystrybucyjnej wysokiego ciśnienia, a rozprowadzany gaz pochodzi ze stacji regazyfikacji LNG.

W 2019r. czynna sieć gazowa ogółem (przesyłowa i rozdzielcza) w powiatach Południowych Mazur miała długość 622,0 km, co stanowiło 18,4% sieci gazowej województwa warmińsko-mazurskiego. Jej rozmieszczenie w poszczególnych jednostkach nie było równomierne - najdłuższy odcinek znajdował się na terenie powiatu działdowskiego (229,2 km), natomiast najkrótszy we wspomnianym już powiecie piskim (31,8 km).

W latach 2010-2019 przyrastała zarówno długość sieci przesyłowej (14,2 km), jak i rozdzielczej (27,5 km), co widoczne jest na poniższym rysunku.

Rysunek 20. Zmiany w zakresie długości sieci przesyłowej i rozdzielczej PM w latach 2010-2019 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Z sieci gazowej funkcjonującej na terenie Południowych Mazur w 2018r. korzystało 79.068 osób, z czego 39,4% pochodziło z powiatu działdowskiego, 29,3% szczycieńskiego, 16,4% piskiego i 14,8% nidzickiego. Łącznie stanowili oni 12,8% użytkowników z województwa warmińsko-mazurskiego. Odbiorcy wykorzystywali gaz do różnych celów, w tym m.in. do ogrzewania mieszkań. Z wyjątkiem powiatu piskiego, w którym odsetek odbiorców ogrzewających mieszkania gazem był bardzo niewielki (5,7%), w pozostałych wahał się od 30,8% (powiat nidzicki) do 36,7% (powiat działdowski).

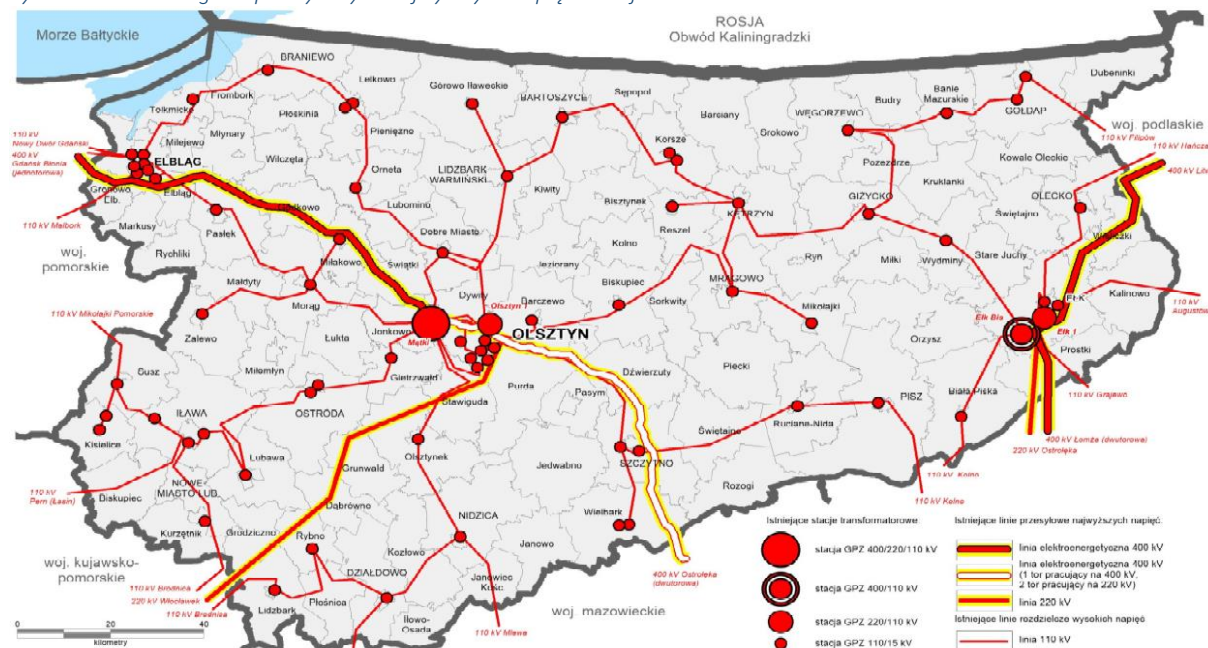
Energia

Na obszarze Południowych Mazur nie ma elektrowni systemowych oraz innych znaczących źródeł wytwórczych. Obszar ten jest zaopatrywany w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego następującymi liniami przesyłowymi najwyższych napięć:

- linia 400 kV Ostrołęka - Olsztyn Mątki (1 tor pracujący na napięciu 400 kV, 2 tor pracujący na napięciu 220 kV),
- linia 220 kV Włocławek Azoty - Olsztyn 1.

Przebieg linii przesyłowych najwyższych napięć przedstawiony jest na poniższym rysunku.

Rysunek 21. Przebieg linii przesyłowych najwyższych napięć w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.

W 2019r. z energii elektrycznej korzystało 77.694 odbiorców, z czego 31,5% pochodziło z powiatu szczycieńskiego, 29,1% z działdowskiego, 25,4% z piskiego i 14,0% z nidzickiego. Na przestrzeni lat 2010-2019 ich liczba sukcesywnie rosła, przy czym najwyższy przyrost widoczny był w powiecie nidzickim (8,5%), natomiast najniższy w szczycieńskim (3,7%). Wzrostowi liczby użytkowników towarzyszył spadek zużycia energii o 2,4%, co z punktu widzenia ochrony przyrody należy uznać za bardzo korzystny trend. Nie dotyczył on jednak wszystkich analizowanych powiatów w jednakowym stopniu. Najwyższy spadek zużycia energii elektrycznej w przeliczeniu na mieszkańca nastąpił w powiecie szczycieńskim (o 4,53%) i nieco niższy w nidzickim (o 2,4%), natomiast w dwóch pozostałych miał miejsce wzrost, który wyniósł 2,8% w powiecie działdowskim i 7,3% w piskim.

Uzupełnieniem energii konwencjonalnej jest energia odnawialna uzyskiwana z naturalnych, powtarzających się procesów przyrodniczych (OZE). Do produkcji energii w regionie PM wykorzystywane są trzy odnawialne źródła, tj.: woda, wiatr i słońce. Liczbę dużych instalacji OZE zlokalizowanych na terenie Południowych Mazur zestawiono w tabeli poniżej.

Tabela 10. Duże instalacje OZE z Południowych Mazur - liczba i moc zainstalowana (2019r.)

Powiat	OZE							
	wykorzystujące energię promieniowania słonecznego		wykorzystujące energię wiatru		wykorzystujące hydroenergię		razem	
	liczba	moc zainstalowana [MW]	liczba	moc zainstalowana [MW]	liczba	moc zainstalowana [MW]	liczba	moc zainstalowana [MW]
Działdowski	2	1,996	4	48,5	3	0,19	9	50,686
Nidzicki	3	0,12	3	11,75	-	-	6	11,87
Piski	7	6,874	-	-	-	-	7	6,874
Szczyeński	4	1,419	-	-	2	0,055	6	1,474
Razem	16	10,409	7	60,25	5	0,245	28	70,904

<https://www.ure.gov.pl/pl/oze/potencjal-krajowy-oze/8108,Instalacje-odnawialnych-zrodel-energii-wg-stanu-na-dzien-31-grudnia-2019-r.html>

Wodociągi i kanalizacja

Źródłem zasobów wód użytkowych w województwie warmińsko-mazurskim są zbiorniki wód podziemnych, których szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 3,14 mln m³/d i są wielokrotnie wyższe od produkcji niezbędnej dla zaspokojenia zapotrzebowania. Na obszarze województwa nie występują zagrożenia związane z możliwością eksploatacji wód podziemnych, jak również nie występują deficyty wody. Jakość wody dostarczanej do spożycia jest dobra, jednak wymaga procesów uzdatniania w związku z występowaniem ponadnormatywnych wartości związków manganu i żelaza³².

W 2019r. średnie zużycie wody na mieszkańca Południowych Mazur wyniosło 30,9 m³ i było niższe zarówno od wskaźnika wyznaczonego dla kraju (33,7 m³), jak i województwa (32,1 m³). Łącznie, gospodarstwom domowym PM dostarczono 6.972,5 dam³ wody, tj. o 10,6% więcej niż w 2010r. Największy wzrost zużycia w przeliczeniu na mieszkańca nastąpił w powiecie szczycieńskim (29,8%), natomiast najmniejszy w działdowskim (3,0%).

Woda dostarczana była 204.967 odbiorcom siecią wodociągową o łącznej długości 2.675,5 km. Najdłuższym odcinkiem dysponowały samorządy powiatu szczycieńskiego (1.181,8 km), następnie działdowskiego (684,7 km), piskiego (513,7 km) i na końcu nidzickiego (295,3 km). W latach 2010-2019 zarówno długość sieci, jak i liczba odbiorców sukcesywnie wzrastały - w pierwszym przypadku łączna zmiana wyniosła 25,3%, a w drugim 6,5%. W ujęciu względnym, największy przyrost długości sieci wodociągowej miał miejsce w powiecie piskim (37,1%), natomiast najniższy w nidzickim (7,5%).

Sieć wodociągowa Południowych Mazur charakteryzowała się umiarkowaną awaryjnością. W 2019r. odnotowano 391 zdarzeń, co stanowiło 10,1% wszystkich awarii zgłoszonych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Awaryjność sieci PM przeliczona na kilometry jej długości ($W_A = 0,15$) była niższa niż to miało miejsce w regionie ($W_A = 0,23$) i kraju ($W_A = 0,24$). W jednakowym stopniu dotyczyło to wszystkich powiatów PM, przy czym najmniej korzystnie w tym zestawieniu wypadł powiat piski ($W_A = 0,22$).

Ścieki wytworzone na terenie Południowych Mazur odprowadzane były siecią kanalizacyjną, której łączna długość zwiększyła się w latach 2010-2019 o 61,4% osiągając w rezultacie 1.470,5 km. Szczególne intensywne przyrosty widoczne były w powiecie piskim (78,3%) oraz szczycieńskim (66,9%). Wydłużeniu sieci towarzyszył jednak wzrost awaryjności. W 2019r. w powiatach PM zarejestrowano łącznie 1.384 awarie, z czego 1.130 przypadło na powiat szczycieński. Jednostka ta odznaczała się również najwyższą wartością wskaźnika awaryjności (W_A), który w 2019r. osiągnął wartość 2,4, podczas gdy w powiecie nidzickim 0,06, a działdowskim 0,08.

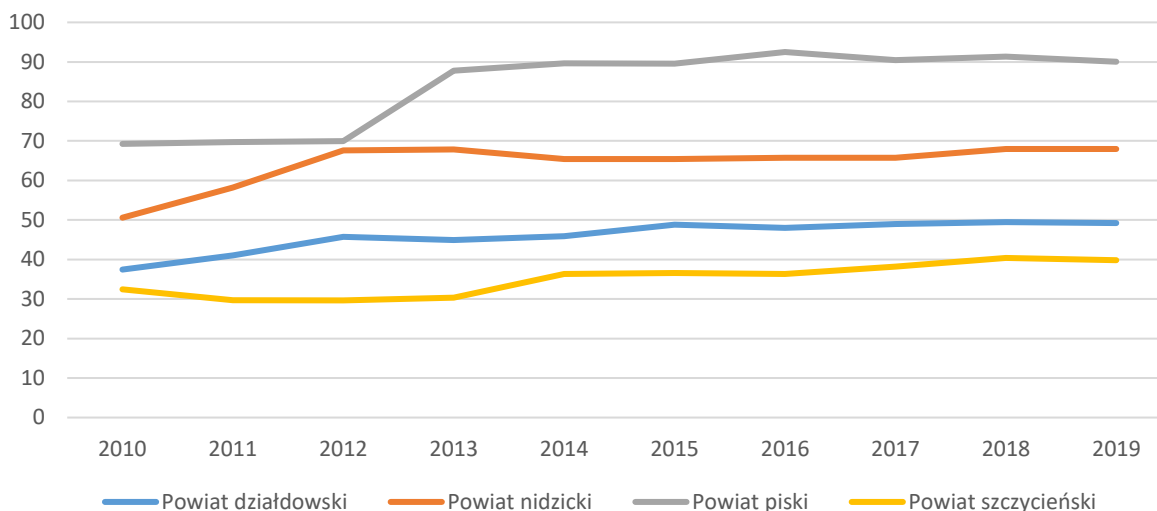
W 2018r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 146.933 osób, w tym 29,5% stanowili mieszkańcy powiatu działdowskiego, 29,2% szczycieńskiego, 27,2% piskiego i 14,1% nidzickiego. Na przestrzeni lat 2010-2019 liczba użytkowników zwiększyła się o 16,4%, co oznacza że rosła ona zdecydowanie wolniej niż długość sieci. Największy wzrost widoczny był w powiecie działdowskim (19,2%), a także piskim (17,7%).

Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do sieci wodociągowej i zmiany tej proporcji w latach 2010-2019 przedstawione są na poniższym rysunku. Widać na nim wyraźnie, że ze wszystkich jednostek administracyjnych PM, to powiat piski uzyskał najwyższy poziom ilościowego pokrycia obu sieci (90,01%). Należy mieć jednak na uwadze, że nie jest to równoznaczne z pełnym zaspokojeniem

³² Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2018. Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn

wszystkich potrzeb mieszkańców w tym zakresie. We wspomnianym samorządzie odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wyniósł bowiem 86,5%, a odsetek mieszkańców użytkujących sieć kanalizacyjną 70,7%.

Rysunek 22. Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do sieci wodociągowej w latach 2010-2019 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Dominacja sieci wodociągowej nad kanalizacyjną przełożyła się na przewagę odsetka ludności korzystającej z wodociągu nad mieszkańcami użytkującymi sieć kanalizacyjną. W 2019r. największa dysproporcja, wynosząca 31,6 pkt. proc., wystąpiła w powiecie szczywieńskim, natomiast najniższa (15,8 pkt. proc.) w piskim.

5.3 Mieszkalnictwo

W grupie czynników determinujących jakość życia mieszkańców danego obszaru ważną rolę, obok systemów komunikacyjnych i infrastruktury sieciowej, odgrywa również infrastruktura mieszkalna. Dzięki niej człowiek jest w stanie zaspokoić różnorodne potrzeby - od tych najbardziej elementarnych, po społeczne i samorealizacji. Na poziomie potrzeb fizjologicznych mieszkanie realizuje funkcje biologiczne, tworzy przestrzeń snu, odżywiania, zachowania czystości. Na poziomie bezpieczeństwa mieszkanie realizuje funkcje ochronne, daje poczucie stabilizacji. Na poziomie potrzeby przynależności mieszkanie spełnia funkcje społeczne, w tym prowadzenia życia towarzyskiego. Mieszkanie może być również źródłem uznania i szacunku, poprzez realizację funkcji humanistycznych, jak budowa więzi sąsiedzkiej i rodzinnej. Mieszkanie może również stanowić źródło zaspokojenia potrzeby samorealizacji tworząc miejsce pracy oraz indywidualną przestrzeń życiową³³.

W 2018r. ludność z terenu Południowych Mazur zamieszkiwała 104.207 mieszkań o łącznej powierzchni 7.009.022 m². Adekwatnie do liczby mieszkańców, największy odsetek mieszkań przypadł na powiat szczywieński (29,0%), a następnie piski (28,8%), działdowski (28,3%) oraz nidzicki (13,9%). Dysproporcje te zniknęły po zrelatywizowaniu liczby mieszkań względem liczby mieszkańców. W takim ujęciu najwyższą

³³ Matel A. 2017. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych mieszkańców Białegostoku w latach 2006-2015. Экономика и управления XXI века, ред. М.Е. Карлицкая, С.Е. Витун, Ли Чон Ку, Е.И. Платоненко, В.С. Фатеев, О.Б. Цехан, Гродно 2017, с. 15-21

wartość wskaźnika miał powiat piski (345,4), potem działdowski (341,1), szczycieński (340,2) i nidzicki (334,2).

Ponad połowa wszystkich mieszkań (64,2%) (i niemal ¼ powierzchni mieszkalnej) była własnością osób fizycznych. W 2019r. średnia powierzchnia mieszkania w powiatach Południowych Mazur wyniosła 73,4 m² przez co była wyższa od średniej wojewódzkiej (68,9 m²) i niemal dorównywała średniej krajowej (74,4 m²). Na przestrzeni lat 2010-2019 wielkość ta nieznacznie się powiększyła - od 1,5 m² w powiecie działdowskim do 4,7 m² w nidzickim. Przeciętnie, na mieszkanie przypadało 3,98 izby, tj. nieco więcej niż średnio w kraju (3,82) i regionie (3,78).

Na tle sytuacji krajowej i regionalnej wyposażenie mieszkań z Południowych Mazur prezentowało się całkiem korzystnie. Poza gazem sieciowym, którym w 2018r. dysponowała ok. ¼ mieszkań (podczas gdy w kraju 38,5%, a w województwie 30,6%), odsetek mieszkań wyposażonych w pozostałe instalacje był tu nieco wyższy. Największa przewaga wystąpiła w przypadku wodociągu, do którego w Południowych Mazurach podłączonych było 69,1% mieszkań (w kraju 67,3% i regionie 64,1%), natomiast najniższa w odniesieniu do centralnego ogrzewania, z którego korzystało 58,3% mieszkań PM (w kraju 57,3% i regionie 55,1%). Sytuację panującą w poszczególnych jednostkach administracyjnych PM przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne (2018r.)

Wyposażenie mieszkań	Rok	Powiat			
		działdowski	niedzicki	piski	szczywieński
wodociąg	2018	72,4	68,8	61,9	73,2
	zmiana 2013=100%	3,1	2,8	2,1	3,9
ustęp spłukiwany	2018	69,4	66,3	60,8	70,6
	zmiana 2013=100%	3,2	2,8	2,1	4,0
łazienka	2018	66,4	64,7	59,6	68,2
	zmiana 2013=100%	3,2	2,8	2,1	3,9
centralne ogrzewanie	2018	61,1	58,9	53,0	60,1
	zmiana 2013=100%	3,1	2,8	2,3	3,9
gaz sieciowy	2018	37,0	28,5	14,7	29,6
	zmiana 2013=100%	1,3	1,0	0,0	1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

6. Infrastruktura społeczna

6.1 Edukacja

Współcześnie przyjmuje się, że podstawowym zasobem, który pozwala na osiągnięcie konkurencyjności i wysokiego poziomu rozwoju jest wiedza. Jej nośnikiem jest wysokiej jakości kapitał ludzki³⁴, który zdaniem G. S. Beckera (autora koncepcji inwestowania w kapitał ludzki) można osiągnąć poprzez wspieranie edukacji, zdobywanie doświadczenia w pracy, szkolenia, opiekę medyczną, a także zdobywanie informacji na temat funkcjonowania gospodarki³⁵. Szczególnie podkreśla się tu rolę edukacji wskazując, że proces kształcenia w różnego typu szkołach sprzyja nabywaniu wiedzy, kształtowaniu umiejętności i kompetencji oraz systemu wartości i postaw niezbędnych w życiu zawodowym i relacjach społecznych młodego człowieka³⁶.

Najefektywniejsza edukacja ma miejsce wówczas gdy w sposób odpowiedzialny rozpoczynana jest od najmłodszych lat życia człowieka. Pierwsze próby łączenia opieki nad dzieckiem z kształtowaniem odpowiednich postaw społecznych i przekazywaniem wiedzy o otaczającym go świecie rozpoczynają się już w żłobku. W 2018r. na terenie Południowych Mazur funkcjonowało 5 tego typu placówek, z czego 2 w powiecie działdowskim i po jednej w pozostałych. Dodatkowo, w powiecie działdowskim działały dwa kluby dziecięce. Łącznie instytucje te oferowały 175 miejsc, czego niemal połowa (49,7%) znajdowała się w powiecie działdowskim. W grudniu 2018r. przebywało w nich 150 dzieci, a pełne obłożenie wystąpiło jedynie w dwóch powiatach, tj. w piskim i szczycieńskim.

Kolejnym etapem rozwoju człowieka jest edukacja przedszkolna. W 2018r. mieszkańcy Południowych Mazur mieli do dyspozycji 48 tego typu instytucji, w tym dwa przedszkola specjalne zlokalizowane w powiecie szczycieńskim i jedno w nidzickim. Adekwatnie do wielkości jednostki terytorialnej, niemal połowa przedszkoli zlokalizowana była w powiecie szczycieńskim (46,9%), a ok. ¼ w działdowskim. Większość z nich prowadzona była przez jednostki samorządu gminnego, tj. 8 na 12 w powiecie działdowskim, 3 na 5 w nidzickim, 6 na 8 w piskim i 13 na 21 w szczycieńskim. Dodatkowo, jedno przedszkole specjalne prowadzone było przez powiat szczycieński. W przedszkolach Południowych Mazur funkcjonowało łącznie 238 oddziałów, w których było 5.242 miejsc (w tym 44 w przedszkolach specjalnych). Na jedno miejsce przypadało średnio więcej niż jedno dziecko (1,3), tj. więcej niż wynosił poziom wskaźnika w Polsce (0,89) i województwie warmińsko-mazurskim (1,0). Nadwyżka popytu nad podażą miejsc przedszkolnych widoczna była przede wszystkim w powiecie nidzickim (1,74), a także działdowskim (1,28) i piskim (1,22).

Młody człowiek zaczyna stawiać pierwsze poważne kroki w zakresie edukacji na etapie szkoły podstawowej. W 2018r. w powiatach Południowych Mazur funkcjonowało 105 tego typu placówek, w których w 1.129 oddziałach uczyło się 18.171 dzieci. Oznacza to, że średnio w klasie było ok. 16 uczniów, co z punktu widzenia efektywności pracy można uznać za wynik optymalny. Proces dydaktyczny prowadzony był przez nauczycieli, zatrudnionych na 1.568,88 etatu, z czego 42,52% przypadało na szkoły specjalne. Organem prowadzącym dla większości jednostek był samorząd gminny (82,7%), a w przypadku szkół specjalnych - samorząd powiatowy (75,0%). Gestorem pozostałej części były różnego rodzaju organizacje i stowarzyszenia. Charakterystykę szkół podstawowych w układzie

³⁴ Bartnik K. M. 2016. *Znaczenie kapitału ludzkiego i społecznego w rozwoju regionalnym na przykładzie Finlandii*. Studia Oeconomica Posnaniensia, 4(6): 7-26

³⁵ Kozuń-Cieślak G. 2013. *Efektywność inwestycji publicznych w kapitał ludzki*. Ekonomista, 3: 319-343

³⁶ Tracz M. 2013. *Rola edukacji w budowaniu kapitału społecznego w Polsce*. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 23, 134-145

poszczególnych powiatów Południowych Mazur zestawiono w tabeli poniżej. Widoczny w niej znaczący przyrost liczby oddziałów i etatów nauczycielskich to w dużej części efekt reformy systemu oświaty z 2017r., która polegała m.in. na wydłużeniu nauki w szkole podstawowej (z 6 do 8 lat) i likwidacji gimnazjów³⁷.

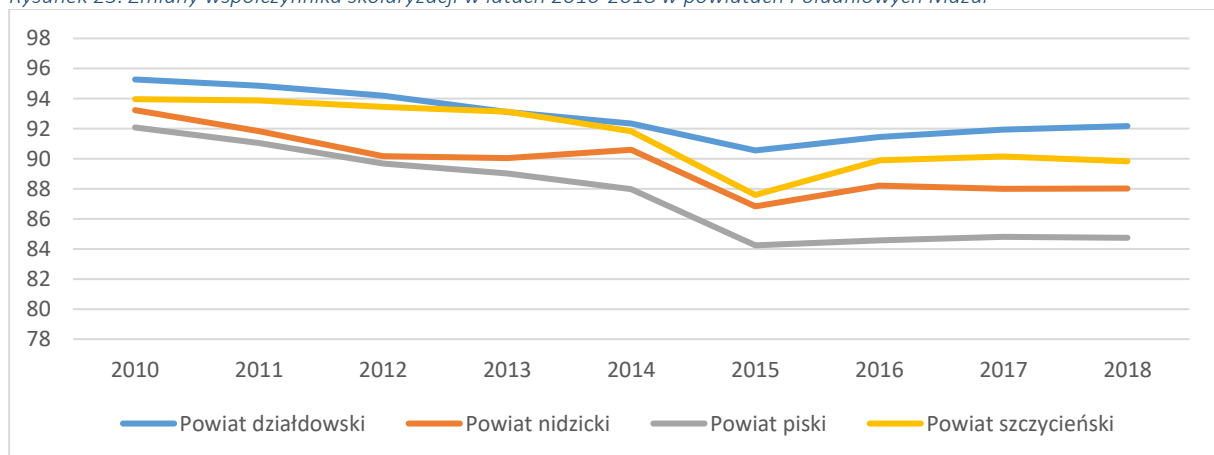
Tabela 12. Charakterystyka szkolnictwa podstawowego w powiatach Południowych Mazur (2018r.)

Wyszczególnienie	Rok	Powiat			
		działdowski	niedzicki	piski	szczycieński
Szkoły	2018	31,0	16,0	26,0	32,0
	zmiana 2012=100%	10,7	6,7	4,0	-5,9
Oddziały	2018	336,0	174,0	266,0	353,0
	zmiana 2012=100%	38,3	39,2	41,5	32,7
Uczniowie	2018	5610,0	2597,0	4286,0	5678,0
	zmiana 2012=100%	32,6	17,7	21,8	26,1
Etaty nauczycielskie	2018	461,1	240,1	379,0	488,7
	zmiana 2012=100%	42,2	41,2	37,5	33,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji (brutto i netto). Współczynnik netto informuje o relacji liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania³⁸. W 2018r. średnia wartość tej miary wyniosła w powiatach PM 88,69% i była niższa o 5,16 pkt. proc. od współczynnika skolaryzacji wyznaczonego dla Polski i o 0,52 pkt. proc. niższa od średniej wojewódzkiej. Najwyższą wartość miary osiągnęły szkoły z powiatu działdowskiego (92,16%) natomiast najniższą z piskiego (84,75%). Na przestrzeni lat 2010-2018 współczynnik skolaryzacji zmniejszył się o niemal 5 pkt. proc., przy czym ubytek przekraczający średnią wyznaczoną dla obszaru PM osiągnął powiat piski (-7,3 pkt. proc.) oraz niedzicki (-5,2 pkt. proc.). Zmiany wartości współczynnika skolaryzacji w latach 2010-2019 w poszczególnych powiatach PM przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 23. Zmiany współczynnika skolaryzacji w latach 2010-2018 w powiatach Południowych Mazur

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

³⁷ W latach 2017-2019 ostatnie roczniki tych szkół funkcjonowały jako tzw. „oddziały gimnazjalne”, a ostatecznie zniknęły z ustroju szkolnego 1 września 2019 r. W związku z likwidacją tego ogniwa systemu oświaty jego szczegółowa analiza została pominięta.

³⁸ https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_EDUKACJA_2012a.pdf

Obecnie, jednym z kryteriów oceny poziomu nauczania w placówce oświatowej są wyniki z egzaminu kończącego edukację na poziomie szkoły podstawowej (tzw. egzamin ośmioklasisty). W 2020r. w jego ramach do języka polskiego przystąpiło do 2.127 uczniów, do matematyki - 1.126, do języka angielskiego - 1.886, do języka niemieckiego - 237 i do języka rosyjskiego - 2. Zagregowane i uogólnione wyniki dla poszczególnych powiatów zestawione są w poniższej tabeli.

Tabela 13. Wyniki egzaminów ósmoklasisty wg powiatów (2020r.)

Przedmiot	Liczba szkół z wynikiem*	Powiat			
		działdowski	nidzicki	piski	szczycieński
Język polski	niskim	15	7	11	8
	średnim	14	7	10	17
	wysokim	2	1	1	2
Matematyka	niskim	13	9	14	10
	średnim	17	5	5	17
	wysokim	1	1	3	0
Język angielski	niskim	11	6	9	12
	średnim	19	8	7	13
	wysokim	1	0	4	2
Język niemiecki	niskim	1	1	0	0
	średnim	1	1	3	3
	wysokim	0	0	0	0

* tylko szkoły, w których do egzaminu w danej części przystąpiło min. 5 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Łomży.

Na terenie Południowych Mazur działały również cztery szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, tj. trzy prowadzone przez Ministra ds. kultury i dziedzictwa narodowego (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia w Piszcu, Państwowa Szkoła Muzyczna w Działdowie i Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. Fryderyka Chopina w Szczytnie), a także prowadzona przez spółkę prawa handlowego Niepubliczna Szkoła Muzyczna I stopnia RES FACTA MUSICA w Nidzicy. W 2018r. uczęszczało do nich 197 uczniów.

Zmiany w systemie oświaty, zapoczątkowane w 2017r., objęły również szkolnictwo średnie, przy czym na tym poziomie ich wdrażanie rozpoczęło się w roku szkolnym 2019/2020 i potrwa do roku 2023/2024. W nowym systemie instytucjonalnym, absolwenci szkół podstawowych mogą kontynuować naukę w 4-letnim liceum ogólnokształcącym, 5-letnim technikum, 3-letniej szkole branżowej (I stopnia), 2-letniej szkole branżowej (II stopnia). Z kolei osoby z wykształceniem średnim, którym zależy na uzyskaniu dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, mogą uczęszczać do szkół policealnych (nauka w nich trwa od 1 roku do 2,5 lat). W odróżnieniu od pozostałych typów, szkoły te nie podlegają zmianom strukturalnym realizowanym w ramach reformy systemu oświaty³⁹.

W 2018r. w powiatach PM funkcjonowały 23 szkoły ogólnokształcące, tj. o 46,5% mniej niż w 2010r. W liceach ogólnokształcących (bez specjalnych) w 91 oddziałach uczyło się 2.261 osób, co dawało prawie 25 osób na klasę. Szkoły te były prowadzone przez samorząd powiatowy (10 przypadków), samorząd gminny (4) oraz organizacje społeczne i stowarzyszenia (2). Na poziomie szkolnictwa ogólnego funkcjonowały także licea dla dorosłych, które jednak stanowiły zdecydowaną mniejszość. Łącznie w 7 szkołach, w ramach 24 oddziałów uczyło się tam 720 osób. Inaczej niż to miało miejsce w przypadku szkół dla młodzieży, organem prowadzącym placówek dla dorosłych były najczęściej różnego rodzaju

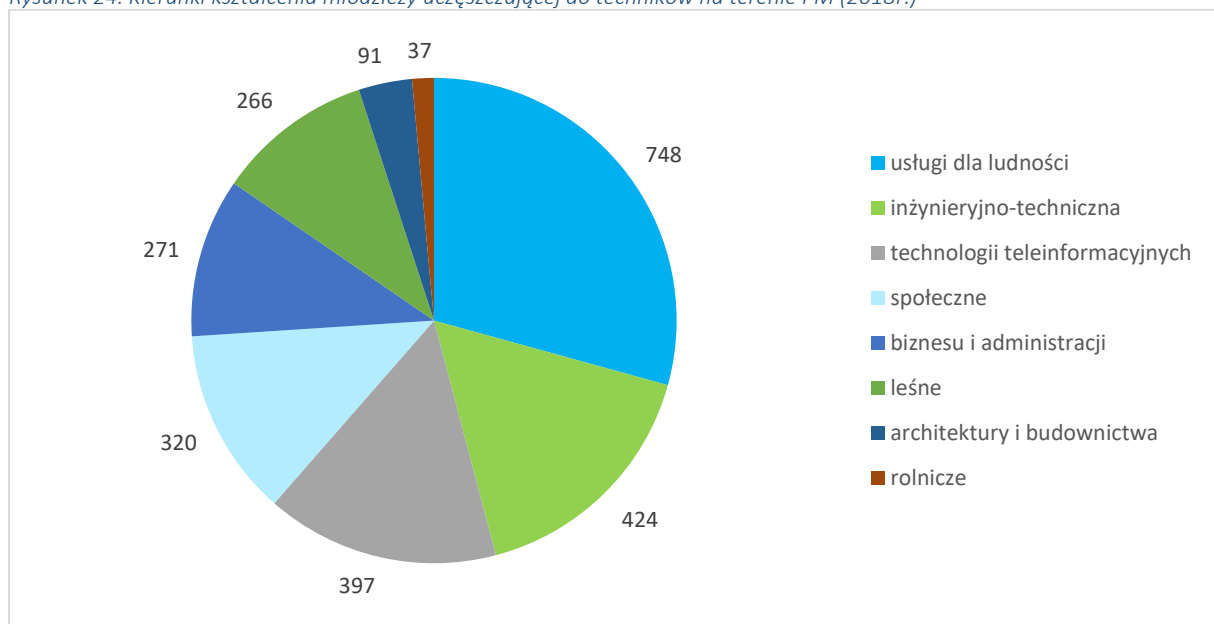
³⁹ https://eurydice.org/pl/wp-content/uploads/2017/10/System-edukacji-w-Polsce_2017_2018_PL.pdf

organizacje i stowarzyszenia (6 jednostek). Proces dydaktyczny w szkołach ogólnokształcących obsługiwali nauczyciele zatrudnieni łącznie na 185,85 etatu. Na przestrzeni lat 2011-2018 liczba etatów nauczycielskich uległa ograniczeniu o 21,0% i był to proces przebiegający równoległe do systematycznie zmniejszającej się liczby uczniów (spadek o 21,0%).

Redukcja liczby uczniów, którzy w latach 2011-2018 podejmowali naukę w liceach przełożyła się na znaczne zmniejszenie liczby absolwentów przystępujących do egzaminu maturalnego. Na przestrzeni 8 lat objętych analizą spadek ten wyniósł 41,6% (z 1.382 osób w 2011r. do 807 w 2018r.). W tym kontekście za pozytywny uznać należy utrzymujący się od 2014r. spadek odsetka abiturientów, którzy przystąpili do matury, ale nie otrzymali świadectwa dojrzałości - w 2014r. takich osób było 180, podczas gdy w 2018r. już tylko 70.

W ciągu ostatnich lat w systemie szkolnictwa średniego w Polsce, równoległe do liceów ogólnokształcących, funkcjonowała również grupa szkół zawodowych, a w tym: licea profilowane dla młodzieży (zwykłe i specjalne) i dorosłych, technika dla młodzieży (zwykłe i specjalne) i dorosłych, technika uzupełniająca dla młodzieży (zwykłe i specjalne) i dorosłych, ponadpodstawowe średnie szkoły zawodowe dla dorosłych, ponadgimnazjalne technika uzupełniająca dla dorosłych. Z danych GUS wynika, że z tej grupy do 2018r. na terenie PM przetrwała tylko jedna kategoria, tj. technika dla młodzieży zwykłe. Na analizowanym obszarze działało łącznie 14 takich placówek, z czego 5 w powiecie działowskim, 4 w nidzickim, 3 w piskim i 2 w szczycieńskim, a organem założycielskim dla większości z nich (13) był samorząd powiatu. W szkołach tych funkcjonowało 113 oddziałów, w których uczyło się 2.554 osób. Niemal ¼ młodzieży uczęszczającej do techników (bez specjalnych) kształciło się na czterech spośród 26 kierunków wyodrębnionych zgodnie z ISCED-F - 2013⁴⁰. Były to: usługi dla ludności (29,3%), inżynierijno-techniczna (16,6%), technologii teleinformatycznych (15,5%), społeczne (12,5%) (rys.). Podobnie jak to miało miejsce w liceach ogólnokształcących, tak i tu widoczny był spadek liczby uczniów, który w latach 2010-2018 wyniósł -17,5%.

Rysunek 24. Kierunki kształcenia młodzieży uczęszczającej do techników na terenie PM (2018r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

⁴⁰ Międzynarodowa Klasyfikacja Kierunków Kształcenia ISCED-F 2013

Jednym z działań podjętych w ramach reformy systemu edukacji w Polsce było przekształcenie (1 września 2017r.) trzyletnich zasadniczych szkół zawodowych w branżowe szkoły I stopnia. Zmiany te podyktowane były m.in. zmniejszającym się znaczeniem i prestiżem szkół zawodowych, co przejawiało się dramatycznym spadkiem chętnych do podjęcia w nich nauki. W myśl nowych rozwiązań, absolwent trzyletniej szkoły branżowej I stopnia będzie mógł kontynuować edukację w branżowej szkole II stopnia (uruchomienie tego poziomu zaplanowane zostało na rok szkolny 2020/2021), a następnie przystąpić do egzaminu maturalnego i ewentualnie starać się o przyjęcie na studia wyższe. Nowo utworzona branżowa szkoła I stopnia umożliwi otrzymanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i uzyskanie wykształcenia zasadniczego branżowego. Absolwent branżowej szkoły I stopnia będzie przygotowany zarówno do podjęcia pracy, jak i do kontynuowania kształcenia.

W 2018r. w powiatach Południowych Mazur działało 11 tego typu szkół, z czego 7 prowadzonych było przez samorząd powiatowy, dwie (w powiecie działdowskim i szczycieńskim) przez samorząd gminny, jedna przez Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego w Olsztynie i jedna przez nieokreślonego gestora. W 34 oddziałach uczyło się tu łącznie 799 uczniów, co stanowiło 177,9% ich liczby z roku poprzedniego. Dodatkowo, w powiecie nidzickim i szczycieńskim funkcjonowały dwie, prowadzone przez samorząd powiatowy, szkoły branżowe specjalne, w których w dwóch oddziałach uczyło się 12 osób. Nauczyciele realizujący proces dydaktycznych w tych szkołach zatrudnieni byli łącznie na 65,32 etatach, z czego 95,5% przypadało na szkoły branżowe zwykłe.

W systemie szkolnictwa zawodowego, oprócz szkół branżowych, funkcjonują również szkoły specjalne przysposabiające do pracy, których zadaniem jest przygotowanie młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną (w stopniu umiarkowanym i znacznym) oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi do funkcjonowania na rynku pracy. W 2018r. szkoły tego typu zlokalizowane były w każdym powiecie Południowych Mazur, a w tym: w działdowskim - 3, w nidzickim - 3, w piskim - 2 i w szczycieńskim - 4.

Ostatnim ogniwem infrastruktury edukacyjnej są uczelnie wyższe. Południowe Mazury mogą poszczycić się w tym obszarze jedną instytucją mającą istotne znaczenie w skali kraju, tj. Państwową Szkołą Policji w Szczytnie. W 2018r. studiowało na niej 2.249 studentów, tj. 8,3% osób studiujących na Warmii i Mazurach.

6.2 Sport

Zgodnie z klasyfikacją GUS w skład infrastruktury sportowej wchodzi m.in. następujące obiekty:

1. boiska (a w tym: boiska piłkarskie, boiska do koszykówki, boiska do piłki ręcznej, boiska do piłki siatkowej, boiska uniwersalne-wielozadaniowe),
2. stadiony,
3. hale sportowe o wymiarach od 36x19 m,
4. sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze,
5. korty tenisowe (kryte i otwarte),
6. pływalnie kryte.

W 2018r. dominującą rolę w infrastrukturze sportowej Południowych Mazur odgrywały mniejsze obiekty ukierunkowane bardziej na wspieranie aktywności fizycznej lokalnej społeczności niż organizację poważniejszych imprez sportowych. Wśród nich największy odsetek miały siłownie zewnętrzne, których liczba (m.in. dzięki wsparciu funduszy zewnętrznych) na przestrzeni lat 2010-2018 wzrosła o 100% (z 0

w 2010r. do 60 w 2018r.). Spory przyrost zauważalny był także w zakresie boisk uniwersalnych-wielozadaniowych, których liczba zwiększyła się z 33 w 2010r. do 47 szt. w 2018r., wypełniając tym samym lukę wynikającą z redukcji boisk piłkarskich (-12 obiektów). Infrastrukturę sportową w poszczególnych powiatach PM (oraz zmiany w tym zakresie) zawiera poniższa tabela.

Tabela 14. Infrastruktura sportowa na terenie powiatów Południowych Mazur

Wyszczególnienie	Rok	D	N	P	SZ
Stadiony	2018	4	3	4	4
	zmiana 2010=100%	-20,0	50,0	-20,0	-33,3
Boiska	2018	12	0	1	14
	zmiana 2010=100%	71,4	-100,0	-96,2	250,0
Boiska do koszykówki	2018	1	0	0	1
	zmiana 2010=100%	100,0	-100,0	-	-50,0
Boiska do piłki siatkowej	2018	0	0	0	4
	zmiana 2010=100%	-100,0	-	-100,0	-20,0
Boiska uniwersalne-wielozadaniowe	2018	12	1	23	11
	zmiana 2010=100%	20,0	0,0	27,8	175,0
Hale sportowe o wymiarach od 36x19 m	2018	2	1	1	4
	zmiana 2010=100%	0,0	0,0	-66,7	33,3
Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze	2018	2	0	0	3
	zmiana 2010=100%	100,0	-	-	0,0
Korty tenisowe (otwarte)	2018	3	0	0	6
	zmiana 2010=100%	50,0	-	-	200,0
Pływalnie kryte	2018	0	0	1	3
	zmiana 2010=100%	-	-	0,0	200,0
Strzelnice	2018	0	0	0	1
	zmiana 2010=100%	-	-	-	0,0
Lodowiska sztuczne	2018	1	0	0	0
	zmiana 2010=100%	0,0	-	-	-
Skateparki	2018	1	1	1	2
	zmiana 2010=100%	0,0	0,0	100,0	100,0
Siłownie zewnętrzne	2018	31	2	12	15
	zmiana 2010=100%	100,0	100,0	100,0	100,0

D - powiat działdowski, N - powiat nidzicki, P - powiat piski, S - powiat szczycieński

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Z analizy danych wynika, że Południowe Mazury wpisują się w ogólnopolski trend podejmowania aktywności fizycznej. Widoczne jest to szczególnie w zwiększającej się w latach 2012-2018 liczbie klubów sportowych (+2,5%) i ich członków (+11,8%), trenerów (+98,1%) i osób ćwiczących (+14,8%).

6.3 Kultura

Na terenie Południowych Mazur nie ma instytucji tzw. kultury wysokiej, które zlokalizowane są przede wszystkim w Olsztynie, a także w mniejszym stopniu w Elblągu. Wyłącznie w tych dwóch miastach znajdują się teatry (stałe) i instytucje muzyczne (filharmonia, orkiestra kameralna). W powiatach PM funkcjonują za to instytucje muzealne (9 jednostek), które znajdują się w powiecie działdowskim (1),

piskim (3) i szczycieńskim (1). Z wyjątkiem muzeum w Szczytnie, opieka nad tymi zabytkami leży w gestii samorządu terytorialnego (powiatu lub gminy). W 2019r. wskaźnik odwiedzających te obiekty osób w przeliczeniu na tys. mieszkańców wyniósł średnio 315,5, co stanowiło 62% wartości wskaźnika wyznaczonego dla całego regionu (z liczbą muzeów = 32) i 29,9% Polski (959 obiektów). Na przestrzeni lat liczba odwiedzających systematycznie rosła (z wyjątkiem muzeum w Szczytnie, które odnotowało spadek), a spektakularny wręcz przyrost wskaźnika odwiedzających (o 248,4%⁴¹) wykazało muzeum w Działdowie.

Na analizowanym obszarze działalność kulturalna realizowana była za pomocą centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury oraz świetlic. W 2019r. łącznie działały 32 takie placówki, z czego ponad połowa (17) na terenie powiatu działdowskiego. Były to głównie świetlice (13) oraz ośrodki kultury (12).

Ważną rolę w propagowaniu kultury i integracji społecznej na poziomie lokalnym pełnią biblioteki. Na terenie Południowych Mazur zasobność tych instytucji, wyrażona liczbą woluminów w przeliczeniu na tys. mieszkańców (2.591,8), była skromniejsza niż średnio w województwie (2.872,2), a także w kraju (3.309,8). Korzystniej natomiast kształtował się wskaźnik ludności przypadającej na 1 placówkę biblioteczną, który w powiatach PM wyniósł 2.387 i był niższy zarówno od wyznaczonego dla województwa (3.686), jak i kraju (4.324). Wartość wskaźnika sugerowała większą niż na obszarach referencyjnych liczbę obiektów, a przez to i dostępność. Dostępnym okazały się również wypożyczenia księgozbioru na czytelnika w woluminach - 18, podczas gdy w regionie - 19, a w kraju - 17.

6.4 Ochrona zdrowia

Pierwszym ogniwem w systemie opieki zdrowotnej jest podstawowa opieka medyczna. W 2019r. na terenie Południowych Mazur w jej ramach udzielono 1.043.448 porad, co stanowiło 16,1% konsultacji zrealizowanych w województwie warmińsko-mazurskim. Jedynie niewielka część z nich (8,8%) odbyła się w podmiotach, które podlegały samorządowi terytorialnemu. Łącznie takich jednostek było 12, z czego 2 funkcjonowały na terenie powiatu działdowskiego, 7 - piskiego i 3 szczycieńskiego. Choć liczba udzielonych porad na przestrzeni lat 2012-2019 ulegała drobnym wahaniom (wartość rozstępu indeksów łańcuchowych⁴² wyznaczonych dla tego okresu wyniosła 7,3 pkt. proc.), to jednak porównanie sytuacji w roku końcowym (2019) i bazowym (2012) wskazywało na trend rosnący. W ciągu analizowanego okresu liczba zarejestrowanych wizyt u lekarza wzrosła o 91.381, tj. o 9,6%.

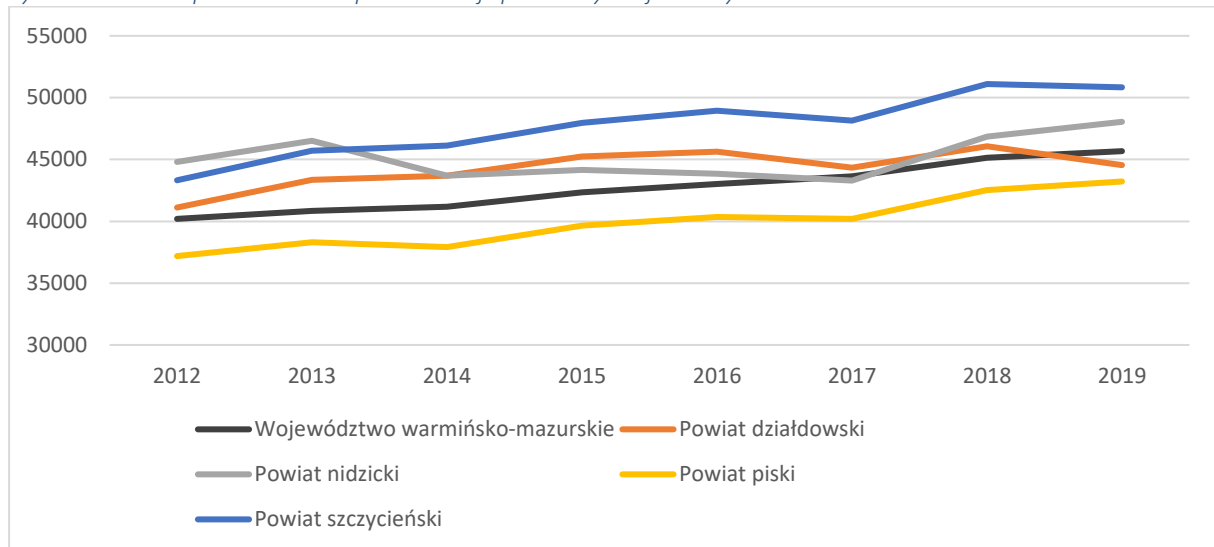
Mając na uwadze, że na liczbę porad lekarskich ogółem (oprócz m.in. stanu zdrowia mieszkańców i ich struktury wiekowej) ma również wpływ liczba osób zamieszkujących daną jednostkę administracyjną, do oceny sytuacji panującej w poszczególnych powiatach wykorzystano wskaźnik liczby porad lekarskich w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców ($W_{lek.por/10tys.miesz}$). Z jednej strony wielkość ta ma charakter destymulacyjny, a wzrost jej wartości może świadczyć o pogarszającym się stanie zdrowia ludności, ubytkach kadrowych punktów podstawowej opieki medycznej czy redukcji przychodni. Z drugiej strony, wskaźnik nosi znamiona stymulacyjny informujący o większej dostępności do lekarzy podstawowej opieki medycznej i szerszej możliwości korzystania z oferowanych przez nich usług. W 2019r. najwyższą wartość wskaźnika $W_{lek.por/10tys.miesz}$ (wynoszącą 50.846,40) oraz najwyższy przyrost w stosunku do roku bazowego (17,4%) odnotowano w powiecie szczycieńskim, natomiast najmniejszą intensywnością

⁴¹ Z uwagi na brak danych dla lat 2010-2013 rokiem bazowym dla wskaźnika był 2014 r.

⁴² Indeksy łańcuchowe (o zmiennej podstawie) informują o tym jak zmieniała się wartość zjawiska w danym roku względem roku poprzedniego.

kontaktów z lekarzami podstawowej opieki medycznej charakteryzował się powiat piski (43.219,38), zaś najmniejszym przyrostem (7,26%) powiat nidzicki. Zmiany wartości wskaźnika w latach 2012-2019 przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 25. Liczba porad lekarskich podstawowej opieki medycznej na 10 tys. mieszkańców w latach 2012-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Drugi szczebel w systemie ochrony zdrowia stanowi leczenie specjalistyczne realizowane w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. W 2019r. na terenie Południowych Mazur funkcjonowało 139 poradni świadczących tego typu usługi, co stanowiło 16,0% jednostek zarejestrowanych w województwie warmińsko-mazurskim. Łącznie udzieliły one 1.401.389 porad, tj. 14,1% ogółu odnotowanych na terenie Warmii i Mazur. Średnio na jedną przychodnię przypadła 10.082 konsultacji, przy czym największą ich liczbę zarejestrowały przychodnie z powiatu nidzickiego (10.925), natomiast najmniejszą z piskiego (8.545). Wskaźnik liczby porad przypadających na 10 tys. mieszkańców ($W_{por.amb}/10tys.miesz$) wyniósł dla Południowych Mazur 62.700 i był niższy od wskaźnika wyznaczonego zarówno dla kraju (75.935), jak i dla regionu (69.686). Najwyższa wartość wskaźnika wystąpiła w powiecie nidzickim (66.500), najniższa w piskim (57.841). Na przestrzeni lat 2012-2019 widoczny był wzrost liczby porad przypadających na 10 tys. mieszkańców (który w skali całego obszaru PM wyniósł 11,7%) i spadek liczby porad przypadających na przychodnię (-2,5%), co było m.in. konsekwencją przyrostu liczby placówek (+14 nowych). Zmiany wartości wskaźników opisujących sytuację poszczególnych powiatów w zakresie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej zestawione są w poniższej tabeli.

Tabela 15. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna w powiatach Południowych Mazur

Wyszczególnienie	Rok	D	N	P	SZ
Liczba przychodni	2019	39	20	38	42
	zmiana 2012=100%	8,3	11,1	11,8	13,5
Liczba udzielonych porad ogółem	2019	408.487	218.498	324.692	449.712
	zmiana 2012=100%	1,8	-2,9	24,6	10,9
Liczba udzielonych porad w przeliczeniu na przychodnię	2019	10.474	10.925	8.545	10.707
	zmiana 2012=100%	-6,0	-12,6	11,5	-2,3
Liczba udzielonych porad w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	2019	62.710	66.500	57.841	64.822
	zmiana 2012=100%	4,3	0,9	28,9	14,0

D - powiat działdowski, N - powiat nidzicki, P - powiat piski, S - powiat szczywieński

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Ostatnim szczeblem infrastruktury medycznej jest stacjonarna opieka medyczna obejmująca opiekę szpitalną. Na terenie Południowych Mazur realizowana jest ona w SP ZOZ w Działdowie⁴³, ZOZ w Nidzicy, ZOZ w Szczytnie i SP ZOZ Szpitalu Powiatowym w Piszcu. W 2018r. podmioty te dysponowały 685 łózkami, co oznaczało, że na jedno łóżko w szpitalu przypadało 328 osób (w Polsce 211, a w województwie 223). Najmniej korzystna sytuacja panowała w powiecie szczywieńskim, w którym na jedno łóżko szpitalne przypadało 510 mieszkańców, natomiast najkorzystniejsza w powiecie działdowskim, w którym wartość wskaźnika wyniosła 233. Na przestrzeni lat 2010-2018 liczba łóżek w szpitalach zmniejszyła się o 127, z tego w powiecie działdowskim ubyły 93, w nidzickim przybyło 6, w piskim ubyło 25 i w szczywieńskim ubyło 15.

Ogólną charakterystykę szpitali z uwzględnieniem funkcjonujących w nich oddziałów i liczbą łóżek wg stanu na 3.10.2020r. zawiera poniższa tabela. Zawarte w niej informacje pochodzą z ksiąg rejestrowych Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą prowadzonego zgodnie z Ustawą z dnia 15 kwietnia 2011r. o działalności leczniczej.

⁴³ Szpital jest zakwalifikowany do tzw. sieci szpitali, tj. do I poziomu systemu zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ), zapewniając świadczeniobiorcom dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie: leczenia szpitalnego, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej realizowanej w poradniach przyszpitalnych, rehabilitacji leczniczej, programów lekowych oraz nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej, przy jednoczesnym zagwarantowaniu ciągłości i kompleksowości udzielanych świadczeń medycznych.

Tabela 16. Oddziały w szpitalach powiatowych PM wraz z liczbą łóżek (2020r.)

Oddział*	Powiat			
	działdowski	nidzicki	piski	szczycieński
Anestezjologii i intensywnej terapii	4	-	4	3
Blok operacyjny	-	4	3	-
Chirurgiczny ogólny	26	19	20	30
Chirurgii urazowo-ortopedycznej	17	-	20	-
Chorób wewnętrznych	35	32	35	45
Geriatryczny	-	28	-	-
Kardiologiczny	12	-	-	-
Medycyny paliatywnej	12	-	6	-
Nefrologiczny	2	-	-	-
Neonatologiczny	16	-	10	-
Neurologiczny	19	-	10	-
Obserwacyjno-zakaźny	-	-	15	-
Pediatryczny	17	9	20	12
Położniczo-ginekologiczny	26	18	20	32
Psychiatryczny	30	-	-	-
Rehabilitacji neurologicznej	10	-	-	-
Rehabilitacyjny	15	-	-	-
Reumatologiczny	10	-	-	-
Szpitalny oddział ratunkowy	-	-	5	-
Udarowy	16	-	-	-
Urologiczny	1	-	-	-
Zakład opiekuńczo-leczniczy	-	44	-	-

* nazewnictwo oddziałów wg kodów resortowych charakteryzujących specjalność komórki organizacyjnej zgodnie z częścią VIII systemu resortowych kodów identyfikacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://rpwdl.csioz.gov.pl/RPM>.

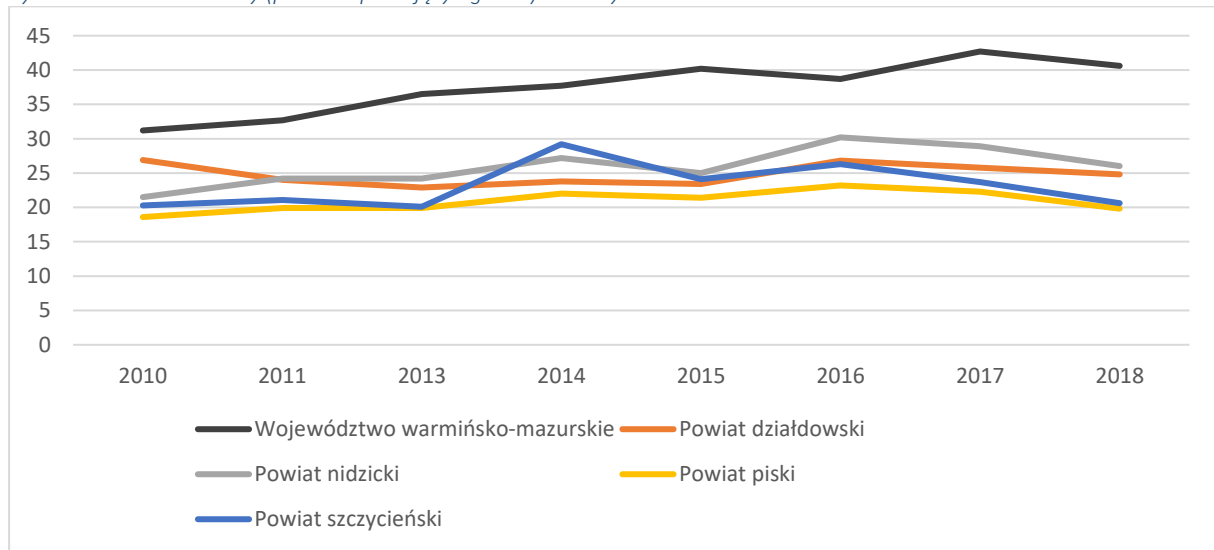
Wszystkie szpitale realizują (na miarę swoich możliwości finansowych) różnego rodzaju inwestycje, mające na celu podniesienie jakości świadczonej opieki medycznej. Poza trzema przypadkami (ZOZ w Nidzicy, ZOZ w Szczytnie oraz ZOZ w Pieszku) sprowadzają się one do doposażania poszczególnych jednostek organizacyjnych w nowoczesny sprzęt medyczny. Projekty skutkujące przyrostem powierzchni szpitalnej i tym samym umożliwiające zwiększenie liczby łóżek realizowane są obecnie w dwóch szpitalach, tj. w Nidzicy i w Szczytnie. ZOZ w Nidzicy, korzystając ze wsparcia RPO Warmia i Mazury 2014-2020 (Poddziałanie 9.1.1 Rozwój specjalistycznych usług medycznych), kończy przedsięwzięcie pn. „Rozbudowa i doposażenie budynku Zespołu Opieki Zdrowotnej w Nidzicy na potrzeby udzielania świadczeń zdrowotnych dla osób starszych i niepełnosprawnych - utworzenie Oddziału Geriatrycznego oraz pracowni TK”. W nowym budynku znajdzie się m.in. 28-łóżkowy oddział geriatryczny stanowiący odpowiedź na potrzeby zdrowotne starzejącego się społeczeństwa. W nowej części znajdzie się także miejsce na jeszcze jeden oddział (32-łóżkowy) oraz nowoczesny blok operacyjny. Z kolei powiat Szczycieński realizuje projekt pn. „Rozbudowa szpitala powiatowego ZOZ w Szczytnie”, w ramach którego zostanie wybudowane i oddane do użytku nowe skrzydło szpitala. Zlokalizowane zostaną w nim: oddział dziecięcy, oddział wewnętrzny, apteka szpitalna, laboratorium analityczne i

mikrobiologiczne, pracownia endoskopowa, a zwolnione miejsce w starej części zajmie zakład opiekuńczo-leczniczy.

W 2020r. w SP ZOZ Szpitalu Powiatowym w Piszcu zrealizowano projekt „Doposażenie SP ZOZ Szpitala Powiatowego w Piszcu w narzędzia wspomagające walkę z COVID-19”. Doposażono szpital m.in. w sprzęt medyczny, urządzenia do dezynfekcji oraz ambulans transportowy do przewozu osób chorych (pacjentów zakaźnych wymagających leczenia w specjalistycznym szpitalu wyższego stopnia). Doposażenie służy pracy oddziału obserwacyjno-zakaźnego, izolatorium oraz całodobowego punktu pobrania materiału biologicznego. Jednym z najważniejszych w ostatnim czasie przedsięwzięć jest obecnie realizowany w SP ZOZ Szpitalu Powiatowym w Piszcu, duży projekt „Przebudowa i rozbudowa oddziału obserwacyjno-zakaźnego na terenie SP ZOZ Szpitala Powiatowego w Piszcu”. Kompleksowy remont zakładu przebudowę, rozbudowę i doposażenie oddziału obserwacyjno-zakaźnego. Celem głównym przedsięwzięcia jest podniesienie poziomu bezpieczeństwa osób zagrożonych chorobami zakaźnymi na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich i całego województwa warmińsko-mazurskiego. Przedsięwzięcie odpowiada rosnącej potrzebie leczenia pacjentów z chorobami zakaźnymi (w tym odkleszczowymi) na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego. W wyniku rozbudowy oddziału nastąpią wzrost jakości usług medycznych w obszarze chorób zakaźnych oraz poprawa warunków leczenia chorób zakaźnych u pacjentów z całego województwa warmińsko-mazurskiego. (w tym zwiększenie liczby pomieszczeń i łóżek).

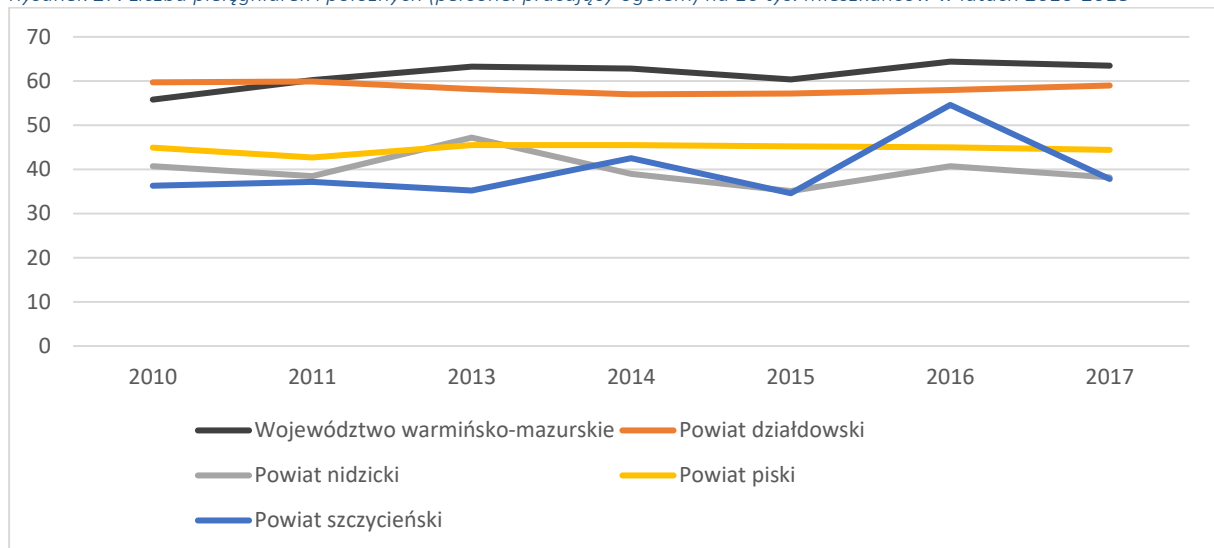
Jakość usług medycznych wszystkich szczebli i sprawne działanie placówek ochrony zdrowia zależy w głównej mierze od zatrudnionej tam kadry medycznej. W 2019r. na 10 tys. mieszkańców PM przypadało średnio 23 lekarzy oraz 43 pielęgniarki i położne, co plasowało Południowe Mazury znacznie poniżej średniej krajowej (58 lekarzy/10 tys. mieszkańców; 72 pielęgniarki i położne/10 tys. mieszkańców) i wojewódzkiej (37 lekarzy/10 tys. mieszkańców, 61 pielęgniarki i położne/10 tys. mieszkańców). Najkorzystniejsza sytuacja w zakresie opieki lekarskiej panowała w powiecie nidzickim, w którym na 10 tys. mieszkańców przypadało 26 lekarzy, natomiast najmniej korzystna w piskim - 20 lekarzy/10 tys. mieszkańców. Z kolei największa liczba pielęgniarek i położnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców pracowała w powiecie działdowskim (57), natomiast najniższa w nidzickim (31). Liczba kadry medycznej (lekarzy, pielęgniarek i położnych) zmieniała się w czasie. Porównanie analizowanych wskaźników w dwóch momentach czasowych, tj. roku bazowym (2010) i końcowym (2019) wykazało wzrost liczby lekarzy o 4,5% i redukcję personelu pielęgniarskiego o 6,2%. Zmiany liczebności kadry medycznej w poszczególnych powiatach przedstawione są na poniższych rysunkach.

Rysunek 26. Liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Rysunek 27. Liczba pielęgniarek i położnych (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

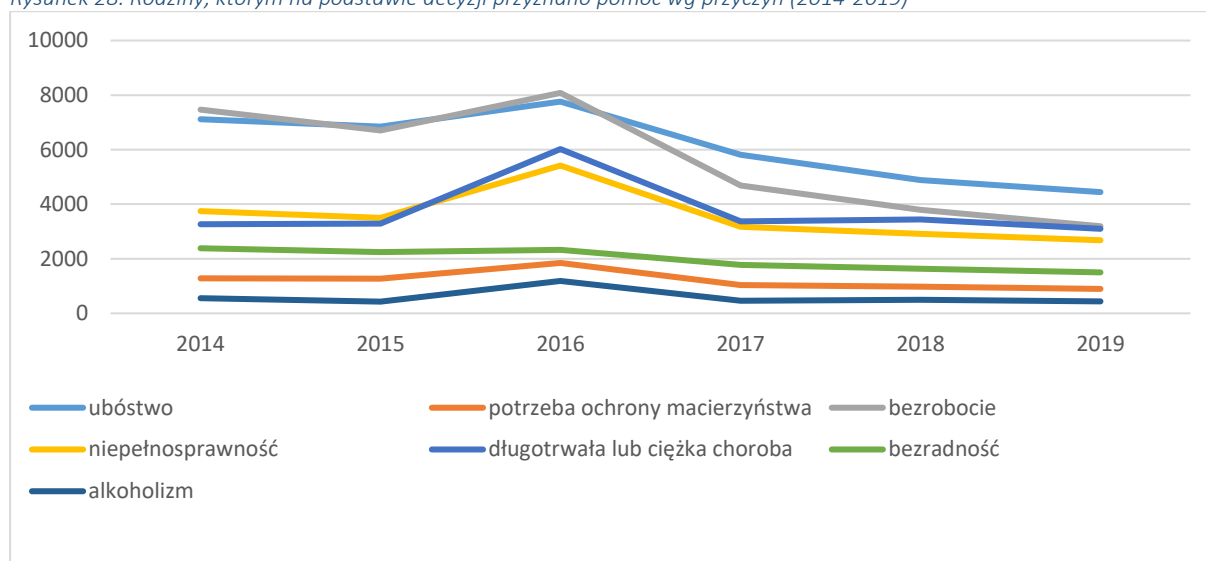
Uzupełnienie infrastruktury ochrony zdrowia stanowią apteki i punkty apteczne. W 2019r. na terenie Południowych Mazur na jedną aptekę ogólnodostępną przypadało 3.725 osób, tj. o 601 więcej niż ogółem w kraju i o 280 więcej niż średnio w regionie. Najmniejszym nasyceniem tymi obiektami i największą stabilnością w tym zakresie charakteryzował się powiat piski, w którym na jedną aptekę przypadało 4.678 mieszkańców, redukcja liczby tych obiektów w latach 2010-2019 wyniosła 4,1%. Z kolei największe nasycenie i najmniej stabilna sytuacja panowały w powiecie działdowskim, w którym w 2019r. na jedną aptekę przypadało 3.102 osoby, a ubytek tych obiektów w latach 2010-2019 wyniósł 30,4%.

6.5 Opieka i pomoc społeczna

Na terenie Południowych Mazur występują liczne problemy społeczne spowodowane w głównej mierze przez niskie zarobki uniemożliwiające zapewnienie rodzinom godnej egzystencji (26,5% przyczyn,

z powodu których w 2019r. przyznano świadczenie z pomocy społecznej), bezrobocie (19,1%), długotrwałą lub ciężką chorobę (18,5%), niepełnosprawność (16,0%), a także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (9,0%). W ostatnich latach dzięki korzystnej sytuacji gospodarczej i rządowym programom socjalnym położenie osób borykających się z problemami uległo poprawie. Liczba rodzin, które uzyskały wsparcie z tytułu bezrobocia była w 2019r. o ponad połowę (57,2%) niższa od zarejestrowanej w 2014r. Znacznemu zmniejszeniu uległa również liczba decyzji o udzielenie pomocy w związku z ubóstwem (-37,6%), bezradnością (-37,1%), a także potrzebą ochrony macierzyństwa (-30,2%). Zmiany liczby decyzji na mocy których w latach 2014-2019 przyznawane były rodzinom świadczenia z pomocy społecznej przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 28. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn (2014-2019)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

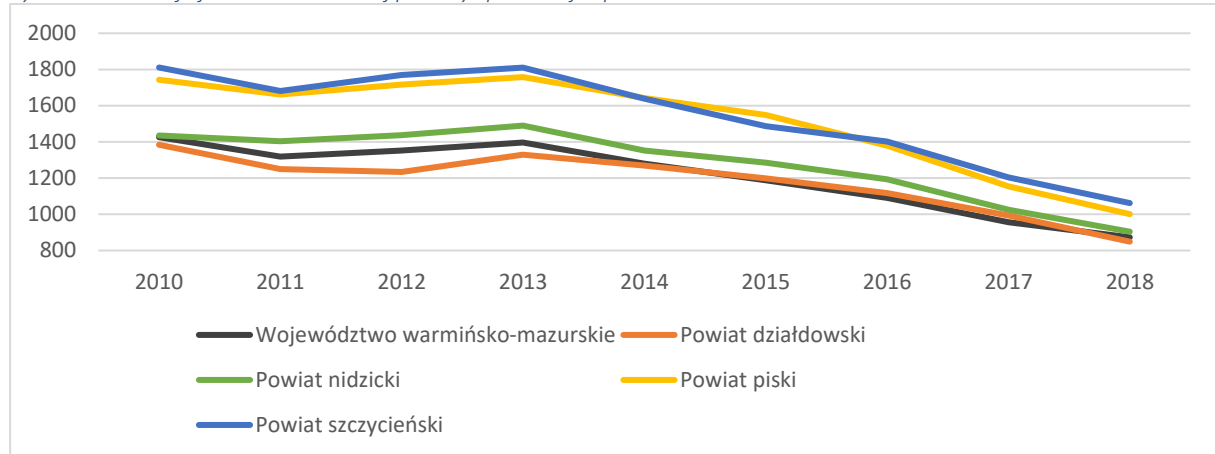
Zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowane są na terenie Południowych Mazur zarówno przez jednostki organizacyjne szczebla gminnego (miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej), jak i powiatowego (powiatowe centra pomocy rodzinie). Ośrodki pomocy społecznej realizują świadczenia w postaci środowiskowej pomocy społecznej w miejscu zamieszkania (pobytu) świadczeniobiorcy. Pomoc ta wraz ze stacjonarnymi formami pomocy społecznej tworzą System Pomocy Społecznej, który funkcjonuje w oparciu o ustawę o pomocy społecznej z 12 marca 2004r.⁴⁴.

W 2018r. na 10 tys. mieszkańców przypadało 954 beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, tj. o 441 więcej niż średnio w kraju i o 81 więcej niż średnio w regionie. Najwięcej osób korzystających ze wsparcia zamieszkiwało powiat szczycieński (1.062 osoby/10 tys. mieszkańców), natomiast najmniej działowski (849 osób/10 tys. mieszkańców). Pozytywne jest to, że począwszy od 2013r. wszystkie jednostki administracyjne PM odnotowały spadek liczby osób objętych wsparciem, przy czym największa redukcja (-43,1%) nastąpiła w powiecie piskim. Zmiany te (z wyjątkiem powiatu działowskiego) przewyższyły wartość wskaźnika wyznaczonego zarówno dla kraju (-38,3%), jak i dla województwa (-37,5%). Krótkotrwały wzrost liczby beneficjentów w latach 2012-2013 wynikał głównie z podwyższenia, po 6-letniej przerwie, kryterium dochodowego w 2012r. Kolejne podwyżki kwoty

⁴⁴ Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w 2018 r. 2019. GUS, Kraków-Warszawa.

kryterium dochodowego, w latach 2015 i 2018 nie zaburzyły już tendencji spadkowej⁴⁵. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w powiatach PM w latach 2010-2018 przedstawiona jest na poniższym rysunku.

Rysunek 29. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiatach PM w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Większość beneficjentów korzystających ze wsparcia to osoby w wieku przedprodukcyjnym (35,4% ogółu korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej), a następnie produkcyjnym mobilnym (33,2%) i produkcyjnym niemobilnym (22,4%). Niemal ¼ tych osób uzyskało pomoc ze względu na kryterium dochodowe, co oznacza że ich miesięczny dochód był niższy niż 701,00 zł (w przypadku osoby samotnie gospodarującej) lub 528,00 zł dla osoby w rodzinie. Łącznie teren Południowych Mazur zamieszkiwało 15.750 takich osób, co stanowiło 7,1% ogółu mieszkańców. Na przestrzeni lat 2010-2018 ich udział w grupie objętej wsparciem zmniejszył się o 0,4 pkt. proc., przy czym w poszczególnych powiatach PM pojawiły się dosyć znaczne rozpiętości w tym zakresie. Największy ubytek (-7,1 pkt. proc.) wystąpił w powiecie nidzickim, natomiast wzrost w działowskim (+3,8 pkt. proc.).

Drugim wymiarem systemu pomocy społecznej jest pomoc stacjonarna polegająca na zapewnianiu miejsca, utrzymania oraz całodobowej pomocy i opieki lub pomocy i opieki w zorganizowanych formach w ciągu dnia (np. w placówkach wsparcia dziennego), dla pojedynczych osób.

W 2019r. na terenie Południowych Mazur funkcjonowało 7 placówek stacjonarnej pomocy społecznej, w tym cztery domy pomocy społecznej (po jednym w każdym powiecie). Dysponowały one 402 miejscami, które zajmowało 391 osób. Większość mieszkańców stanowili przewlekle psychicznie chorzy (324) oraz niepełnosprawni intelektualnie dorośli, dzieci i młodzież (29). Samorząd powiatu pełnił funkcję organu nadzorującego w dwóch przypadkach, tj. dla Domu Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w Uzdowie (powiat działowski) oraz Dom Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II w Szczytnie (powiat szczycieński). Pozostałe placówki prowadzone były przez organy niepubliczne.

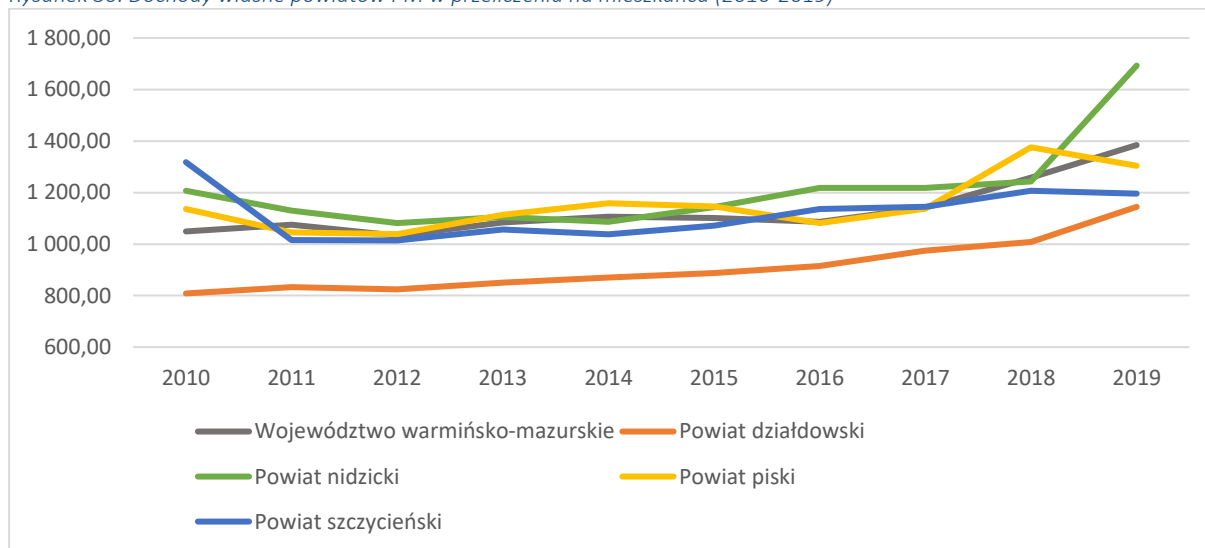
⁴⁵ ibidem

7. Zarządzanie

7.1 Analiza dochodów i wydatków budżetów powiatów

W 2019r. powiaty Południowych Mazur wygenerowały łączne dochody w wysokości 287.204.746,40 zł, co stanowiło 18,3% dochodów wypracowanych przez wszystkie powiaty województwa warmińsko-mazurskiego. Z tej kwoty 29,0% przypadało na powiat szczycieński, 26,0% na działdowski, 25,6% na piski i 19,4% na nidzicki. Z uwagi na to, że wielkość dochodów budżetowych w ujęciu bezwzględnym nie obrazuje w pełni sytuacji danej jednostki wynikającej np. z jej wielkości, wskazana była ich relatywizacja względem liczby mieszkańców ($W_{D/M}$). W takim ujęciu, najkorzystniejsza sytuacja panowała w powiecie nidzickim - 1.692,88 zł/osobę, a następnie w kolejności były: piski - 1.303,68 zł/osobę, szczycieński - 1.195,27 zł/osobę i działdowski - 1.144,52 zł/osobę. W większości jednostek (z wyjątkiem powiatu szczycieńskiego) wartość wskaźnika $W_{D/M}$ uległa w latach 2010-2019 podwyższeniu, przy czym wzrost przekraczający średnią wojewódzką (32,0%) miał miejsce w powiecie działdowskim (41,6%) oraz nidzickim (40,2%). Zmiany wartości dochodów w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych jednostkach administracyjnych PM przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 30. Dochody własne powiatów PM w przeliczeniu na mieszkańca (2010-2019)

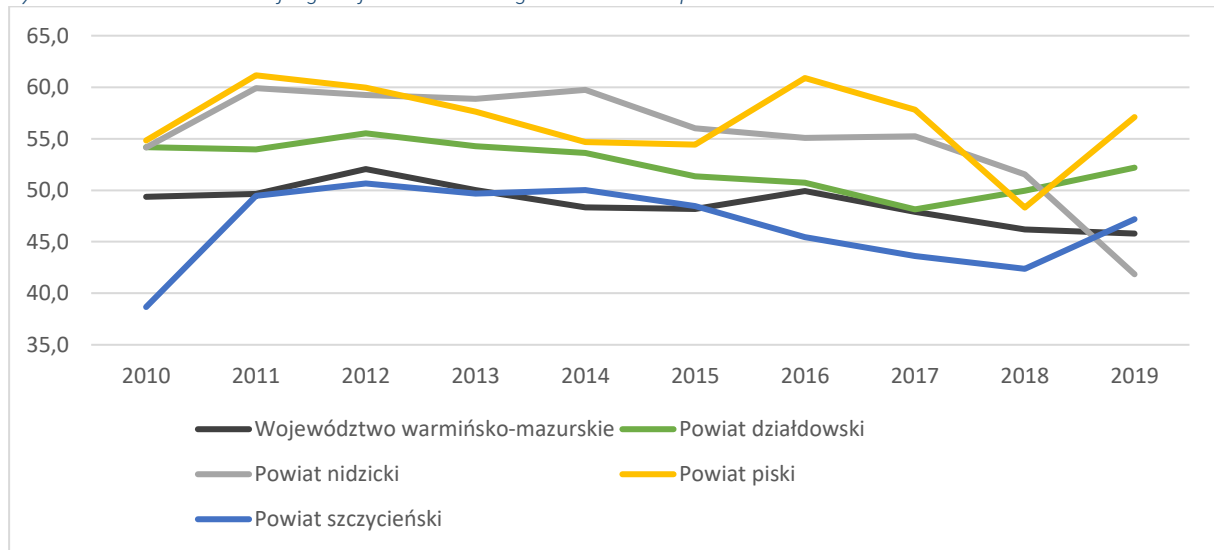

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Zgodnie z art. 3. Ustawy z dnia 13 listopada 2003r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, na dochody powiatu składają się: dochody własne, subwencja ogólna, dotacje celowe z budżetu państwa, a także środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

W latach 2010-2019 główną składową dochodów budżetów powiatów PM stanowiła subwencja ogólna, której udział w dochodach ogółem wahał się od 47,3% do 55,8%. W jej ramach, największe znaczenie miała część oświatowa przekazywana powiatom w związku z realizowanymi przez nie zadaniami oświatowymi. Jej średni udział w subwencji ogólnej uzyskanej przez powiaty PM wyniósł w 2019r. 62,0%, przy czym najwyższa wartość dotyczyła powiatu nidzickiego (67,5%), natomiast najniższa powiatu piskiego (56,1%). Zmiany wielkości udziału subwencji ogólnej w dochodach ogółem budżetów powiatów Południowych Mazur przedstawiony jest na poniższym rysunku.

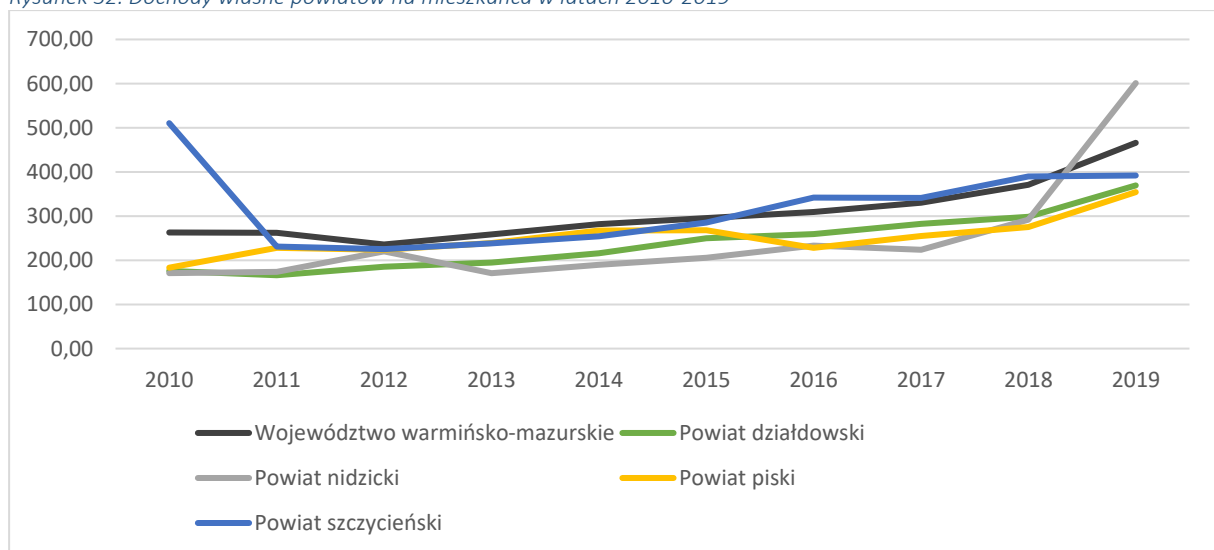
Rysunek 31. Udział subwencji ogólnej w dochodach ogółem budżetów powiatów w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Drugim, pod względem wielkości, źródłem zasilającym budżety powiatów PM były dochody własne, które w 2019r. stanowiły ok. $\frac{1}{3}$ wszystkich wpływów. Niemal połowa z nich pochodziła z (wynoszącego 10,25%) udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na obszarze powiatu. Indywidualna sytuacja poszczególnych jednostek administracyjnych PM była w tym zakresie zróżnicowana. W latach 2010-2019 największy udział wpływów z podatku dochodowego w dochodach własnych miał powiat działdowski (średnia za wskazany okres wyniosła 54,3%), a następnie w kolejności były: powiat nidzicki (46,4%), piski (43,4%) oraz szczycieński (41,3%). Relatywizacja tej kategorii dochodów względem liczby mieszkańców zmieniła nieco kolejność poszczególnych jednostek - w takim ujęciu liderem nadal pozostawał powiat działdowski (średnio w latach 2010-2019 przypadało tu na mieszkańca 130,30 zł), a następnie miejsca zajmowały: powiat szczycieński (127,42 zł), piski (110,25 zł) i nidzicki (107,42 zł). Zmiany wartości dochodów własnych w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych powiatach PM w latach 2010-2019 przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 32. Dochody własne powiatów na mieszkańca w latach 2010-2019

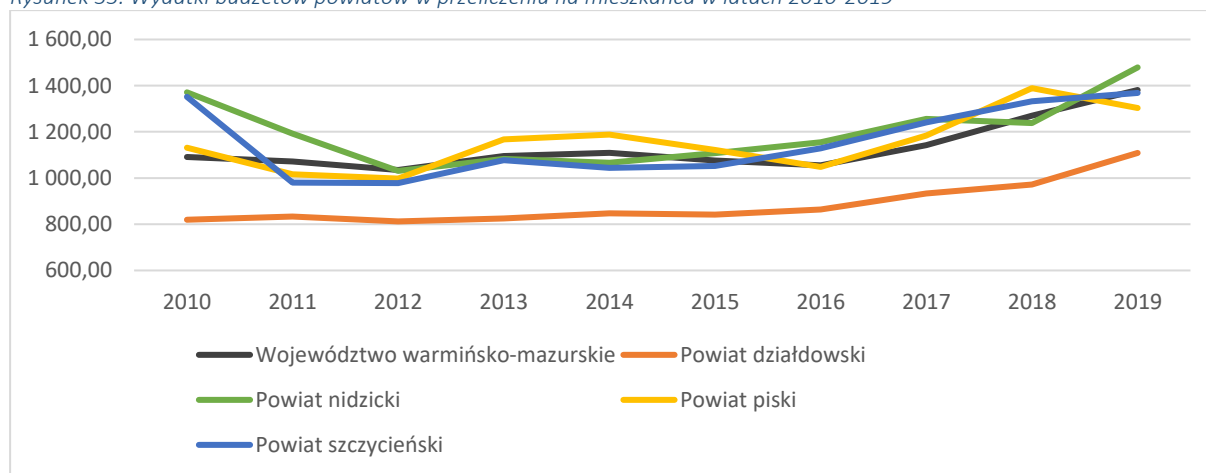

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Sprawna realizacja zadań przez jednostki samorządu terytorialnego, oprócz zabezpieczenia wpływów do budżetu, wiąże się również z ponoszeniem określonych wydatków. W 2019r. powiaty Południowych Mazur wydatkowały łącznie 289.864.956,57 zł, co stanowiło 18,5% wydatków poniesionych przez wszystkie powiaty województwa warmińsko-mazurskiego. Z ogólnej kwoty 32,9% przypadało na powiat szczycieński, 25,3% na piski, 25,0% na działdowski i 16,8% na nidzicki.

Nieco inaczej wyglądała kolejność powiatów po zrelatywizowaniu wydatków względem liczby mieszkańców. W takim ujęciu na pierwszym miejscu znalazł się powiat nidzicki (1.479,10 zł), a następane w kolejności były: szczycieński - 1.368,56 zł, piski - 1.303,01 zł i działdowski - 1.108,77 zł. Na przestrzeni lat 2010-2019 każdy powiat PM odnotował wzrost wydatków, przy czym najwyższy przyrost miał miejsce w powiecie działdowskim (35,2%), a następnie piskim (15,1%), nidzickim (7,9%) i szczycieńskim (1,2%). Zmiany wydatków budżetowych *per capita* w latach 2010-2019 przedstawione są na poniższym rysunku.

Rysunek 33. Wydatki budżetów powiatów w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

W strukturze wydatków ogółem zdecydowaną większość stanowiły wydatki bieżące. W 2019r. ich średni udział wyniósł 83,0%, przy czym najwyższy był w powiecie nidzickim (87,2%), natomiast najniższy w szczycieńskim (78,1%). Pozostałą część środków finansowych analizowane jednostki przeznaczały na różnego rodzaju inwestycje, łącznie w ciągu ostatnich 10 lat było to 415,67 mln zł. Niemal ¼ tej puli rozdysponowane zostało przez dwa powiaty, tj. powiat szczycieński (162,54 mln zł) oraz piski (130,23 mln zł), zaś udział dwóch pozostałych był zdecydowanie mniejszy (powiat działdowski - 77,95 mln zł, powiat nidzicki - 44,94 mln zł).

W 2019r. w strukturze wydatków wg działów klasyfikacji budżetowej dominowały trzy obszary, tj.: oświata i wychowanie (29,5%), transport i łączność (15,1%) oraz administracja publiczna (9,6%), które pochłaniały niemal połowę wszystkich środków zgromadzonych przez powiaty PM. Szczegółową strukturę wydatków poszczególnych samorządów PM w 2010r. i w 2019r. oraz ich zmiany przedstawia poniższa tabela. Wynika z niej, że najbardziej porównywalna sytuacja panowała w sferze bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej, w której przyrost wydatków we wszystkich powiatach był podobny i mieścił się w przedziale 36,0%-47,3%. Pozostałe działy klasyfikacji budżetowej, w związku z realizowanymi przez poszczególne jednostki przedsięwzięciami, odznaczały się albo wzrostem, albo też redukcją wydatkowanych środków. Na przestrzeni analizowanych lat, szczególnie duże rozpiętości pojawiły się w ochronie zdrowia oraz transporcie i łączności.

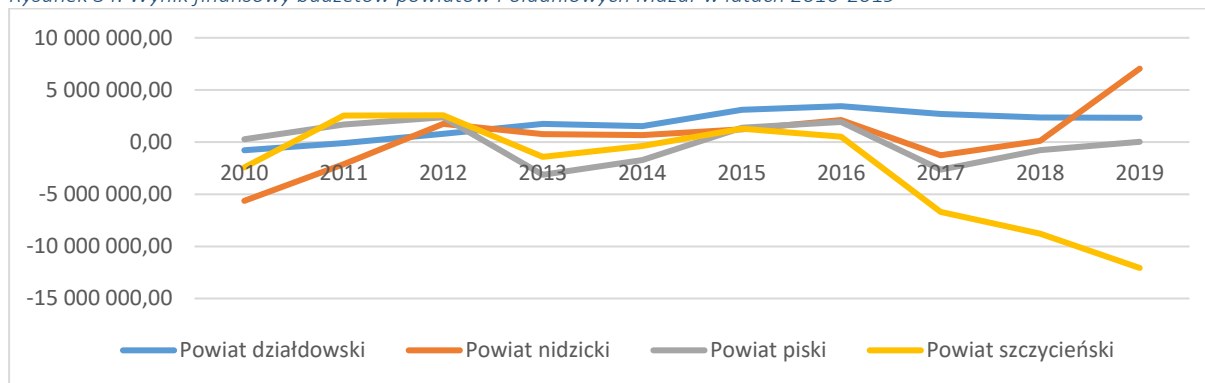
Tabela 17. Struktura wydatków powiatów PM w układzie wybranych działów klasyfikacji budżetowej

Dział klasyfikacji budżetowej	Rok	Powiat							
		działdowski		nidzicki		piski		szczycieński	
		zł	% w ogółem	zł	% w ogółem	zł	% w ogółem	zł	% w ogółem
ogółem	2010	54.866.662,9	-	47.331.673,5	-	66.318.369,0	-	96.471.558,7	-
	2019	72.389.199,1	-	48.721.650,7	-	73.395.801,9	-	95.358.304,8	-
	zmiana w %	31,9	-	2,9	-	10,7	-	-1,2	-
Dział 600 Transport i łączność	2010	9.538.670,4	17,4	16.901.917,4	35,7	15.978.977,7	24,1	31.468.627,7	32,6
	2019	14.226.855,6	19,7	6.781.013,7	13,9	16.726.036,4	22,8	5.930.908,3	6,2
	zmiana w %	49,1	-	-59,9	-	4,7	-	-81,2	-
Dział 750 Administracja publiczna	2010	5.272.433,9	9,6	3.879.461,8	8,2	6.154.101,5	9,3	7.486.940,8	7,8
	2019	8.924.298,1	12,3	4.225.522,6	8,7	7.765.962,0	10,6	6.937.050,9	7,3
	zmiana w %	69,3	-	8,9	-	26,2	-	-7,3	-
Dział 754 Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2010	3.402.423,4	6,2	3.124.101,7	6,6	3.056.301,0	4,6	3.104.956,0	3,2
	2019	4.627.653,1	6,4	4.247.421,8	8,7	4.500.594,3	6,1	4.471.540,3	4,7
	zmiana w %	36,0	-	36,0	-	47,3	-	44,0	-
Dział 801 Oświata i wychowanie	2010	20.666.987,8	37,7	13.105.393,3	27,7	20.197.608,5	30,5	26.071.080,8	27,0
	2019	22.116.764,0	30,6	15.985.389,9	32,8	21.684.586,3	29,5	25.712.098,4	27,0
	zmiana w %	7,0	-	22,0	-	7,4	-	-1,4	-
Dział 851 Ochrona zdrowia	2010	2.913.858,6	5,3	1.479.946,5	3,1	3.775.200,4	5,7	4.368.064,9	4,5
	2019	2.674.161,9	3,7	2.145.305,6	4,4	1.336.272,0	1,8	15.125.998,6	15,9
	zmiana w %	-8,2	-	45,0	-	-64,6	-	246,3	-
Dział 852 Pomoc społeczna	2010	6.765.429,8	12,3	3.058.528,4	6,5	2.525.515,8	3,8	15.650.252,5	16,2
	2019	5.071.007,2	7,0	2.634.296,2	5,4	2.731.535,3	3,7	12.174.156,5	12,8
	zmiana w %	-25,0	-	-13,9	-	8,2	-	-22,2	-
Dział 854 Edukacyjna opieka wychowawcza	2010	2.985.221,2	5,4	3.371.574,3	7,1	4.973.667,8	7,5	3.908.570,6	4,1
	2019	5.028.116,1	6,9	3.768.534,4	7,7	8.715.249,8	11,9	5.459.169,2	5,7
	zmiana w %	68,4	-	11,8	-	75,2	-	39,7	-
Dział 855 Rodzina	2010	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	2019	4.640.230,8	6,4	3.052.312,4	6,3	2.554.744,6	3,5	7.398.708,3	7,8
	zmiana w %	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Ostatnim elementem gospodarki finansowej powiatów PM jest uzyskiwany przez nie wynik finansowy. Najkorzystniejsza sytuacja w tym zakresie panowała w powiecie działdowskim, który wykazał deficyt jedynie w dwóch pierwszych latach analizy. Nieco większą liczbę lat z ujemnym wynikiem finansowym odnotowały powiat nidzicki (2010, 2011, 2017) oraz piski (2013, 2014, 2017, 2018). Najmniej korzystnie wypadł na tym tle powiat szczycieński, w którym deficyt pojawił się w sześciu z dziesięciu lat objętych analizą (rys.).

Rysunek 34. Wynik finansowy budżetów powiatów Południowych Mazur w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

7.2 Opracowane programy średniookresowe

Programy średniookresowe realizowane przez powiaty Południowych Mazur zestawione są w poniższej tabeli.

Tabela 18 Programy średniookresowe realizowane przez powiaty Południowych Mazur

Tytuł dokumentu	Data przyjęcia	Obszar oddziaływania	Planowana aktualizacja (r.)
Powiat Nidzicki			
Strategia Rozwoju Powiatu Nidzickiego na lata 2016-2022	19.05.2016	strategiczny	2022
Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Nidzickim na lata 2018-2022	28.03.2018	społeczny	2022
Program profilaktyczny w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Nidzickim na lata 2018-2022	28.03.2018	społeczny, środowiskowy	2022
Powiatowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego w Powiecie Nidzickim na lata 2018-2022	28.03.2018	społeczny, środowiskowy	2022
Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Nidzickiego na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025 wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko	27.10.2017	środowiskowy	po 2025
Powiat Piski			
Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Piskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku	15.02.2017	środowiskowy	2025
Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2022	29.09.2016	społeczny	2023
Powiatowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2020.	31.03.2016	społeczny	2021
Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Piskim na lata 2019-2021	28.02.2019	społeczny	2022
Powiat Szczycieński			
Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Szczycieńskiego na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2021	30.12.2014r.	ochrona środowiska	2021
Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Szczycieńskim na lata 2015-2020	19.06.2015	społeczny	b.d. dot. roku
Powiatowy Program Profilaktyczno-Edukacyjny dla Dzieci i Młodzieży w Rodzinach Zagrożonych Przemocą w Powiecie Szczycieńskim na lata 2015-2020	19.06.2015	społeczny	b.d. dot. roku
Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018-2020	27.06.2018	społeczny	b.d. dot. roku
Wieloletnia Prognoza Finansowa Powiatu Szczycieńskiego na lata 2020-2034	30.12.2019	ekonomiczny	b.d. dot. roku
Ramowy Program Współpracy Powiatu Szczycieńskiego z Organizacjami Pozarządowymi	12.12.2011	społeczny	nie planowana

Źródło: informacje pozyskane ze Starostw Powiatowych.

7.3 Promocja powiatów

Działania promocyjne podejmowane przez powiaty Południowych Mazur zestawione są w poniższej tabeli.

Tabela 19 Działania promocyjne podejmowane przez powiaty Południowych Mazur

Nazwa działania	Charakterystyka	cykliczność	Inicjator i partnerzy działania	Źródło finansowania działania
Powiat Nidzicki				
Strona internetowa	Informacja o inicjatywie PM, ze szczególnym uwzględnieniem najważniejszych działań i prezentacją celów Partnerstwa PM	nie	Powiat Nidzicki	Powiat Nidzicki
Gazeta lokalna	Opis działań podejmowanych w ramach partnerstwa PM	nie	Powiat Nidzicki	Powiat Nidzicki
Facebook	Opis działań podejmowanych w ramach partnerstwa PM	nie	Powiat Nidzicki	Powiat Nidzicki
Powiat Piski				
Promocja powiatu piskiego	Informacje nt. bieżących działań zamieszczane są: - na stronie internetowej www.powiat.pisz.pl - na profilu społecznościowym Powiatu Piskiego - w biuletynie informacyjnym powiatu piskiego ukazującym się regularnie (2 razy w m-cu) w „Gazecie Piskiej” (lokalnym dodatku do Gazety Olsztyńskiej) - w biuletynie informacyjnym powiatu piskiego publikowanym na portalu www.tygodnikpiski.pl	Działanie stałe, prowadzone przez cały rok	Powiat Piski	Budżet powiatu - środki w ramach działań promocyjnych
Bieżące informacje nt. aktualnych działań w ramach OF PM	Informacje o aktualnych wydarzeniach związanych z postępami prac w ramach OF PM zamieszczane są na bieżąco na stronie internetowej Starostwa Powiatowego www.powiat.pisz.pl , w biuletynie informacyjnym powiatu piskiego ukazującym się w „Gazecie Piskiej” (lokalnym dodatku do Gazety Olsztyńskiej) oraz w biuletynie informacyjnym powiatu piskiego publikowanym na portalu www.tygodnikpiski.pl	Informacje zamieszczane regularnie, w miarę pojawiania się aktualności	Starostwo Powiatowe w Pieszku	
Promocja OF PM	Koncepcja wspólnego działania powiatów jest w trakcie opracowywania i uzgadniania przez wszystkie cztery powiaty			
Powiat Szczycieński				
Senioriada - przegląd twórczości seniorów	Wydarzenie, w którym biorą udział mieszkańcy Powiatu Szczycieńskiego w wieku 60+. W trakcie wydarzenia występują lokalne zespoły grup seniorskich wykonujące utwory ludowe. Celem spotkania jest stworzenie seniorom okazji do integracji i aktywizacji grup seniorskich	Działanie cykliczne - czerwiec-wrzesień	Inicjator: Powiat Szczycieński Partnerzy: Fundacja Kreolia Kraina Kreatywności	Środki własne Powiatu Szczycieńskiego
Konkurs „Supersoftys”	Konkurs organizowany przez Powiat Szczycieński i gazetę „Kurek Mazurski”, w którym głosami mieszkańców Powiatu wybierany jest najlepszy softys w powiecie. Konkurs wieńczy uroczyste spotkanie i wręczenie nagród	Działanie cykliczne, czerwiec-lipiec	Inicjator: Powiat Szczycieński wraz z gazetą „Kurek Mazurski”	Środki własne Powiatu Szczycieńskiego, środki własne gazety „Kurek Mazurski”
Akcja „Oklaski za Odblaski”	Celem akcji było zwiększenie świadomości uczniów szkół z terenu Powiatu Szczycieńskiego z zakresu bezpieczeństwa na drodze. Szkoły odwiedzane były	Działanie jednorazowe	Inicjator: Powiat Szczycieński i Komenda	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu

Nazwa działania	Charakterystyka	cykliczność	Inicjator i partnerzy działania	Źródło finansowania działania
	przez pracowników Starostwa Powiatowego w Szczytnie i funkcjonariusza Komendy Powiatowej Policji w Szczytnie, w trakcie spotkań miały miejsce pogadanki o bezpieczeństwie zaś uczniowie otrzymywali opaski odblaskowe. W ramach akcji przeprowadzono dwa konkursy plastyczne, których zwycięzcy otrzymali gadzety promocyjne.	(2019r.), akcja całoroczna Planowane kolejne edycje w przyszłości	Powiatowa Policji w Szczytnie Partnerzy: Przedsiębiorcy z terenu Powiatu Szczyckiego	Szczyckiego, zakupy gadżetów przez lokalnych sponsorów.
Karta seniora 60+	Program Karta Seniora 60+ polega na zaoferowaniu mieszkańcom Powiatu Szczyckiego promocji na produkty i usługi lokalnych firm. Karta Seniora wydawana jest każdej osobie zamieszkującej Powiat, która ukończyła 60 rok życia. Obecnie zniżki na usługi oferuje ponad 30 firm, zaś beneficjentami Karty zostało ponad 4700 seniorów.	Działanie wieloletnie od roku 2016.	Inicjator: Powiat Szczycki Partnerzy: lokalne firmy.	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczyckiego
Wręczenie statuetek i wyróżnień „Jurandy”	„Jurandy” to prestiżowa gala, której celem jest przyznanie nagród i wyróżnień dla zasłużonych dla Powiatu Szczyckiego w następujących kategoriach: przedsiębiorczość, kultura, sport, działalność społeczna oraz edukacja	Działanie Cykliczne (marzec-kwiecień)	Inicjator: Powiat Szczycki	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczyckiego
Wydanie mapy Ścieżek Rowerowych Powiatu Szczyckiego	W wyniku wzrostu zainteresowania wypoczynkiem aktywnym, Powiat wyszedł naprzeciw oczekiwaniom turystów i mieszkańców by stworzyć mapę Ścieżek Rowerowych Powiatu Szczyckiego. Na mapie wytyczone zostały szlaki rowerowe prowadzące rowerzystów przez tereny Powiatu Szczyckiego. Mapy wydano w ilości 15 tys. egzemplarzy, które rozdawany były turystom w wydziale Promocji i Współpracy Starostwa Powiatowego w Szczytnie	Działanie jednorazowe (2017r.), planowany dodruk w przyszłości.	Inicjator: Powiat Szczycki	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczyckiego
Wydanie Słownika mowy mazurskiej	Wydanie Słownika było poparte zachętami lokalnych historyków i działaczy społecznych, którzy w ten sposób chcieli naświetlić bogatą historię kulturową regionu. Zainteresowanie publikacją sprawiło, że twórcy słownika otrzymali okazję do prezentacji dzieła m.in. w programie Dzień Dobry TVN, Radiu Olsztyn czy TVP Olsztyn. Słownik wydrukowano w nakładzie 1500 egzemplarzy, które trafiły do lokalnych bibliotek, turystów a także wysyłane były pocztą do zainteresowanych	Działanie jednorazowe (2019r.)	Inicjator: Powiat Szczycki i Stowarzyszenie „Wszystko dla Szczytna” Partnerzy: Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Szczyckiego, Stowarzyszenie Związków Mazurski, Wytwornia Podłóża Zastępczego sp. z o.o. Kołodziejowi Grąd	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczyckiego, Środki własne LOT, sponsorzy
Akcja charytatywna „Gramy dla..”	Akcja charytatywna „Gramy dla...” jest corocznym działaniem, w trakcie którego prowadzona jest zbiórka pieniędzy dla mieszkańców Powiatu Szczyckiego, dotkniętych problemami zdrowotnymi, a którzy nie są w stanie samodzielnie podjąć leczenia lub rehabilitacji. Akcję wieńczy mecz piłkarski pomiędzy Drużyną Gwiazd a Mieszkańcami Szczytna. Grali z nami m.in. Reprezentacja Artystów Polskich, Drużyna Gwiazd TVP czy Tomasz Oświeciński	Działanie cykliczne (2018,2019,2020)	Inicjator: Powiat Szczycki Partnerzy: TVP, Miasto Szczytno, 8 Batalion Radiotechniczny w Lipowcu, Jednostki OSP z terenu Powiatu Szczyckiego, Stowarzyszenia z terenu	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczyckiego, przedmioty wystawione na licytację charytatywną przekazane przez sponsorów i partnerów

Nazwa działania	Charakterystyka	cykliczność	Inicjator i partnerzy działania	Źródło finansowania działania
Projekt „Niepodległa Łączy” - 100 wydarzeń na 100-lecie Niepodległości Polski	Celem projekt „Niepodległa Łączy” było uczczenie setnej rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę. Aby upamiętnić tą rocznicę, każdy chętny podmiot lub osoba, mogła włączyć się w akcję poprzez zorganizowanie swojego wydarzenia. W ramach akcji wykonano m.in.: 100 flag w barwach narodowych, użytych później w uroczystym pochodzie; prace plastyczne dzieci, przedstawienia w szkołach, prace lokalnych artystów, działania stowarzyszeń. Wydarzenia były prezentowane na stronie internetowej Powiatu oraz na facebooku	Działanie jednorazowe (2018r.)	Powiatu Szczycieńskiego, PZPN, LOTOS, US ARMY Inicjator: Powiat Szczycieński Partnerzy: Miasta i Gminy z terenu Powiatu Szczycieńskiego, Stowarzyszenia, szkoły, osoby fizyczne.	Źródło finansowania: Środki własne Powiatu Szczycieńskiego.
Powiatowy Rajd Rowerowy	Działanie polegało na zorganizowaniu Rajdu Rowerowego z miejscowości Nowe Gizewo do siedziby Leśnictwa Lipnik, gdzie miało miejsce ognisko, zorganizowano konkursy i zabawy dla dzieci i dorosłych a także rodzinny mecz piłki nożnej. Celem działania było zintegrowanie lokalnej społeczności oraz pokazanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu. W rajdzie wzięło udział ponad 100 mieszkańców Powiatu Szczycieńskiego	Działanie jednorazowe (2018r.)	Inicjator: Powiat Szczycieński Partnerzy: Nadleśnictwo Szczytno, Komenda Powiatowa Policji w Szczytnie.	Źródło Finansowania: Środki własne Powiatu Szczycieńskiego; Środki własne Nadleśnictwa Szczytno.
Promocja rodzicielstwa	W ramach promocji rodzicielstwa zastępczego zostały rozdysponowane ulotki, plakaty, rysunki dzieci dotyczące ich obrazu rodziny a także artykuły w lokalnych gazetach mające na celu przybliżenie funkcji rodzin zastępczych oraz pozyskanie nowych kandydatów. Każdej osobie zainteresowanej funkcją rodziny zastępczej udzielane są szczegółowe informacje, a następnie kwalifikacja kandydatów na szkolenie dla rodzin zastępczych. W roku 2019 zakwalifikowano do szkolenia 5 osób, które zostało przeszkolone przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek adopcyjny w Olsztynie	Cykliczne	PCPR	Środki własne

Źródło: informacje pozyskane ze Starostw Powiatowych.

7.4 Współpraca powiatów OF

Przejawem zinstytucjonalizowanych form współpracy powiatów OF Południowe Mazury są lokalne grupy działania, tj. partnerstwa terytorialne tworzone na obszarach wiejskich, zrzeszające przedstawicieli lokalnych organizacji (z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego) oraz mieszkańców danego obszaru wyznaczonego granicą gmin członkowskich. Członkami tych organizacji mogą być m.in. przedstawiciele samorządów gmin, placówek oświaty, kultury, parafii, organizacji i stowarzyszeń działających na danym terenie, firm, spółdzielni itp., a w stowarzyszeniach także zwykli mieszkańcy. LGD najczęściej zarejestrowane są w Krajowym Rejestrze Sądowym jako stowarzyszenia (rzadziej jako fundacje lub związki stowarzyszeń), posiadają statut i wybrane władze: radę, zarząd i komisję rewizyjną. Najważniejszym gremium decyzyjnym LGD jest zgromadzenie członków. Obszar objęty lokalną strategią rozwoju opracowaną przez LGD powinien być spójny i liczyć co najmniej 10 tys. i nie więcej niż 150 tys. mieszkańców⁴⁶.

Na terenie Południowych Mazur działają dwie lokalne grupy działania, tj. Lokalna Grupa Działania "Brama Mazurskiej Krainy" oraz Lokalna Grupa Działania "Mazurskie Morze".

Proces budowania partnerstwa lokalnego w ramach LGD "Brama Mazurskiej Krainy" oraz opracowywania strategii rozpoczęto w 2005r. Inicjatorem powołania LGD była Nidzicka Fundacja Rozwoju NIDA (organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju lokalnego od 1994r.), która we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Nidzicy oraz Bankiem Spółdzielczym w Nidzicy zainicjowała utworzenie partnerstwa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Partnerstwo uczestniczyło w I schemacie Pilotażowego Programu LEADER+ i już jako LGD w II schemacie Programu LEADR+. W pierwszym etapie (2005-2007) budowania partnerstwa realizowanym w ramach schematu I uczestniczyli przedstawiciele czterech samorządów lokalnych, przedstawiciele organizacji pozarządowych i sektora gospodarczego z powiatu nidzickiego. Wynikiem budowania w pierwszym etapie partnerstwa było opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz powołanie LGD "Brama Mazurskiej Krainy". W drugim etapie (2007-2008) budowania partnerstwa uczestniczyli członkowie powołanej LGD oraz partnerzy z sektora publicznego (Powiatowy Urząd Pracy, przedsiębiorcy prywatni oraz organizacje pozarządowe) uczestniczący w realizacji działań w ramach II schematu Programu LEADER. W trzecim etapie (2008-styczeń 2009) budowania partnerstwa nastąpiło formalne rozszerzenie obszaru LGD oraz przyjęcie nowych członków, w tym 10 samorządów lokalnych z sąsiadujących powiatów działdowskiego i szczywieńskiego.

Związek Stowarzyszeń LGD "Brama Mazurskiej Krainy" działa na terenie powiatu nidzickiego gminy: (Nidzica, Janowiec Kościelny, Janowo, Kozłowo), działdowskiego (gminy: Płońska, Iłowo-Osada, Działdowo), szczywieńskiego (gminy: Rozogi, Wielbark, Świętajno, Jedwabno, Pasym, Dźwierzuty, Szczytno).

Celem Związku LGD "Brama Mazurskiej Krainy" są działania wpływające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, sprawniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego terenów wiejskich, poprawę ich konkurencyjności, jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności ekonomicznej przez mieszkańców tych terenów oraz potencjalnych przedsiębiorców, jak również aktywizacja i współpraca środowisk lokalnych.

⁴⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Lokalna_Grupa_Dzia%C5%82ania

LGD "Brama Mazurskiej Krainy" działa na rzecz rozwoju gospodarczego regionu. Stowarzyszenie wspiera organizacje pozarządowe poprzez pomoc w pisaniu i realizowaniu projektów. Organizuje szkolenia, warsztaty i konferencje. Zapewnia poradnictwo w czasie różnych spotkań, a także prowadzi serwis o organizacji. Podejmuje szereg działań na rzecz współpracujących gmin. Aktualnie współpracuje z 56 stowarzyszeniami.

Projekty i związane z nimi działania podejmowane przez LGD, to m.in.:

- "Dzieło naszych rąk":
 - szkolenia z zakresu regionalnych potraw i rękodzieła,
 - konkurs "Lokalny Produkt Mazurskiej Krainy",
 - festyn rekreacyjny – "Święto Plonów".
- "Wiejskie Centrum Edukacyjne":
 - opracowanie koncepcji funkcjonowania CENTRUM i dostosowanie go do funkcji wiejskiego centrum konferencyjnego,
 - szkolenia językowe i z zakresu fundraisingu dla przedstawicieli organizacji pozarządowych i samorządów lokalnych z powiatu nidzickiego oraz wolontariuszy,
 - piknik edukacyjny promujący programy stypendialne dla młodzieży,
 - impreza kulturalna "Dzień Dobroczynności".
- "Mazurskie wesele":
 - szkolenie z prowadzenia działalności gospodarczej,
 - wykonanie materiałów promocyjnych garncarskiej wioski,
 - stoiska promocyjne w Kamionce,
 - udział w targach turystycznych,
 - seminarium "Lokalne produkty turystyczne",
 - konferencja "Rozwój obszarów wiejskich",
 - impreza "Mazurskie wesele" w Kamionce.
- "Ziemia Nidzicka zaprasza":
 - opracowanie i wydanie albumu Ziemia Nidzicka dawniej i dziś.
- "Połączy nas szlak rowerowy":
 - wytyczenie szlaku rowerowego łączącego miejscowości czterech gmin powiatu nidzickiego,
 - opracowanie i druk przewodnika po szlakach rowerowych,
 - wykonanie oznakowania szlaków rowerowych.
- "Święto pieczonego ziemniaka":
 - szkolenie dla rolników – rolnictwo ekologiczne,
 - szkolenia dla rolników – grupy producenckie,
 - wydanie broszury promującej lokalne produkty rolnicze.
- Impreza "Święto pieczonego ziemniaka".
- "Szansa na sukces":
 - opracowanie dokumentacji, analiz i ekspertyz pod przyszłe inwestycje: park wiejski w Załuskach, kanalizacje i wodociągi nad Omulewem, świetlice wiejskie w Jabłonce i Kanigowie, wał obronny w Wałach, centrum edukacji ekologicznej w Łyńskim Młynie.

Z kolei LGD "Mazurskie Morze" to dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie o celach niezarobkowych, mające na celu podniesienie jakości życia na wsi i obszarach wiejskich dzięki oddolnym inicjatywom rolników, mieszkańców, przedsiębiorców, stowarzyszeń i gmin. Powstało, by umożliwić mieszkańcom

sześciu gmin leżących wokół jeziora Śniardwy, czyli gmin: Biała Piska, Mikołajki, Orzysz, Piecki, Pisz i Ruciane-Nida, wykorzystanie unijnych środków dostępnych w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007–2013.

8. Benchmarking

W związku z opracowaniem Strategii OF Mazury Południowe 2030 przygotowano benchmark powiatów wchodzących w skład obszaru. Prównania powiatów dokonano w oparciu o dostępne dane publiczne (GUS) opisujące główne dziedziny życia społecznego:

- demografia
- zdrowie
- edukacja
- gospodarka i rynek pracy
- turystyka
- infrastruktura

Całość zestawienia została podsumowana w formie punktowej - przypisując odpowiednie miejsce w rankingu do danego powiatu. Wyliczono średnią dla wszystkich wskaźników i uporządkowano zgodnie z badanymi dziedzinami.

8.1 Demografia

Tabela 20 Urodzenia i przyrost naturalny na 1000 ludności oraz współczynnik obciążenia demograficznego

urodzenia i przyrost naturalny na 1000 ludności

WSKAŹNIK	JEDNOSTKA	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
przyrost naturalny na 1000 ludności	Polska	0.04	-0.46	-0.03	-0.67	-0.15	-0.02	-0.68	-0.91
	Południowe Mazury	0.61	-0.24	1.12	-0.45	-0.14	0.15	-1.15	-1.16
	Powiat działdowski	1.77	1.10	0.80	0.20	-0.27	0.33	-1.84	-1.27
	Powiat nidzicki	0.50	-1.15	1.89	-1.04	-0.54	0.33	-1.03	-0.36
	Powiat piski	-0.22	-0.60	1.23	0.29	-0.23	0.04	-0.65	-1.22
	Powiat szczyrcieński	0.39	-0.32	0.54	-1.23	0.47	-0.09	-1.09	-1.78
urodzenia na 1000 ludności	Polska	10.02	9.60	9.75	9.60	9.95	10.46	10.11	9.77
	Południowe Mazury	10.24	9.61	9.93	9.09	9.46	10.17	9.78	9.10
	Powiat działdowski	11.27	10.87	9.99	9.82	9.67	10.63	9.71	9.13
	Powiat nidzicki	10.79	9.40	10.56	8.83	9.77	10.82	9.96	8.74
	Powiat piski	9.16	8.86	9.50	9.32	8.74	9.35	9.54	9.09
	Powiat szczyrcieński	9.74	9.31	9.66	8.40	9.67	9.87	9.89	9.44

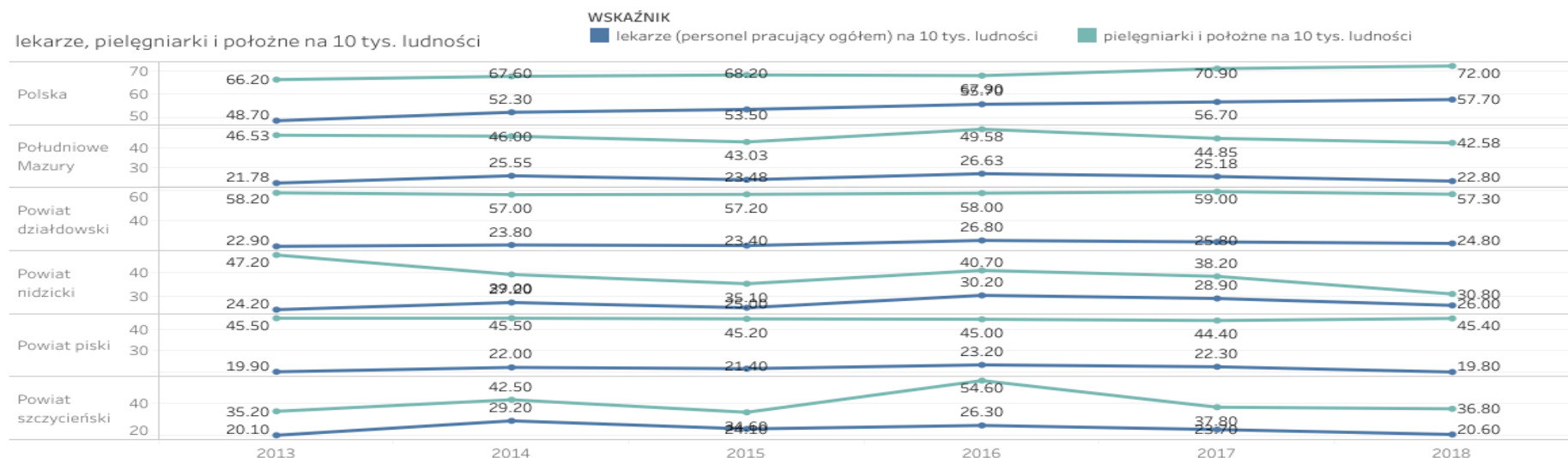
współczynnik obciążenia demograficznego

JEDNOSTKA	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	56.60	57.60	58.80	60.10	61.70	63.40	65.10	66.70
Południowe Mazury	55.28	55.35	56.08	56.53	57.50	58.58	59.93	61.25
Powiat działdowski	56.10	56.60	57.50	57.80	58.80	60.00	61.20	62.40
Powiat nidzicki	55.70	55.50	56.50	56.50	57.80	58.80	60.20	61.60
Powiat piski	55.10	55.10	55.70	56.50	57.00	57.70	59.20	60.60
Powiat szczyrcieński	54.20	54.20	54.60	55.30	56.40	57.80	59.10	60.40

Kondycję demograficzną badanego obszaru należy uznać za przeciętną na tle danych ogólnopolskich. Nie mniej jednak zauważyć należy, że sytuacja zarówno w poszczególnych powiatach jak i na całym Obszarze Funkcjonalnym Południowe Mazury ulega pogorszeniu - przyrost naturalny przybiera coraz większe wartości ujemne, zwiększa się liczba osób w wieku powyżej 65 roku życia przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata, a wskaźnik urodzeń dla całego obszaru, na tysiąc mieszkańców w ciągu ośmiu lat zmniejszył się o 1,14.

8.2 Zdrowie

Tabela 21 Lekarze, pielęgniarki i położne na 10 tys. Mieszkańców, ludność na łóżko szpitalne i ludność na aptekę

ludność na łóżko szpitalne, ludność na aptekę

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	ludność na aptekę ogólnodostępną	3,211	3,150	3,094	3,017	2,933	2,882	2,978	3,124
	ludność na łóżko szpitalne	204	205	205	206	206	207	211	
Południowe Mazury	ludność na aptekę ogólnodostępną	4,079	4,162	3,712	3,634	3,475	3,565	3,546	3,725
	ludność na łóżko szpitalne	337	317	319	312	311	330	328	
Powiat działdowski	ludność na aptekę ogólnodostępną	4,170	3,911	3,683	3,889	3,301	2,990	2,975	3,102
	ludność na łóżko szpitalne	202	205	204	203	202	234	233	
Powiat nidzicki	ludność na aptekę ogólnodostępną	4,876	5,651	4,232	3,740	3,715	3,693	3,674	3,651
	ludność na łóżko szpitalne	246	408	434	378	376	373	372	
Powiat piski	ludność na aptekę ogólnodostępną	3,872	3,855	3,851	3,838	3,820	4,067	4,041	4,678
	ludność na łóżko szpitalne	361	336	334	323	322	320	318	
Powiat szczycieński	ludność na aptekę ogólnodostępną	3,396	3,229	3,082	3,068	3,064	3,508	3,494	3,469
	ludność na łóżko szpitalne	1,321	500	499	515	514	512	510	
		OK SK	OK SK	OK SK	OK SK	OK SK	OK SK	OK SK	OK SK

Poziom zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych ludności zamieszkującej Mazury Południowe jest znacznie niższy niż w skali ogólnopolskiej. W 2018 roku liczba lekarzy na obszarze była o 30 osób mniejsza na 10 tys. mieszkańców niż w Polsce a liczba pielęgniarek o 35 osób mniejsza. W poszczególnych powiatach liczba personelu medycznego podlegała nieznacznym wahaniom z tendencją do stagnacji przy czym w Polsce liczba personelu medycznego powoli wzrasta.

8.3 Edukacja

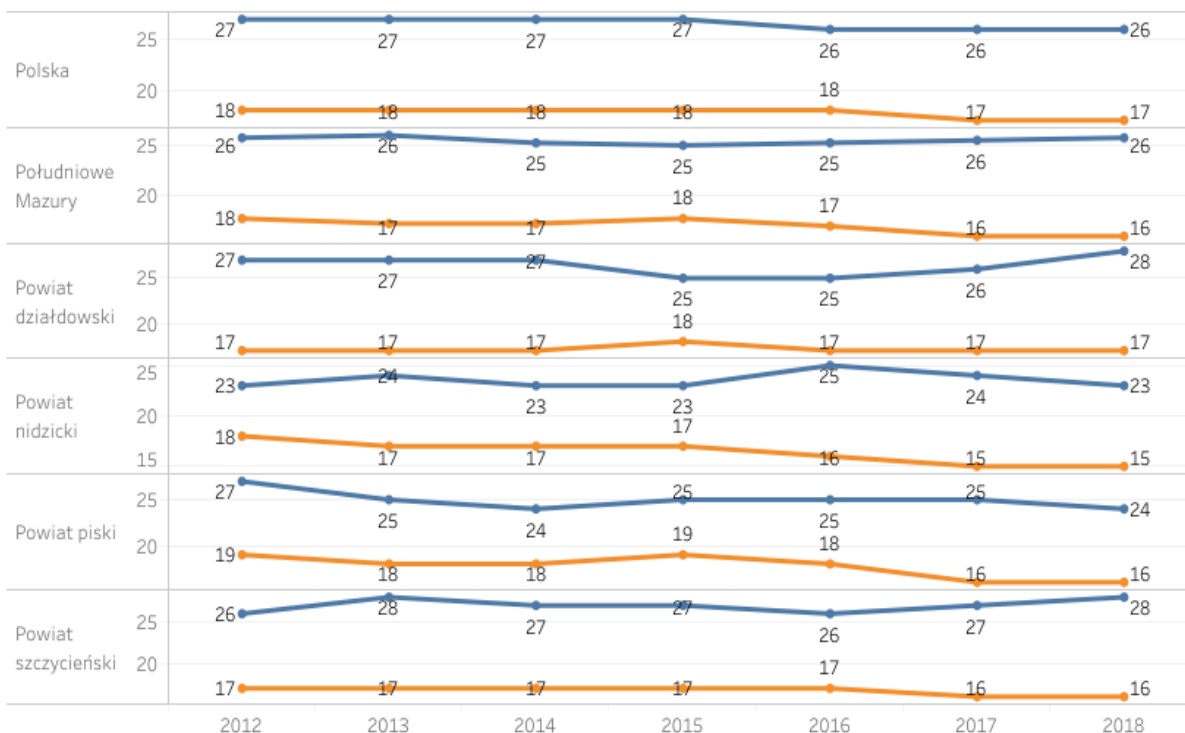
Współczynnik skolaryzacji netto określa liczbę uczniów uczęszczającą do szkół na danym etapie kształcenia w ogólnej liczbie dzieci w wieku odpowiadającym danemu etapowi. Wykres poniżej przedstawia wartość współczynnika skolaryzacji dla szkolnictwa podstawowego. Wynika z niego, iż w 2018 roku ponad 88% dzieci w wieku odpowiadającym szkołom podstawowym z obszaru Południowe Mazury uczęszczało do szkół. Zauważa się, że wskaźnik ten jest niższy niż dla obszaru całej Polski. Co więcej jego wartość w ciągu ostatnich 8 lat spadła o 3,19%. Zjawisko to może być pochodną ruchów migracyjnych, a także słabej dostępności szkół podstawowych. W zakresie obciążenia oddziałów szkolnych wartość wskaźnika na obszarze Południowe Mazury (liczba uczniów przypadająca na oddział) zbliżona jest do wartości ogólnopolskich. Największe obciążenie oddziałów w szkołach ogólnokształcących w 2018 roku miało miejsce w powiecie działdowskim i szczycieńskim, a wartość wskaźnika była wyższa o dwóch uczniów w porównaniu z danymi dla OF Południowe Mazury i Polski.

Tabela 22 Współczynnik skolaryzacji netto oraz liczba uczniów przypadająca na oddział

współczynnik skolaryzacji netto

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Polska	94.87	94.50	93.67	90.11	92.53	93.35	93.85
Południowe Mazury	91.88	91.33	90.69	87.30	88.53	88.72	88.69
Powiat działdowski	94.20	93.11	92.34	90.55	91.45	91.93	92.16
Powiat nidzicki	90.17	90.04	90.60	86.83	88.22	88.00	88.01
Powiat piski	89.69	89.03	87.98	84.24	84.56	84.80	84.75
Powiat szczycieński	93.45	93.12	91.83	87.59	89.89	90.15	89.83

liczba uczniów przypadająca na oddział

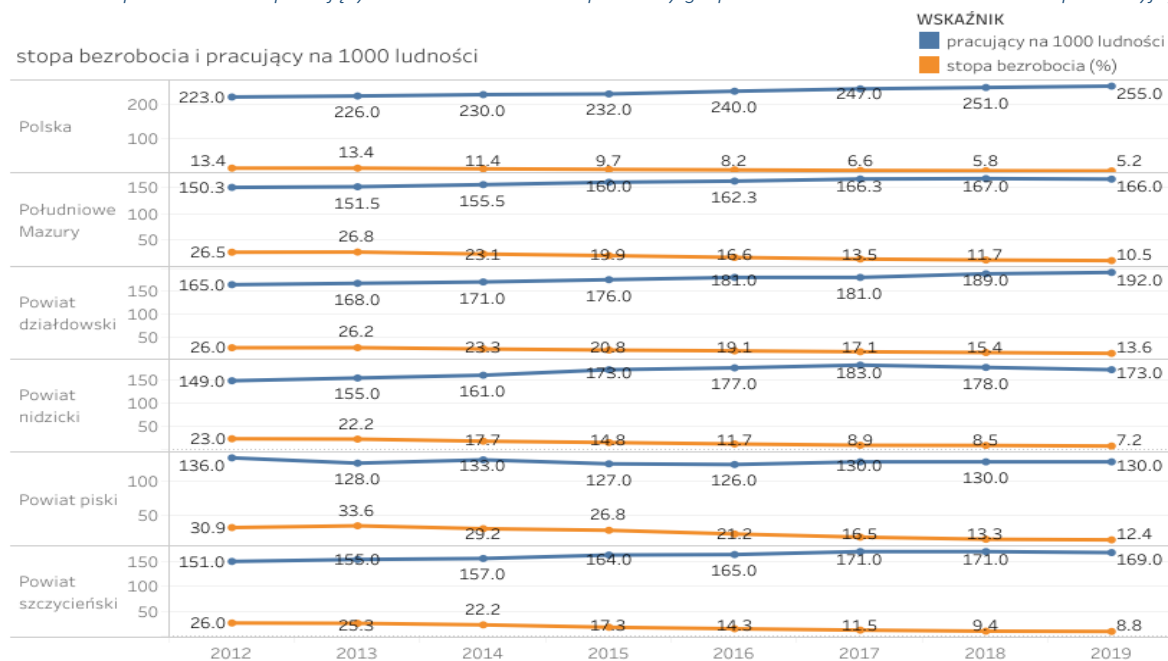
WSKAŹNIK

- liczba uczniów przypadających na oddział - szkoły ogólnokształcące
- liczba uczniów przypadających na oddział - szkoły podstawowe

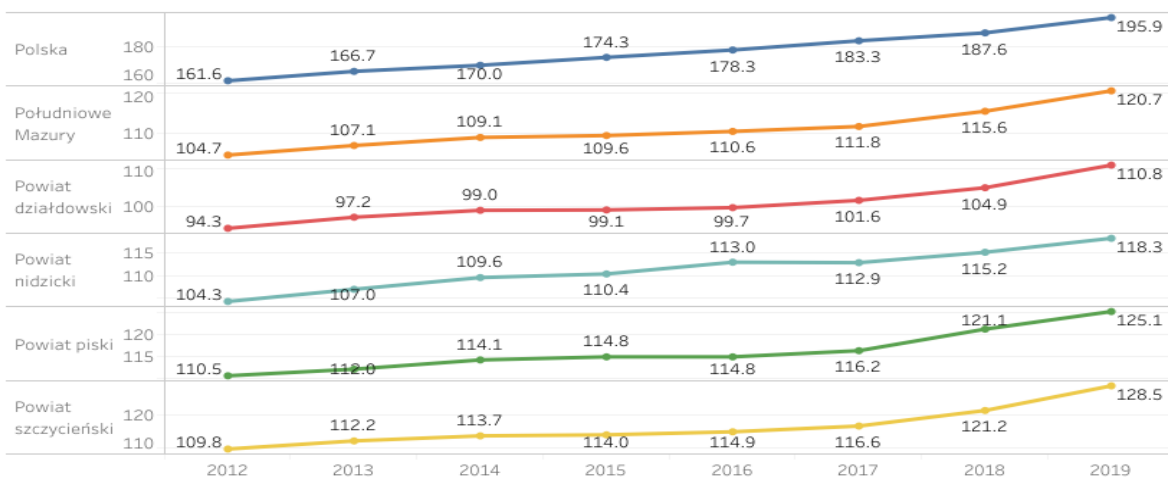
8.4 Rynek pracy i gospodarka

Analizowane wskaźniki związane z rozwojem gospodarczym pokrywają się z tendencjami ogólnopolskimi. Na wykresach poniżej zauważalny jest znaczący spadek bezrobocia, niewielki wzrost liczby osób pracujących na 1000 mieszkańców oraz wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych. Należy jednak zaznaczyć, że wzrost liczby osób pracujących na badanym obszarze nie jest tak dynamiczny jak w przypadku Polski - wskaźnik osób pracujących w Polsce wzrósł o ponad 14% a na OF o 10%. W przypadku podmiotów gospodarczych występuje analogiczne zjawisko - wzrost liczby podmiotów gospodarczych w badanym czasookresie w Polsce wyniósł 21% natomiast w przypadku Południowych Mazur 15%. Najbardziej dynamicznie przyrastała liczba podmiotów gospodarczych w powiecie szczycieńskim, a wzrost ten wyniósł ponad 17%.

Tabela 23 Stopa bezrobocia i pracujący na 1000 ludności oraz podmioty gospodarcze na 1000 ludności w wieku produkcyjnym

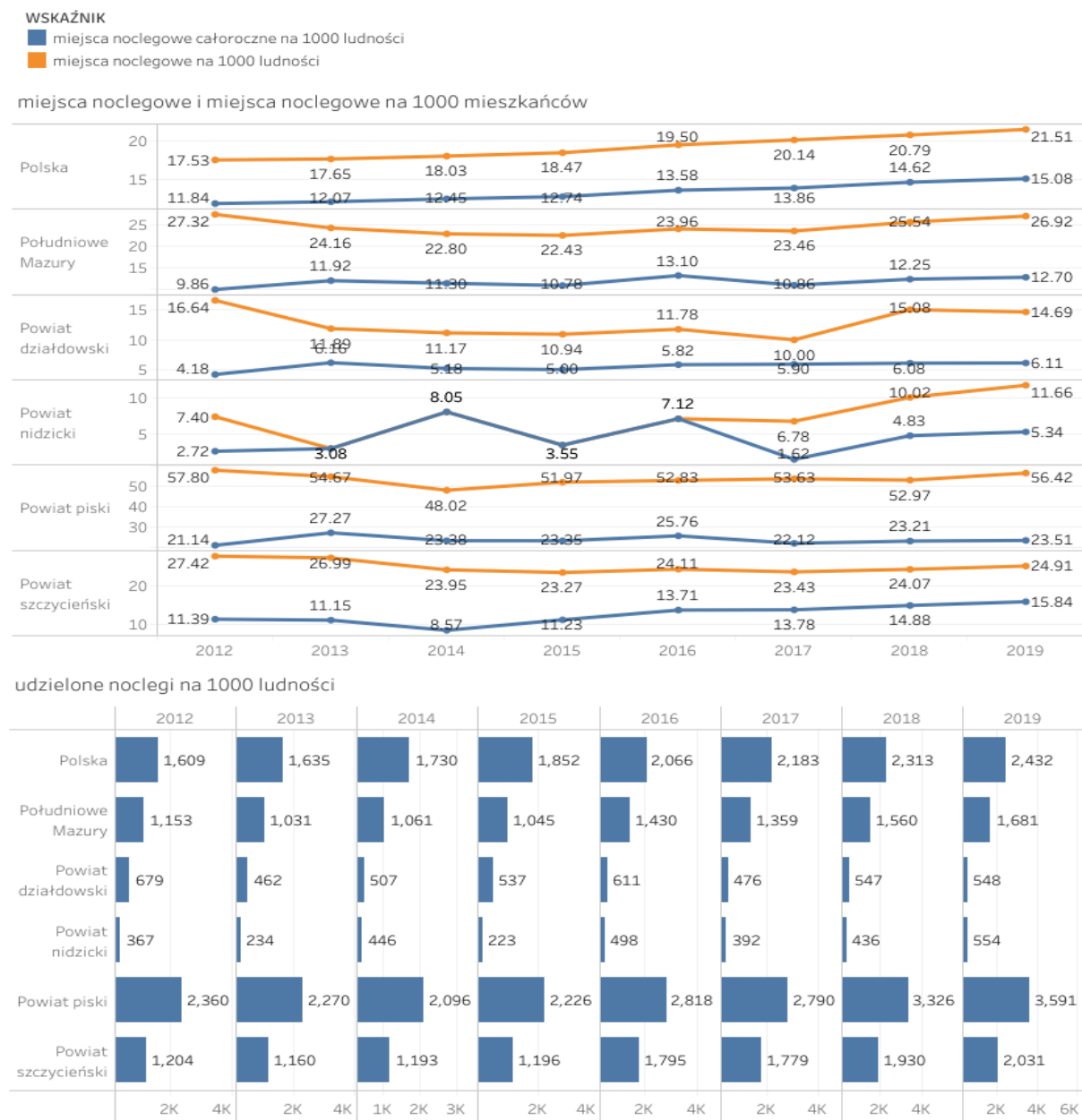
podmioty gospodarcze na 1000 ludności w wieku produkcyjnym

8.5 Turystyka

Na wykresach poniżej przedstawiono porównanie 3 wskaźników dotyczących turystyki. Spośród wszystkich badanych powiatów niewątpliwym liderem w zakresie liczby miejsc noclegowych jak i udzielonych noclegów jest powiat piski co związane jest z jego atrakcyjną lokalizacją w pobliżu jeziora Śniardwy. Przeciętna wartość wskaźnika liczby miejsc noclegowych dla tego powiatu jest ponad dwukrotnie wyższa niż dla Polski. Warto również odnotować, że wskaźnik ogólnej liczby miejsc noclegowych dla obszaru Południowe Mazury jest wyższy niż w Polsce natomiast mniej jest miejsc noclegowych całorocznych. Na badanym obszarze niższa niż w Polsce jest także liczba udzielanych noclegów.

Tabela 24 Miejsca noclegowe na 1000 ludności oraz udzielone noclegi na 1000 ludności

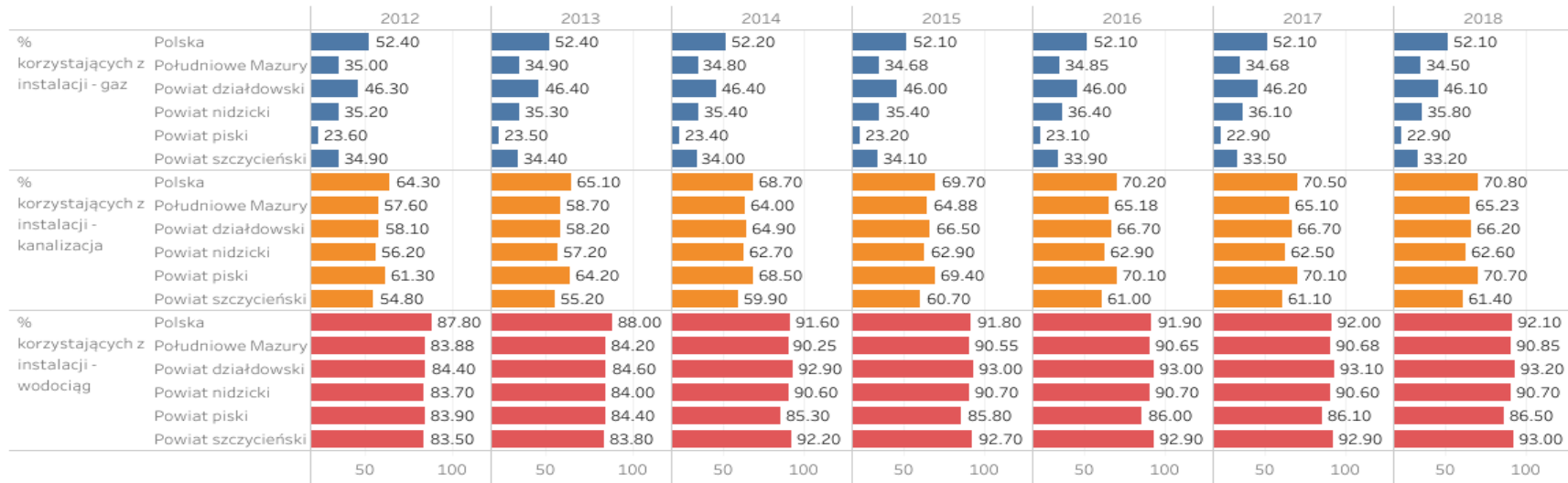

8.6 Infrastruktura

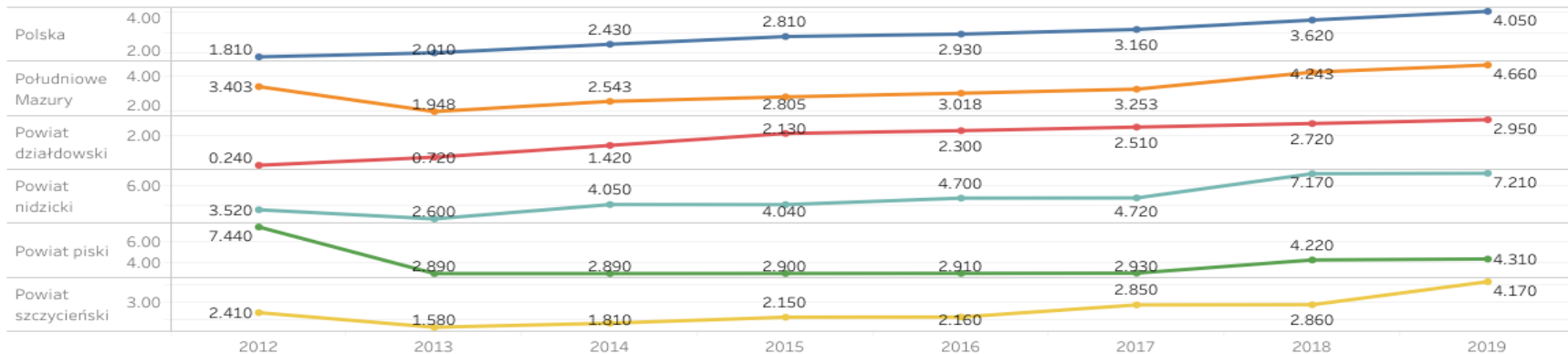
Udział ludności korzystający z infrastruktury sieciowej na OF Południowe Mazury jest niższy niż w Polsce, ale różnice w przypadku dostępności do kanalizacji i wodociągu są stosunkowo niewielkie. Najwyższa różnica dotyczy dostępność instalacji gazowej i w 2018 roku wyniosła 17,6% (o 17,6% ludności więcej korzysta z tego zasobu w skali ogólnopolskiej). Co istotne, w przypadku wodociągów i kanalizacji od 8 lat coraz więcej osób korzysta z tych zasobów, co może mieć wymierny, pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego. Podobnie jak w całej Polsce długość ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na OF wzrosła. Największy wzrost długości dróg rowerowych odnotowano w powiatach działdowskim i nidzickim. Rozwój sieci dróg rowerowych wydaje się istotny z punktu widzenia wzbogacenia oferty o aktywne formy turystyki.

Tabela 25 Udział ludności korzystający z instalacji

udział ludności korzystający z instalacji

długość ścieżek rowerowych na 1000 ludności [km]

8.7 Podsumowanie

W tabeli poniżej przedstawiono ranking badanych powiatów - liczby od 1 do 4⁴⁷ oznaczają pozycję w rankingu w 2019 lub 2018 roku w zależności od dostępności danych. Następnie wyliczono średnią dla każdego z powiatów i w ten sposób wskazano powiat o największym potencjale.

Tabela 26 Ranking badanych powiatów

Sfera	Zmienna	Powiat	Miejsce
Demografia	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Działdowski	3
		Nidzicki	1
		Piski	2
		Szczygieński	4
	Urodzenia na 1000 mieszkańców	Działdowski	2
		Nidzicki	4
		Piski	3
		Szczygieński	1
	Współczynnik obciążenia demograficznego	Działdowski	4
		Nidzicki	3
		Piski	2
		Szczygieński	1
Zdrowie	Lekarze na 10 tys ludności	Działdowski	2
		Nidzicki	1
		Piski	4
		Szczygieński	3
	Pielęgniarki na 10 tys ludności	Działdowski	1
		Nidzicki	4
		Piski	2
		Szczygieński	3
	Ludność na aptekę	Działdowski	1
		Nidzicki	3
		Piski	4
		Szczygieński	2
Ludność na łóżko szpitalne	Działdowski	1	
	Nidzicki	3	
	Piski	2	
	Szczygieński	4	
Edukacja	Współczynnik skolaryzacji netto - szkoły podstawowe	Działdowski	1
		Nidzicki	3
		Piski	4
		Szczygieński	2
	Liczba uczniów przypadająca na oddział - szkoły podstawowe	Działdowski	4
		Nidzicki	1
		Piski	2
		Szczygieński	2
	Liczba uczniów przypadająca na oddział – średnie szkoły ogólnokształcące	Działdowski	4
		Nidzicki	1
		Piski	2
		Szczygieński	4
Gospodarka i rynek pracy	Podmioty gospodarcze na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	Działdowski	4
		Nidzicki	3
		Piski	2
	Stopa bezrobocia	Szczygieński	1
		Działdowski	4
		Nidzicki	1
Piski	3		
Szczygieński	2		

⁴⁷ pozycja 1 oznacza że dany powiat wypada najlepiej w porównaniu z innymi jednostkami

Sfera	Zmienna	Powiat	Miejsce
	Pracujący na 1000 ludności	Działdowski	1
		Nidzicki	2
		Piski	4
		Szczycieński	3
Turystyka	Miejsca noclegowe na 1000 ludności	Działdowski	3
		Nidzicki	4
		Piski	1
		Szczycieński	2
	Miejsca noclegowe całoroczne na 1000 noclegów	Działdowski	3
		Nidzicki	4
		Piski	1
		Szczycieński	2
	Udzielone noclegi na 1000 ludności	Działdowski	4
		Nidzicki	3
		Piski	1
		Szczycieński	2
Infrastruktura	% korzystających z gazu	Działdowski	1
		Nidzicki	2
		Piski	4
		Szczycieński	3
	% korzystających z wodociągu	Działdowski	1
		Nidzicki	3
		Piski	4
		Szczycieński	2
	% korzystających z kanalizacji	Działdowski	2
		Nidzicki	3
		Piski	1
		Szczycieński	4
Długość ścieżek rowerowych na 1000 ludności	Działdowski	4	
	Nidzicki	1	
	Piski	2	
	Szczycieński	3	

W wyniku wyliczenia średniej punktów każdy z powiatów uzyskał średnią 2,5 punktu. Należy zatem stwierdzić, że potencjał powiatów jest porównywalny, przy czym przedstawiony ranking wskazuje na mocniejsze i słabsze strony danych powiatów. Tabela poniżej przedstawia średnie liczby punktów przypisane zgodnie z analizowanymi sferami. Im niższa wartość punktowa tym sytuacja danego powiatu w danej sferze jest lepsza.

Tabela 27 Średnie liczba punktów dla powiatów zgodnie z analizowanymi sferami

	Działdowski	Nidzicki	Piski	Szczycieński
Demografia	3,00	2,67	2,33	2,00
Zdrowie	1,25	2,75	3,00	3,00
Edukacja	3,00	1,67	2,67	2,67
Gospodarka i rynek pracy	3,00	2,00	3,00	2,00
Turystyka	3,33	3,67	1,00	2,00
Infrastruktura	2,00	2,25	2,75	3,00

9. Analiza SWOT

Analiza SWOT przeprowadzona w ramach opracowania Strategii OF polega na usystematyzowaniu faktów, danych i informacji zawartych we wcześniejszych rozdziałach oraz opinii uzyskanych metodą eksploracji źródeł wtórnych. W ramach poszczególnych pól analiza SWOT obejmuje następujące elementy:

- Czynniki wewnętrzne pozytywne (mocne strony) - działalność i zasoby Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazur, doświadczenie, wymiar polityczny, organizacyjny, techniczny, instytucjonalny, wszystko to, co pozwala oczekiwać rozwoju OF;
- Czynniki wewnętrzne negatywne - słabe strony regionu, będące konsekwencją ograniczeń szeroko rozumianych zasobów;
- Czynniki zewnętrzne pozytywne - szanse, korzystne tendencje w otoczeniu zewnętrznym, które właściwie wykorzystane mogą stanowić istotny impuls rozwojowy;
- Czynniki zewnętrzne negatywne - zagrożenia, niekorzystne zjawiska zewnętrzne, które mogą być poważną barierą rozwoju regionu.

Poniżej zaprezentowano analizę SWOT dla Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazur.

Tabela 28 Analiza SWOT Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Nastawienie samorządów OF na podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej wraz z intensywnymi działaniami na rzecz przyciągania nowych inwestorów (np. strony www, foldery informacyjne)	Stosunkowo wysoki udział w powierzchni obszarów cennych przyrodniczo	Negatywne trendy demograficzne	Niewystarczająca spójność komunikacyjna OF w zakresie dostępności do sieci TEN-T
Niższe koszty pracy (wynagrodzeń) i wysoki poziom jej podaży, jako ważny element składowy atrakcyjności inwestycyjnej obszaru	Wysoki potencjał OF dla rozwoju gospodarki opartej o turystykę	Zbyt niski stopień rozwoju przedsiębiorczości w stosunku do średniej krajowej	Niski poziom skolaryzacji na poziomie podstawowym
Zapotrzebowanie na zawody okołoturystyczne	Znaczący spadek bezrobocia	Niski poziom zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych ludności zamieszkującej Mazury Południowe	Niskie dostosowanie kapitału ludzkiego na terenie OF do wymagań rynku pracy
Wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych	Wskaźnik ogólnej liczby miejsc noclegowych dla obszaru Południowe Mazury jest wyższy niż w Polsce	Niedostosowanie służby zdrowia oraz opieki społecznej do zmian demograficznych	Słabo rozwinięta sieć ścieżek rowerowych

Występowanie licznych obiektów dziedzictwa materialnego oraz atrakcji przyrodniczych	Wysoki potencjał turystyczny gmin Obszaru Funkcjonalnego	Słabo rozwinięta siatka połączeń poza miastami powiatowymi OF	Niezadawalająca jakość infrastruktury drogowej oraz poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym wpływające negatywnie na efektywność regionalnego systemu transportowego
Wzrost długości ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na OF	Sprzyjające warunki naturalne umożliwiające rozwój turystyki rowerowej oraz wodnej	Niedostateczne uzbrojenie wytyczonych stref aktywności gospodarczej w odniesieniu do potrzeb	Nierównomierny dostęp do infrastruktury technicznej na terenie OF (deficyt dostrzegalny zwłaszcza w gminach wiejskich)
Wysokie walory środowiskowe umożliwiające efektywne wdrażanie rozwiązań wpływających na wzrost wykorzystania OZE na terenie OF, w tym dobre warunki solarne		Niezadawalające działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza	Niezadawalający poziom oferty kulturalnej na terenie OF
		Niedostateczna liczba stref wypoczynku i rekreacji na terenie OF	Brak liniowych produktów turystycznych w kompleksowy sposób łączących atrakcje turystyczne i walory przyrodnicze OF
		Zbyt niski stopień integracji przestrzennej i gospodarczej OF	Brak wspólnej promocji gospodarczej i turystycznej
		Niezadawalający stan techniczny zabytków na terenie OF grożący pozbawieniem możliwości korzystania przez przyszłe pokolenia	Brak dokumentów planistycznych umożliwiających prowadzenie skoordynowanych polityk warunkujących efektywne wykorzystanie potencjałów i powiązań funkcjonalnych
		Występowanie zjawiska wykluczenia społecznego	Funkcjonowanie obszarów zdegradowanych - wysoki poziom zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych w wymiarze społecznym oraz technicznym
		Niewystarczająca ilość miejsc świadczenia usług pomocy społecznej i opieki zdrowotnej	Występowanie problemów bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, w tym związanych z sytuacjami kryzysowymi w rodzinie

SZANSE		ZAGROŻENIA	
Realizacja inwestycji drogowych umożliwiające rozwój terenu w oparciu o intensywny ruch tranzytowy	Priorytetowe traktowanie terenu Polski Wschodniej, w tym OF - możliwość wykorzystania środków lokowanych w Programie Operacyjnym Polska Wschodnia	Wysoka atrakcyjność osiedleńcza i edukacyjna konkurencyjnych ośrodków powiatów sąsiadujących z OF	Emigracja edukacyjna i zarobkowa młodych mieszkańców OF
Dostępność systemowego (na poziomie krajowym i regionalnym) wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej jako alternatywnej formy działalności gospodarczej i aktywności zawodowej	Rozwój usług turystycznych bazujący na poprawie, jakości infrastruktury drogowej, rowerowej, komunikacyjnej	Wzrost wymagań prawnych w zakresie gospodarki finansowej gmin, wpływającej na ich zdolność inwestycyjną	Niska jakość przepisów prawa, wpływająca w szczególności na przedłużenie procesów inwestycyjnych oraz utrudniająca współpracę pomiędzy JST
Budowanie wizerunku OF w oparciu o walory środowiskowe i lokalizację	Wzmocnienie lokalnej gospodarki poprzez zachęty inwestycyjne dla lokalnych przedsiębiorców	Istnienie konieczności ochrony bogatej bioróżnorodności fauny i flory na terenie OF	Zwiększanie ponoszonych przez samorzady nakładów na edukację i pomoc społeczną przy braku systemowych rozwiązań w tych obszarach
		Zmniejszone środki dotacyjne w nowej perspektywie UE	Trudności związane z finansowaniem inwestycji powiatowych (brak wolnych środków budżetowych, ograniczenie subwencji zewnętrznych, spadek dochodów budżetu z podatków)
		Dalszy wzrost obciążenia samorządów (nowe zakresy zadań) bez zapewnienia wystarczających środków	Pogłębianie się kryzysu finansów publicznych w kraju
		Wysoka konkurencja sąsiednich powiatów w zakresie przyciągania	Wzrost występowania miejscowych zagrożeń, w większości związane ze zniszczeniami wynikającymi z ekstremalnych zjawisk pogodowych

10. Wizja i misja Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury

Zdefiniowana wizja Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury jest docelowym obrazem przyszłości - stanem, do którego ma doprowadzić realizacja przedmiotowej Strategii w perspektywie do roku 2030. Treść wizji została określona w trakcie prac warsztatowych i badawczych prowadzonych podczas opracowywania dokumentu. Na jej ostateczny kształt mieli wpływ przedstawiciele powiatów tworzących OF oraz wszystkie podmioty biorące udział w procesie uspołecznienia dokumentu. Zaprezentowana poniżej wizja odnosi się do konieczności przeprowadzenia interwencji cechującej się kompleksowością, jak również zrównoważonym i zintegrowanym podejściem do rozwoju oraz integracji terytorialnej, silnie akcentującej wymiar przestrzenny. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, wizja Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury została określona w następującym brzmieniu:

Mazury południowe to rozpoznawalna marka turystyczna!

Obszar funkcjonalny tworzy zwarty i spójny wewnętrznie subregion. Dekada wzrostu i rozwoju zbudowała nowoczesne zaplecze ośrodków miejskich: Działdowa, Nidzicy, Pisz i Szczytna, tworzących policentryczny układ rozwojowy

Dostępni na plus!

Poprawa skomunikowania pozwoliła na zbudowanie dostępności obszaru funkcjonalnego oraz korzystanie z jego oferty przez liczne grono turystów i gości.

Mazury południowe stanowią obszar strategicznej interwencji istotny dla rozwoju całego regionu oraz kraju! Konkurencyjna i zdywersyfikowana gospodarka Subregionu rozwija się w oparciu o wydajny system komunikacyjny oraz dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych.

Tu chce się żyć!

Mazury południowe to atrakcyjny osiedleńczo obszar o konsekwentnie wzrastającej jakości życia. Akumulowany kapitał społeczny gwarantuje niezbędne jakościowo zasoby na potrzeby gospodarki i rynku pracy oraz warunkuje wysoką jakość życia dzięki aktywności i zaangażowaniu mieszkańców.

Wykorzystujemy własne zasoby i posiadane produkty turystyczne!

Mimo destabilizacji koniunktury gospodarczej oraz zmian w praktyce spędzania czasu wolnego ruch turystyczny Mazury południowe to destynacja turystyczna przeżywająca dynamiczny wzrost.

Dziedzictwo kulturowe, nieodkryta historia subregionu i dziedzictwo przyrodnicze wzmocniają markę obszaru przyciągając świadomych turystów, rodziny z dziećmi i grupy zorganizowane

Rozwinięcie wizji rozwoju stanowią domeny planowania strategicznego, które są ściśle powiązane z celami strategicznymi i planami operacyjnymi przewidzianymi do realizacji. Wizja w syntetyczny sposób wskazuje kluczowe determinanty warunkujące rozwój powiatów w perspektywie roku 2030. Dodatkowo wyartykułowana wizja to pożądaný stan OF - docelowy w perspektywie przyjętego horyzontu czasowego przedmiotowego opracowania.

Wysoka jakość życia jest podstawową potrzebą społeczności lokalnej. Składa się na nią wiele elementów, zarówno o charakterze miękkim, jak i twardym. Czyste, bezpieczne i urozmaicone środowisko, zapewniające dobre warunki do pracy, nauki i wypoczynku są głównym elementem wysokiej jakości życia. Konkurencyjność obszarów objętych opracowaniem, to umiejętność wykorzystywania dostępnych zasobów i szans w wygrywaniu konkurencji z innymi obszarami. Konkurencyjność należy rozumieć jako rywalizowanie o wysoką jakość życia oraz rozwój społeczny i gospodarczy⁴⁸.

Misja Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury jest lapidarną, acz fundamentalną deklaracją, w której zdefiniowano przestrzeń wartości, do których będzie odnosił się wyznaczając cele rozwoju. Misja w niniejszej strategii wyznacza zatem zestaw podstawowych zasad działania OF, a jej elementarną treść stanowi dobrostan i dobrobyt mieszkańców. Jest to wyraz pojmowania samorządu jako wspólnoty mieszkańców, a równocześnie wypowiedzianym wprost zobowiązaniem lokalnych struktur samorządowych do przyjęcia takich metod działania, które będą koncentrować się na poprawie jakości życia wszystkich mieszkańców terenu obszaru.

MISJA

Wykorzystanie unikatowych zasobów przestrzennych, przyrodniczych i kulturowych Subregionu na rzecz dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego

Wzmacnianie kapitału społecznego jako kluczowego potencjału Subregionu, którego wartość będzie decydowała o jego przyszłym sukcesie konkurencyjnym

Harmonijny rozwój sieci powiązań funkcjonalnych w oparciu o kluczowe ośrodki miejskie Subregionu oraz zasoby obszarów wiejskich w ramach tworzenia spójnego systemu wysokiej jakości usług publicznych

⁴⁸ T. Markowski, Stymulowanie i regulowanie konkurencyjności regionów w świetle procesów globalizacji gospodarki, Samorząd Terytorialny nr 3, 2000

11. Założenia rozwojowe

Drugim krokiem następującym po zdefiniowaniu misji i wizji powiatów jest sformułowanie swoistych pól/obszarów w obrębie których będziemy się poruszać w ramach tworzenia i systematyzowania zapisów o charakterze postulatywnym.

W odróżnieniu od wizji i misji, które mają charakter jedynie ramowy, kierunkowy odnoszący się do poziomu wartości, obszary planowania strategicznego są konkretne i w istocie zawężają założenia rozwojowe do konkretnych domen. Oczywiście wynikają one z ustaleń misji i wizji niemniej stanowią swoistą nową jakość planistyczną i podłoże pod wyznaczenie celów strategicznych zgodnych (odwołujących się) z koncepcją S.M.A.R.T.

W ramach procesu planowania strategicznego wyznaczono cztery domeny strategiczne. Zakres tematyczny domen jest uznaniowy niemniej na potrzeby zaplanowania interwencji stanowi on trzon planistyczny. Chcąc zachować przejrzystość każdorazowo zaszeregowano każdej z domen konkretne komponenty.

Rysunek . Domeny strategiczne Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury

I. Infrastruktura publiczna i środowisko

Pierwszy obszar planowania odnosi się do kwestii drogownictwa, dróg publicznych znajdujących się na terenie OF oraz środowiska przyrodniczego. Należy tutaj również wskazać na kwestie związane z lobbingiem na rzecz zwiększenia dostępności komunikacyjnej co jest związane z reprezentowaniem interesu OF jako obszaru składającego się z czterech powiatów. Infrastruktura komunikacyjna to bardzo ważny czynnik budujący atrakcyjność inwestycyjną.

Infrastruktura publiczna i środowisko to priorytetowe wyzwania strategiczne obejmujące m.in. następujące komponenty: drogi publiczne aktywności lobbingowe.

Środowisko to priorytetowe wyzwanie strategiczne obejmujące m.in. ochrona bioróżnorodności, udostępnianie terenów atrakcyjnych przyrodniczo, jakość środowiska naturalnego, gospodarka wodna, adaptacja do zmian klimatu.

II. Gospodarka

Drugi obszar planowania strategicznego to gospodarka. Tematy objęte obszarem planowania są najczęściej artykułowane jako kluczowe z punktu widzenia najbliższych lat, ma to związek z identyfikowanymi deficytami oraz oczekiwaniami, szczególnie w obrębie poprawy atrakcyjności inwestycyjnej obszaru oraz rynku pracy.

Gospodarka to istotna domena rozwoju OF obejmująca m.in. tworzenie warunków do rozwoju oferty inwestycyjnej obszaru, promocja gospodarcza OF, aktywna polityka inwestycyjna, gospodarowanie mieniem, dziedzictwo materialne a także przeciwdziałania bezrobociu, aktywizacji lokalnego rynku pracy.

III. Usługi publiczne

W ramach trzeciej domeny zgrupowano usługi publiczne świadczone mieszkańcom. Obejmują one te aspekty aktywności OF, które łączą się z zabezpieczaniem potrzeb w konkretnych obszarach. Profesjonalne usługi publiczne odwołują się do zabezpieczenia podstawowych potrzeb społecznych takich jak: transport publiczny, edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna czy też świadczenie usług związanych z kulturą.

W ujęciu zbiorczym, zaproponowany poniżej katalog, wprost odnosi się do kompetencji (zadań własnych powiatów tworzących OF) i dopełnia całość interwencji w ramach wyznaczonych obszarów.

IV. Aktywna wspólnota

W ramach czwartej domeny ujęto kwestie społeczeństwa obywatelskiego oraz integracji społecznej. Jest to bardzo istotne wyzwanie, szczególnie biorąc pod uwagę poziom rozwoju tego sektora oraz słabość w zakresie funkcjonowania organizacji pozarządowych, określanych mianem infrastrukturalnych. Poza wskazanym elementem należy podejmować również działania ukierunkowane na wspólnotę, traktowaniem obszaru OF jako

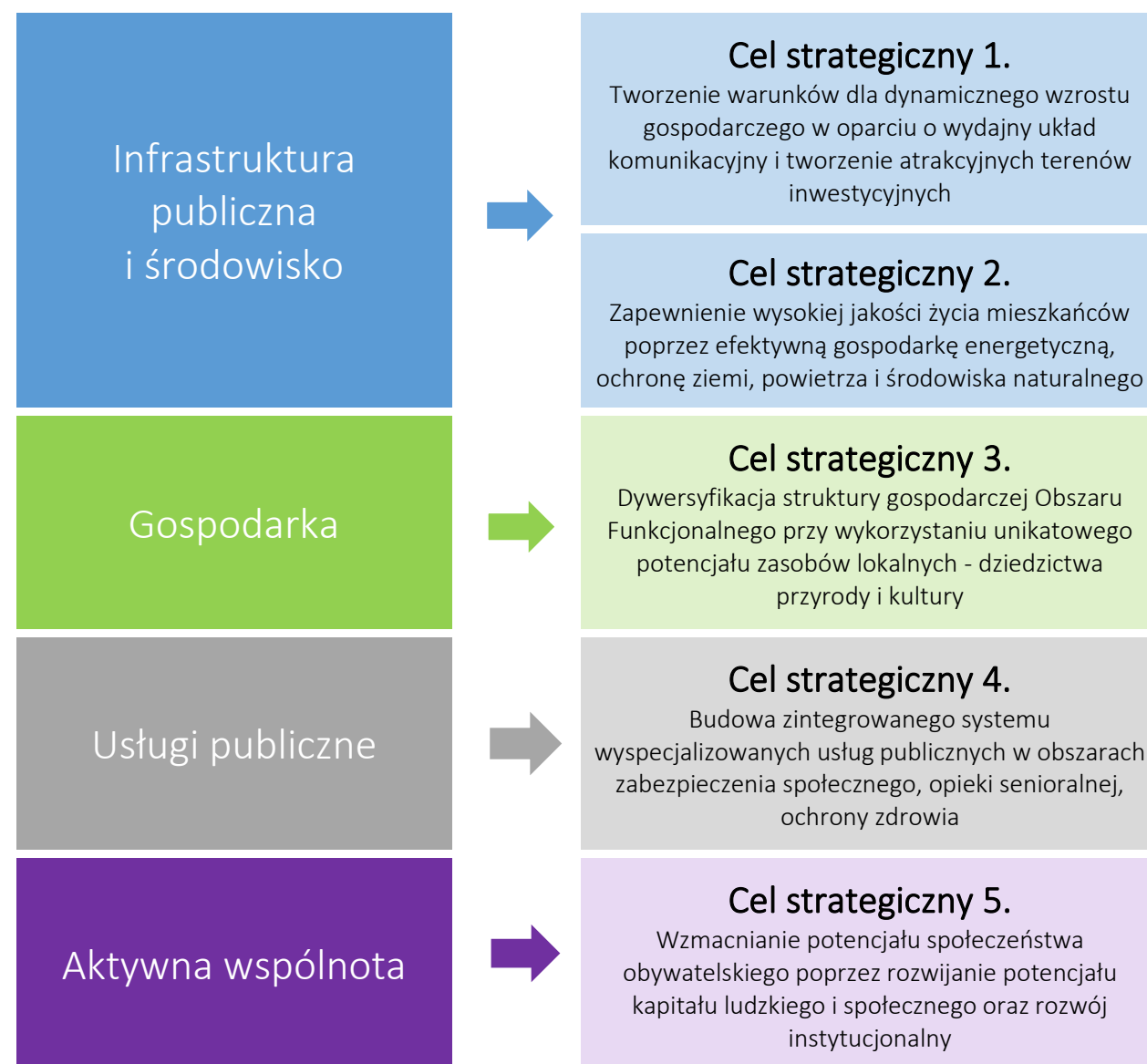
wspólnoty mieszkańców, która kieruje się podobnymi wartościami. Współpraca i działalności na rzecz organizacji pozarządowych, a tym samym społeczności to podstawowy filar obszaru interwencji, jego

drugim komponentem jest sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji samorządu powiatowego w wymiarze usług świadczonych mieszkańcom przede wszystkim w kontekście kwestii geodezyjnych czy też komunikacyjnych.

Jako integralną część obszaru traktuje się zagadnienia związane z kulturą przede wszystkim ze względu na jej kluczowe znaczenie dla budowy i wzmacniania kapitału społecznego, ludzkiego oraz w perspektywie potencjału do ich akumulacji.

11.1 Cele strategiczne

Cele strategiczne wynikają z demarkacji wyznaczonych obszarów interwencji strategicznej i tworzą ramy dla sieci wyspecyfikowanych celów strategicznych. Należy przyjąć, że treść i brzmienie celów strategicznych buduje ramy kluczowe z punktu widzenia osiągnięcia pożądanej zmiany w OF opisanej w wizji i misji.

11.2 Cele operacyjne i działania

Cel strategiczny 1.

Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych

Cel operacyjny 1.1

Budowa zintegrowanego systemu transportowego

Kluczowym czynnikiem decydującym o potencjalne danego obszaru z punktu widzenia rozwoju jest zewnętrzna i wewnętrzna spójność systemu komunikacyjnego. Cel operacyjny zostanie osiągnięty poprzez zrealizowanie wyodrębnionych i spójnych terytorialnie inwestycji drogowych w OF, znacznie podnoszących stopień wzajemnego skomunikowania.

Dotychczas występujące ograniczenia komunikacyjne wpływają negatywnie do rozwój obszaru. Kluczowym przedsięwzięciem jest poprawa dostępności komunikacyjnej OF poprzez korytarz transportowy Via Masuria, który stanowi bypass DK 16 i wpłynie pozytywnie na rozwój całego obszaru a także poprawi dostępność południowego obszaru Regionu Warmii i Mazur. Poprawa dostępności transportowej OF zmniejszy dysproporcję w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów i zwiększy ich konkurencyjność.

Realizacja inwestycji poprawi dostępność transportową regionalnego portu lotniczego w Szymanach, który zapewnia komunikację ze światem i stanowi „mazurskie okno na świat”. Obecnie jest ono słabo skomunikowane ze wschodnimi terenami Regionu np. Giżyckiem, który jest chętnie odwiedzane przez turystów w sezonie letnim.

W połączeniu z realizacją korytarza transportowego Via Masuria realizowane muszą być inwestycje dotyczące rozbudowy i modernizacji sieci dróg powiatowych, które łączyć będą OF z drogami wyższego rzędu.

Realizacja inwestycji drogowych musi być ściśle powiązana z budową ścieżek rowerowych na terenie OF. Ścieżki rowerowe są istotnym produktem turystycznym obszaru a także stanowią element realizowania ważnych z punktu widzenia jakości życia tzw. strategii niskoemisyjnych, stymulujących zastępowanie środków transportu (z samochodów na rowery).

Efektom przedsięwzięć drogowych będzie wzmocnienie drożności komunikacyjnej, ułatwienie dostępu mieszkańców i turystów do głównych drogowych szlaków komunikacyjnych OF, a także wzrost liczby terenów inwestycyjnych atrakcyjnych dla przedsiębiorców.

Cel strategiczny 2.

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza i środowiska naturalnego

Cel operacyjny 2.1**Czyste powietrze i efektywna gospodarka energetyczna**

Obszar Funkcjonalny pod względem emisji zanieczyszczeń należy do grupy obszarów o niskiej skali obciążenia środowiska. Głównym problemem OF w zakresie zanieczyszczenia powietrza jest wzrastający poziom pyłu zawieszonego PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w powietrzu. Cel ten będzie realizowany poprzez inwestycje związane z transformacją do gospodarki neutralnej dla klimatu, w tym m.in. związane z ograniczaniem niskiej emisji oraz wzrostem wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Zintegrowana interwencja przyczyni się do znacznej poprawy jakości powietrza, a w przypadku realizacji zadań polegających na redukcji zanieczyszczeń w budynkach prywatnych znacznie wzrośnie jakość i komfort życia mieszkańców. Efekt zintegrowany projektów zgrupowanych w tym obszarze będzie polegał na zaspokojeniu najbardziej pilnych potrzeb m.in. z zakresu termomodernizacji budynków publicznych w każdej gminie OF, co w skali całego obszaru przełoży się na obniżenie liczby zanieczyszczeń emitowanych do środowiska.

W ramach działań inwestycyjnych mogących wpłynąć na realizację celu przewiduje się realizację następujących typów projektów: termomodernizacje budynków i instalacji publicznych, przedsiębiorstw, wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni, wspólnot mieszkaniowych oraz NGO, a także wymiany źródeł ciepła i energii elektrycznej na niskoemisyjne, w tym OZE, np. montaż instalacji fotowoltaicznych w budynkach użyteczności publicznej i prywatnych, promocja niskiej emisji wśród mieszkańców obszaru.

Cel operacyjny 2.2**Ochrona ziemi, wód podziemnych i powierzchniowych**

Jednym z ważniejszych zamierzeń rozwojowych OF jest zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej oraz turystycznej Subregionu poprzez poprawę stanu środowiska naturalnego uzyskaną dzięki rozwojowi infrastruktury technicznej. Jednym z istotnych elementów wpływających na stan środowiska jest właściwa gospodarka odpadami, w szczególności na atrakcyjnych turystycznie terenach PM. W związku z tym, wspierane będą działania dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym, koncentrujące się na zapobieganiu powstawaniu odpadów i gospodarowaniu nimi.

Niski poziom skanalizowania Subregionu (70,7% mieszkańców użytkujących sieć kanalizacyjną w połączeniu z 86,5% ludności korzystającej z sieci wodociągowej), zwłaszcza obszarów wiejskich jest znaczącym problemem powiatów PM. OF stanowi także rezerwuar wody pitnej dla Mazowsza.

W tym obszarze, głównym zamierzeniem jest realizacja inwestycji na terenie powiatów PM w zakresie rozwoju sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, budowy stacji uzdatniania wody, budowy kanalizacji deszczowej i systemów retencjonowania wód, a także działania na rzecz zachowania dobrej jakości wód i bioróżnorodności jezior.

W ten sposób uzyskamy efekt ekologiczny mający znaczenie w skali całego Subregionu.

Cel operacyjny 2.3**Działania edukacyjne promujące ochronę środowiska naturalnego**

Efektywna realizacja założeń Strategii w odniesieniu do jakości środowiska wymaga opracowania i wdrożenia subregionalnego systemu propagowania i inspirowania działalności edukacyjno-informacyjnej. Edukacja ekologiczna jest jednym z narzędzi polityki ekologicznej i kierunków działań na rzecz ochrony środowiska i

zdrowia OF. Istotnym bowiem zagrożeniem dla otaczającego nas środowiska, bezpieczeństwa ekologicznego kraju i zdrowia mieszkańców jest niska społeczna świadomość, której wyrazem jest widoczny na co dzień brak kultury ekologicznej.

Edukacja ekologiczna jest koniecznym działaniem do przeprowadzenia z lokalną społecznością OF inicjującym działań na rzecz ochrony środowiska. Edukacja ekologiczna musi docierać do wszystkich grup wiekowych i społecznych, tj. zarówno do dzieci i młodzieży, dorosłych, jak i decydentów w sprawach związanych z ochroną środowiska, tzn. pracowników samorządowych.

Cel strategiczny 3.

Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury

Cel operacyjny 3.1**Produkty turystyczne**

Wzrastająca moda na zdrowy styl życia i aktywny wypoczynek staje się czynnikiem sprzyjającym rozwojowi turystyki. Stwarza to szansę na utworzenie nowych produktów turystycznych w Obszarze. Dla OF inwestycje w infrastrukturę turystyki przyczynią się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.

Kluczowym projektem z tego zakresu jest budowa sieci ścieżek rowerowych Via Masuria połączonych z korytarzem transportowym Via Masuria oraz siecią dróg powiatowych na terenie OF. Ponadto przewidziano do realizacji następujące inwestycje mające przyczynić się do poprawy jakości i atrakcyjności szlaków rowerowych i terenów do nich przyległych:

- Oznakowanie i integracja systemów tras rowerowych
- Zagospodarowanie obiektów pokolejowych na cele turystyczne

Realizacja celu strategicznego polega na tworzeniu tras rowerowych obejmujących cały obszar Subregionu, tworząc spójny system, w dodatku połączony z ościennymi powiatami (w tym z województwa mazowieckiego). Jednocześnie w ramach realizacji projektu zintegrowanego, zarówno mieszkańcy jak i turyści uzyskają znaczący produkt turystyczny o charakterze Subregionalnym.

Ścieżki rowerowe są również elementem realizowania ważnych z punktu widzenia jakości życia tzw. strategii niskoemisyjnych, stymulujących zastępowanie środków transportu (z samochodów na rowery).

Turystyka medyczna jest istotnym elementem rynku turystycznego, który rokrocznie wzrasta. Z uwagi na lotnisko regionalne na terenie OF istotnym produktem turystycznym jest rozwój turystyki medycznej i sanatoryjnej na terenie powiatów PM. Współpraca szpitali powiatowych w połączeniu z dostępem do atrakcyjnych miejsc pobytu nastawionych na indywidualnych klientów, a nie duże grupy stwarza warunki do rozwoju turystyki medycznej na terenie OF.

Kolejnym produktem turystycznym jest turystyka rodzinna i senioralna. Na Obszarze wskaźnik ogólnej liczby miejsc noclegowych dla obszaru Południowe Mazury jest wyższy niż w Polsce natomiast mniej jest miejsc noclegowych całorocznych. Na badanym obszarze niższa niż w Polsce jest także liczba udzielanych noclegów. W przeważającej większości są to małe obiekty noclegowe, gospodarstwa agroturystyczne a nie duże hotele nastawione na klientów grupowych. Z uwagi na położenie w atrakcyjnych przyrodniczo obszarach rekomendujemy ukierunkowanie oferty na rodzinny i seniorów, którzy oczekują oferty indywidualnej połączonej z aktywnymi formami spędzania czasu.

Cel operacyjny 3.2**Wspieranie rozwoju gospodarczego i wzmacnianie rynku pracy**

Rozwój OF będzie możliwy poprzez tworzenie miejsc i warunków umożliwiających rozwój przedsiębiorczości. Istotnym działaniem będzie tworzenie warunków dla lokalizacji inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy. Poprawa dostępności transportowej musi być powiązana z działaniami gmin wchodzących w OF w zakresie tworzenia lokalnej infrastruktury oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Cel operacyjny 3.3**Promocja gospodarcza OF**

Współpraca samorządów w ramach OF pozwala na wzmocnienie zasobów, które mogą być wykorzystywane w ramach działań promocji gospodarczej. Aktywność OF może być bardziej efektywna dzięki koncentracji środków przekazywanych przez poszczególnych partnerów - które są następnie dedykowane działaniom promocyjnym ściśle powiązanych z prowadzonymi równoległe projektami zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej.

Równocześnie OF ma szansę kreować markę przestrzeni przyjaznej dla biznesu oraz zapewniającej efektywne warunki współpracy administracji, biznesu i sektora nauki.

Sąsiedztwo z województwem mazowieckim, w wyniku stworzonych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, dzięki promocji gospodarczej pozwoli na napływ biznesu z Mazowsza.

Cel strategiczny 4.

Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, edukacji, opieki senioralnej, ochrony zdrowia

Cel operacyjny 4.1

Rozwój subregionalnego systemu opieki zdrowotnej

Głównym problemem OF jest niedoinwestowanie i zły stan infrastruktury zdrowotnej szpitali. Jakość i dostępność infrastruktury leczenia zamkniętego w Subregionie pozostaje nadal niewystarczająca w stosunku do występujących potrzeb. Konieczna jest zarówno odnowa placówek, jak i lepsze wyposażenie ich w aparaturę i urządzenia diagnostyczne oraz służące terapii, ochronie życia i zdrowia pacjentów.

Inwestycje w tym obszarze polegają na zakupie dodatkowego wyposażenia oraz pracach inwestycyjnych (budowlanych) podnoszących funkcjonalność szpitali powiatowych na terenie OF.

Zaletą wspólnego przygotowania programów wsparcia dla powiatowych placówek szpitalnych, jest podział specjalizacji leczniczych w tych ośrodkach. Przy zapewnieniu skutecznej komunikacji pomiędzy placówkami szpitalnymi, dotyczącymi świadczonych usług oraz spójnej oferty dla mieszkańców uzyska się efekt wzrostu efektywności służby zdrowia zarówno w wymiarze ekonomicznym (brak konieczności utrzymywania tych samych oddziałów szpitalnych), jak i medycznym - zakup profesjonalnego sprzętu bez jego dublowania w dwóch placówkach medycznych.

Cel operacyjny 4.2

Profesjonalne usługi edukacyjne

Rozwój najbardziej poszukiwanych kwalifikacji wymaga istnienia kompleksowego systemu edukacyjnego, w tym kształcenia ustawicznego, umożliwiającego podnoszenie posiadanych umiejętności oraz reorientację zawodową. Niezbędne są inwestycje zmierzające do powiązania edukacji ze sferą gospodarczą. Działania te przyczynią się niewątpliwie do pozytywnych zmian na rynku pracy i zaowocują w przyszłości rozwojem gospodarczym regionu oraz wzmocnią jego atrakcyjność jako miejsca lokowania inwestycji.

Cel ten będzie realizowany poprzez inwestycje związane z infrastrukturą edukacji w OF. Ich zintegrowany charakter polega na wytypowaniu w skali Subregionu potrzeb, które skupiają się w następujących obszarach:

- Przyszkolna infrastruktura sportowa,
- Wyposażenie szkolnych pracowni tematycznych,
- Wzmocnienie powiatowych ośrodków kształcenia.

Samorządy wchodzące w skład OF będąc organami prowadzącymi dla jednostek oświatowych mają szerokie możliwości działania na rzecz dostosowania edukacji wszystkich szczebli do potrzeb gospodarki i rynku pracy. W szczególności chodzi o zbudowanie zintegrowanej na poziomie OF oferty, która będzie się wzajemnie uzupełniała. Obszar z punktu widzenia uwarunkowań przestrzennych i demograficznych jest optymalny dla prowadzenia systematycznego monitoringu popytu na pracę, którego wyniki mogą być skutecznie wykorzystane w rzeczywistej działalności edukacyjnej.

Zakłada się, że szkoła powinna wspierać ucznia w potwierdzeniu trafności wybranego przez niego zawodu oraz w podjęciu decyzji o wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej czy w możliwym przekwalifikowaniu się i odnalezieniu na rynku pracy. Stąd w celu zapewnienia podjęcia racjonalnych decyzji i skuteczniejszego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy podejmowane będą również działania mające na celu podniesienie efektywności systemu doradztwa zawodowego. Doradztwo zawodowe prowadzone na wysokim poziomie może motywować uczniów do dalszej nauki oraz zapobiec nieprzemyślanym decyzjom dotyczącym dalszej kariery, co ma znaczenie dla ograniczenia wysokiego bezrobocia wśród młodych ludzi.

Poprzez realizację tego celu mieszkańcy uzyskają dostęp do wysokiej jakości edukacji. Realizacja tych inwestycji w skali subregionu przyczyni się do wzmocnienia powiązania edukacji z rynkiem pracy, co przyczyni się do niwelowania przyczyn występującej depopulacji. Skoordynowana polityka edukacyjna, oparta o dostęp do profesjonalnych zasobów szkół pozwoli na kształtowanie wysokiej jakości oferty dla dzieci i młodzieży.

Cel operacyjny 4.3

Profesjonalne usługi społeczne - opieka nad osobami starszymi

Podczas przeprowadzonych w ramach prac nad strategią warsztatów z zespołami roboczymi w każdym samorządzie wchodzącym w skład Obszaru zdiagnozowano, że do istotnych problemów społecznych należy rosnąca liczba osób starszych, mieszkających samotnie, które nie mogą liczyć na wsparcie rodzin. Wiąże się z tym ściśle zjawisko emigracji młodych ludzi i brak zainteresowania wśród emigrantów rodzinami pozostającymi w OF.

Proponowane typy projektów do realizacji w wymiarze subregionalnym przedstawiają się następująco:

- Tworzenie mieszkań chronionych
- Budowa domów spokojnej starości
- Dienne domy opieki dla osób starszych

W zgodnej opinii samorządowców OF zadanie to może być realizowane jedynie wspólnie, przy uwzględnieniu całego obszaru, jak i zapewnienia oferty stosowanej do zapotrzebowania. Z uwagi na fakt, że usługi opieki nad osobami starszymi mogą być świadczone zarówno przez sektor prywatny jak i publiczny konieczne jest przygotowanie subregionalnego planu/programu wsparcia seniorów, który wskazywałby realne zapotrzebowanie na tego typu usługi i wskazywałby konkretne lokalizacje i rozwiązania stosowne do możliwości poszczególnych samorządów.

Rosnąca liczba osób starszych na obszarze Subregionu staje się wyzwaniem cywilizacyjnym. Uzasadnioną potrzebą jest budowa/tworzenie obiektów służących osobom starszym. Optymalnym rozwiązaniem jest tworzenie specjalnych miejsc, stref przeznaczonych wyłącznie dla osób starszych (np. mieszkania chronione).

Cel operacyjny 4.4

Aktywy senior

W kontekście depopulacji w Obszarze konieczne jest podejmowanie działań na rzecz wzmocnienia aktywności edukacyjnej, społecznej i kulturalnej osób starszych. Konieczne są działania na rzecz rozwoju usług społecznych, bezpośrednio i pośrednio związanych ze zdrowiem, takich jak: sport, turystyka, rekreacja. Wzmocnienia wymagają również działania na rzecz profilaktyki zdrowia oraz profilaktyki społecznej.

Samorzady OF świadome są wagi działań polegających na włączeniu osób starszych w życie społeczne a zwłaszcza zawodowe. Wysoki poziom migracji osób młodych, głównie ze względów ekonomicznych, powoduje luki na rynku pracy i niedobory w podaży pracowników. Planowane projekty aktywizujące seniorów na rynku pracy w Obszarze spowodują wzrost liczby osób pracujących, poprawią warunki dla aktywności osób starszych. Zintegrowane przedsięwzięcia z tego zakresu będą polegać na wszechstronnej aktywizacji osób starszych – w dziedzinie edukacyjnej, społecznej i kulturalnej

Cel strategiczny 5.

Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny

Cel operacyjny 5.1

Subregionalny system wspierania organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej

Cel ten zakłada, że ekonomia społeczna stanowić ma ważny element polityk publicznych w Subregionie, przyczyniający się do wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego.

Rozwój gospodarki społecznej jest priorytetem rozwojowym Obszaru. Zasięgiem obejmie cały obszar OF ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków miejskich o znaczeniu ponadlokalnym - miasta powiatowe. Przedsiębiorczość społeczna to tylko jeden ze sposobów określenia działalności gospodarczej, która łączy w sobie cele społeczne i ekonomiczne. Bywa ona określana również jako gospodarka społeczna, a także ekonomia społeczna. Podejmowanie działań z zakresu wsparcia gospodarki społecznej to jeden z warunków sprzyjających poprawie sytuacji w zakresie stabilizacji rynku zatrudnienia, co wpłynie na przezwycięzenie problemów demograficznych diagnozowanych w Obszarze. Wsparte lub utworzone podmioty ekonomii społecznej kierować będą swoją ofertą do mieszkańców całego OF, przyczyniając się do jego wewnętrznej integracji. Zaleca się wyodrębnienie ośrodków specjalizujących się w ekonomii społecznej ze wskazaniem na Nidzicę i Pisz, które to stanowić będą centra wsparcia ekonomii społecznej i rozwoju przedsiębiorstw społecznych (głównie spółdzielni socjalnych).

Cel operacyjny 5.2

Kultura - wyrównywanie szans w dostępie do oferty kulturalnej

Tożsamość regionalna jest ważnym elementem na drodze do poprawy zdolności adaptacyjnych mieszkańców do zmian społecznych i gospodarczych. Pielęgnowanie istniejącego dziedzictwa kulturowego, tradycji, historii, osiągnięć kulturalnych, lokalnych obyczajów oraz języka pozwoli na wzmocnienie poczucia identyfikacji ludzi z miejscem zamieszkania, co w skali OF przełoży się na wypracowanie mechanizmów przeciwdziałania zjawisku depopulacji (zwłaszcza w wymiarze migracji). W ramach celu operacyjnego szczególnie ważne jest wykorzystanie instrumentów RLKS (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Przewidziane typy projektów, które przyczynią się do wyrównania szans edukacyjnych mieszkańców przedstawiają się następująco:

- Wyposażenie świetlic wiejskich,
- Doposażenie placówek kultury w nowoczesny sprzęt,
- Zagospodarowanie terenów przy zabytkowych obiektach,
- Doposażenie placówek oświaty szkół i przedszkoli.

Cel ten będzie realizowany poprzez wyodrębnione i skoordynowane interwencje publiczne związane z infrastrukturą kultury (zwłaszcza w małych ośrodkach wiejskich). Ważne miejsce w programie inwestycyjnym w tym projekcie mają również domy kultury, których doposażenie w skali całego Obszaru spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług społecznych w dziedzinie kultury.

12. System wdrażania

12.1 Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie

Obszar Funkcjonalny Południowe Mazury funkcjonuje jako oddolna inicjatywa jednostek samorządu terytorialnego. Gotowość do podejmowania wspólnych działań na rzecz dynamicznego rozwoju tego obszaru została wyrażona w Porozumieniu o współpracy z dnia 28 czerwca 2019 roku. Zgodnie z jego zapisami strony wyraziły chęć wzajemnej współpracy w zakresie opracowania założeń projektu „Południowe Mazury” oraz wspólnych działań mających na celu ujęcie projektu w Strategii Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2030 i regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2021-2027.

Poparcie dla inicjatywy utworzenia Obszaru Funkcjonalnego o znaczeniu ponadlokalnym pn. „Południowe Mazury” wyraziły również władze gmin OF podpisując w lipcu 2019 roku Wniosek poparcia dla projektu pn. „Południowe Mazury”.

Wymiar zarządzania strategicznego w odniesieniu do nieformalnej struktury Obszaru Funkcjonalnego odnosi się do procesów decyzyjnych w zakresie wyznaczania kierunków współpracy, modyfikowania (lub wyznaczania nowych) głównych celów działania oraz horyzontalnej oceny skuteczności ich osiągnięcia.

OF jako porozumienie samorządów podejmuje działania w ramach realizacji niniejszej strategii dzięki zaangażowaniu samorządów. Stąd też zarządzanie strategiczne strukturą OF należeć musi do zgromadzenia władz samorządowych poszczególnych jednostek - sygnatariuszy Porozumienia z 28 czerwca 2019 roku. Rekomenduje się, aby zgromadzenie organów wykonawczych władz poszczególnych samorządów odbywało się przynajmniej raz w ciągu roku. Od strony wykonawczej – w wymiarze operacyjnym – za realizację Strategii będzie odpowiadał Pełnomocnik ds. Obszaru Funkcjonalnego oraz Zespół ds. Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury, skupiający koordynatorów wyznaczonych z ramienia poszczególnych samorządów. Spotkanie władz samorządów skupionych w OF każdorazowo organizuje Pełnomocnik, który również uzgadnia uprzednio program obrad oraz jest odpowiedzialny za upowszechnianie jego ustaleń i wyników. Poza wymiarem upowszechniania i promocji Obszaru Funkcjonalnego oraz podejmowaniem kluczowych decyzji strategicznych podstawową formą działania OF jest realizacja projektów.

12.2 System monitoringu i ewaluacji, wskaźniki realizacji

Procedury monitorowania i ewaluacji Strategii uwzględniają specyfikę współpracy samorządów przy braku formalnej struktury.

Monitoring

System monitorowania Strategii jest procesem ciągłym, mającym na celu analizę stanu zaawansowania wdrażania zapisów dokumentu. Obejmuje on monitorowanie działań zarówno podmiotów prywatnych jak i publicznych. Istotą systemu monitorowania i ewaluacji jest ocena stopnia i skutków wdrażania działań strategicznych. Przeprowadzony monitoring powinien dać odpowiedź na pytanie o stopień

realizacji określonych zadań i osiągnięcia celów, zaś systematyczna obserwacja zmian zachodzących w ramach poszczególnych celów i zadań pozwoli na ewaluację zapisów dokumentu, co może stać się podstawą do jego aktualizacji.

Zakłada się monitoring postępów realizacji Strategii w okresach rocznych. Celem tej procedury jest uzyskanie kompletnej informacji dotyczących działań, które zostały podjęte w ramach poszczególnych celów operacyjnych (zarówno na poziomie przygotowania koncepcyjnego, projektowego, jak i na poziomie wdrożeniowym). Koncepcja zarządzania strategicznego zakłada, że działania rozwojowe podejmowane przez Obszar Funkcjonalny będą każdorazowo przyporządkowane do zdefiniowanych celów strategicznych i operacyjnych. Wynikiem monitoringu prowadzonego w systemie rocznym będzie zatem zestawienie działań (zarówno infrastrukturalnych, jak i społecznych – „miękkich”, podjętych inicjatyw, promocji lub lobbingu na rzecz podjęcia działań przez inne jednostki, itp.), których realizacja została podjęta w ramach każdego z celów strategicznych / operacyjnych zapisanych w Strategii. Wymagane jest zatem systematyczne monitorowanie podejmowanych działań poprzez przyporządkowywanie ich do poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych.

Zestawienie działań podejmowanych w ramach Subregionu jest corocznie prezentowane na zgromadzeniu władz zaangażowanych samorządów. Taka formuła pozwala także na dokonanie bieżącej oceny postępów realizacji Strategii oraz wprowadzenia modyfikacji w zakresie celów operacyjnych (w uzasadnionych przypadkach także celach strategicznych).

Ewaluacja

Ewaluacja Strategii czyli ocena stopnia realizacji jej celów i efektów powinna być dokonana według metodologii Unii Europejskiej. Według Komisji Europejskiej ewaluacja to ocena interwencji publicznej pod kątem jej rezultatów, oddziaływania oraz potrzeb, które ma spełniać/miała zaspokoić. Zgodnie z wytycznymi i praktyką europejską w badaniu ewaluacyjnym stosować należy pięć kryteriów ewaluacyjnych:

Trafność	zestawienie nakładów np. ilość środków, wysiłków do efektów, określenie czy realizowano możliwie racjonalnymi kosztami, nakładami, czy inne metody byłyby skuteczniejsze.
Efektywność	oznacza odwołanie do zadań powiatu, ustawy, przepisów, określenie czy działanie odpowiada potrzebom, uzasadnienie merytorycznego działania.
Skuteczność	określenie na ile osiągnięto zamierzone cele, stopień realizacji (częściowo, w pełni).
Użyteczność (przydatność)	określenie dla jakich konkretnie grup działanie jest użyteczne
Trwałość	określenie czy działanie jest trwałe, czy zachowana jest ciągłość działań, jego długookresowość.

W 2025r. przewiduje się dokonanie okresowej ewaluacji stopnia realizacji Strategii. Wynikiem procesu ewaluacji będzie szczegółowy raport zawierający podsumowanie zestawień wyników uzyskanych w ramach monitoringu (informacje roczne) wraz z oceną poziomu realizacji poszczególnych celów operacyjnych i strategicznych. Każdorazowo celem ewaluacji jest obiektywna krytyka wyników wdrażania programu, co pozwala ocenić również jakość samego systemu wdrażania i monitorowania. Przeglądy ewaluacyjne strategiczne mają na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób

założenia i cele przekładane są na działania oraz wskazanie konieczności dokonania korekt (aktualizacji), także w kontekście projektowania kolejnego okresu planowania rozwoju Subregionu. Istotne jest aby procedura ewaluacji uwzględniała:

- Aktualizację danych zawartych w diagnozie, w tym w szczególności analizę źródeł wtórnych stanowiącej jeden z elementów strategii,
- Raporty z przeglądów strategicznych są prezentowane na zgromadzeniu władz samorządowych Subregionu wraz z rekomendacjami korekt, aktualizacji, uzupełnienia zawartości Strategii

Zmiany w Strategii Rozwoju OF dokonywane będą podczas posiedzenia władz samorządów – sygnatariuszy porozumienia, na wniosek Pełnomocnika ds. Obszaru Funkcjonalnego. Wskazane jest, aby rekomendowane zmiany były wcześniej konsultowane i uzyskały akceptację na poziomie koordynatorów z ramienia poszczególnych JST.

Celem ewaluacji będzie porównanie założonych w strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi efektami. Na tej podstawie formułowane będą zalecenia na kolejne lata wdrażania Strategii. Ocena końcowa zostanie przeprowadzona po zakończeniu całego okresu, w jakim realizowane mają być działania ujęte w strategii. Wnioski z oceny (przy wykorzystaniu narzędzi stosowanych w ramach przeglądów strategicznych) posłużą jako rekomendacje dla planowania rozwoju w następnym okresie planowania strategicznego. Rekomendowana procedura ewaluacji Strategii obejmuje zaangażowanie niezależnych podmiotów zewnętrznych. Ewaluacja może dodatkowo obejmować przeprowadzenie badań sondażowych (w szczególności uwzględniających wykorzystanie elementów narzędzi, które zostały zastosowane na etapie diagnozy w ramach opracowania Strategii).

Ewaluacja powinna być związana z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej (2021-2027). Zmiany w zapisach Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego mogą wynikać także z powstania nowych dokumentów strategicznych na poziomie kraju i Unii Europejskiej lub pojawienia się nowych, znaczących dla rozwoju powiatu instrumentów prawnych, finansowych itp.

Uwzględniając ścisłe powiązania procesu monitoringu oraz oceny okresowej (ewaluacji) struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii obejmuje fazy: formułowania / wdrażania / systematycznego monitoringu i ewaluacji. Poniższy schemat ilustruje kluczowe zależności poszczególnych etapów procesu wdrażania Strategii.

Rysunek 35 Struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii

Źródło: opracowanie własne

Wskaźniki

Podstawowym źródłem wskaźników proponowanych do wykorzystania na potrzeby procedur monitoringu i ewaluacji wdrażania Strategii są oficjalne dane statystyczne zapewniane przez system polskiej statystyki publicznej.⁴⁹ Wykorzystano metodologię rekomendowaną w ramach projektu systemowego Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju – „Strategicznie dla Rozwoju”.

Jako wartości bazowe dla wskaźników Strategii przyjmuje się dane zawarte w diagnozie społeczno-gospodarczej dla OF oraz agregację na poziomie Subregionu. Wskaźniki zdefiniowano na poziomie celów strategicznych – każdy z proponowanych wskaźników spełnia dwa podstawowe warunki dla efektywnego pomiaru postępu realizacji celów (uzyskanych rezultatów interwencji w ramach Strategii):

- Umożliwiają pomiar zmiany wartości w wyniku interwencji publicznej,
- Są ściśle skorelowane z treścią celu, do którego są przyporządkowane.

Nie zdefiniowano wartości docelowych dla poszczególnych wskaźników, gdyż proponowane kierunki interwencji strategicznej są zbyt mocno powiązane z jednostkowymi działaniami podejmowanymi na poziomie lokalnym (samorządy gminne i powiatowe) oraz na poziomie makro – samorząd województwa, instytucje krajowe. Jednocześnie wskaźniki proponowane dają możliwość uzyskania rzetelnego i wiarygodnego obrazu zmian zachodzących w OF w kontekście wdrażania projektów (w tym w szczególności działań i projektów o charakterze zintegrowanym) w ramach Strategii Rozwoju.

⁴⁹ „Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej”, T. Kot, A. Weremiuk, MIR, Warszawa 2012

Tabela 29 System monitorowania realizacji strategii w podziale na cele strategiczne

Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość bazowa (na podstawie danych roku 2019 oraz roku 2018)	Wartość docelowa 2030 (tendencja)
Cel strategiczny 1 Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o wydajny układ komunikacyjny i tworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych			
Długość wybudowanych / zmodernizowanych dróg ponadregionalnych [km]	Starostwa powiatowe wchodzące w skład Mazur Południowych	0	Wzrost
Długość wybudowanych / zmodernizowanych dróg powiatowych [km]	Starostwa powiatowe wchodzące w skład Mazur Południowych	0	Wzrost
Cel strategiczny 2 Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza i środowiska naturalnego			
Ludność gmin Subregionu korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogółem ludności [%]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	65,42	Wzrost
Ludność gmin Subregionu korzystająca z sieci wodociągowej w % ogółem ludności [%]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	91,24	Wzrost
Cel strategiczny 3 Dywersyfikacja struktury gospodarczej Obszaru Funkcjonalnego przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury			
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 osób ogółem [jedn. gosp.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	74,80	Wzrost
Stopa bezrobocia na [%]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	10,3%	Spadek
Pracujący na 1000 osób w wieku produkcyjnym [os.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	166	Wzrost
Turystyczne obiekty noclegowe (obiekty hotelowe i inne obiekty noclegowe) [ob.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	24	Wzrost
Turyści polscy i zagraniczni korzystający z noclegów [os.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	36784	Wzrost
Ścieżki rowerowe na obszarze Subregionu [km]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	24	Wzrost
Cel strategiczny 4 Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia			
Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej [szt.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	402	Wzrost

Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców [ob.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	6,22	Wzrost
Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych [%]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	88,69 (na podstawie danych roku 2018r)	Wzrost
Środki przeznaczane na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na jednego mieszkańca [zł]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	394,51 zł	Wzrost
Cel strategiczny 5 Wzmacnianie potencjału społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwijanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwój instytucjonalny			
Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców [jedn.]	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	34	Wzrost
Liczba imprez [szt.] i uczestników imprez [os.] zorganizowanych przez instytucje kultury	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego	466 [szt.] 86321 [os.]	Wzrost

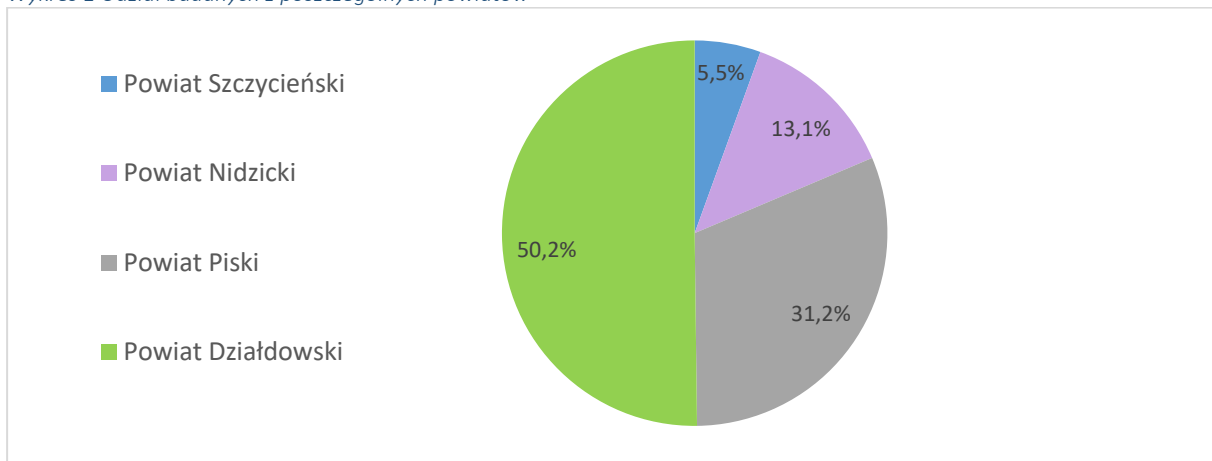
Źródło: opracowanie własne

Załącznik - Raport z badania mieszkańców

W związku z przygotowaniem Strategii Obszaru Funkcjonalnego Mazury Południowe 2030 w dniach 1.08 - 21.08.2020 przeprowadzono ankietę dotyczącą jakości życia, kluczowych problemów i potrzeb rozwojowych powiatów tworzących OF Mazury Południowe (powiat szczycieński, nidzicki, piski, działdowski). Narzędzie badawcze - kwestionariusz ankiety zawierał 10 pytań oraz metryczkę. Ankieta była dystrybuowana w sposób elektroniczny - poszczególne powiaty zamieszczały prośby o wypełnienie na swoich stronach internetowych oraz profilach w mediach społecznościowych.

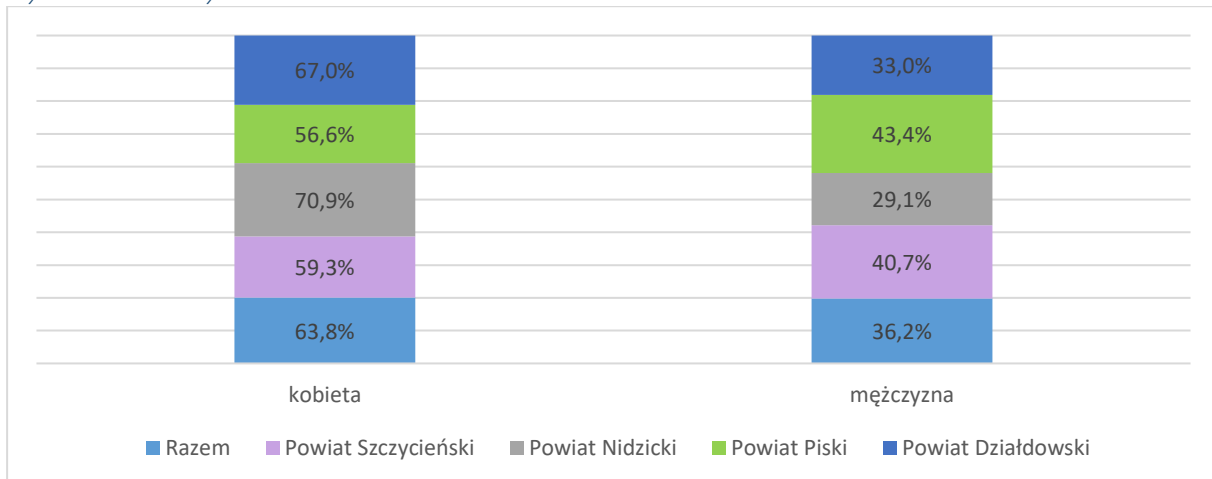
W badaniu wzięły łącznie udział 1553 osoby, w większości kobiety (w zależności od powiatu kobiety stanowiły 56%-70% badanych). Ankietowani to w większości osoby pomiędzy 35 a 44 rokiem życia, legitymujące się wykształceniem wyższym, pracujące. Najliczniejszą grupę badanych stanowili mieszkańcy powiatu działdowskiego w następnej kolejności piskiego, nidzickiego i szczycieńskiego.

Wykres 1 Udział badanych z poszczególnych powiatów

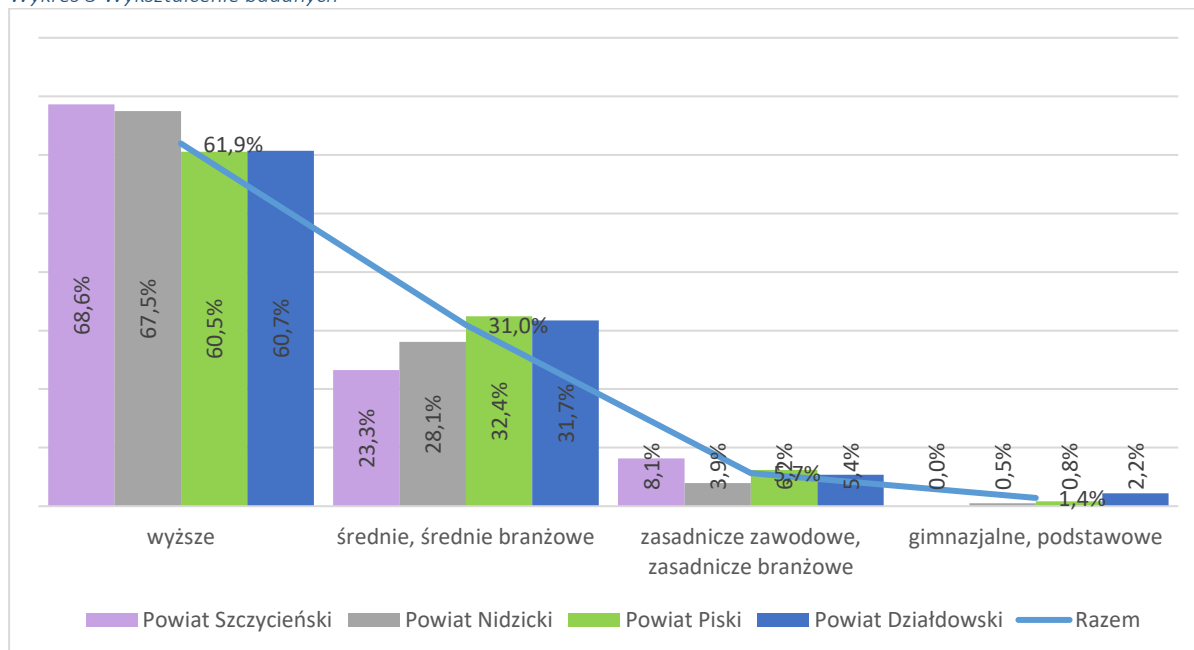
Źródło: badania własne, N=1553

Wykres 2 Płeć badanych

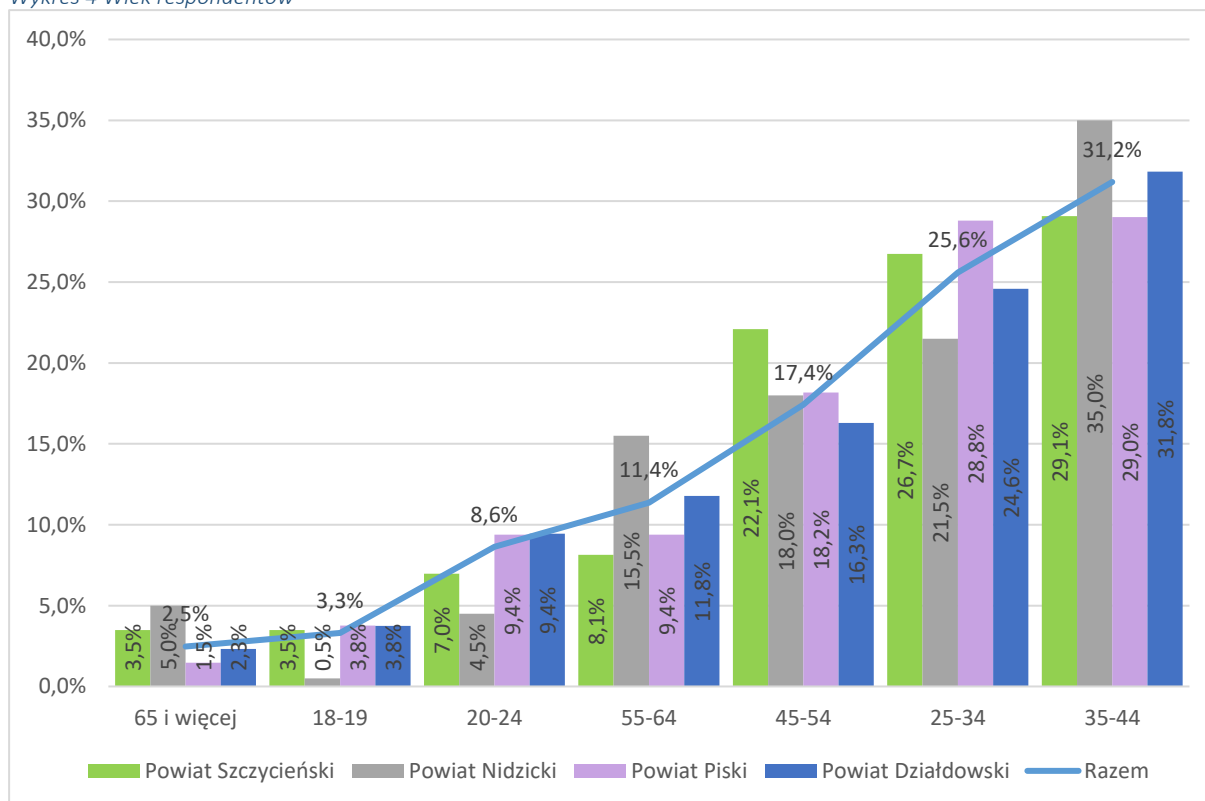
Źródło: badania własne, N=1553

Wykres 3 Wykształcenie badanych

Źródło: badania własne, N=1553

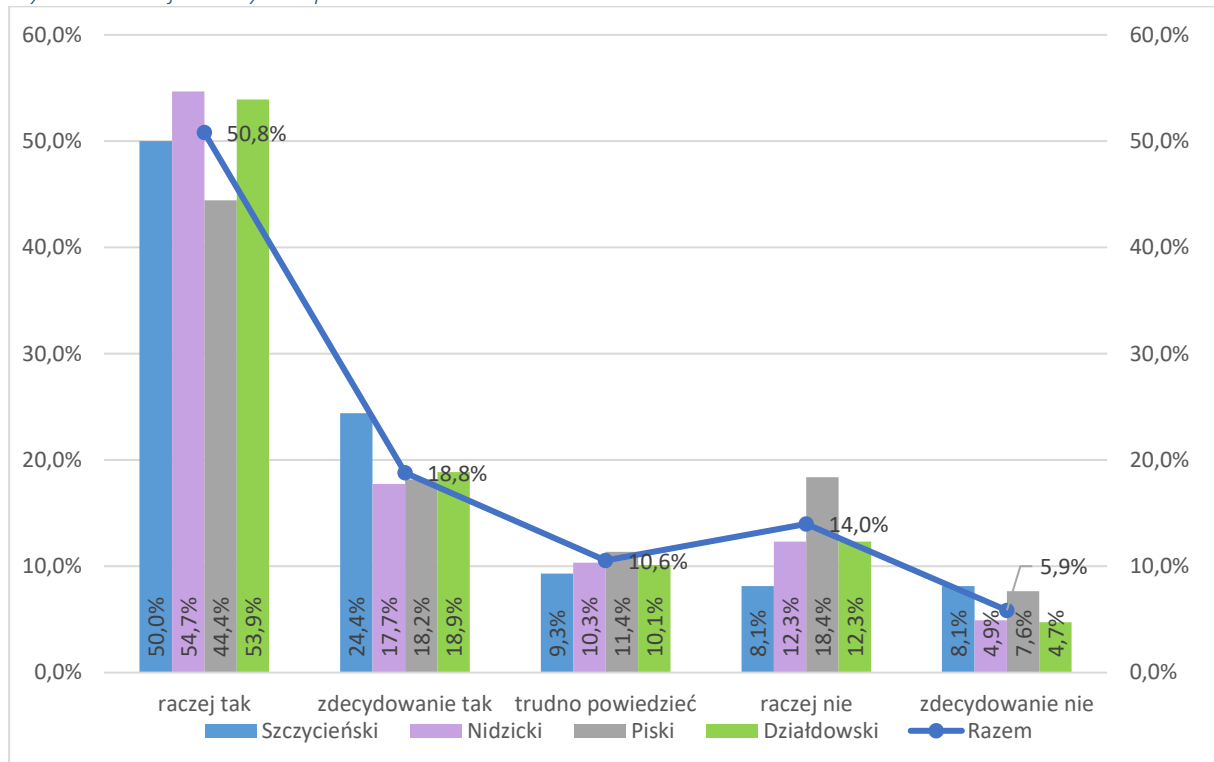
Wykres 4 Wiek respondentów

Źródło: badania własne, N=1553

W pierwszej kolejności poproszono respondentów o ocenę jakości życia zarówno miejscowości w jakiej mieszkają jak i powiatu. Zadaniem respondentów była odpowiedź na pytanie, czy dany powiat/ miejscowość są dobrymi miejscami do życia. W zdecydowanej większości, ankietowani udzielili twierdzących (pozytywnych) odpowiedzi, a suma odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak” wyniosła ponad 70%.

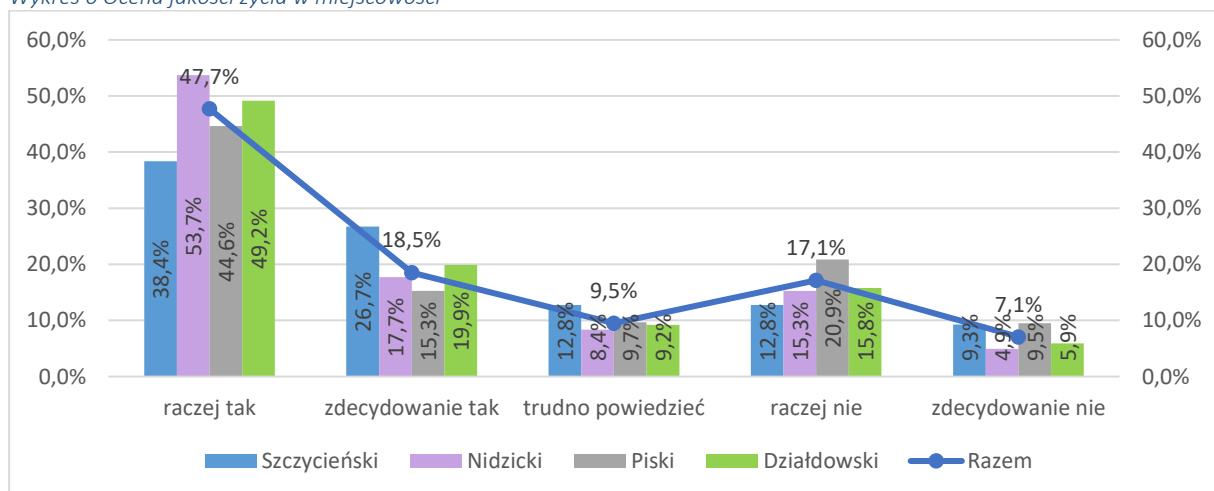
Wykres 5 Ocena jakości życia w powiecie.

Źródło: badania własne, N=1553

W przypadku oceny jakości życia w danej miejscowości respondenci nie byli już tak jednomyślni choć nadal przeważały odpowiedzi pozytywne („zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Najbardziej oceniono miejscowości zamieszkiwane przez mieszkańców powiatu piskiego gdzie łączna suma ocen („nie” i „zdecydowanie nie” wyniosła ponad 30%).

Wykres 6 Ocena jakości życia w miejscowości

Źródło: badania własne, N=1553

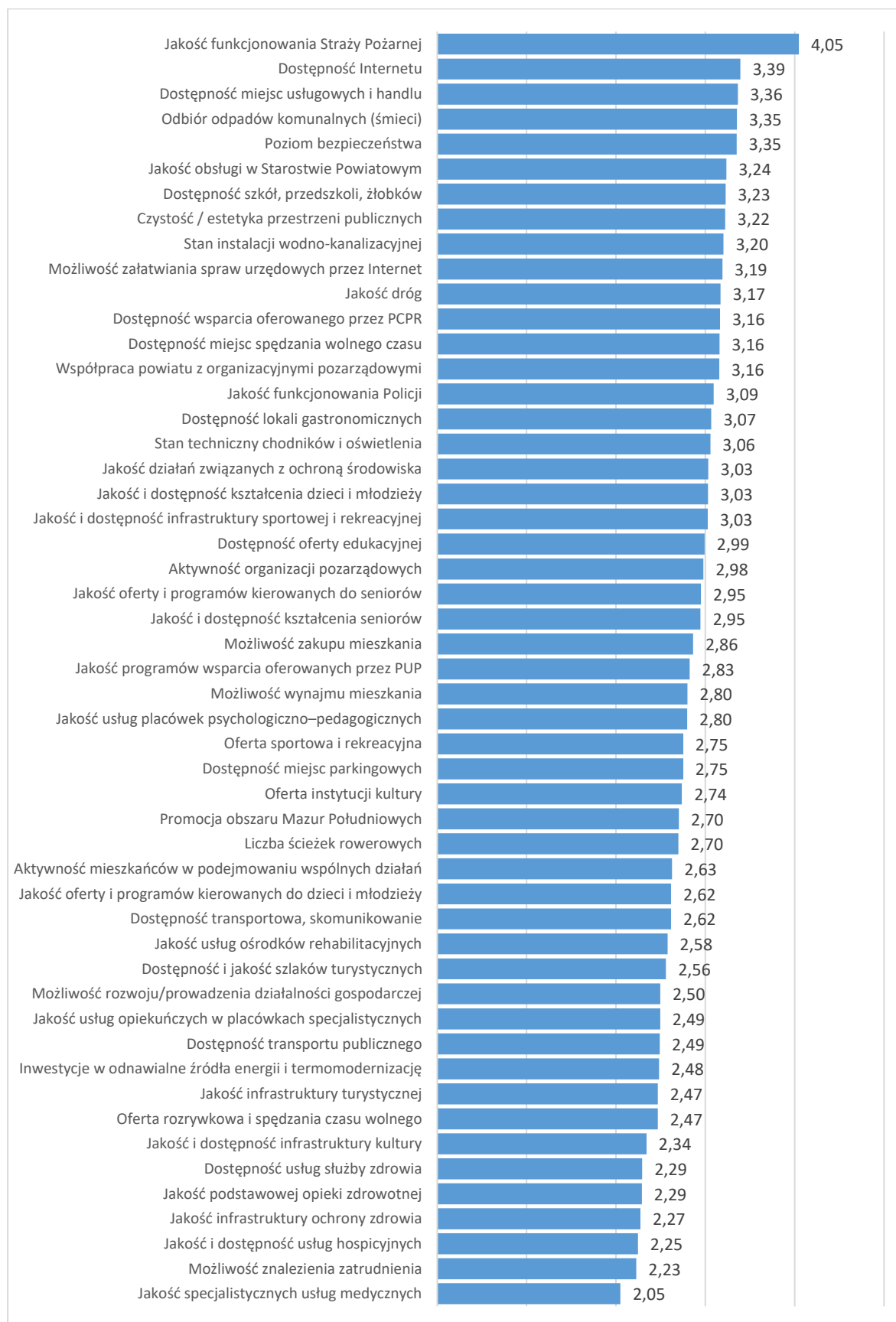
Na wykresach poniżej zobrazowano oceny respondentów poszczególnych elementów infrastruktury i oferty terenu, który zamieszkuje. Zadaniem respondentów było dokonanie oceny każdej z 51 kategorii w oparciu o skalę „źle”, „ani dobrze, ani źle”, „dobrze”, „bardzo źle”, „bardzo dobrze”. Ze względu na mnogość kategorii przeliczono oceny na średnią ważoną przypisując wagi do poszczególnych odpowiedzi, zgodnie z tabelą:

Ocena	Waga
Bardzo źle	1
Źle	2
Ani dobrze, ani źle	3
Dobrze	4
Bardzo dobrze	5
Brak odpowiedzi	0

W związku z powyższym po przeliczeniu utworzono listę rankingową poszczególnych elementów infrastruktury i usług. Im wyższy wynik punktowy tym dana usługa/element infrastruktury został lepiej oceniony przez badanych.

Zgodnie z przedstawioną listą najwyżej oceniono jakość funkcjonowania straży pożarnej. Należy podkreślić, że jest to służba, która cieszy się wysokim zaufaniem społecznym a także opiera się o funkcjonowanie Ochotniczych Straży Pożarnych, które bezpośrednio pomagają społecznościom lokalnym. Na kolejnych miejscach, wysoko oceniono dostępność do sieci Internet, dostępność miejsc handlu, system odbioru odpadów komunalnych, poziom bezpieczeństwa oraz jakość obsługi w starostwach powiatowych. Najniżej oceniono kwestie opieki medycznej i okołomedycznej, a także wskazano, iż na obszarze objętym badaniem występują znaczne problemy ze znalezieniem zatrudnienia.

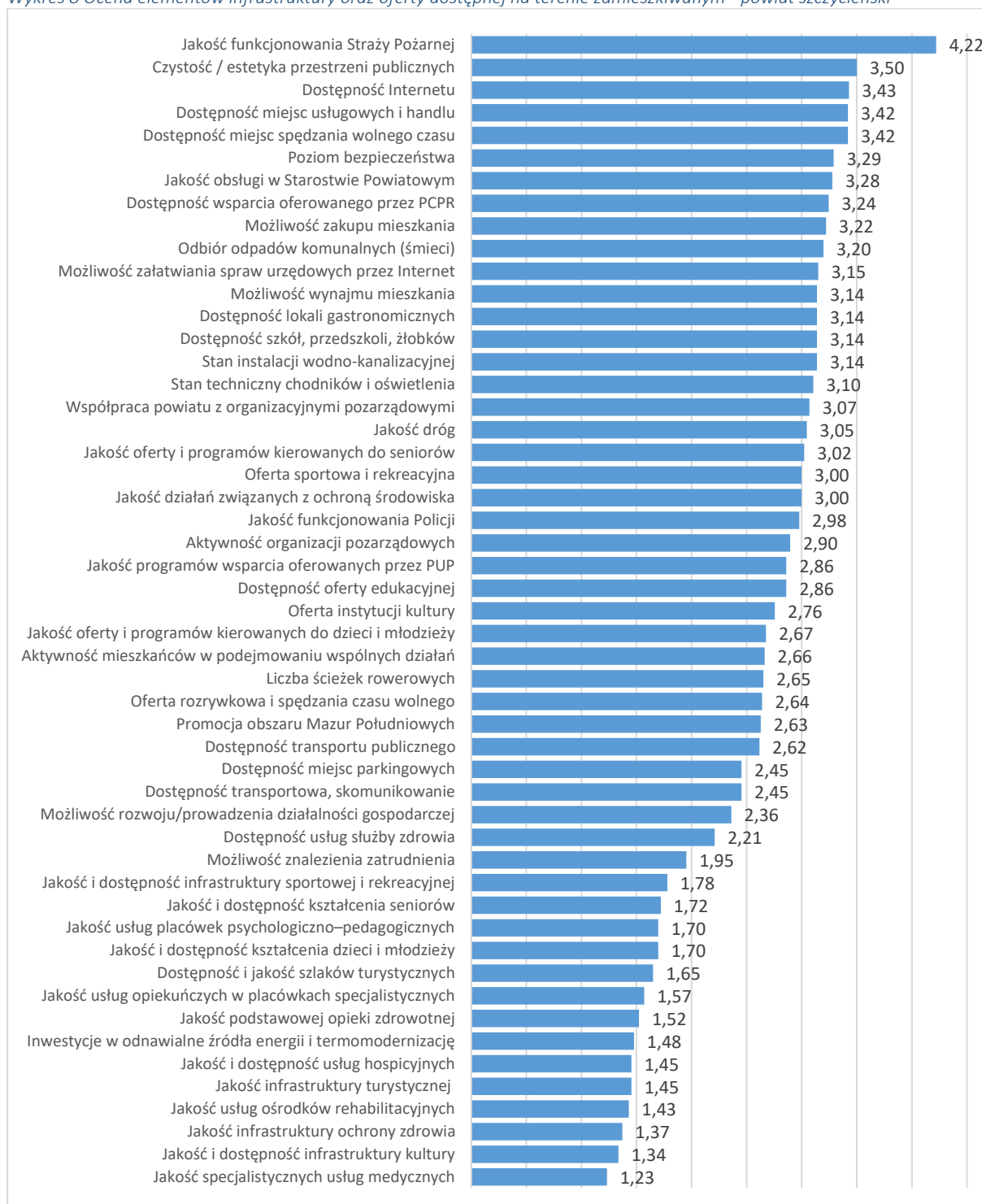
Wykres 7 Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym

Źródło: badania własne, N=1553

Kolejne wykresy przedstawiają wskazania respondentów w zależności od zamieszkiwanego powiatu. W powiecie szczycieńskim, podobnie jak w ogólnym rankingu najwyżej oceniono działalność straży pożarnej, dostępność Internetu, dostępność miejsc usługowych i handlu oraz jakość obsługi w Starostwie Powiatowym. Nisko oceniono dostępność usług medycznych oraz stan, jakość i dostępność infrastruktury kultury.

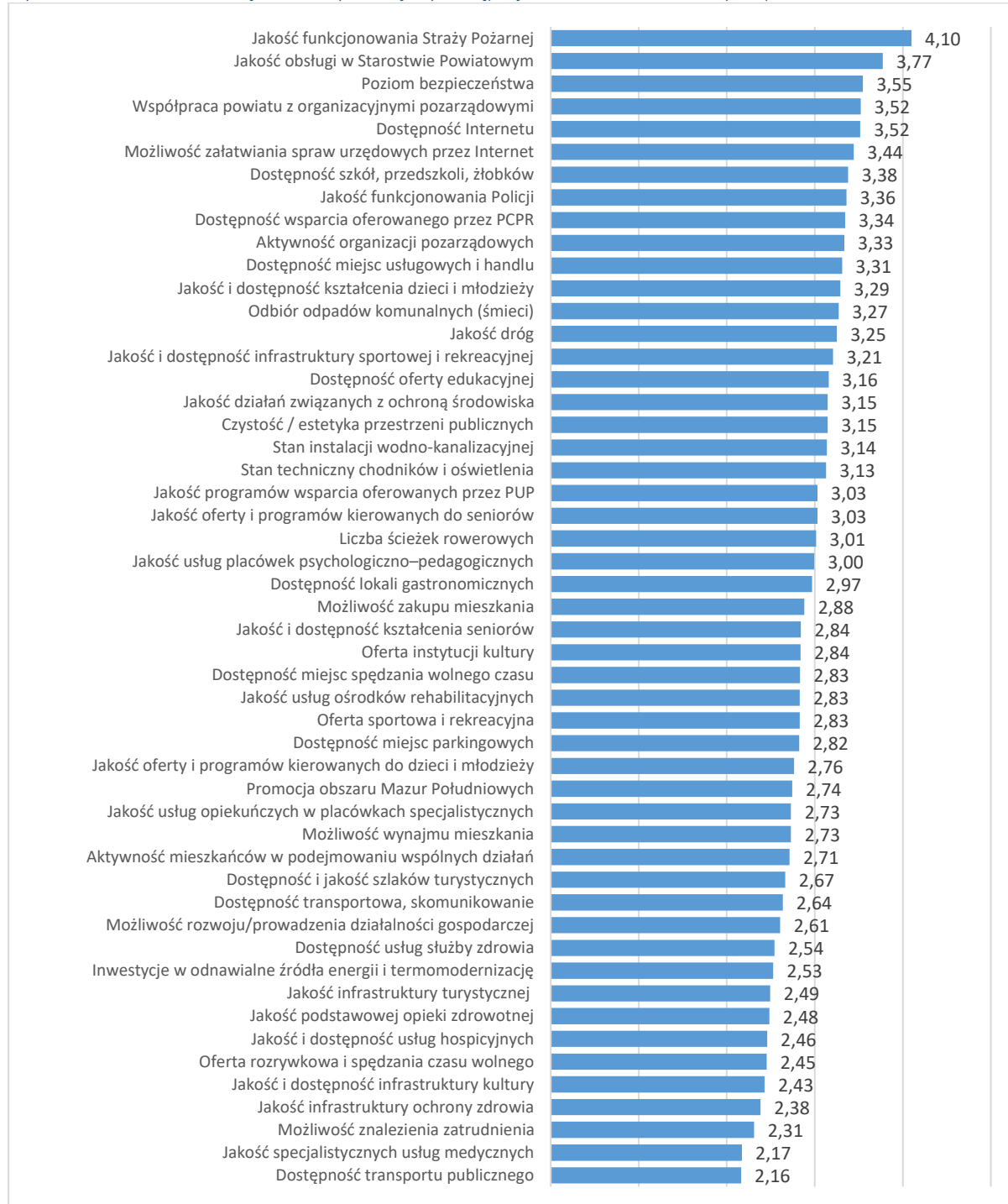
Wykres 8 Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat szczycieński

Źródło: badania własne, N=86

W przypadku powiatu nidzickiego poza pozytywną oceną działania Straży Pożarnej, dobrze oceniono także jakość obsługi w Starostwie Powiatowym, poziom bezpieczeństwa publicznego a także współpracę powiatu z organizacjami pozarządowymi. Do słabych stron powiatu należy zaliczyć jakość i dostępność usług medycznych, dostępność transportu publicznego a także możliwość znalezienia atrakcyjnego zatrudnienia.

Wykres 9 Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat nidzicki

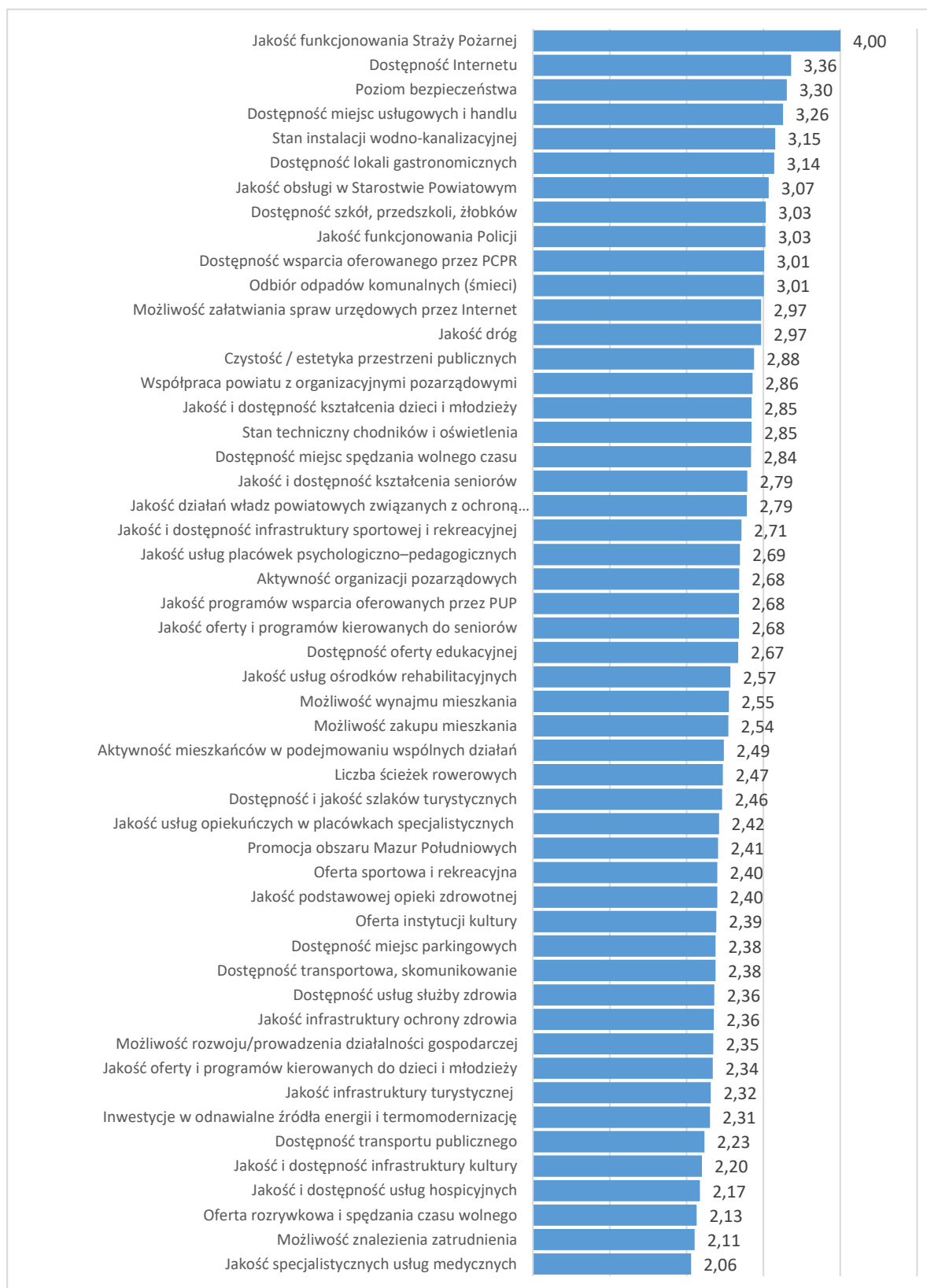

Źródło: badania własne, N=203

Respondenci oceniając powiat piski pozytywnie odnieśli się do jakości funkcjonowania Straży Pożarnej, dostępności Internetu, poziomu bezpieczeństwa oraz dostępności do miejsc usługowych. W zakresie

słabych stron powiatu wskazano jakość i dostępność usług medycznych, możliwość znalezienia zatrudnienia oraz niską jakość oferty rozrywkowej i spędzania czasu wolnego.

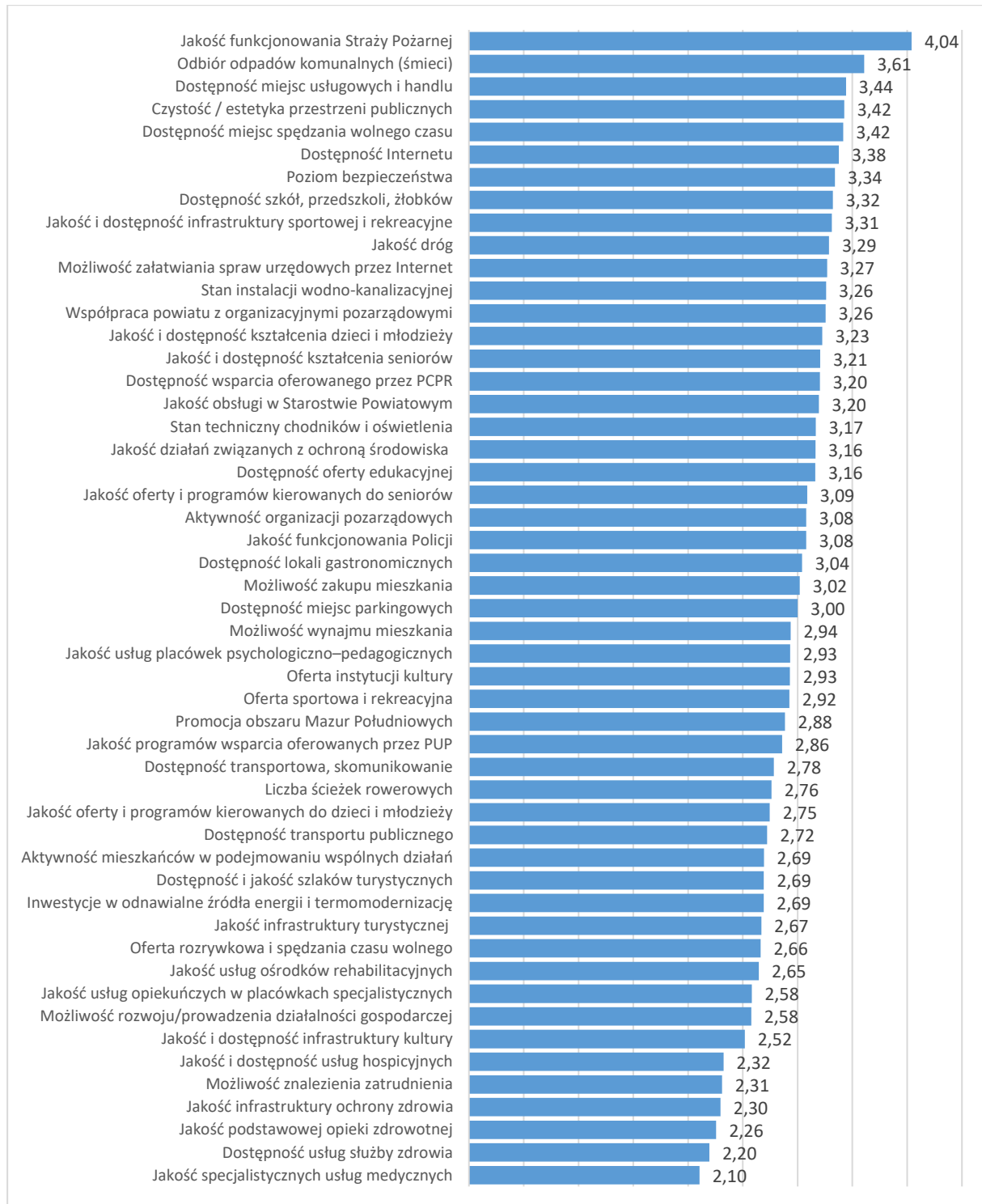
Wykres 10 Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat piski

Źródło: badania własne, N=484

Mieszkańcy powiatu działdowskiego, podobnie jak respondenci z pozostałych powiatów dobrze ocenili działalność Straży Pożarnej, funkcjonowanie systemu odbioru odpadów komunalnych oraz dostępność miejsc usługowych i handlu. Najniżej natomiast oceniono jakość i dostępność funkcjonowania placówek świadczących usługi medyczne i okołomedyczne.

Wykres 11 Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat działdowski

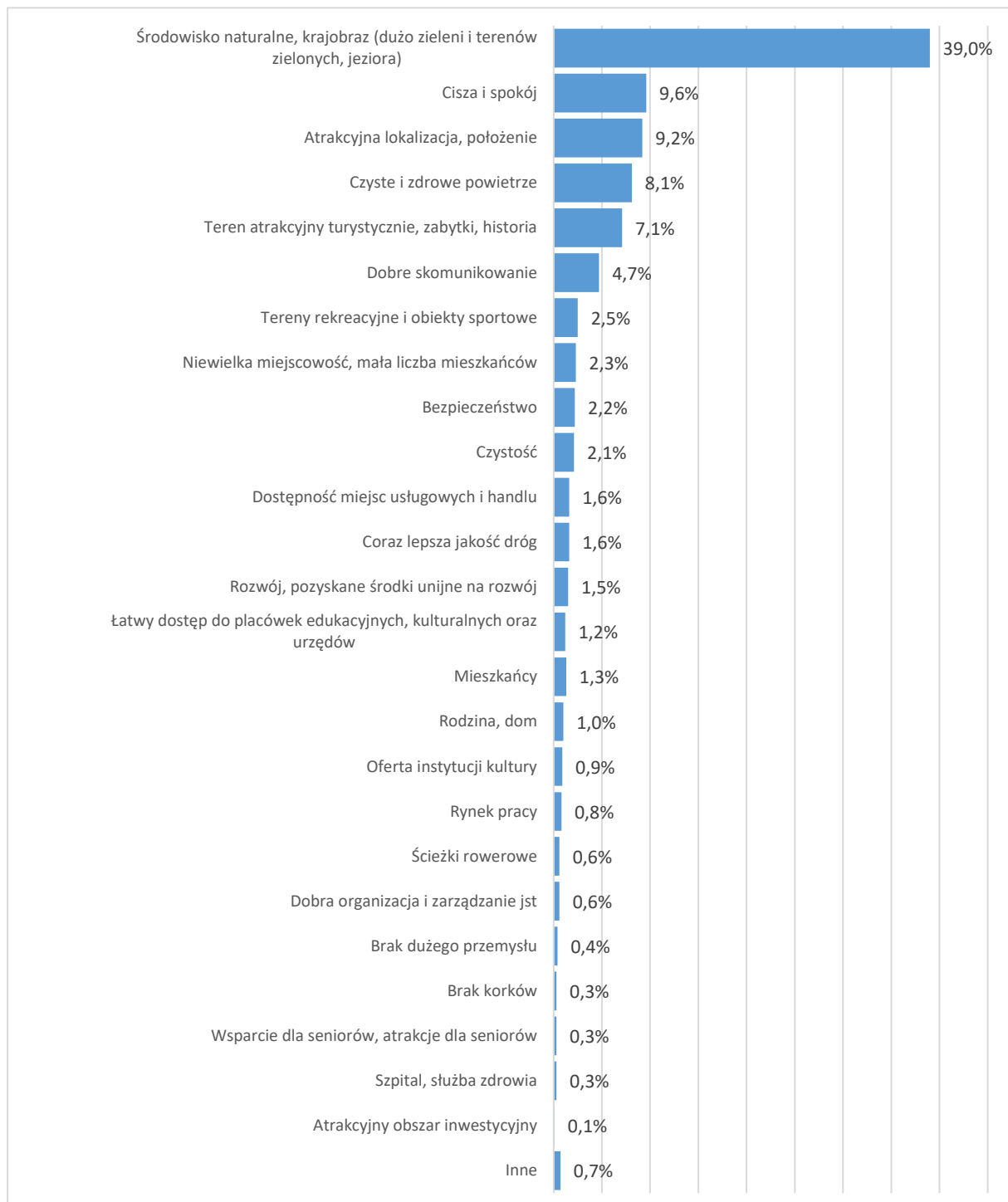

Źródło: badania własne, N=779

Kolejne trzy pytania miały charakter otwarty, a respondentów poproszono o wskazanie zalet, mocnych stron zamieszkiwanego powiatu, wad i słabych stron zamieszkiwanego powiatu oraz wskazanie tych elementów życia w powiecie które wymagają poprawy w najbliższych latach.

Do największych zalet zamieszkiwanych powiatów badani zaliczyli cechy wynikające z położenia - przede wszystkim krajobraz, zielen, ciszę spokój czyste i zdrowe powietrze a także atrakcyjną lokalizację i stosunkowo dobre skomunikowanie z takimi dużymi ośrodkami miejskimi jak np. Warszawa. Jako „inne” wskazano takie odpowiedzi jak „nic”, „nie wiem”, „wszystko”, itp.

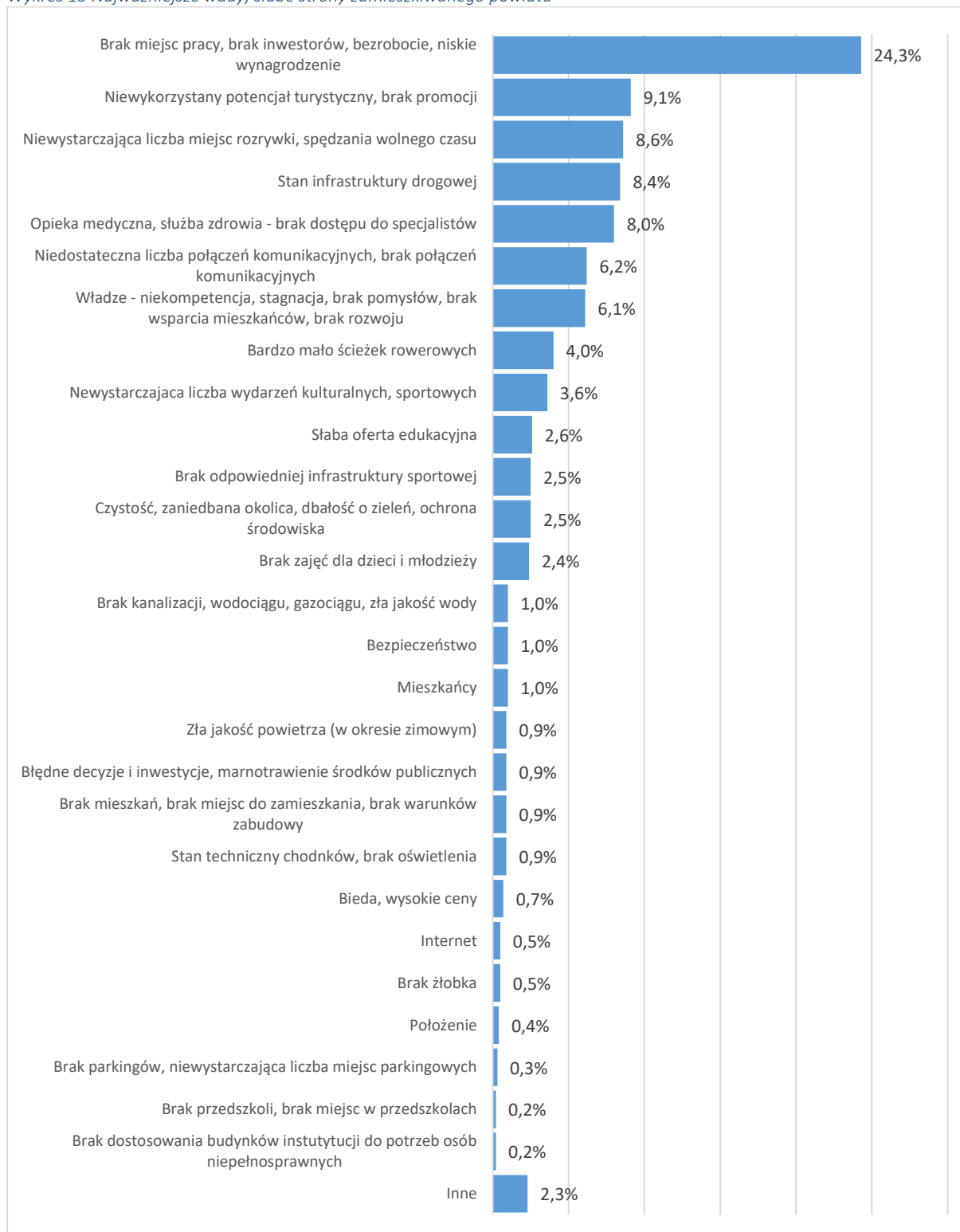
Wykres 12 Zalety, mocne strony, zamieszkiwanych powiatów

Źródło: badania własne, N=1553

Za największe wady i słabe strony, ankietowani uznali brak miejsc pracy, brak inwestorów, bezrobocie oraz niskie wynagrodzenia. Co istotne w następnej kolejności wskazano niewykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego oraz brak promocji regionu. W kategorii „inne” zawierały się takie odpowiedzi jak „nie wiem”, „nie mam zdania”, „nic” „brak zalet”.

Wykres 13 Najważniejsze wady, słabe strony zamieszkiwanego powiatu

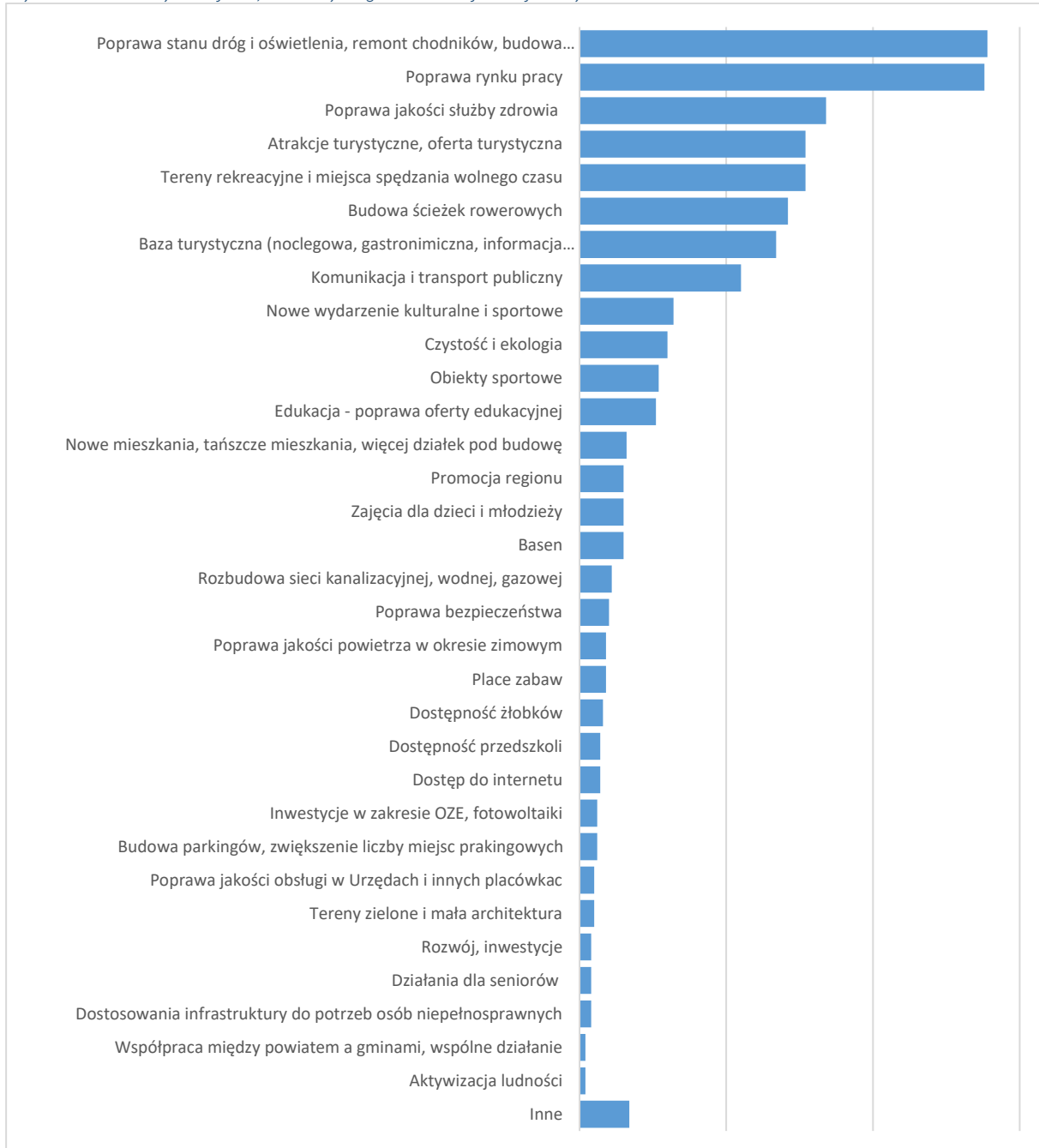

Źródło: badania własne, N=1553

Ostatnie pytanie otwarte poświęcone było wskazaniu elementów czy oferty, które powinny zostać poprawione w najbliższych latach. Tym samym zasadniczo poproszono o wskazanie priorytetów interwencji strategicznej. Badani zasadniczo na równi wskazali, iż elementami wymagającymi poprawy jest poprawa jakości i rozbudowa infrastruktury drogowej, a także stymulacja rynku pracy poprzez znalezienie nowych inwestorów, tworzenie zakładów pracy i zachęty inwestycyjne dla przedsiębiorców.

Istotnym elementem jest również poprawa jakości funkcjonowania służby zdrowia co wybrzmiało już w pytaniach dotyczących oceny zamieszkiwanych powiatów. W kategorii „inne” zawarto takie odpowiedzi jak: „wszystko”, „nic”, „zbyt wiele”, itp.

Wykres 14 Elementy lub oferta, która wymaga interwencji w najbliższych latach

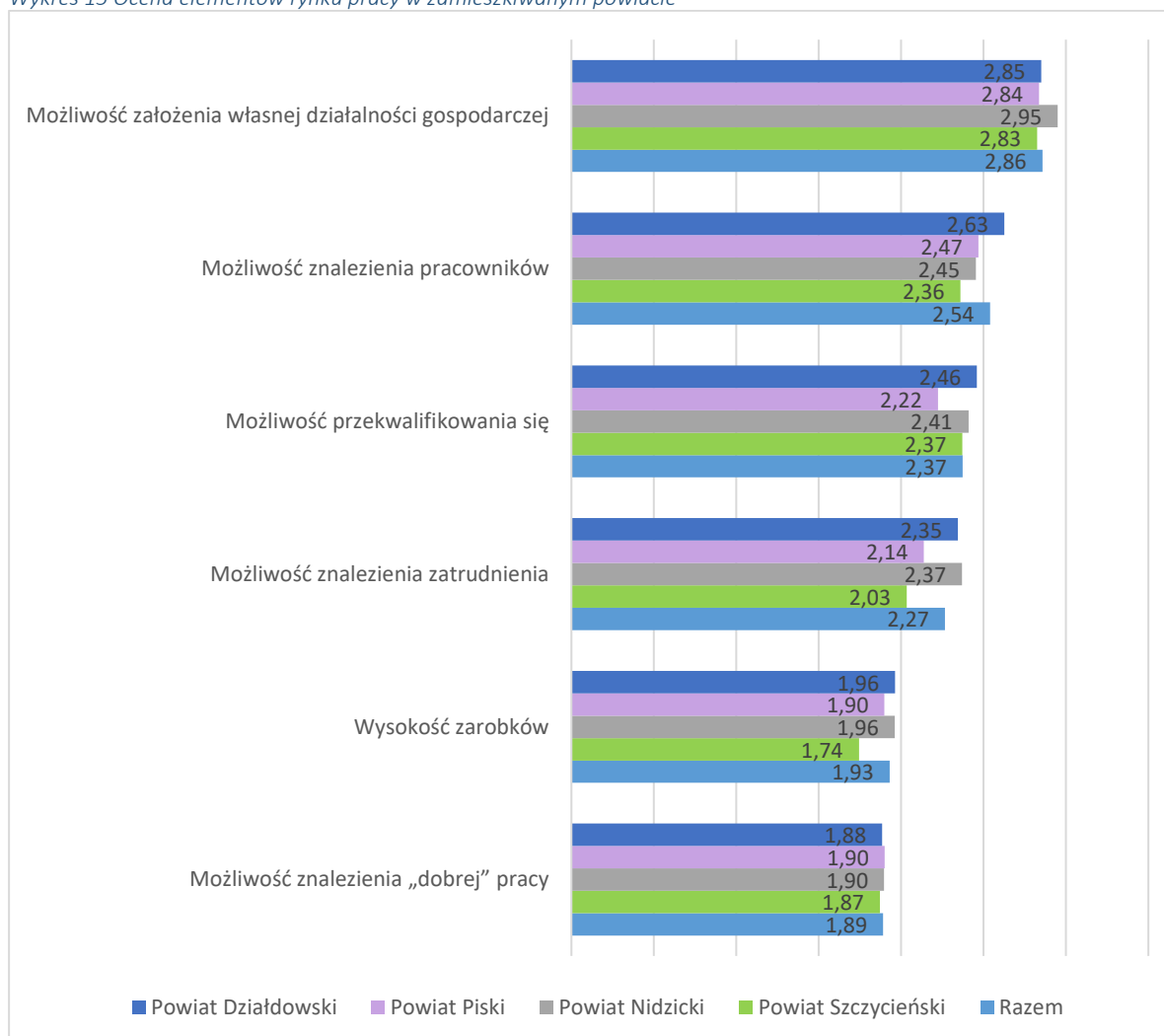

Źródło: badania własne, N=1553

Ostatnia część kwestionariusza była poświęcona zjawiskom zachodzącym na rynku pracy oraz problemom gospodarczym badanego obszaru. Podobnie jak w przypadku pytania 4 posłużono się systemem wagowym - przypisano wagi odpowiedziom i policzono średnią ważoną. Im wyższa wartość punktowa tym dany element jest lepiej oceniany. Badani stosunkowo dobrze ocenili możliwość

założenia własnej działalności gospodarczej, a także możliwość znalezienia pracownika. Najniższe oceny przypisano wysokości zarobków oraz możliwości znalezienia atrakcyjnej pracy.

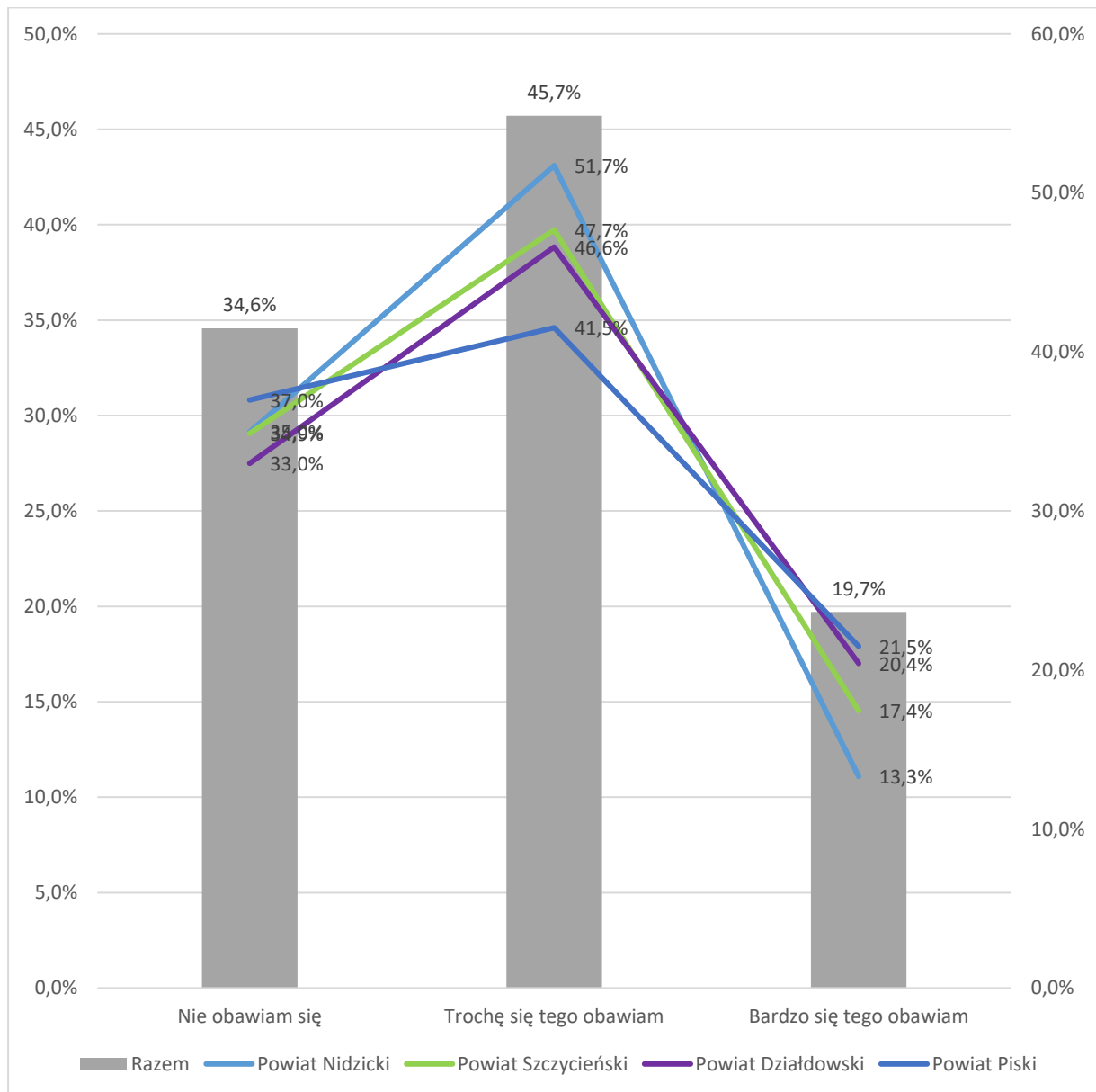
Wykres 15 Ocena elementów rynku pracy w zamieszkiwanym powiecie

Źródło: badania własne, N=1553

W związku z dynamicznymi zmianami na rynku pracy, między innymi pod wpływem pandemii zapytano o obawy związane z utratą zatrudnienia. Niespełna połowa ankietowanych stwierdziła, iż trochę obawia się takiej sytuacji, przy czym, tę odpowiedź najczęściej wskazywali mieszkańcy powiatu nidzickiego. Największe obawy o utratę pracy (odpowiedź „bardzo się tego obawiam” wskazali mieszkańcy powiatów piskiego i działdowskiego. Statystycznie, co piąty mieszkaniec analizowanego obszaru bardzo obawia się o utratę zatrudnienia.

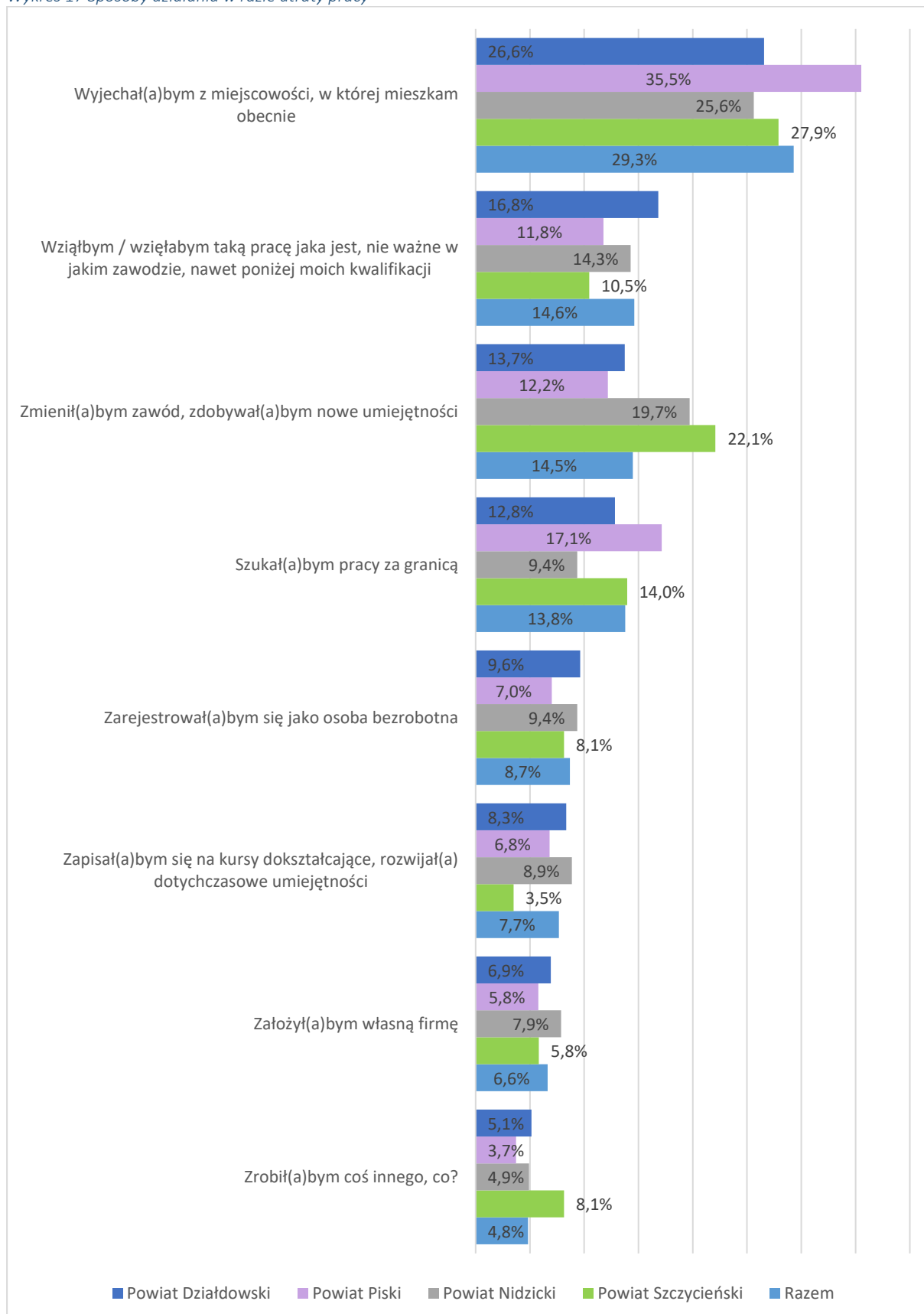
Wykres 16 Obawa o utratę pracy

Źródło: badania własne, N=1553

W ostatnim pytaniu poproszono badanych o wskazanie prawdopodobnego działania w przypadku utraty pracy. Dominującą odpowiedzią na całym badanym obszarze był wyjazd z miejscowości zamieszkania a najczęściej na nią wskazywali mieszkańcy powiatu piskiego (co trzeci badany mieszkaniec tego powiatu zadeklarował możliwość zmiany miejsca zamieszkania w razie utraty pracy). W następnej kolejności respondenci staraliby się znaleźć jakiegokolwiek zatrudnienie oraz byli gotowi przekwalifikować się. Przy czym gotowość do zmiany zawodu najliczniej zadeklarowali mieszkańcy powiatu szczycieńskiego. Do kategorii „inne” zakwalifikowane takie wypowiedzi jak: „mam własną działalność”, „nie wiem”, „jestem emerytem”, „trudno powiedzieć”.

Wykres 17 Sposoby działania w razie utraty pracy

Źródło: badania własne, N=1553

Kluczowe informacje i wnioski płynące z badania:

1. Większość badanych uznaje za dobre miejsce do życia swój powiat oraz miejscowość przy czym najwyższy poziom zadowolenia wskazują mieszkańcy miejscowości powiatu nidzickiego.
2. Do najbardziej cenionych elementów infrastruktury oraz oferty mieszkańcy OF Mazury Południowe zaliczyli jakość funkcjonowania Straży Pożarnej, dostępność Internetu oraz dostępność miejsc handlu i usług.
3. Najsłabiej oceniano elementy związane ze świadczeniem usług medycznych i ochroną zdrowia a także kwestie związane z rynkiem pracy.
4. W oczach badanych obszar Południowe Mazury pozytywnie wyróżnia krajobraz, czystość, estetyka, zasoby przyrodnicze, spokój i cisza.
5. Do słabych stron obszaru badani zaliczyli - rynek pracy, bezrobocie, niskie wynagrodzenia i niewykorzystany potencjał turystyczny.
6. Kwestie wymagające pilnej Interwencji to: poprawa jakości i rozbudowa infrastruktury drogowej, rynek pracy, który winien oferować więcej miejsc zatrudnienia, wyższe wynagrodzenia i zachęty inwestycyjne dla przedsiębiorców
7. Najlepiej ocenianymi elementami rynku pracy są możliwość założenia własnej działalności gospodarczej, możliwość pozyskania pracownika i możliwość przekwalifikowania się. Największymi mankamentami rynku pracy jest wysokość zarobków oraz możliwość znalezienia atrakcyjnego zatrudnienia.
8. Większość ankietowanych ma pewne obawy związane z możliwością utraty pracy przy czym najczęściej tego typu obawy wykazują mieszkańcy powiatu nidzickiego. Większość respondentów w przypadku utraty zatrudnienia jest skłonna przeprowadzić się do innej miejscowości, przyjmując jakąkolwiek ofertę pracy lub się przekwalifikować.

Spis tabel, wykresów i rysunków

Tabela 1. Powierzchnia jednostek administracyjnych obszaru funkcjonalnego Południowe Mazury w 2019r.	16
Tabela 2. Zasoby surowców naturalnych występujących na terenie Południowych Mazur (wg stanu na 31.12.2019r.)	17
Tabela 3. Klasy zanieczyszczeń w strefie warmińsko-mazurskiej uzyskane na podstawie oceny pięcioletniej (2014-2018) z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi i ochrony roślin.	20
Tabela 4. Formy ochrony przyrody na terenie powiatów Południowych Mazur (2019r.)	22
Tabela 5. Ruch ludności w powiatach Południowych Mazur w latach 2010-2019	28
Tabela 6. Wybrane cechy bezrobocia na terenie powiatów Południowych Mazur wyłonione na podstawie wskaźników udziału w ogólnej liczbie bezrobotnych na danym obszarze (2019r.)	33
Tabela 7. Lista zawodów deficytowych w powiatach Południowych Mazur (2020r.)	33
Tabela 8. Lista zawodów nadwyżkowych w powiatach Południowych Mazur (2020r.)	35
Tabela 9. Linie kolejowe na obszarze Południowych Mazur	40
Tabela 10. Duże instalacje OZE z Południowych Mazur - liczba i moc zainstalowana (2019r.)	46
Tabela 11. Odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne (2018r.)	49
Tabela 12. Charakterystyka szkolnictwa podstawowego w powiatach Południowych Mazur (2018r.)	51
Tabela 13. Wyniki egzaminów ósmoklasisty wg powiatów (2020r.)	52
Tabela 14. Infrastruktura sportowa na terenie powiatów Południowych Mazur	55
Tabela 15. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna w powiatach Południowych Mazur	58
Tabela 16. Oddziały w szpitalach powiatowych PM wraz z liczbą łóżek (2020r.)	59
Tabela 17. Struktura wydatków powiatów PM w układzie wybranych działów klasyfikacji budżetowej	67
Tabela 18. Programy średniookresowe realizowane przez powiaty Południowych Mazur	68
Tabela 19. Działania promocyjne podejmowane przez powiaty Południowych Mazur	69
Tabela 20. Urodzenia i przyrost naturalny na 1000 ludności oraz współczynnik obciążenia demograficznego	76
Tabela 21. Lekarze, pielęgniarki i położne na 10 tys. Mieszkańców, ludność na łóżko szpitalne i ludność na aptekę	77
Tabela 22. Współczynnik skolaryzacji netto oraz liczba uczniów przypadająca na oddział	78
Tabela 23. Stopa bezrobocia i pracujący na 1000 ludności oraz podmioty gospodarcze na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	79
Tabela 24. Miejsca noclegowe na 1000 ludności oraz udzielone noclegi na 1000 ludności	80
Tabela 25. Udział ludności korzystający z instalacji	82
Tabela 26. Ranking badanych powiatów	83
Tabela 27. Średnie liczba punktów dla powiatów zgodnie z analizowanymi sferami	84
Tabela 28. Analiza SWOT Obszaru Funkcjonalnego Południowe Mazury	85
Tabela 29. System monitorowania realizacji strategii w podziale na cele strategiczne	105
Wykres 1. Udział badanych z poszczególnych powiatów	107
Wykres 2. Płeć badanych	107
Wykres 3. Wykształcenie badanych	108
Wykres 4. Wiek respondentów	108
Wykres 5. Ocena jakości życia w powiecie	109
Wykres 6. Ocena jakości życia w miejscowości	109
Wykres 7. Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym	111
Wykres 8. Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat szczycieński	112
Wykres 9. Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat nidzicki	113
Wykres 10. Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat piski	114
Wykres 11. Ocena elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanym - powiat działdowski	115
Wykres 12. Zalety, mocne strony, zamieszkiwanych powiatów	117
Wykres 13. Najważniejsze wady, słabe strony zamieszkiwanego powiatu	118
Wykres 14. Elementy lub oferta, która wymaga interwencji w najbliższych latach	119
Wykres 15. Ocena elementów rynku pracy w zamieszkiwanym powiecie	120
Wykres 16. Obawa o utratę pracy	121
Wykres 17. Sposoby działania w razie utraty pracy	122
Rysunek 1. Południowe Mazury na tle kulturowych struktur przestrzennych województwa warmińsko-mazurskiego	14
Rysunek 2. Struktura administracyjna Południowych Mazur na tle województwa warmińsko-mazurskiego	15
Rysunek 3. Kierunki wykorzystania powierzchni Południowych Mazur (2014r.)	17
Rysunek 4. Emisja zanieczyszczeń gazowych na terenie Południowych Mazur w latach 2012-2019 (w tonach)	18

Rysunek 5. Emisja zanieczyszczeń pyłowych na terenie Południowych Mazur w latach 2012-2019 (w tonach)	19
Rysunek 6. Liczba ludności w latach 2010-2019	23
Rysunek 7. Odsetek ludności wg grup wieku w ogóle mieszkańców w latach 2010-2019.....	24
Rysunek 8. Urodzenia na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019	25
Rysunek 9. Zgony na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019	26
Rysunek 10. Przyrost naturalny na 1.000 mieszkańców w latach 2010-2019	26
Rysunek 11. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2019.....	29
Rysunek 12. Zmiany liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na tys. ludności w latach 2010-2019	30
Rysunek 13. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności i liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2010-2019.....	31
Rysunek 14. Zmiana 2010-2019 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto mieszkańców PM w relacji do średniej krajowej (Polska=100).....	36
Rysunek 15. Infrastruktura komunikacyjna - Mazury Południowe na tle województwa warmińsko-mazurskiego	37
Rysunek 16. Zmiany długości dróg gminnych i powiatowych w latach 2010-2019 (w km)	39
Rysunek 17. Lotniska i lądowiska Południowych Mazur (2017r.)	41
Rysunek 18. Planowany regionalny system tras rowerowych	43
Rysunek 19. Główne kierunki zasilania województwa warmińsko-mazurskiego w gaz przewodowy	44
Rysunek 20. Zmiany w zakresie długości sieci przesyłowej i rozdzielczej PM w latach 2010-2019 (w km).....	45
Rysunek 21. Przebieg linii przesyłowych najwyższych napięć w województwie warmińsko-mazurskim	46
Rysunek 22. Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do sieci wodociągowej w latach 2010-2019 (%).....	48
Rysunek 23. Zmiany współczynnika skolaryzacji w latach 2010-2018 w powiatach Południowych Mazur.....	51
Rysunek 24. Kierunki kształcenia młodzieży uczęszczającej do techników na terenie PM (2018r.)	53
Rysunek 25. Liczba porad lekarskich podstawowej opieki medycznej na 10 tys. mieszkańców w latach 2012-2019.....	57
Rysunek 26. Liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2018.....	61
Rysunek 27. Liczba pielęgniarek i położnych (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2018.....	61
Rysunek 28. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn (2014-2019).....	62
Rysunek 29. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiatach PM w latach 2010-2018	63
Rysunek 30. Dochody własne powiatów PM w przeliczeniu na mieszkańca (2010-2019).....	64
Rysunek 31. Udział subwencji ogólnej w dochodach ogółem budżetów powiatów w latach 2010-2019.....	65
Rysunek 32. Dochody własne powiatów na mieszkańca w latach 2010-2019	65
Rysunek 33. Wydatki budżetów powiatów w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2010-2019	66
Rysunek 34. Wynik finansowy budżetów powiatów Południowych Mazur w latach 2010-2019.....	68
Rysunek 35 Struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii	104